

СЕЛМА ЛАГЕРЛЬОФ

*Чудното
пътуване
на Нилс Холгерсон
през Швеция*

НАРОДНА МЛАДЕЖ

СЕЛМА ЛАГЕРЛЬОФ
ЧУДНОТО ПЪТУВАНЕ НА
НИЛС ХОЛГЕРСОН ПРЕЗ
ШВЕЦИЯ

Превод: Стоян Кайнаров

chitanka.info

„За нейния благороден идеализъм и за богатството на фантазията ѝ на Селма Отилия Ловиза Лагерльоф се присъжда Нобелова награда за литература.“

В това решение на журито от 1909 г. съвсем не е казано всичко, но в него е казано най-главното за видната шведска писателка.

Селма Лагерльоф е родена през 1858 г. в малкото имение Морбака във Вермланд, Западна Швеция. От баща си тя наследява благородство на характера и любов към природата, хората и животните. Скована на легло от парализ на краката още като дете, тя много рано се запознава с фантастичните легенди, с които е тъй богата нейната родна страна. Заведена на лечение в Стокхолм, Селма е пленена от театъра и много скоро нейното решение е узряло:, тя ще стане писателка. Не тъй лесно е обаче изпълнението на това решение и трябва да изтекат много години, докато издаде първата си книга — „Сагата за Йоста Берлинг“ (1891 г.). Тя дълго е търсила подходящия стил и самобитните изразни средства, но затова пък още след тази книга е вече утвърдена и призната писателка. Нещо повече, успяла е да се освободи от господстващия в западноевропейската литература натурализъм и е положила начало на ново литературно направление, условно наречено неоромантизъм. Естествено и тя, като всички други, не е могла да се освободи от известни влияния. Увеличала се е, както пише самата тя, от Дикенс и Текери, Доде и Флобер. Ибсен и Бьорнсон, Тургенев и Толстой, Андерсен и Якобсен. Но тя не подражава никому и стилът ѝ е действително новаторски.

След „Йоста Берлинг“ следват дълга редица книги — разкази, легенди и романи, — на брой повече от тридесет, и когато умира през 1940 г., Селма Лагерльоф е световно известна писателка, а произведенията ѝ са преведени на около 40 езика.

Какво е характерното у Селма Лагерльоф? Хуманността, добротата, чисторъдечността, обичта към хората, животните и природата, състраданието към онеправданите и желанието да им помогне, които отличават всичките и произведения — романи, легенди и приказки или битови очерци за живота на шведското село. Много често те ни се поднасят във формата на християнски морал, на проповед на християнските добродетели. Но като си спомним, епохата и средата, в която е живяла писателката, това не трябва да ни учудва. То не намалява литературната стойност на делото ѝ, а мотивите на

хуманност и вяра в човека, които звучат в нейните произведения, ги поставят на видно място в културното наследство на миналото. Ненапразно Максим Горки пише в едно свое писмо до писателката Л. А. Никифорова: „Позволете ми да ви посоча две писателки, които според мен нямат равни нито в миналото, нито в съвременността: Селма Лагерльоф и Грация Деледа...“

С тези черти се отличава и „Чудното пътуване на Нилс Холгерсон през Швеция“. Покрай тях книгата има и грамадна познавателна и възпитателна стойност. В нея авторката се проявява не само като даровит писател, а и като опитен педагог. Но все пак най-ценното си остава нейната човечност, нейната сърдечност и топлота и това я прави любима книга на много поколения деца из целия свят.

Нека завърша със следните няколко думи, които Селма Лагерльоф отправя към милионите си малки читатели: „През своето пътуване момчето от Сконе се сблъсква с много премеждия, от които животните по земята и птиците в небето едва успяват да го спасят. Аз, която изпратих бедното момче на път, ще се радвам много, ако малките ми приятели го приютят в сърцата си.“

Ст. Кайнаров

I МОНЧЕТО

ДЖУДЖЕТО НЕДЕЛЯ, 20 МАРТ

Имаше едно време едно момче. То беше около четиринадесетгодишно, дълго и слабо и със светли като лен коси. За нищо не го биваше. Най-много от всичко обичаше да спи и да яде, а след това — да прави пакости.

Една неделна утрин родителите на момчето се стягаха да отидат на черква. То седеше по риза на края на масата и си мислеше колко е хубаво, че и баща му, и майка му излизат, та ще може да се позабавлява самичко няколко часа. „Сега ще мога да откача пушката на татко и да гръмна веднъж, без някой да ми пречи“ — каза си то.

Но бащата като че ли отгатна мислите на момчето; както стоеше на прага, готов да излезе, той се спря и се обърна към него.

— Щом не искаш да дойдеш на черква с майка си и с мен — каза той, — можеш поне да прочетеш проповедта в къщи. Обещаваш ли да я прочетеш?

— Да — рече момчето, — мога да я прочета. — И разбира се си помисли, че ще почете толкова, колкото му се чете.

На момчето се струваше, че майка му никога не е била толкова чевръста. Тя за миг-се намери при лавицата, взе „Проповедите“ на Лютер и ги сложи на масата до прозореца, като отвори на днешната проповед. Разгърна също и евангелието и го остави до „Проповедите“. Най-последно бутна до масата голямото кресло, което бяха купили миналата година на разпродажбата в къщата на свещеника във Веменхьог и на което не биваше да седи никой друг освен баща му.

Момчето си мислеше, че майка му си прани излишен труд да върши всичко това, защото не смяташе да прочете повече от една-две страници. Но сега бащата като че ли за втори път отгатна мислите му. Той се върна при него и каза строго:

— Внимавай да четеш както трябва! Като се върнем, ще те изпитам за всяка страница и ако си прескочил някоя — да му мислиш!

— Проповедта е четиринадесет страници и половина — каза майка му, сякаш за да определи размера. — Трябва веднага да седнеш

да четеш, за да успееш да я свършиш.

Най-последно те тръгнаха и докато стоеше на вратата и ги изпращаше с поглед, момчето се чувствуваше като хванато в капан. „Сега те вървят и ликуват, че са измислили такова хубаво нещо — да висят над проповедта през всичкото време, докато ги няма!“ — ядосваше се то.

Но баща му и майка му съвсем не ликуваха, а бяха много загрижени. Те бяха бедни селяни, имотът им не беше по-голям от една градина. Когато се заселиха тук, можеха да отглеждат само една свиня и няколко кокошки; но бяха много трудолюбиви и усърдни хора и сега имаха и крава, и гъски. Беше им потръгнало в живота и в тази хубава сутрин те щяха да вървят към черквата, доволни и весели, ако не ги тревожеше мисълта за сина им. Бащата се вайкаше, че той е толкова мудар и мързелив, че не може нищо да научи в училище и е такъв негодник, че не го бива дори гъските да пасе. Майката не можеше да възрази нищо, но повече се измъчваше от това, че синът ѝ е буен и лош и се отнася жестоко към животните и хората.

— Дано бог прогони злината му и го направи по-добър! — каза майката. — Инак ще бъде цяло нещастие и за него, и за нас.

Момчето дълго мисли да чете ли проповедта, или не. Най-последно реши, че е по-добре този път да бъде послушно. Седна в креслото на свещеника и зачете полугласно. Но след малко усети, че това го приспива и започва да клюма.

Навън беше прекрасен пролетен ден, макар да бе едва двадесети март. Но момчето живееше в Западен Вемехъог, далеч на юг в Сконе, където пролетта беше вече в пълния си разцвет. Още не бе се раззеленило, но всичко беше напълно. Всички ровове бяха пълни с вода, а по бреговете цъфтяха лютичета. Храстите край каменната ограда бяха кафяви и лъскави. Далечната букова гора сякаш набъбваше и от час на час ставаше по-гъста. Небето беше високо и яркосиньо. Вратата беше отворена и в стаята долиташе песента на чучулигите. Кокошките и гъските се разхождаха из двора, а кравите, които надушваха пролетния лъх чак в обора, мучеха от време на време.

Момчето четеше, клюмаше и се бореше със съня. „Не, не бива да заспивам — мислеше си то, — защото цял предиобед няма да свърша с това четене.“

Но накрая все пак заспа.

Колко бе спало, то не знаеше; събуди го лек шум зад гърба му.

На прозореца пред момчето висеше малко огледало, което отразяваше почти цялата стая. Като вдигна глава, то случайно погледна в огледалото и видя, че капакът на майчиния му сандък е вдигнат.

Майка му имаше голям и тежък дъбов сандък, обкован с желязо, който можеше да отваря само тя. В него държеше наследените от своята майка неща, които ѝ бяха особено скъпи. Там имаше няколко стари рокли от червено сукно с къси, обшити с бисер елечета и набрани поли. Имаше и бели, колосани забрадки, и тежки сребърни токи, и верижки. Сега всичко това вече не се носеше и майка му често беше мислила да продаде тези вехтории, но не ѝ даваше сърце.

Сега момчето виждаше съвсем ясно в огледалото, че капакът на сандъка е вдигнат. То не можеше да разбере какво е станало, защото майка му беше затворила сандъка, преди да излезе. Тя никога не оставяше сандъка отворен, когато момчето беше само в къщи.

Хвана го страх. Боеше се да не би в къщата да се е промъкнал крадец. Не смееше да мръдне, само седеше и гледаше в огледалото.

Докато чакаше да се покаже крадецът, момчето се питаше каква е онази черна сянка на края на сандъка. Взираше се напрегнато и не можеше да повярва на очите си... Това, което отначало приличаше на сянка, ставаше все по-ясно и по-ясно и скоро момчето забеляза, че не е сянка, а нещо живо. И наистина едно джудже бе възседнало ръба на сандъка.

Момчето беше чувало да се говори за джуджета, но никога не можеше да си представи, че те са толкова малки. Джуджето, което седеше на ръба на сандъка, беше не по-високо от педя. То имаше старо, сбръчкано, голобрадо лице и носеше дълго черно палто, панталони до коленете и широкопола черна шапка. Беше много докарано и изящно, с бели дантели на шията и на ръкавите, с токи на обувките и връзки с розетки на чорапите. Джуджето бе извадило от сандъка бродиран нагръдник и разглеждаше старинната изработка с такова възхищение, че не забеляза кога момчето се е събудило.

Когато видя джуджето, то много се учуди, но не се уплаши. Нима можеше да се уплаши човек от нещо толкова малко? И понеже джуджето седеше така погълнато от заниманието си, че нито виждаше, нито чуваше, момчето си помисли, че ще е много забавно да му

изиграе някоя шега: да го бутне в сандъка и да затвори капака или пък нещо подобно.

Но момчето не беше чак толкова смело да се реши да пипне джуджето с ръце. То се поогледа наоколо, за да намери нещо, та да го бутне. Местеше поглед от софата до разтегателната маса и от масата до печката. Огледа гърнетата и кафеника на полицата до печката, ведрото с вода до вратата, лъжиците, ножовете, вилиците, чашите и чиниите, които се виждаха през полуотворената вратичка на шкафа. Погледна пушката на баща си, окачена на стената до портрета на датската кралска двойка, мушкатото и обичките, които цъфтяха на прозореца. Най-сетне погледът му падна върху една стара мрежа за ловене на мухи, закачена на рамката на прозореца. В миг то грабна мрежата, скочи и замахна с нея към ръба на сандъка. И само се учуди на успеха си, Не му беше ясно как стана това, но наистина бе хванало джуджето. Горкото джудже лежеше на дъното на дългата мрежа с главата надолу и не можеше да се измъкне от нея.

В първия миг момчето съвсем не знаеше какво да прави с пленника си. То само размахваше мрежата напред-назад, за да не може джуджето да излезе от нея.

Джуджето почна да му се моли да го пусне. Дълги години то им било правило добрини и заслужавало да се отнасят по-добре с него. Ако момчето го освободяло, то щяло да му даде един стар талер, сребърна верижка и една златна монета, голяма колкото капака на сребърния часовник на баща му.

Момчето не намираще, че това е кой знае какво, но откакто държеше джуджето в своя власт, бе започнало да се бои. Чувствуваше, че това е някакво непознато, опасно и чудновато същество и щеше да му бъде много приятно да се отърве от него.

Затова то веднага се съгласи и престана да люлее мрежата, та джуджето да може да излезе от нея. Но когато джуджето почти се беше измъкнало, на момчето му хрумна, че би могло да получи на ръка нещо повече, а също така да има и разни други облаги. Трябваше поне да постави условие джуджето да му натъпче с някаква магия проповедта в главата. „Колко съм глупав, че го освободих!“ — помисли си то и започна да разтърсва мрежата, та джуджето да падне отново в нея.

Но в същия миг получи такава страшна плесница, че главата му насмалко не се пръсна на парчета. Блъсна се най-напред в едната

стена, после в другата и накрая падна на пода в безсъзнание.

Когато дойде отново на себе си, то беше само в стаята. От джуджето нямаше и следа. Сандъкът беше затворен, а мрежата за мухи висеше на обикновеното си място на прозореца. Ако дясната му буза не пареше още от плесницата, то щеше да си помисли, че всичко е било сън. „Татко и мама сигурно ще сметнат, че е било точно така — казваше си то. — Те едва ли ще ми простят нещо от проповедта заради джуджето. Най-добре ще е да седна пак да чета.“

Но като тръгна към масата, забеляза нещо странно. Не е възможно стаята да е станала по-голяма. Защо тогава трябваше да направи толкова много крачки, за да стигне до масата? И какво беше станало с креслото? То като че ли не беше по-голямо от по-рано, но момчето трябваше да се изкачи на пречката и после да се покатери на седалището. И с масата беше станало нещо. То не можеше да погледне над нея, ако не се качи на ръчката на креслото.

„Какво е това? — питаше се момчето. — Джуджето сигурно е омагьосало и креслото, и масата, и цялата къща.“ Книгата с проповедите лежеше на масата и на пръв поглед като че ли беше същата, но и с нея трябва да бе станало нещо, защото то не можеше да прочете нито дума, без да се качи върху самата книга.

Момчето прочете няколко реда и вдигна очи нагоре. При това погледът му падна върху огледалото и то извика високо:

— Я, още едно джудже!

Защото в огледалото ясно се виждаше едно съвсем мъничко момченце с нощна шапчица и кожени панталонки.

— То е облечено също като мен! — каза момчето и плесна ръце от учудване. Тогава видя, че момченцето в огледалото направи същото.

Момчето започна да дърпа косите си, да си щипе ръцете, да се върти, а образът в огледалото тутакси правеше същото.

То изтича няколко пъти до огледалото и надникна зад него, за да види не се ли крие някое малко човече. Но там нямаше никой и то почна да трепери от страх, защото разбра, че джуджето го бе омагьосало и че самото то е мъничкото момченце, което вижда в огледалото.

ДИВИТЕ ГЪСКИ

Момчето никак не искаше да повярва, че е станало джудже. „Аз само сънувам и си въобразявам — мислеше си то. — Ще почакам малко и пак ще стана човек.“

Застана пред огледалото и затвори очи. Отвори ги чак след няколко минути, като очакваше, че всичко е минало. Но не — то си бе все така мъничко. Иначе беше същото както преди: бялата като лен коса, луничките на носа, кръпките на кожените панталони и дупката на чорапите — всичко беше същото, само че много по-намалено.

Не, ясно е, че няма полза да стои и да чака. Трябваше да опита нето друго. Изглежда, най-умното ще е да намери джуджето и да се помири с него.

Скочи на пода и затърси. Надникна зад столовете и шкафа, под софата и в печката. Мушна се дори и в няколко миши дупки, но джуджето го нямаше и нямаше.

Докато търсеше, то плачеше, молеше се и обещаваеше какво ли не. Никога вече няма да изменя на думата си, няма да лудува, няма да заспива над проповедта. Само да стане пак човек, ще бъде прекрасно, добро и послушно момче. Но никакви обещания не помагаха.

Изведнъж си спомни, че майка му бе разказвала, че джуджетата обикновено живеели в оборите и веднага реши да отиде да потърси там. За щастие вратата на обора беше отворена, инак то не би могло да достигне бравата, за да я отвори само. И то излезе от стаята.

Като се озова в пруста, то потърси дървените си обуца, защото в стаята ходеше, разбира се, по чорапи. Тъкмо се чудеше как ще обуе големите, тежки дървени обуца, когато видя на прага чифт малки обувчици. Като забеляза, че джуджето е помислило и за това, то се уплаши още повече. Изглежда, че магията щеше да трае дълго.

По старата дъбова дъска пред вратата на пруста подскачаше врабче. Щом видя момчето, то се развика:

— Вижвиж! Вижвиж! Вижте пазача на гъските Нилс! Вижте Палечко! Вижте Нилс Холгерсон Джуджето!

Гъските и кокошките веднага се обърнаха към него и се вдигна страшна врява.

— Кукуруигу-у — викаше петелът, — тъй му се пада! Кукуруигу-у, той ми дърпаше гребена.

— Кудкудяк! Тъй му се пада! — викаха кокошките безспир. Гъските се бяха струпали накуп, доближили главите си, и се питаха:

— Кой може да е направил това? Кой може да е направил това?

Но най-чудното бе, че момчето разбираше какво си приказваха те. То така се изненада, че застана на стълбата и заслуша. „Сигурно е, защото съм превърнат в джудже — каза си го. — Затова разбирам езика на птиците.“

Не можеше да понася кокошките да злорадствуват. Замери ги с камък и извика:

— Млъкнете, сган такава!

Но беше забравило, че не може вече никого да уплаши. Те се спуснала към него, наобиколиха го и се разкрещяха:

Кудкудя-як, тъй ти се пада! Кудкудя-як, тъй ти се пада!

Момчето се опити да избяга, но кокошките се спуснаха подире му й така се разкрещяха, че едва не го оглушиха. И то надали щеше да успее да се отърве от тях, ако не се бе задала котката. Щом я видяха, кокошките млъкнаха и като че ли забравиха всичко друго, освен да ровят червеи по земята.

Момчето веднага изтича при котката.

— Мила Мацо — каза то, — ти знаеш всички кътчета и дупки из двора. Кажи ми, моля ти се, къде мога да намеря джуджето?

Котката не отговори веднага. Тя седна, зави грациозно опашка около краката си и изгледа момчето. Беше голяма черна котка с бяло па гърдите. Гладката и козина лъщеше на слънцето. Ноктите й бяха прибрани, а очите — съвсем сиви е малка цепнатина в средата. Котката изглеждаше много добродушна.

Разбира се, че знам къде живее джуджето — рече тя учтиво, — но това още не значи, че ще ти го кажа.

— Мила Мацо, ти трябва да ми помогнеш — каза момчето. — Не виждаш ли как ме е омагьосало?

Котката поотвори очи и в тях засвяткаха зелени искрици злоба. Преди да отговори, тя замърка от удоволствие.

— Защо да ти помогна, задето толкова често ме дърпаше за опашката ли? — каза тя най-после.

Момчето така се разсърди, че забрави колко е малко и слабо. — Аз пак мога да те дръпна за опашката — каза то и се спусна към котката.

В миг тя така се промени, че момчето едва можа да я познае. Козината ѝ настръхна. Гърбът ѝ се изви, краката се удължиха, ноктите започнаха да драскат земята, опашката стана къса и дебела, ушите се обтегнаха назад, зафуча с уста, очите ѝ се разтвориха широко и заблестяха с червени искри.

Момчето не искаше да отстъпи пред котката и направи още една крачка напред. Но тогава котката скочи право върху му, събори го и застана над него, с предните си лапи на гърдите му и със зинала над гърлото му уста.

Момчето почувствува как ноктите се забиват през жилетката и ризата в кожата му к как острите зъби гъделичкат шията му. И с всички сили почна да вика за помощ.

Ала никой не идваше и то вече си мислеше, че е дошъл последният му час, когато изведнъж почувствува, че котката измъква ноктите си и освобождава гърлото му.

— Така — каза тя, — това ти стига засега. Този път ще те пусна заради господарката ни. Искам само да знаеш кой от двама ни е по-силен.

С тези думи котката си тръгна все така смирено и благоприлично, както и беше дошла. Момчето беше толкова засрамено, че не каза нито дума, а забърза към обора, за да търси джуджето.

В обора имаше само три крави. Но когато момчето влезе, вдигна се такъв рев и шум, че човек можеше да ги помисли за тридесет.

— Му-у-у! — мучеше Майроз. — Хубаво е, че на този свят има справедливост.

— Му-у-у! — подеха и трите в един глас. Момчето не можеше да разбере какво казват, защото всички мучеха едновременно.

То искаше да попита за джуджето, но не можеше да ги надвика — кравите съвсем се бяха разбеснели. Те буйствуваха така, както когато то пускаше при тях чуждо куче. Ритаха, мъчеха се да се отскубнат от веригите, извъръщаха глави и мушкаха с рога.

— Ти само ела, аз така ще те ритна, че дълго ще ме помниш! — закани се Майроз.

— Ела тука — каза Гул-Лиля — да потанцуваш на рогата ми!

— Ела да разбереш колко е приятно да те замерват с дървени обувки, както правеше ти през лятото! — викаше Шерна.

— Ела да ти платя за осата, която ми пусна в ухото! — реवेशе Гул-Лиля.

Майроз, най-старата и най-умната, беше най-сърдита.

— Ела — рече му тя — да ти платя, задето буташе столчето на майка си, докато тя ни доеше, задето я спъваше с тежкото ведро с мляко, и за всичките сълзи, които е изплакала тук заради тебе!

Момчето искаше да им каже, че съжالياва за лошото си държане към тях и че отсега нататък ще бъде добро, ако му обадят къде е джуджето. Но кравите не го слушаха. Те така беснееха, че то се уплаши да не би някоя от тях да се освободи, и реши, че най-добре ще бъде да се измъкне от обора.

Като излезе навън, то беше съвсем отчаяно. Разбра, че никой в двора не иска да му помогне да намери джуджето, Пък дори и да го намереше, едва ли щеше да има някаква, полза.

Момчето се покатери на широката каменна стена, която обграждаше целия двор и беше обрасла е тръни и къпини. Седна там, за да помисли какво ще стане, ако не се превърне, пак в човек. Колко щяха да се учудят майка му и баща му, като се върнат от черква! Цялата страна щеше да се чуди, щяха да идват хора и от Източен Веменхьог, и от Торп, и от Скюрюп: от цялата област Веменхьог щяха да идват да го гледат, А баща му и майка му може би щяха да го водят да го показват на панаира в Кивик.

Ах, колко страшно беше само като си помисли човек! Искаше му се никой никога да не го види.

Момчето беше безкрайно нещастно. Никой в целия свят не бе толкова нещастен като него. Сега то вече не беше човек, а изрод.

Полека-лека започваше да му става ясно какво значи да не си вече човек. Сега то беше откъснато от всичко: нямаше да може да играе с другите момчета, да наследи имота след смъртта на родителите си и съвсем нямаше да се намери момиче, което да се ожени за него.

То седеше и гледаше къщата. Това беше малка, паянтова, бяло боядисана къща, прихлупена от високия стръмен сламен покрив.

Пристройките също бяха малки, а нивите — толкова теснички, че там едва можеше да се обърне кон. Но колкото и малък и беден да бе този имот, сега за него той беше прекрасен. То нямаше право на по-добро жилище от някоя дупка под обора.

Времето беше чудно хубаво. Всичко наоколо цъфтеше, благоухаеше и чуруликаше. А на него му беше толкова тежко! То никога вече нямаше да се зарадва на нещо!

Никога небето не е било така синьо като днес. Зададох се и прелетните птици. Те идваха от далечни страни, бяха прелетели Балтийско море, право към Смягехук, и сега отиваха на север. Имаше най-различни птици, но то познаваше само дивите гъски, които летяха в две дълги редици, събрани в ъгъл.

Бяха минали вече много ята диви гъски. Те летяха високо, но то ги чуваше, като викаха:

— Отиваме към планините! Отиваме към планините!

Когато виждаха домашните гъски, които се разхождаха из двора, дивите гъски се спускаха към земята и викаха:

— Елате с нас! Елате с нас! Отиваме към планините!

Домашните гъски несъзнателно повдигаха глави и се ослушваха, но отговаряха съвсем разумно:

— И тук ни е добре! И тук ни е добре!

Както казахме, времето, беше прекрасно, а въздухът — толкова свеж и лек, че сигурно беше истинско удоволствие да се лети. И след всяко ново ято диви гъски, което прелиташе, домашните гъски ставаха все по-неспокойни. Понякога те дори изпляскваха с криле, сякаш им се искаше да отлетят и те. Но тогава елка стара гъска винаги се обаждаше:

— Да не сте полудели! Ония там хем гладуват, хем мръзнат. Слушайки крясъците на дивите гъски, един млад гъсок бе обхванат от истинска треска за пътуване.

— Ако мине още едно ято, тръгвам с него — каза той. Зададе се ново ято, което крещеше като другите. Тогава младият гъсок се провикна:

— Чакайте! Чакайте! И аз ще дойда с вас!

Той разпери криле и се вдигна във въздуха, но веднага падна на земята, защото не бе навикнал да лети.

Дивите гъски сигурно бяха чули вика му. Те завиха и полетяха бавно назад, за да видят дали идва.

— Чакайте! Чакайте! — извика той и отново се опита да литне.

Момчето, което лежеше на оградата, чуваше всичко. „Ако този голям гъсок избяга, ще бъде голяма загуба — помисли си то. — На татко и мама много ще им бъде мъчно, ако го няма, когато се върнат от черква.“

За момент то съвсем забрави, че е малко и слабо, скочи сред стадото гъски и обхвана с ръце шията на младия гъсок.

— Да не си посмял да отлиташ! — извика то.

Но точно в този миг гъсокът си спомни какво трябва да направи, за да се издигне от земята. Той нямаше време да се освободи от момчето и то се вдигна във въздуха заедно с него.

Издигаха се толкова бързо, че на момчето му се зави свят. Преди да се сети да пусне шията на гъсока, той се бе издигнал толкова високо, че момчето щеше да се убие, ако паднеше на земята.

Единственото, което можеше да направи, за да се чувства по-добре, беше да се опита да се покатери на гърба на гъсока. И то наистина се настани там, макар и с голяма мъка. Не му беше лесно и да се крепи на гладкия гръб между двете крила, които се размахваха. За да не падне, то трябваше да зарови двете си ръце дълбоко в перушината и пуха.

ПОКРИВКАТА НА КВАДРАТЧЕТА

Главата на момчето беше така замаяна, че то дълго време не можа да дойде на себе си. Въздухът фучеше и свистеше срещу него, крилете се размахваха, а в перата сякаш вилнееше истинска буря. Около него летяха тринадесет гъски. Те махаха криле и квакаха. Всичко пред очите му танцуваше, ушите му шумяха. Не знаеше високо ли летят, или ниско и накъде отиват.

Най-после дойде на себе си дотолкова, че реши да разбере накъде го носят гъските. Но това не беше тъй лесно, защото не знаеше как ще намери смелост да погледне надолу. Беше сигурно, че ще му се завие свят.

Дивите гъски не летяха много високо, защото новият им спътник нямаше да понесе разреждения въздух. Заради него именно те летяха малко по-бавно от обикновено.

Най-после момчето се реши да хвърли поглед към земята. Стори му се, че под него е разстлана голяма покривка, разделена на безброй малки и големи квадрати.

„Къде ли се намирам?“ — учуди се то.

Не виждаше нищо друго освен квадрат до квадрат. Някои бяха по-широки, други — продълговати, но всички имаха ъгли и прави линии, Нищо кръгло или начупено.

— Каква ли е тази голяма покривка на квадрати, която виждам долу? — каза момчето на себе си, без да очаква отговор.

Но дивите гъски, които летяха около него, веднага извикаха:

— Ниви и ливади! Ниви и ливади!

Едва тогава то разбра, че голямата покривка на квадрати е равнината на Сконе, над която летеше. Почна да разбира и защо е така разноцветна. Най-напред позна светлозелените квадрати: това бяха ръжените ниви, засети миналата есен и останали зелени под снега. Жълтосивите квадрати бяха стърнища, дето миналата година растеше жито, кафявите бяха стари ливади с детелина, а черните — запуснати пасбища или разорани угари. Кафявите квадрати с жълти краища сигурно бяха букови гори, защото в тях големите дървета, които растат

в средата на гората, оголяват през зимата, а младите буки по края на гората запазват сухите си пожълтели листа чак до пролетта. Имаше също и тъмни квадрати със сиво в средата. Това бяха големите заградени чифлици с почернели сламени покриви и постлани с калдъръм дворове. Имаше и квадрати, зелени в средата, а отстрани обградени с кафяво. Това бяха градините, в които полянките се раззеленяваха, а храстите и дърветата около тях още не се бяха развили.

Като гледаше тия квадрати, момчето почна да се смее.

Дивите гъски го чуха и извикаха с укор:

— Хубава плодородна земя! Хубава плодородна земя!

Момчето веднага се умълча. „Как можеш да се смееш, когато ти се е случило най-ужасното нещо, което може да постигне човека!“ — мислеше си то.

Известно време стоя замислено, но скоро пак се разсмя.

След като посвикна малко с летенето и почна да мисли и за други работи, освен за това как да се задържи на гърба на гъсока, то забеляза, че въздухът е пълен с ята птици, които летят към север. Тези ята непрекъснато си подвикваха.

— Аха, и вие ли сте пристигнали днес? — викаха някои.

— Да, и ние — отговаряха гъските.

— Как ви се вижда пролетта?

— Нито лист по дърветата и студена вода в езерата — чуваше се отговор.

Като прелетяха над една къща, край която се разхождаха домашни птици, гъските завикаха:

— Как се казва чифликът? Как се казва чифликът? Петелът вирна глава нагоре и отвърна:

— Чифликът се казва Малкото дворче. И тази година както и лани! И тази година както и лани!

В Сcone чифлиците обикновено носят имената на собствениците, но вместо да отговарят, че това е чифликът на Пер Матсон или на Ола Бусон, петлите измисляха имена, които им се струваха подходящи — Пустинята, Малкояж, Щастлив двор, Планина от яйца или други смешни имена.

Но петлите в богатите чифлици бяха твърде горделиви, за да измислят нещо смешно. Един от тях изкрепя толкова силно, като че ли

искаше да го чуят чак на слънцето:

— Това е господарският чифлик на Дюбек! И тази година както и лани! И тази година както и лани!

А малко по-нататък един петел извика:

— Това е Сванехолм! Целият свят би трябвало да го знае! Момчето забеляза, че гъските вече не летяха по права линия. Те криволичеха насам-натам над цялата южна част на равнината, сякаш се радваха, че са пак в Сконе и искаха да поздравят всеки чифлик. Стигнаха до едно място, дето имаше няколко големи тежки постройките с високи комини, заобиколени с много къщички.

— Това е захарната фабрика „Юрдберга“! — викаха петлите. — Това е захарната фабрика „Юрдберга“!

Момчето трепна върху гърба на гъсока. Как не можа да познае това място! То не беше далеч от дома му и миналата година беше пасло тук гъските. Но отгоре всичко изглеждаше съвсем различно.

Помисли си само! Оса, която също пасеше гъски там, и малкият Мац, с когото дружеше миналата година! Момчето се питаше дали те още бяха там. Какво ли щяха да кажат, ако знаеха, че то лети високо над главите им?

После „Юрдберга“ изчезна от погледа му и гъските продължиха към Сведала и езерото Скабер и обратно над манастира „Бьоринге“ и Хекеберга. В един-единствен ден момчето видя от Сконе повече, отколкото беше видяло през целия си живот преди това.

Когато дивите гъски виждаха домашните гъски, ставаше им много, драго. Тогава летяха съвсем бавно и викаха надолу:

— Отиваме към планините! Ще дойдете ли с нас? Ще дойдете ли е нас?

Но домашните гъски отговаряха:

— Още е зима. Много рано сте дошли. Върнете се! Върнете се! Дивите гъски се спускаха по-ниско, за да ги чуят по-добре, и викаха:

— Елате, ще ви научим да летите и да плувате!

Тогава домашните гъски се ядосваха и не отговаряха нито с едно квакане.

Но дивите гъски се спускаха още по-ниско, така че почти докосваха земята, след това светкавично се издигаха нагоре, сякаш уплашени от нещо.

— Ой, ой, ой! — викаха те. — Та това не са гъски! Това са овце! Това са овце!

Гъските на земята просто побесняваха и крещяха:

— Дано ви застрелят, всичките, всичките!

Като слушаше тези закачки, момчето почваше да се смее. После си спомняше за сполетялото го нещастие и заплакваше. Но скоро пак почваше да се смее.

Никога досега то не бе пътувало така бързо, а много обичаше да язди бързо и бясно. И никога не си бе представяло, че горе във въздуха е толкова приятно и че от земята се носи такава хубава миризма на пръст и смола. Не си бе представяло също, че може да се лети толкова високо над земята. Струваше му се, че отлита далеч от всички грижи и неприятности.

II
АКА ОТ КЕБНЕКАЙЗЕ

ВЕЧЕРТА

Големият бял гъсок, който се присъедини към ятото, беше много горд, че кръжи над равнината заедно с дивите гъски, и се присмиваше на домашните птици. Но колкото и да беше щастлив, след обяд той все пак почна да се уморява. Опитваше се да диша по-дълбоко и да маха по-бързо криле, но въпреки това изоставаше от другите.

Когато дивите гъски, които летяха най-отзад, забелязаха, че гъсокът не може да ги следва, те започнаха да викат на гъската, която летеше най-напред и ги водеше:

— Ака от Кебнекайзе! Ака от Кебнекайзе!

— Какво искате? — попита водачката.

— Белият изостава! Белият изостава!

— Кажете му, че е по-лесно да лети бързо, отколкото бавно! — извика водачката и продължи както по-рано.

Гъсокът се опита да лети по-бързо и да настигне другите, но така се измори, че се спусна почти до оградите на нивите и ливадите.

— Ака, Ака, Ака от Кебнекайзе! — завикаха онези, които летяха най-отзад и виждаха колко му е трудно.

— Какво искате пак? — попита водачката сопнато.

— Белият пада на земята! Белият пада на земята!

— Кажете му, че е по-лесно да лети високо, отколкото ниско! — извика водачката и продължи както по-рано, без да забавя летенето си.

Гъсокът се опита да последва и този съвет, но като рече да се издигне, така се запъхтя, че едва не му се пръсна сърцето.

— Ака, Ака! — развикаха се последните.

— Няма ли най-после да ме оставите да летя спокойно? — сопна се водачката още по-ядосана от преди.

— Белият продължава да пада! Белият продължава да пада!

— Кажете му, че който няма сили да следва ятото, може да се върне у дома си! — извика водачката, без да помисли дори да забави летенето.

„Аха, такава ли била работата!“ — помисли си гъсокът. Той изведнъж разбра, че дивите гъски съвсем не са имали намерение да го

вземат със себе си в Лапландия. Те само го бяха подмамили от къщи, ей тъй, за да се пошегуват.

Гъсокът беше страшно ядосан, че силите му изменят и няма да може да покаже на тези скитници, че и една домашна гъска е способна на нещо. Най-лошото беше, че попадна при Ака от Кебнекайзе. Макар че не беше дива гъска, той бе чувал за водачката Ака, която била на повече от сто години. Тя се ползувала с такава почит, че с нея летели само най-добрите диви гъски. Но Ака и нейното ято се отнасяха с презрение към домашните гъски и на него много му се искаше да им покаже, че не стои по-долу от тях.

Сега той летеше бавно след другите и се питаше да се върне ли, или да продължи. Изведнъж момченцето, което той носеше на гърба си, каза:

— Мили Мортен, не разбираш ли, че ти, който никога досега не си летял, не можеш да отидеш с дивите гъски чак до Лапландия? Защо не се върнеш в къщи, преди да си отпаднал съвсем?

Но гъсокът много мразеше момчето на стопаните и като разбра, че то не го смята способен да издържи, реши на всяка цена да продължи летенето.

— Ако още веднъж споменеш за връщане, ще те хвърля в първата варница, която срещнем! — каза той и от яд придоби такива сили, че полетя като останалите.

Той не би могъл да издържи така дълго време, но не стана и нужда, защото слънцето бързо залязваше, а почнеше ли да се здрачава, гъските незабавно се спускаха на земята. И докато се усетят, момчето и гъсокът вече стояха на брега на езерото Вомб.

„Сигурно тука ще пренощуваме“ — помисли си момчето и скочи от гърба на гъсока.

То се намери на тесен пясъчен бряг, а пред него се разстилал доста голямо езеро. Езерото изглеждаше неприветливо, защото почти цялото бе покрито с лед, почернял, неравен и изпълнен с пукнатини и дупки, както обикновено става напролет. Но ледът нямаше да се задържи още дълго. Вече се бе отдръпнал от брега и около него имаше широка ивица черна лъскава вода. Но той все още се държеше и околоръст лъхаше студ и зимна неприветливост. От другата страна на езерото като че ли имаше открита и светла обработена земя, а тук, където кацаха гъските, се извисяваше борова гора. Тя сякаш

задържаше зимата. Земята се бе освободила от снега, но под грамадните клони той се беше топил и замръзвал, топил и замръзвал и сега лежеше там твърд като лед.

На момчето се стори, че е попаднало в страната на зимата и на пустотата и така се уплаши, че бе готово да се разплаче.

То беше гладно. Цял ден не бе яло нищо. Но откъде да намери храна? През месец март нито по земята, нито по дърветата има нещо за ядене.

Да, кой ще го нахрани, кой ще го приюти? Кой ще му приготви легло и кой ще го стопли край огнището си? Кой ще го пази от дивите зверове?

Слънцето вече бе залязло, от езерото пълзеше студ, а на земята падаше мрак, по следите на който се промъкваше страхът, и в гората нещо почна да шуми и да пращи.

Нямаше нито следа от удоволствието, което момчето изпитваше при летенето, и в страха си то потърси своя спътник. И наистина, към кого друго би могло да се обърне?

Тогава видя, че гъсокът е още по-зле от него. Той лежеше на същото място, дето бе кацнал, и като че ли умираше. Шията му беше отпусната на земята, очите — затворени, а дъхът му се чуваше само като слабо съскане.

— Мили Мортен — каза момчето, — опитай се да пийнеш една глътка водица! До езерото няма и две крачки.

Но гъсокът не се и помръдна.

По-рано момчето се отнасяше жестоко с всички животни, а също и с гъсока, но сега бе разбрало, че той е единствената му подкрепа и много се уплаши да не го загуби. Затова веднага почна да го тика и влачи към водата. Това беше трудна работа, защото гъсокът бе едър и тежък, но момчето най-сетне сполучи.

Гъсокът падна във водата с главата надолу. Един миг той лежа неподвижно, после вдигна човка, отърси водата от очите си и изпръхтя. След това гордо заплува между тръстиките.

Дивите гъски бяха влезли преди него в езерото. Без да се заинтересуват за гъсока и ездача му, те веднага се бяха спуснали във водата. Изкърпани и изчистени, сега те пощипваха полуизгнили тръстики и водорасли.

Белият гъсок съгледа една малка рибка. Бързо я улови, заплава е нея към брега и я сложи пред момчето.

— Вземи я. Благодаря ти, че ми помогна да се добера до водата — каза той.

За пръв път този ден момчето чуваше любезна дума. То толкова се зарадва, че му идеше да прегърне гъсока, но не посмя да го направи. Зарадва се и на подаръка. Отначало мислеше, че няма да може да яде сурова риба, но после реши да опита.

Потърси джобното си ножче. То наистина висеше, окачено на копчето на панталоните му, но беше толкова умалено, че не изглеждаше по-дълго от кибритена клечка. Все пак то можа да изчисти и нареже рибата с него и не след дълго я излапа цялата.

Когато момчето се нахрани, хвана го срам, че е яло сурова риба. „Ясно е, че вече не съм човек, а истинско джудже“ — помисли си то.

Докато момчето ядеше, гъсокът стоеше мълчалив до него, но щом го глътна и последното късче, той каза тихо:

— Попаднали сме сред едно високомерно ято гъски, което презира всички домашни птици.

— Да, и аз забелязах това — отвърна момчето.

— За мен ще е голяма чест да мога да стигна с тях до Лапландия и да им докажа, че и домашните гъски ги бива за нещо.

— Да-а — каза момчето колебливо, защото не вярваше, че гъсокът е способен да го направи, но не искаше да му противоречи.

— Страх ме е, че не ще мога да се справя сам с такива пътуване — продължи гъсокът, — затова искам да те попитам не желаш ли да дойдеш с мен и да ми помагаш...

Ала момчето си мислеше само как да се върне в къщи колкото може по-скоро и така се изненада, че не знаеше какво да отговори.

— Мислех, че ние не сме приятели — каза то.

Но гъсокът като че ли съвсем беше забравил това. Той си спомняше само, че момчето току-що му бе спасило живота.

— И всъщност би трябвало да се върна у дома при татко и мама — добави момчето.

— То се знае, че ще те върна при тях наесен — отговори гъсокът. — Няма да те оставя, докато не те сложа на прага на бащиния ти дом.

Момчето си помисли, че ще е добре известно време да не се показва пред родителите си. Това предложение не му беше неприятно

и тъкмо се канеше да каже, че е съгласно, когато чу зад гърба см силен шум. Дивите гъски бяха излезли от езерото, всички наведнъж, и сега се отърсваха от полата. После се наредиха в дълга редица с водачката начело и се приближиха до тях.

Когато видя дивите гъски, белият гъсок остана неприятно изненадан. Той очакваше, че повече ще приличат на домашните гъски и че оле ги чувствава по-близки. Те бяха много по-малки от него и сред тях нямаше бели — всички бяха сиви с кафяв оттенък. А очите им почти го изплашиха. Те бяха жълти и блестяха така, като че ли зад тях гореше огън. Гъсока винаги го бяха учили, че е най-прилично да ходи бавно и с поклащане, но дивите гъски не ходеха, а подскачаха. Но най-много се изплаши, като видя краката им. Те бяха големи, с изтрити и раздрани стъпала. Явно бе, че дивите гъски не гледаха къде стъпват. Те не търсеха удобни за ходене пътища. Инак бяха много красиви и чисти, но по краката им се виждаше, че са клети скитници.

Гъсокът едва успя да пошепне на момчето: „Отговаряй бързо, но не се издавай кой си!“ — и те пристигнаха.

Когато застанаха пред тях, дивите гъски започнаха да кима с глави; гъсокът също закима, дори по-често от тях. Като свършиха поздравите, водачката каза:

— Да чуем сега кои сте.

— За мен не може да се каже много нещо — отвърна гъсокът. — Роден съм миналата пролет в Сканьор. През есента ме продадоха на Холгер Нилсон в Западен Вемехьог и оттогава съм там.

— Ти, изглежда, не можеш да се похвалиш с голям род — каза водачката. — Какво те прави толкова самонадеян, да се мериш с дивите гъски?

— Сигурно защото искам; да докажа на вас, дивите гъски, че и ние, домашните, сме способни на нещо — отговори гъсокът.

Да, добре би било, ако можеш да докажеш това — каза водачката. — Ние вече видяхме колко те бива да летиш, но може би в друго ще се проявиш повече. Може би си силен на дълго плуване.

— Не, не мога да се похваля — отвърна гъсокът. Струваше му се, че водачката вече е решила да го върне и му беше все едно как отговаря.

— Никога не съм преплувал нещо повече от ров — продължи той.

— Тогава сигурно си майстор в скачането — каза гъската.

— Не съм виждал досега домашна гъска да скача и аз сам никога не съм скачал — отвърна гъсокът и влоши положението си още повече.

Сега белият гъсок беше сигурен, че водачката ще откаже да го вземе с тях. Затова много се учуди, когато тя каза:

— Ти отговаряш на въпросите смело, а смелият може да стане добър спътник, макар в началото да не е опитен. Съгласен ли си да останеш при нас още няколко дни, докато видим какво можеш?

— С удоволствие приемам — каза зарадван гъсокът.

След това водачката посочи с човка и рече: — А кой е този, когото водиш със себе си? Такъв не съм виждала досега.

— Той ми е другар — отвърна гъсокът. — През целия си живот е бил пазач на гъски. Ще имате полза от него при пътуването.

— Да, за една домашна гъска може да е добър — отговори дивата.

— Как се казва?

— Той има много имена — рече гъсокът колебливо, като се чудеше какво да измисли набързо, защото не искаше да издаде, че момчето има човешко име. — Казва се Палечко — отговори той най-после.

— От рода на джуджетата ли е? — попита водачката.

— Кога си лягате да спите вие, дивите гъски? — рече гъсокът бързешком, като се опита да избегне отговора на последния въпрос. — Очите ми вече се затварят.

Личеше, че гъската, която разговаря с гъсока, беше много стара. Цялата ѝ перушина бе леденосива, без тъмни ивици. Главата ѝ беше по-голяма, краката — по-груби, а стъпалата — по-изтъркани, отколкото на другите. Беше с твърди пера, костеливи рамене и тънка шия. Всичко това бе дело на старостта. Само очите времето бе безсилно да промени. Те светеха по-силно, като че ли бяха по-млади от очите на другите.

Сега тя се обърна много тържествено към гъсока:

— Знай, че аз съм Ака от Кебнекайзе. Гъската, която лети вдясно от мен, е Юкси от Васияуре, а тази отляво е Какси от Нуоля! Знай също, че втората отдясно е Колме от Саректйоко, втората отляво е Нелйе от Свапаваара, а зад тях летят Вииси от планината Овик и Кууси от Сянгели! Знай още, че те, както и шестте млади гъски, които летят

последни, три отдясно и три отляво, са от високите планини и произхождат от най-добри родове. Не ни смятай за скитници, които дружат с кого да е, и не мисли, че делим мястото си за нощуване с такива, които не си казват рода.

Когато водачката Ака свърши, момчето бързо излезе напред. Засегна го това, че гъсокът, който така смело говореше за себе си, даваше такива уклончиви отговори, когато стана дума за него.

— Не искам да крия кой съм — каза то. — Наричам се Нилс Холгерсон и съм син на земеделец; до днес бях човек, но тази сутрин...

Момчето не можа да продължи. Щом каза, че е човек, водачката отстъпи три крачки назад, а останалите отстъпиха още повече. После проточиха шии и сърдите засъскаха срещу него.

— Усъмних се в това още щом те видях тук на брега — каза Ака. — А сега трябва веднага да си отидеш! Ние не търпим хора между нас!

— Не може да бъде вие, дивите гъски, да се боите от толкова малко същество — намеси се гъсокът. — Утре, разбира се, той ще си отиде в къщи, но тая нощ трябва да остане при нас. Кой от вас може да поеме отговорността да остави едно толкова нещастно дребосъче самичко през нощта сред невестулки и лисици?

Сега дивата гъска пак се приближи, но личеше, че не може да надвие страха си.

— Учили са ме да се боя от всяко същество, което носи името човек, голям или малък — каза тя. — Но ако ти отговаряш, че той няма да ни стори зло, нека остане при нас тази нощ. Само че аз мисля, че нощното ни убежище не ще се понрави нито на тебе, нито на него, защото ние ще спим на плуващия лед в езерото.

Тя предполагаше, че гъсокът ще се разколебае, но това не стана.

— Вие сте много предвидливи, щом си избирате толкова сигурно място за нощуване — каза той.

— Но ти даваш дума, че утре той ще си отиде, нали?

— Тогава и аз трябва да ви напусна — каза гъсокът. — Обещал съм да не го изоставям.

— Ти си свободен да правиш, каквото пожелаеш — отговори водачката. После разпери криле и отлетя на леда, където една след друга я последваха останалите диви гъски.

Момчето много се наскърби от това, че пътуването му до Лапландия пропадна; а и го беше страх от студената нощ.

— Все по-лошо и по-лошо става, гъсоко — рече то. — Преди всичко ще замръзнем на леда.

Но гъсокът беше в добро настроение.

— Няма такава опасност — успокой го той. — Моля те само да събереш колкото може повече трева и слама.

Когато момчето събра пълен наръч суха трева, гъсокът го грабна за яката и отлетя с него на леда, където дивите гъски вече спяха, мушнаха човки под крилата си.

— Постели сега тревата на леда, да стъпя на нея, за да не замръзна! Помогни ми, за да ти помогна и аз! — каза гъсокът.

Момчето го послуша и когато свърши, гъсокът го грабна пак за яката и го мушна под крилото си.

— Мисля, че там ще ти е топло и удобно — рече той и го притисна с крилото си.

Момчето така потъна в пуха, че не можа да отговори; стана му топло и приятно, а и беше толкова уморено, че веднага заспа.

НОЩТА

Истина е, че ледът е несигурен и на него никога не може да се разчита. През нощта плуващият лед на езерото Вомб се измести така, че едната му част допря до брега. Лисицата Смире, която по онова време живееше на източния бряг на езерото, в парка на Йоведския манастир, случайно забеляза това, когато излезе през нощта на лов. Смире бе видяла дивите гъски още от вечерта, но не смееше дори да се надява, че ще докопа някоя от тях. Сега тя в миг се озова на леда.

Когато наближи дивите гъски, Смире внезапно се подхлъзна и ноктите ѝ издраскаха по леда. Гъските се събудиха и размахаха криле, за да литнат. Но Смире беше по-бърза от тях. Тя се хвърли напред с мълниеносна бързина, сграбчи една гъска за крилото и духна обратно към брега.

Но тази нощ гъските не бяха сами на леда; при тях имаше човек, колкото и малък да беше той. Момчето се бе събудило, когато гъсокът размахна криле, и бе паднало на леда. Сега то седеше сънено и не можеше да разбере цялата тази бъркотия, докато не съгледа малкото късокрако куче, което тичаше по леда с гъска в уста.

Момчето веднага се спусна след него, за да отърве гъската. То чу наистина, че гъсокът вика след него: „Внимавай, Палечко! Пази се!“ — но си помисли, че няма какво да се бои от такова малко куче и продължи да тича.

Дивата гъска, която Смире влачеше, чу тропота на дървените обуца на момчето по леда и не повярва на ушите си. „Да не би това хлапе да мисли, че може да ме отърве от лисицата?“ — учуди се тя. Колкото и трагично да бе положението ѝ, тя заквака весело, като че ли се смееше.

„Преди всичко то ще пропадне в някоя пукнатина на леда“ — помисли си тя.

Но макар че нощта беше тъмна, момчето ясно виждаше всички пукнатини и дупки на леда и смело ги прескачаше. Сега то имаше силните очи на джудже и можеше да вижда и на тъмно. Различаваше и езерото, и брега така ясно, както през деня.

Лисицата Смире стигна до края на леда и тъкмо когато се катереше по стръмния бряг, момчето ѝ извика:

— Пусни гъската, дангалако!

Смире не разбра кой вика, но не си изгуби времето да се оглежда, а затича още по-бързо.

Сега лисицата навлезе в прекрасна букова гора и момчето я последва, без и през ума да му мине, че го заплашва някаква опасност. То само си спомняше с какво презрение го бяха посрещнали дивите гъски вечерта и много искаше да им докаже, че човекът все пак стои малко по-високо от всички други същества.

Момчето непрекъснато викаше на кучето да пусне плячката си.

— Що за куче си ти, та без срам крадеш цяла гъска? Пускай я веднага, инак ще видиш какъв бой ще ядеш! Пусни я, че ще кажа на господаря ти какво правиш!

Като разбра, че я смятат за куче, което се плаши от бой, на Смире ѝ стана толкова смешно, че едва не изпусна гъската. Смире беше голям разбойник, не се задоволяваше да лови само плъхове и мишки по нивите, а се промъкваше и в чифлиците, за да краде кокошки и гъски. Знаеше, че в цялата околност се боят от нея. Такова смешно нещо не беше чувала досега.

Момчето тичаше толкова бързо, че дебелиите буки сякаш се плъзгаха край него. То почна да настига Смире. Най-сетне се приближи толкова, че я хвана за опашката.

— Сега ще ти взема гъската! — извика то и задърпа с все сила. Но силите не му достигаха, за да спре Смире. Лисицата го повлече и около него се вдигна вихрушка от сухи букови листа.

Най-после Смире като че ли разбра колко безопасен е преследвачът ѝ. Тя се спря, сложи гъската на земята и я настъпи с предните си крака, за да не може да хвъркне. После се приготви да ѝ прегризе врата, но не можа да се въздържи да не подиграе хлапето.

— Тичай сега да се оплачеш на господаря ми, че ще убия гъската! — каза тя.

Момчето много се учуди, като видя острата муцуна и чу дрезгавия, злобен глас на кучето, което преследваше. Но беше толкова ядосано, че лисицата му се подиграва, та съвсем не се уплаши. Хвана още по-здраво опашката ѝ, опря крак в корена на една бука и точно когато лисицата раззина уста над шията на гъската, задърпа с всички

сили. Изненадана, Смире отстъпи няколко крачки и дивата гъска се освободи. Тя се вдигна тежко нагоре. Едното ѝ крило беше наранено, та с мъка си служеше с него, а и не виждаше нищо в тъмната гора и беше безпомощна като слепец. Затова не може да помогне на момчето. Тя намери една пролука между клоните и отлетя към езерото.

Сега Смире се хвърли към момчето.

— Щом изпуснах единия, ще хвана другия — каза тя и по гласа ѝ пролича колко е ядосана.

— Хич на си въобразявай такова-нещо — каза момчето, зарадвано, че беше спасило гъската. То продължаваше да държи опашката и отскачаше с нея на другата страна, когато лисицата се опитваше да го хване.

В гората се изви такъв вихрен танц, че буквите листа се разхвърчаха на всички страни. Смире непрекъснато се въртеше, но и опашката ѝ се въртеше, а момчето се бе хванало така здраво за нея, че лисицата не можеше да го хване.

Момчето беше толкова доволно от успеха си, че отначало само се смееше и се подиграваше на лисицата, но тя беше упорита като стар ловец, и момчето почна да се бои, че накрая ще го пипне. Тогава съгледа една млада бука, израсла тънка и висока като топола, бързайки да излезе час по-скоро на открито небе през покрива от клони на старите буки. То пусна бързо опашката на лисицата и се закатери по нея. Смире толкова се беше увлякла, че продължи да танцува около опашката си още известно време.

— Хайде, стига си танцувала! — викна ѝ момчето.

Но Смире не можеше да понесе позора да изпусне такова малко хлапе, та легна под дървото да го дебне.

Момчето, възседнало едно тънко клонче, се чувствуваше много добре. Младата бука още не беше достигнала клоните на другите дървета. То не можеше да се прехвърли на друго дърво, а на земята не смееше да слезе. Трепереше от студ, боеше се да не премръзне и да изпусне клончето, а и очите му се затваряха за сън, но не смееше да заспи, за да не падне на земята.

Колко страшно беше през нощта в гората! Досега то не знаеше какво значи нощ. Всичко наоколо като че ли се бе вкаменило и нямаше никога да се съживи.

Почна да се разсъмва и момчето се зарадва, защото всичко придобиваше предишния си вид; но сега студът стана още по-остър, отколкото през нощта.

Когато най-последно слънцето изгря, то не беше жълто, а червено. На момчето се стори, че е сърдито и то почна да се пита коя може да е причината. Дали не е защото в негово отсъствие нощта беше направила земята толкова студена и мрачна?

Слънчевите лъчи се сипеха на големи снопове, за да видят какво е направила нощта, и всичко се изчервяваше като че ли от срам. Облаците по небето, гладките като коприна стъбла на буките, покрити от малки преплетени клончета, сланата, която покриваше листата по земята — всичко заблестя и се зачерви.

Все повече и повече слънчеви лъчи заливаха земята и скоро ужасният страх от черната нощ изчезна. Светът не беше вече вкаменен, той в мит оживя. Черният кълвач с червената шийка зачука с клюна си стъблото на едно дърво. Катеричката изскочи от хралупата си; носейки орех, седна на едно клонче и почна да го гризе. Косът долетя с клечка в човката си, а сипката запя на върха на дървото.

Тогаво момчето разбра, че слънцето бе казало на всички тези животинки:

— Събуждайте се и излизайте от къщурките си! Аз съм тук. Няма от какво да се боите.

Откъм езерото долетя крякането на дивите гъски, които се готвеха да отлетят. Скоро след това четиринадесетте гъски прелетяха над гората. Момчето се опита да ги извика, но те бяха толкова високо, че гласът му не достигна до тях. Те сигурно смятаха, че лисицата отдавна го е изяла и дори не помислиха да го потърсят.

Момчето едва не заплака от отчаяние, но сега слънцето грееше на небето, златножълто и весело, и вдъхваше смелост на целия свят. „Аз съм тук Нилс Холгерсон не се бой и не се тревожи за нищо“ — казваше то.

ИГРАТА НА ГЪСКИТЕ

ПОНЕДЕЛНИК, 21 МАРТ

В гората всичко си остана непроменено горе-долу толкова време, колкото е необходимо да закуси една гъска; но когато утрото вече преминаваше в предиобед, под гъстия покрив от клони се показва самотна дива гъска. Тя се въртеше боязливо между стъблата и клоните и летеше много бавно. Щом я видя, лисицата Смире напусна поста си под младата бука и се запромъкна към нея. Дивата гъска не бягаше от лисицата, а летеше съвсем близо над нея. Смире подскочи високо, но не я достигна и гъската продължи към езерото.

Малко след това се показва друга гъска. Тя летеше по пътя на първата, но още по-ниско и по-бавно. И тя прехвъркна току над лисицата. Смире подскочи толкова високо, че докосна краката ѝ с ушите си, но и тя се измъкна невредима и се плъзна като сянка към езерото. Не мина много време и се показва нова гъска. Тя летеше още по-ниско и по-бавно и като че ли още по-трудно се промъкваше между стъблата. Смире направи отчаян скок и за малко щеше да я хване, ала и тази птица се спаси.

Щом тя изчезна от погледа, зададе се четвърта гъска. Тя летеше извънредно бавно и тромаво и Смире смяташе, че ще може да я хване без особени мъчности; но сега тя се боеше от нова несполука и реши да я остави да отmine. Гъската следваше пътя на предишните и точно когато беше над Смире, спусна се толкова ниско, че лисицата се подмами и скочи. Тя скочи толкова високо, че я докосна с лапа, но гъската бързо се отклони настрана и това ѝ спаси живота.

Смире не бе успяла още да си поеме дъх и ето че се зададоха три гъски една след друга. Те летяха също като другите и Смире се хвърляше високо към всичките, но не успя да хване нито една от тях.

След това дойдоха пет гъски, но те летяха по-добре от предишните и макар че също се опитваха да подмамят Смире да скочи, тя устоя на изкушението.

Мина доста дълго време, преди да се появи тринадесетата поред гъска. Тя летеше сама и беше много стара, със свършено сива

перушина. С едното крило тя сякаш не можеше да си служи както трябва и летеше много лошо, изкривена на една страна, като почти докосваше земята. Смире не само подскочи високо към нея, но я и проследи чак до езерото, като тичаше и скачаше; и този път обаче усилията ѝ бяха напразни.

Четиринадесетата гъска беше много красива; тя беше съвсем бяла и когато размахваше големите си криле, сякаш сияние озаряваше тъмната гора. Щом я видя, Смире напрегна всичките си сили и скочи почти до клоните, но и бялата гъска се изплъзна под носа ѝ и отлетя незасегнатата.

Известно време под буките беше спокойно. Цялото ято като че ли бе отлетяло.

Изведнъж Смире се сети за малкия пленник и вдигна очи към младата бука. Както и трябваше да се очаква, хлапето бе изчезнало. Но Смире нямаше време да мисли дълго за него защото сега откъм езерото пак се бе задала първата гъска, която летеше бавно както преди под свода от клони. Въпреки несполуките си Смире се зарадва на завръщането ѝ и се втурна към нея с висок скок. Но в бързината си тя бе взела погрешна посока и скочи встрани от гъската.

След нея дойде втора, трета, четвърта, пета, докато не се изредиха всичките, накрая със сивата и голямата бяла гъска. Всички летяха бавно и ниско. Като приближаваха Смире, те се спускаха надолу, давайки вид, че се оставят да ги хване. И Смире ги гонеше и правеше грамадни скокове, но не можа да улови нито една от тях.

По-ужасен от тоя ден Смире не бе преживявала. Гъските кръжеха току над главата ѝ, като непрекъснато я доближаваха и ѝ се изплъзваха. Едри, хубави гъски, охранени но нивите и ливадите на Германия, те цял ден се носеха из гората, и то така близко до нея! Колко пъти само ги докосна и въпреки това с нито една от тях не можа да утоли глада си!

Зимата току-що си бе отишла и Смире си спомняше как дни и нощи бе бродила напразно, без да хване някаква плячка; прелетните птици бяха отлетели, мишките се криеха под замръзналата земя, а кокошките стояха затворени. И все пак гладът през зимата бе попоносим от несполуките този ден!

Смире не беше млада лисица. Неведнъж кучетата бяха тичали по петите ѝ, неведнъж куршуми пицяха край ушите ѝ. Често е лежала

скрита дълбоко в дупката си, докато ловджийските кучета претърсваха ходовете и за малко не я намираха. Но всичкият преживян страх през време на лов не можеше да се сравни с чувството, което тя изпитваше при сегашните си несполуки с дивите гъски.

Сутринта, когато започна играта, Смире беше толкова наперена, че гъските се смаяха, като я видяха. Тя обичаше да се докарва. Козината ѝ беше лъскаво червена, гърдите ѝ бели, муцуната черна, а опашката — разкошна, като от щраусови пера. Но на здрачаване козината на Смире вече бе сплъстена; тя цялата бе потънала в пот, очите ѝ бяха загубили своя блясък, бе изплезила език, от устата ѝ капеше пяна.

Следобед Смире беше толкова уморена, че ѝ се виеше свят. Пред очите ѝ се мяркаха само летящи гъски. Тя скачаше по слънчевите петна, които се мяркаха по земята, а веднъж дори и подир една нещастна пеперуда, която бе излязла от пашкула си твърде рано.

Дивите гъски продължаваха неуморно да летят. Те бяха решили да измъчват Смире целия ден. Не ги трогваше това, че е изнурена, изнемощяла, побесняла. Продължаваха да летят, макар да знаеха, че тя вече почти не ги вижда и че тича подир сенките им.

Едва когато Смире падна върху куп сухи листа, капнала от умора и съвсем отмаляла, почти издъхваща, те престанаха да я дразнят.

— Лисо, това да ти е за урок; да знаеш как си пати оня, който се осмелява да нападне Ака от Кебнекайзе! — изкрещяха ѝ те на ухото и я оставиха най-сетне на мира.

III
ЖИВОТЪТ НА ДИВИТЕ ПТИЦИ В
ЧИФЛИКА

ЧЕТВЪРТЪК, 24 МАРТ

Точно през тези дни в Сконе стана едно събитие, за което много се говори и дори се писа във вестниците, но което мнозина смятаха за измислица, защото не можеха да си го обяснят.

Уловили бяха катеричка в лещака край брега на езерото Вомб и я бяха занесли в близкия чифлик. Всички в чифлика — и млади, и стари — се радваха на красивото животинче с рунтава опашка, любопитни умни очички и изящни малки лапички. Те се надяваха цяло лято да се любуват на пъргавите ѝ движения, на ловкостта ѝ да бели орехи и на веселите ѝ игри. Веднага ѝ приготвиха една стара клетка, която се състоеше от малка зелена къщичка и телено колело. Къщичката имаше врата и прозорче и трябваше да служи на катеричката за трапезария и спалня, затова в нея стъкмиха легло от листа и сложиха паничка мляко и няколко ореха. Теленото колело пък трябваше да ѝ служи за място за игра; в него тя можеше да скача, да се катери и да се премята.

Хората смятаха, че катеричката е настанена чудесно и се чудеха защо тя не се чувства добре. Стоеше тъжна и мрачна в едно ъгълче на стаичката си и от време на време се чуваше жалният ѝ глас. Не се докосваше до яденето и нито веднъж не се завъртя в колелото.

— Още се бои — казваха хората от чифлика. — Утре, като попривикне, ще почне и да яде, и да играе.

По това време жените в чифлика се готвеха за някакъв голям празник. Точно този ден, когато уловиха катеричката, печеха хляба. И дали, тестото им не можа да втаса, или пък бяха закъснели, но трябваше да работят до късно през нощта.

В кухнята всички се суетяха и бързаха. Никой нямаше време да погледне какво прави катеричката. Но в къщата имаше една баба, която беше твърде стара, за да помага при печенето. Тя самата съзнаваше това и все пак не ѝ се искаше да стои съвсем безучастна. Мъчно ѝ беше и затова не отиде да си легне, а седна до прозореца и се загледа навън. Поради горещината вратата на кухнята беше отворена и от нея на двора падаше сноп ярка светлина. Обграденият двор беше така добре осветен, че бабата различаваше дупките и пукнатините на

отсрещната стена. Тя виждаше и клетката на катеричката, окачена точно там, дето светлината беше най-силна, и забеляза, че катеричката през всичкото време тича от къщичката на колелото и от колелото в къщичката, без да си почине нито миг. Бабата предположи, че животното е така неспокойно поради силната светлина.

В този двор между обора и конюшната имаше широка, покрита порта за коли. Тя също беше осветена.

Не мина много време и бабата видя как през портата бавно влезе и почна да се промъква през двора едно малко хлапе, не по-високо от педя. То носеше дървени обуца и кожени панталони като другите ратаи. Бабата веднага разбра, че това е джудже, но никак не се изплаши. През целия си живот тя не бе виждала нито едно такова същество, но бе слушала, че джуджетата живеят из дворовете и носят щастие там, където се покажат.

Като се озова на постлания с калдъръм двор, джуджето се спусна право към клетката на катеричката. Ала клетката беше окачена много високо и то не можеше да я стигне. Тогава изтича до бараката, взе един прът, опря го на клетката и се покатери по него, също както моряците по въжетата. Като стигна до клетката, то почна да дърпа вратичката на зелената къщичка — искаше да я отвори. Но бабата седеше спокойна, защото знаеше, че децата бяха турили катанец на клетката, за да не би съседските деца да откраднат катеричката. Тя видя, че джуджето не можа да отвори вратата и че катеричката отиде на теленото колело. Там те водиха дълъг разговор. След като изслуша всичко, което катеричката имаше да му казва, джуджето се спусна по пръта на земята и избяга през портата.

Бабата не вярваше, че джуджето пак ще се покаже тази нощ, но за всеки случай остана до прозореца. След около един час то се върна. Тичаше с такава бързина, че краката му едва докосваха земята, и се насочи право към клетката. Бабата го виждаше много ясно с далекогледите си очи; виждаше също, че носи нещо в ръцете си, но не можеше да разбере какво. То остави на калдъръма това, което държеше в лявата си ръка, а другото, което носеше в дясната, взе със себе. Покатери се до клетката, ритна с дървената си обувка прозорчето, счупи го и подаде на катеричката това, което носеше. После слезе долу, взе оставеното на земята и отнесе и него на катеричката. Веднага след

това то изчезна с такава бързина, че бабата едва успяваше да го следи с поглед.

Сега вече старата жена не можеше да остане повече в стаята. И влезе тихичко на двора и застана в сянката на кладенеца, за да дочака джуджето. До нея имаше и друг някой, чието любопитство се беше распалило. Това беше котката. Тя се промъкна тихо и се спря до стената, на няколко стъпки от светлата ивица.

Двете дълго чакаха в студената мартенска нощ и бабата вече смяташе да се прибере, когато чу тропот по камъните и видя джуджето, което пак идваше. То и сега носеше и в двете си ръце по нещо, което мърдаше и писукаше. Пред очите на старата жена просветна. Тя разбра, че джуджето бе изтичало до лещака и сега носеше рожбите на катеричката, за да не умрат от глад.

Бабата стоеше тихо, за да не смути джуджето, което, изглежда, не я виждаше. То тъкмо се навеждаше, за да остави едното катериче на земята и да се покатери с другото до клетката, когато съгледа до себе си святкащите зелени очи на котката. Спря се безпомощно, с по едно катериче във всяка ръка.

После се обърна, почна да се озърта наоколо и забеляза бабата. Без да се колебае, то се приближи до нея и ѝ подаде едното катериче.

Старата жена не искаше да се покаже недостойна за доверието, което ѝ бе оказано. Тя се наведе, взе малкото и го държа, докато джуджето се качи с другото и после слезе да вземе и това, което ѝ беше поверило.

Сутринта, когато всички в чифлика се събраха на закуска, бабата не можа да се въздържи и разказа какво бе видяла. Разбира се, всички ѝ се присмяха, като казаха, че е сънувала: толкова рано напролет още нямало никакви катеричета.

Ала бабата беше съвсем сигурна и настоя да проверят в клетката. И наистина там, в стаичката, на постелката от листа лежаха четири малки полуголи и полуслепи катеричета по на два-три дни!

Когато видя малките, бащата каза:

— Както и да е станало това, едно е ясно: ние тук в чифлика сме постъпили така, че трябва да ни е срам и от животните, и от хората.

След това той взе катеричката и малките ѝ от клетката и ги сложи в престилката на бабата.

— Сега иди в лещака и ги пусни на свобода! — каза ѝ той. Това беше събитието, за което толкова много се говори и дори се писа във вестниците, но мнозина не искаха да повярват, защото не можеха да си обяснят как е възможно такова нещо.

ВИТШЬОВЛЕ СЪБОТА, 26 МАРТ

Няколко дни по-късно се случи друго такова странно събитие. Ято диви гъски кацна една сутрин недалеч от големия чифлик Витшьовле на една нива в източно Сконе. В ятото имаше тринадесет обикновени сиви гъски и един бял гъсок, който носеше на гърба си малко хлапе с жълти кожени панталони, зелена жилетка и островърха бяла шапка.

Балтийско море беше наблизно и нивата, на която кацнаха дивите гъски, беше песъчлива, каквито са всички ниви край морския бряг. В тази област някога сигурно е имало подвижни пясъци, които е трябвало да се укрепяват, защото на много места се виждаха обширни изкуствени борови гори.

Дивите гъски вече пасяха, когато на нивата дойдоха две деца. Гъската, която стоеше на стража, веднага се вдигна във въздуха, като пляскаше криле, за да я чуе цялото ято, че има опасност. Всички диви гъски литнаха, само белият гъсок продължаваше да крачи спокойно. Като видя, че другите отлетяха, той вдигна глава и извика подире им: — Защо бягате от тях! Те са деца!

Хлапето, което гъсокът носеше на гърба си, седеше сега на една могилка на края на гората и люпеше борова шишарка, за да извади семената. Децата бяха толкова близо до него, че то не смееше да претича през нивата до белия гъсок. Само нададе предупредителен вик и бързо се мушна под едно голямо сухо листо.

Ала белият гъсок явно беше решил да не се плаши. Той продължаваше да крачи из нивата, без дори да поглежда какво правят децата. А те се отбиха от пътеката, тръгнаха през нивата и вече го приближаваха. Когато гъсокът най-последно се озърна, те бяха вече съвсем близо и той толкова се смути и обърка, че не се сети да отлети, а почна да тича пред тях. Децата се спуснаха подире му, вкараха го в един ров и там го хванаха. По-голямото го взе под мишница и го понесе нанякъде.

Джуджето, което лежеше под листото, видя това и скочи, сякаш искаше да отнеме гъсока от децата. Ала веднага си спомни колко е малко и безсилно, тръшна се на могилката и почна да удря с пестници по земята.

Гъсокът с всички сили викаше за помощ:

— Палечко, ела ми помогни! Палечко, ела ми на помощ!
Въпреки гнева си момчето се разсмя.

— Колкото ме бива да ти помогна! — рече то.

Но все пак стана и тръгна след гъсока. „Не мога да му помогна — каза си то, — но поне ще видя какво ще го правят.“

Децата бяха доста напред, но на момчето не му беше трудно да върви след тях, докато стигна до едно долче, където ромонеше пролетен поток. Той не беше нито широк, нито буен, но момчето дълго трябваше да тича край брега, докато намери място, където да може да го прескочи.

Когато излезе от долчето, децата бяха изчезнали. Все пак момчето откри следите им по малка пътечка, която водеше в гората, и тръгна по нея.

Скоро стигна до един кръстопът, където децата сигурно се бяха разделили, защото и по двете посоки имаше следи. Момчето се спря съвсем безпомощно.

И в същия миг то съгледа на тревата бяло перце. Навярно гъсокът го беше хвърлил на кръстопътя, за да му покаже накъде го носят. И момчето продължи пътя си през гората. Гъсокът не се виждаше, но навсякъде, където имаше опасност да сбърка пътя, то намираще бяло перце, което го насочваше.

Джуджето следваше неотстъпно тези перца. Те го изведоха от гората, прекараха го през няколко ниви по един път и най-сетне по широка алея към голям чифлик. На края на алеята се мяркаха високи покриви и кули от червени тухли, украсени с бели ивици и фигури. Като видя чифлика, хлапето започна да си представя какво може да е станало с гъсока. „Сигурно детето е донесло гъсока в чифлика, там го е продало и вече са го заклали“ — каза си то. Но искаше да се увери в това и затича още по-бързо. По цялата алея не срещна никого и беше много доволно от това, защото такива като него се боят от хора.

Чифликът, до който стигна, беше хубаво старо здание и се състоеше от четири постройки, обграждащи вътрешен двор. На

източната страна имаше дълбок портал, който водеше за двора. Дотук момчето беше тичало, без да се колебае, но сега изведнъж се спря. Не смееше да отиде по-нататък, стоеше и се чудеше какво да прави.

То все още стоеше с пръст на носа и мислеше, когато чу зад гърба си стъпки. Обърна се и видя цяла тълпа хора, които идваха по алеята.

Бързо се промъкна зад една бъчва с вода, оставена до портала, и се скри.

Новодошлите бяха двадесетина момчета от едно земеделско училище. Излезли бяха на излет. Придружаваше ги учител. Когато стигнаха до портала, той ги помоли да почакаат, докато попита могат ли да разгледат стария замък Витшьовле.

Момчетата бяха сгорещени и уморени от дългия път. Едно от тях беше толкова жадно, че отиде при бъчвата с вода и се наведе да пие. На шията му висеше тенекиена кутия, която сигурно му пречеше, защото я хвърли на земята. Капакът се отвори и отвътре се показаха няколко стръка пролетни цветя.

Кутията падна до джуджето и то си помисли, че му се представя чудесен случай да влезе в замъка и да разбере какво е станало с гъсока. Бързо се мушна в кутията и се затули, колкото можа, под анемониите и лютичетата.

Едва беше успяло да се скрие и момчето вдигна кутията, окачи я през рамо и затвори капака.

В това време учителят се върна и каза, че са им разрешили да разгледат замъка. Най-напред той ги заведе в двора. Тук се спря и започна да им разказва за старата постройка. Припомни им, че първите хора, които са се поселили по тези места, са живели в пещери и дупки, в шатри от животински кожи и в сламени колиби и едва след много време са се научили да си правят жилища от дървета. И колко труд, какви усилия е трябвало да употреби човекът, докато от простите дървени колиби се научи да строи вече замъци със стотици стаи като Витшьовле!

Преди триста и петдесет години богатите хора са строели такива замъци. По всичко се виждаше, че Витшьовле е изграден по онова време, когато в Сконе са се водели войни и са върлували разбойници. Замъкът е бил заобиколен с ров, пълен с вода, над който някога е имало подвижен мост. Над входа и днес още стърчи наблюдателната

кула; около замъка е имало ходове за пазачите, а на ъглите — здрави кули с по метър дебели стени. Но този замък все пак не е бил строен по времето на най-кръвопролитните войни и Йенс Брахе, който го е строил, е гледал да направи от него хубав и богато украсен дом. Ако момчетата можеха да видят тежката каменна постройка в Глиминге, издигната само едно поколение по-рано, те веднага щяха да забележат, че Йенс Холгерсон Улфстанд, който я е строил, е търсил само здравина, без да се замисля за красотата и удобството. Ако пък видеха замъци като Марсвинсхолм и Свенсторп или Йоведския манастир, строени един или два века след Витшювле, щяха да разберат, че тогава времената са били по-мирни. Към замъците вече не са издигали никакви укрепления, а са гледали само да създадат големи и красиви жилища.

Учителят говори дълго и подробно и джуджето, скрито в кутията, почна да губи търпение. Но то сигурно беше стояло много мирно, защото собственикът на кутията не забеляза, че го носи със себе си.

Най-сетне цялата група влезе в замъка и ако джуджето се беше надявало, че ще има случай да се измъкне от кутията, много се мамеше, защото ученикът през цялото време я носеше със себе си и то трябваше да го следва по всички стаи.

Това беше една бавна обиколка. Учителят постоянно се спираше, за да обяснява.

В една от стаите имаше голяма камина и учителят се спря пред нея, за да поговори за различните огнища и печки, които хората употребявали през вековете. Първия огън са палели в каменно огнище на пода сред стаята, с отвор за дима на покрива, през който са нахлували и дъжд, и вятър. По-късно почнали да правят големи зидани печки без комин, които наистина са топлели помещенията, но са ги пълнели с дим и сажди. Когато са строили Витшювле, хората били стигнали вече до откритите камини с широк комин за дима, през който е излизала и голяма част от топлината.

Ако джуджето беше по-рано припряно и нетърпеливо, през този ден то получи урок по търпение. Цял час вече стоеше неподвижно.

В следващата стая учителят се спря пред едно старо легло с висок балдахин и завеси и веднага почна да разказва за някогашните легла.

Учителят никак не бързаше. Та откъде ли можеше да знае той, че едно нещастно джудже беше затворено в една кутия и с нетърпение го чакаше, да свърши! Когато стигнаха до една стая с тапети от позлатена кожа, той почна да разказва как хората още от старо време са обличали стените, а когато застанаха пред един стар семеен портрет, разказа историята на облеклото през различните времена; в тържествената зала пък описа как са правели някога сватби и погребения.

След това той поговори за многото трудолюбиви мъже и жени, които са живели в замъка, за старите Браhevци и за старите Барнековци, за Кристиан Барнеков, който при едно бягство дал на краля своя кон; за Маргарета Ашеберг, която била омъжена за Чел Барнеков и след като овдовяла, управлявала чифлика и цялата област петдесет и три години; за банкера Хагерман, който бил син на ратай от Витшювле, а след това толкова забогатял, че купил целия чифлик; за Шернсвердовци, които снабдили хората в Сконе с по-добри плугове, за да могат да захвърлят старите дървени рала, едва помръдвани от три чифта волове.

През всичкото това време джуджето лежа мирно. Някога в лудориите си то беше затваряло майка си или баща си в килера. Едва сега разбра какво значи това: минаха часове, докато учителят свърши.

Най-после той изведе отново учениците на двора и там им поприказва за продължителния труд на хората, докато се снабдят с инструменти и оръжия, дрехи и жилища, мебели и украшения. Той каза, че един такъв стар замък като Витшювле бил етап по този път. Тук можело да се види какво са направили хората за триста и петдесет години и да се разбере дали имало напредък, или не.

Но джуджето има щастието да не чуе тази реч, защото ученикът, който го носеше, отново ожадня и се вмъкна в кухнята да поиска чаша вода. Тук джуджето реши да потърси гъсока. Размърда се и случайно натисна капака, който се отвори. Капаците на тези кутии често се отварят и ученикът отново го затвори, без да се замисли. Тогава готвачката го попита някакво животинче ли носи в кутията.

— Не, само няколко стръка цветя.

— Струва ми се, че вътре все пак има нещо, което мърда — упорствуваше готвачката.

Тогава ученикът отвори капака, за да й докаже, че греша.

— Вижте сама...

Но не можа да се доизкаже. Джуджето, което не посмя да остане повече в кутията, скочи на пода и хукна към вратата. Прислужничките не можаха да разберат какво е това, което бяга, но все пак се спуснаха подире му.

Учителят още говореше, когато се разнесоха силни викове.

— Дръжте го, дръжте го! — крещяха излезлите от кухнята и момчетата се спуснаха подир джуджето, което бягаше по-бързо от плъх. Те се опитаха да му пресекат пътя към вратата и да го хванат, но не беше лесно да се улови нещо толкова малко. И то благополучно се измъкна.

Джуджето не посмя да тича по откритата алея, а кривна встрани. Спусна се през овощната градина към задния двор. Хората продължаваха да го гонят с викове и смях. Горкото джудже тичаше с всички сили, но те почти го настигаха.

Когато минаваше покрай жилището на един ратай, то чу квакане на гъска и видя на стълбата бяло перце. Ето къде беше гъсокът! Джуджето бе вървяло досега по лъжлива диря! Без да мисли за прислужничките и момчетата, които го гонеха, то се покатери по стълбата на пруста. По-нататък обаче не можа да отиде, защото вратата беше затворена. То чуваше как вътре гъсокът крещи и се моли, но не можеше да отвори, за да влезе. Потерята се приближаваше все повече и повече, гъсокът в стаята крещеше все по-жално. В този критичен момент джуджето най-сетне събра кураж и зачука по вратата с всички сили.

Едно дете отвори и джуджето надникна в стаята. В нея седеше една жена. Тя държеше здраво гъсока и се готвеше да му подреже крилата. Нейните деца го бяха намерили и тя нямаше да му направи нищо лошо. Просто смяташе да го пусне при своите гъски, но преди това искаше да му подреже крилата, за да не може да избяга. Но за гъсока нямаше по-голямо нещастие от това и той викаше и протестираше с всички сили.

Какво щастие, че жената не бе почнала по-рано! Под ножицата бяха паднали само две пера, когато вратата се отвори и джуджето застана на прага. Жената не беше виждала подобно нещо. Тя помисли, че това е злото джудже, изпусна уплашено ножицата, плесна ръце и забрави, че трябва да държи гъсока.

Щом се почувствува свободен, гъсокът се спусна към вратата. Без да губи време, той сграбчи джуджето за яката и го понесе. А на стълбите разпери криле и се вдигна във въздуха. После с бързо движение настани, джуджето върху гладкия си гръб.

Двамата изчезнаха във въздуха, а хората във Витшьовле стояха като заковани и зяпаха подире им.

В ПАРКА НА ЙОВЕДСКИЯ МОНАСТИР

През деня, докато гъските се забавляваха с лисицата, момчето спа в изоставената хралупа на една катеричка. Когато надвечер се събуди, то се размисли и се натъжи. „Сега гъските ще ме върнат в къщи, а аз как ще погледна в очите татко и мама!“ — мислеше си то.

Но когато отиде при дивите гъски, които се къпеха в езерото Вомб, никой от тях не спомена нито дума за връщане. „Сигурно смятат, че белият гъсок е много уморен, за да си тръгне за в къщи заедно с мен тази вечер“ — помисли си момчето.

Сутринта гъските се събудиха още щом се развидели, доста преди изгрев слънце. Момчето беше сигурно, че ще се връщат в къщи, но, кой знае защо, дивите гъски взеха и него, и гъсока на утринната си разходка. То не можеше да разбере защо отлагат заминаването, но предположи, че дивите гъски не искат да пуснат гъсока на такъв дълъг път, преди да се е нахранил добре. Както и да е, то се радваше на всяка минута, която забавяше срещата с родителите му.

Дивите гъски летяха над Йоведския манастир, който се намиреше в прекрасен парк източно от езерото. Той беше много живописен с големия си замък, с хубавия си двор, постлан с плочи и обграден с ниски стени, с беседки, с красива стара градина с жив плет, със сводове от зеленина над алеите, с езерца, водоскоци, чудни дървета, ниско окосени морави и лехи с пролетни цветя.

Когато дивите гъски прелетяха над манастира в ранния утринен час, там още не се виждаше жива душа. Щом се увериха, че няма никого, те се спуснаха над кучешката колиба и почнаха да викат:

— Каква е тая къщурка? Каква е тая къщурка?

Кучето веднага изскочи от колибката и почна разярено да лае срещу тях.

— Това според вас къщурка ли е, скитници такива? Нима не виждате, че това е голям каменен замък? Не виждате ли какви прекрасни стени има и колко прозорци, и какви големи врати, каква хубава тераса, бау, бау, бау? И вие наричате това къщурка?! Не виждате ли двора, не виждате ли градината, оранжерии, мраморните статуи?

И това вие наричате къщурка? Нима къщурките имат такива паркове с букови гори и лещаци, с дъбови и борови гори, пълни с елени, бау, бау, бау? Това ли е според вас къщурка? Виждали ли сте къщурка да е обградена с толкова много постройки, та да прилича на цяло село? Виждали ли сте къщурка, която да има собствена черква и жилище за свещеника и да владее стопанство и чифлици, работнически и ратайски жилища, бау, бау, бау? Това ли е според вас къщурка? На тази къщурка принадлежи най-голямото имение в Сконе, просяци такива. Отгоре вие не можете да видите нито едно късче земя, което да не принадлежи на тази къщурка, бау, бау, бау!

Всичко това кучето излая на един дъх, а гъските кръжеха над двора, докато то млъкна. Тогава те извикаха:

— Защо се сърдиш толкова? Ние не питахме за замъка, а само за твоята къщурка.

Като чу тази шега, момчето най-напред се засмя, но после изведнъж стана сериозно. „Като си помисля само колко такива шеги ще чуя, ако мога да отида с дивите гъски чак до Лапландия! — каза си то. — След това, което ме сполетя, едно такова пътуване би било за мене най-хубавото нещо.“

Дивите гъски кацнаха на една обширна ливада на изток от имението, за да пасат трева. Пасоха часове наред. През това време момчето се вмъкна в големия парк, който граничеше с ливадата, откри един лещак и почна да оглежда клоните да не би да е останал някой лешник от есента. Докато обикаляше из парка, то все си мислеше за пътуването. Представяше си колко хубаво би било, ако можеше да продължи с дивите гъски. Сигурно щеше да гладува и да мръзне, но затова пък нямаше нито да работи, нито да учи.

По едно време, както се разхождаше, при него дойде старата сива водачка и го попита дали е намерило нещо за ядене. Щом разбра, че не е намерило, тя се опита да му помогне в търсенето. Лешници нямаше, но откри няколко шипки на един храст. Момчето ги изяде лакомо, като се питаше какво би казала майка му, ако знаеше, че се храни със сурова риба и сухи, замръзнали шипки.

Когато дивите гъски най-сетне се наядоха, те пак отидоха при езерото и там играха чак до обяд. Караха белия гъсок да се състезава с тях в плуване, скачане и летене. Големият домашен гъсок напрягаше всичките си сили, но дивите гъски бяха по-бързи и винаги

побеждаваха. Момчето седеше през всичкото време на гърба на гъсока и го насърчаваше, като се забавляваше не по-малко от другите. Носеха се такива крясъци, смехове и квакане, че беше чудно как хората от имението не ги чуваха.

Като се умориха да играят, отидоха на леда да си починат. Следобедът премина също като сутринта. Първо пасоха няколко часа, после се къпаха и играха във водата чак до залез слънце. След това отидоха да спят.

„Тъкмо живот за мене! — мислеше си момчето, като се гушеше под крилото на гъсока. — Но утре сигурно ще ме върнат в къщи.“

Преди да заспи, то си мислеше, че ако отиде с дивите гъски, няма вече кой да го укорява в мързел. Ще скита по цели дни и единствената му грижа ще бъде да търси нещо за ядене. Сега нуждите му бяха толкова малко, все някак ще може да се справи.

Представяше си колко неща щеше да види, колко приключения щеше да преживее. Да, нямаше да бъде като работата и мъките в къщи. „Ако можех да тръгна с дивите гъски, не би ми било мъчно, че съм омагьосан“ — мислеше си момчето.

Боеше се само от едно — да не го върнат в къщи. Но ето че и в сряда гъските не споменаха нищо за връщане. И този ден премина както вторникът и животът сред природата все повече и повече му харесваше. Струваше му се, че грамадният изоставен парк край Йоведския манастир е негова собственост и вече съвсем не милееше за тясната къщурка и малките нивички у дома.

В сряда момчето беше сигурно, че дивите гъски ще го задържат при себе си, но в четвъртък пак изгуби надежда.

Този ден започна както всички предишни. Гъските пасяха по големите ниви, а момчето търсеше храна в парка. По едно време Ака дойде при него и като разбра, че не е намерило нищо за ядене, посочи му едно сухо стръкче кимион, което беше запазило ситните си плодове.

Когато момчето се нахрани, Ака каза, че според нея то се разхожда твърде непредпазливо из парка. Толкова е мъничко, не знае ли от колко много врагове трябва да се пази? Не, момчето не знаеше. Тогава Ака започна да ги изброява.

В парка, обясни му тя, ще трябва да се пази от лисицата и златката; на брега на езерото не бива да забравя видрата; седне ли на стената, трябва да помни за невестулката, която може да се промъква и

през най-тесни дупки, а реши ли да легне върху някоя купчинка листа, трябва първо да провери дали там змията не спи още зимния си сън. Излезе ли на открито поле, трябва да се пази от ястреба, орела и сокола, които кръжат във въздуха. И на свраките и враните, които щъкат навред, не бива много да се доверява, а стъмни ли се, трябва добре да се послушва за големите кукумявки. Те летят толкова тихо, че могат да го нападнат, преди то да ги е усетило.

Като чу колко много врагове заплашват живота му, момчето разбра, че е почти невъзможно да се опази. От смъртта то не се боеше много, но никак не му се щеше да бъде изядено и затова попита Ака какво да направи, за да се опази от хищници.

Ака веднага му отговори, че то трябва да се опита да се сприятели с малките животни в гората и в полето, с катеричките и зайците, със сипките, синигерите, кълвачите и чучулигите. Станат ли негови приятели, те ще го предупреждават, ако нещо го грози, ще му намират скривалища и в случай на голяма опасност заедно ще го защитят.

Ала когато по-късно през деня момчето реши да последва съвета и се обърна за услуга към катеричката Сирле, оказа се, че тя не иска да му помогне.

— Не очаквай никаква помощ от мен или от другите малки животни — каза му Сирле. — Да не мислиш, че не знаем, че ти си гъсарчето Нилс, което лани разваляше гнездата на лястовичките, чупеше яйцата на косовете, хвърляше гарджетата във варниците, ловеше дроздовете с мрежа и затваряше катеричките в клетка? Помагай си както можеш, и бъди доволен, че ние всички не сме решили да се съберем и да те прогоним оттук!

Ако беше все още гъсарчето Нилс, момчето би й платило за този отговор, но сега само се изплаши да не би дивите гъски да разберат колко лошо дете е било. Откак бе дошло при тях, то не беше се провинило в нищо — от страх да не го изпъдят. Наистина сега нямаше възможност да прави големи пакости, но ако искаше, все пак би могло да развали много гнезда и да изпочупи сума яйца. А то беше стояло мирно, не бе отскубнало нито едно перо от някоя гъска, нито веднъж не бе отговорило грубо и всяка сутрин, като поздравяваше Ака, сваляше шапка и се покланяше.

През целия ден то си мислеше, че гъските не искат да го вземат в Лапландия сигурно защото е толкова зло. И когато вечерта чу, че са хванали катеричката Сирле и че дечицата ѝ ще измрат от глад, то реши да им помогне. Ние вече разказахме как момчето направи това.

А на следния ден, когато дойде в парка, във всеки храст сипките пееха как катеричката Сирле била отвлечена от страшни разбойници и как гъсарчето Нилс отишло безстрашно сред хората и ѝ занесло малките катеричета.

— Кого възпяваме тъй сега в Йоведския парк? — чуруликаха сипките. — Палечко, от когото всички се бояха, когато беше Нилс гъсарчето. Катеричката Сирле ще му дава орехи, плашливите зайци ще играят с него, сърните ще го качват на гърба си и ще го спасяват, когато се приближи лисицата Смире, синигерите ще го предупреждават, щом видят ястреб, а сипките и чучулигите ще възпяват неговия подвиг.

Момчето беше сигурно, че и Ака, и дивите гъски са чули всичко това, но ето че и петък измина, без те да му дадат с нещо да разбере дали ще остане при тях.

До събота гъските пасоха из нивите около Йовед, несмуцавани от лисицата Смире. Но когато в събота сутринта излязоха на полето, тя вече се криеше там и почна да ги гони от нива в нива, тъй че те не можаха спокойно да си попасат. Когато Ака разбра, че Смире няма намерение да ги остави на мира, бързо се издигна във въздуха и летя с ятото си десетки километри през равнината Ферш и склоновете на Линдерьод. Кацнаха чак при Витшьовле.

При Витшьовле към тях се присъедини отвлеченият гъсок, който, както вече разказахме, никога нямаше да се освободи, ако момчето не беше напрегнало всичките си сили да му помогне.

Когато в събота вечерта момчето се върна с гъсока при езерото Вомб, то беше убедено, че този ден е свършило добра работа и се питаше какво ли ще кажат Ака и дивите гъски. И те наистина не пестяха похвалите си, но не изрекоха онова, което то копнееше да чуе.

Отново дойде неделя. Минала бе цяла седмица, откак момчето беше омагьосано, и то си оставаше все така мъничко.

Но това като че ли вече не го смущаваше толкова много. В неделя следобед то седеше в един гъст ракитак край брега на езерото и надуваше върбова свирка. Целият храст около него беше пълен със синигери, сипки и косове, които чуруликаха най-различни песни, а

момчето се опитваше да им подражава. Но това не му се удаваше много. То свиреше толкова фалшиво, че перата на малките му учители настръхваха и те отчаяно крещяха и пляскаха криле. Това така забавляваше момчето, че от смях то изпусна свирката си.

Започна отново, но пак така фалшиво и птичките завикаха в един глас:

— Днес ти свириш по-лошо от преди, Палечко. Не можеш да изсвириш нищо вярно. За какво мислиш, Палечко?

— За съвсем друго нещо — отвърна момчето. — И това беше истина. То се питаше докога ще остане при дивите гъски и дали няма да го върнат в къщи още днес.

Изведнъж то захвърли свирката и скочи на крака. Ака и другите гъски се приближаваха към него в дълга редица. Те вървяха необикновено бавно и тържествено и момчето веднага разбра, че сега ще узнае какво мислят да правят с него.

Най-сетне те спряха и Ака каза:

— Палечко, ти сигурно се чудиш защо не съм ти благодарила, задето ме спаси от лисицата Смире. Но аз предпочитам да се отплатя с дела, а не с празни думи. Сега, Палечко, мисля, че съм успяла да ти направя голяма услуга. Изпратих пратеник при джуджето, което те е омагьосало. Отначало то не искаше и да чуе за разтуряне на магията, но аз пращах пратеник след пратеник, докато го убедя, че си се държал много добре между нас. Сега то ти обещава, че щом се върнеш в къщи, пак ще станеш човек.

Но колкото момчето се зарадва в началото, когато дивата гъска заговори, толкова то се натъжи, когато тя завърши речта си. Не каза нито дума, само се извърна и заплака.

— Какво значи това? — възкликна Ака. — Ти като че ли си очаквал да чуеш от мен нещо много по-добро от това, което ти предлагам сега?

Но момчето си мислеше за безгрижно прекараните дни, за веселите шегии, за приключенията и волния живот, за летенето високо над земята — за всичко онова, което щеше сега да загуби! И то заплака още по-горко. — Не искам да стана човек — каза то. — Искам да дойда с вас в Лапландия.

— Но трябва да ти кажа нещо — отвърна Ака. — Джуджето е много опърничаво и ме е страх, че ако сега не се възползуваш от

благоволението му, втори път мъчно ще го омилостивиш.

Странно беше наистина, но през целия си живот това момче не беше се привързало към никого. Не беше обичало нито баща си, нито майка си, нито своя учител, нито съучениците си, нито момчетата от съседните чифлици. Всичко, което те го караха да прави — да играе, или да работи, — го отегчаваше. Ето защо сега никой не му липсваше, за никого не жалеше.

Единствените деца, с които горе-долу се разбираше, бяха момиченцето Оса и малкият Мац. И те като него пасяха гъски по нивите, Но дали сега тъгуваше поне за тях? Не, съвсем не!

— Не искам да стана човек! — ревеше момчето, — Искам да дойда е вас в Лапландия. Затова се държах добре цяла седмица.

— Няма да ти забраня да дойдеш с нас, щом искаш — каза Ака, — но първо си помисли, не е ли по-добре да се върнеш в къщи? По-късно може да съжаляваш за това.

— Не — отговори момчето, — няма за какво да съжалявам. Никъде не ми е било така добре, както при вас.

— Добре тогава, нека бъде, както ти искаш — каза Ака.

— Благодаря! — отвърна момчето и заплака от радост така, както преди беше плакало от мъка.

IV
КЪЩАТА ГЛИМИНГЕ

ЧЕРНИ ПЛЪХОВЕ И СИВИ ПЛЪХОВЕ

В югоизточна Сконе, недалеч от морето, има стар, прастар замък, наречен къщата Глиминге. Това е една висока, голяма и здрава каменна постройка сред равнината, която се вижда от десетки километри. Макар да е само на четири етажа, тя е толкова огромна, че най-обикновената къща в същото имение изглежда до нея като малка детска играчка.

Голямата каменна сграда е с такива дебели външни и вътрешни стени и сводове, че вътре почти няма място за нищо друго. Стълбите и коридорите ѝ са тесни, а стаите — малко. За да бъдат здрави стените, в горните етажи са правени малко прозорци, а в долните изобщо няма — виждат се само тесни отвори за светлината. В някогашните времена на постоянни войни хората се чувствували в безопасност затворени в подобна голяма и здрава къща, също така, както сега, през лютата зима, се чувствуват защитени, сгущени в топла шуба. Но дошло добро мирно време и те не искали вече да живеят в мрачните и студени каменни зали на стария замък. Изоставили голямата къща Глиминге и се преселили в светли и просторни жилища.

По времето, когато Нилс Холгерсон скиташе с дивите гъски, в Глиминге не живееха вече хора, но обитатели съвсем не му липсваха. На покрива, в едно голямо гнездо, всяко лято се настаняваха двойка щъркели, на тавана живееха две кукумявки, в коридорите висяха прилепи, на огнището в кухнята, се беше наместила една стара котка, а долу, в зимника, от незапомнени стари времена беше пълно със стотици плъхове от черната порода.

Между другите животни плъховете не са на много голяма почит, но черните плъхове от Глиминге правеха изключение. За тях винаги бе говореше с уважение, защото бяха проявили голяма храброст в борбата със своите неприятели и голяма издръжливост при сполетелите ги нещастия. Те принадлежаха към едно многобройно и силно племе плъхове, което сега бе на изчезване. Дълги години черните плъхове бяха владели Сконе и цялата страна. Имаше ги по всички зимници и тавани, хамбари и плевни, складове и фурни, обори и конюшни,

черкви и замъци, спиртоварни и воденици; обитаваха всички постройки на хората, но сега ги гонеха отвсякъде и бяха почти унищожени. Само в някои необитаеми места можеше все още да се срещне някой и друг плъх, но никъде нямаше толкова много, колкото в Глиминге.

Когато известен вид животни е на изчезване, за това обикновено са виновни хората. В случая обаче не беше така. То се знае, хората бяха воювали с черните плъхове, но не можаха да ги унищожат. Победило ги беше едно племе от техния род — сивите плъхове.

Тези сиви плъхове не живеяха в страната от незапомнени времена като черните плъхове. Те произхождаха от няколко бедни преселници, слезли преди стотина години от един кораб от Любек в пристанището на Малмьо. Това бяха бездомни, полумъртви от глад нещастници. Живееха в самото пристанище, плуваха между коловете в пристаните и се хранеха с отпадъци, изхвърляни във водата. Те никога не се осмеляваха да се мярнат в града, където владееха черните плъхове.

Но малко по малко броят им нарасна. Те станаха по-смели. Отначало се заселиха в няколко запустели, изоставени стари къщи, които черните плъхове бяха напуснали. Храна намираха из канавките и по буницата и се задоволяваха с такива отпадъци, до които черните плъхове не се и докосваха. Бяха издръжливи, невзискателни и безстрашни и за няколко години се почувствуваха така силни, че решиха да изгонят черните плъхове от Малмьо. Отнеха им таваните, зимниците и складовете, умориха ги от глад или ги изпохапаха до смърт, защото битките никак не ги плашеха.

След като завзеха Малмьо, сивите плъхове тръгнаха на малки и големи стада да превземат цялата страна. Просто необяснимо е защо черните плъхове не се вдигнаха на голям, общ поход, за да ги унищожат, докато бяха още малко. Ала те бяха много уверени в превъзходството си и никак не можеха да допуснат, че ще го загубят. Седяха си спокойно в именията, а през това време сивите плъхове им отнемаха чифлик след чифлик, село след село, град след град. Уморяваха ги от глад, изгонваха ги, унищожаваша ги. В Сконе черните плъхове можаха да се задържат само в Глиминге.

Стените на старата каменна къща бяха толкова сигурни и в тях имаше толкова малко миши проходи, та черните плъхове успяха да ги

защитят и да попречат на сивите да се вмъкнат вътре. Борбата между нападатели и защитници се водеше вече години наред, всяка нощ, но черните плъхове стояха неотлъчно на пост и воюваха, презирайки смъртта. И благодарение на масивната стара къща винаги побеждаваха.

Трябва да се признае, че докато те бяха силни, всички други живи същества ги мразеха, така както мразят сега сивите плъхове. И с пълно право. Черните плъхове нападаха беззащитните, оковани пленници и ги измъчваха, ядяха труповете им, измъкваха последната ряпа от килера на бедняка, изгризваха краката на спящите гъски, крадяха яйцата и малките пиленца на кокошките, правеха хиляди пакости. Но откак ги беше постигнало това нещастие, всичко като че ли бе забравено. Сега само се възхищаваха на малкото оцелели представители на племето, които бяха издържали тъй дълга съпротива срещу враговете.

Сивите плъхове продължаваха борбата в имението Глиминге и околността му, като използваха всеки удобен случай да превземат замъка. Човек би предположил, че сега, след като завладяха цялата страна, те ще оставят на мира малкото вече на брой плъхове в Глиминге. Но те съвсем нямаха такова намерение. Обикновено казваха, че за тях било въпрос на чест да сразят черните плъхове. Ала за всеки, който познаваше сивите плъхове, беше ясно, че те го правят само защото хората бяха превърнали Глиминге в склад за жито и че няма да се успокоят, докато не го завземат.

ЩЪРКЕЛЪТ ПОНЕДЕЛНИК, 28 МАРТ

Една ранна сутрин дивите гъски, които спяха на леда на езерото Вомб, се разбудиха от силни викове над тях.

— Трироп! Трироп! — викаше някой. — Жеравът Трианут изпраща много поздрави на дивата гъска Ака и на ятото й. Утре е денят на големия танц на жеравите на планината Кула.

Ака веднага проточи шия нагоре и отговори:

— Благодаря и много поздрави! Благодаря и много поздрави! После жеравите отлетяха, но дивите гъски дълго ги чуваха да викат над всяка ливада и над всяко хълмче в гората:

— Трианут ви изпраща много поздрави. Утре е денят на големия танц на жеравите на планината Кула.

Дивите гъски много се зарадваха на тази покана.

— Щастлив си — казваха те на белия гъсок, — че ще можеш да присъствуващ на големия танц на жеравите.

— Толкова ли е интересно да се гледа как танцуват жеравите? — питаше гъсокът.

— Такова нещо дори не си и сънувал — отвърщаха дивите гъски.

— Сега трябва да помислим какво да правим утре с Палечко, за да не го сполети някоя беда, като отидем на планината Кула — каза Ака.

— Палечко не бива да остава сам — обади се гъсокът. — Ако жеравите не му позволят да гледа танца им, аз ще остана при него.

— Досега никакъв човек не е присъствувал на срещата на животните на планината Кула — каза Ака — и аз не смея да взема Палечко с нас. Но има още време да поприказваме за това. Сега най-напред трябва да помислим за храна.

С това Ака даде знак за излитане. И този ден заради лисицата Смире тя потърси пасбище надалеч и кацна чак в блатистите ливади южно от къщата Глиминге.

Целия ден момчето седя на брега на едно езерце и свири на тръстикова пищялка. Беше му-криво, че няма да види танца на

жеравите и не размени и думица нито с гъсока, нито с другите гъски.

Жалко, че Ака все още му нямаше доверие. Когато едно момче се е отказало от възможността да стане човек, само и само да пътува с някакви си диви гъски, те би трябвало да разберат, че то няма никакво намерение да им навлече беда. Би трябвало също така да разберат, че, като е пожертвувало толкова много, техен дълг сега е да му показват според възможностите си всичко забележително.

„Заслужават да им го кажа“ — мислеше си то. Но минаваше час след час и то не се решаваше да го направи. Колкото и да беше чудно, момчето наистина уважаваше старата водачка. Не му беше удобно да се противопостави на решенията ѝ.

От едната страна на мочурливата ливада, в която пасяха гъските, се издигаше широка каменна стена. Когато привечер момчето вдигна глава, решено най-после да отиде да поговори с Ака, погледът му случайно падна върху стената. То извика от учудване гъските в миг обърнаха глави и се втренчиха в същата посока. В първия момент и те, и момчето помислиха, че на кръглите сиви камъни, от които беше иззидана стената, са порасли безчислени крака и камъните са почнали да тичат. Скоро обаче видяха, че това са плъхове, които минаваха през стената. Те тичаха необикновено бързо, един до друг и бяха толкова много, че известно време закриваха цялата стека.

Момчето се боеше от плъхове, когато беше голям, силен човек, а камо ли сега, като е толкова мъничко, че два или три от тях можеха да го надвият. Тръпки лазеха по гърба му само като ги гледаше.

Чудно нещо, и гъските като че ли изпитваха към плъховете същото отвращение. Те не ги заговориха, а когато отминаха, почнаха да се отърсват, като че ги бяха опръскали с кал.

Колко много сиви плъхове! — каза Юкси от Васияуре. Това не е на добро.

Момчето тъкмо се канеше да каже на Ака, че иска да го вземат с тях на планината Кула, когато една голяма птица кацна неочаквано сред гъските.

Тялото, шията и главата на тази птица бяха като на малка бяла гъска. Но тя имаше големи черни криле, дълги червени крака и дълга дебела човка, толкова тежка, че навеждаше малката ѝ глава надолу, от което птицата изглеждаше като че стои замислена.

Ака бързо оправи крилете си и като тръгна към щъркела, се поклони няколко пъти. Тя не се изненада много, че го вижда в Сконе толкова рано напролет, защото знаеше, че мъжките щъркели обикновено идват първи, преди женските да са прелетели Балтийско море, за да проверят да не би гнездото да е пострадало през зимата. Изненада я обаче посещениято му, защото щъркелите обикновено дружат само с птици от своя род.

— Надявам се, че гнездото ви е в ред, господин Ерменрих — каза Ака.

Потвърди се това, което всички знаят за щъркела: рядко отваря той клюн, без да почне да се оплаква. И тъй като изобщо мъчно говореше, онова, което казваше, звучеше още по-тъжно. Дълго време той само трака с клюна си, а после заговори с дрезгав и слаб глас. Почна да се оплаква от всичко: гнездото му на покрива на Глиминге било съвсем разнебитено от зимните бури, в Сконе не можело да се намери нищо за ядене... Хората му били отнели всички имоти. Разорали ливадите му и пресушили блатата. Той мислел да се изсели от тази страна и никога вече да не се връща.

Докато щъркелът се оплакваше, дивата гъска Ака, която нямаше никакъв покрив или убежище, си мислеше: „Ако аз живеех така добре като вас, господин Ерменрих, не бих се унижавала да се оплаквам. Вие си останяхте дива и волна птица и въпреки това хората се отнасят с вас добре. Никой не стреля по вас и не краде яйца от гнездото ви.“ Но тя само си помисли това. А на щъркела каза, че не може да повярва, че той иска да напусна една къща, на която, откак е построена, са живели само щъркели.

После щъркелът попита дали гъските са видели похода на сивите плъхове към Глиминге и когато разбра от Ака, че знаят за тази напасть, той почна да ѝ разказва за храбрите черни плъхове, които дълги години защищават замъка.

— Но тази нощ къщата Глиминге ще падне във властта на сивите плъхове — заключи щъркелът с въздишка.

— Защо точно тази нощ, господин Ерменрих? — попита Ака.

— Защото почти всички черни плъхове тръгнаха снощи към планината Кула — отвърна щъркелът. — Те мислеха, че и всички други животни ще отидат там. Но както виждате, сивите плъхове са останали и сега се събират, за да се вмъкнат нощес в замъка, защищаван само от

шепа немощни старци, които не са могли да отидат на планината Кула. Разбира се, сивите плъхове ще постигнат целта си, но аз толкова години съм бил в приятелско съседство с черните плъхове, че няма да ми е приятно да живея с техните врагове.

Сега Ака разбра защо щъркелът бе дошъл при нея. Той беше толкова разгневен от подлостта на сивите плъхове, че искаше да сподели с нея възмущението си. Но като всички щъркели, той не бе направил нищо, за да предотврати бедата.

— Господин Ерменрих, изпратихте ли да съобщят на черните плъхове? — попита тя.

— Не — отвърна щъркелът, — няма никаква полза. Докато успеят да се върнат, замъкът ще бъде превзет.

— Не бъдете толкова сигурен в това, господин Ерменрих — каза Ака. — Аз познавам една стара дива гъска, която ще направи всичко възможно да не бъде извършено това злодеяние.

При тези думи щъркелът вдигна глава и я изгледа недоверчиво отвисоко. И с право, защото старата Ака нямаше нито нокти, нито човка за бой. На това отгоре тя беше дневна птица и щом се мръкнеше, заспиваше; така тя беше беззащитна през нощта, докато плъховете воюваха именно тогава.

Но Ака явно бе решила да помогне на черните плъхове. Тя извика Юкси от Васияуре и му заповяда да отведе гъските при езерото Вомб. Когато гъските научиха за това, почнаха да протестираат, но Ака им каза твърдо:

— Мисля, че ще бъде най-добре за всички, ако ме слушате. Аз трябва да прелетя до голямата каменна къща. Ако и вие дойдете с мен, хората от имението непременно ще ни видят и ще почнат да стрелят по нас. Ще взема със себе си само Палечко. Той ще ми бъде много полезен, защото има силни очи и може да стои буден през нощта.

През целия ден момчето бе много бунтарски настроено. Като чу тези думи, то се изпъна колкото може повече, за да изглежда по-голямо, пристъпи напред с ръце на гърба и вирнало нос, отвори уста да каже, че няма никакво намерение да се бие със сивите плъхове. Нека тя си търси помощ от другаде.

Но щом то се показа, щъркелът се размърда. Като всички щъркели, дотогава той бе стоял с наведена надолу глава и допряна до шията човка. Сега дълбоко в гърлото му забълбука нещо като смях.

Той протегна светкавично клюна си, сграби момчето и го подхвърли няколко метра нагоре във въздуха. Този фокус бе повторен седем пъти. Момчето пищеше, а гъската викаше:

— Какво правите, господин Ерменрих? Това не е жаба! Това е човек, господин Ерменрих!

Най-сетне щъркелът остави момчето на земята съвсем невредимо и се обърна към Ака:

— Аз сега се връщам в Глиминге, майко Ака. Всички, които живеят там, много се изплашиха, когато напуснах къщата. Бъдете сигурна, че много ще се зарадват, когато им кажа, че дивата гъска Ака и джуджето Палечко идват.

След това щъркелът протегна шия, плесна с криле и отлетя като стрела от силно опънат лък. Ака разбра, че той ѝ се подиграва, но не се засегна. Почака, докато момчето си намери дървените обувки, които бяха паднали, когато щъркелът го подхвърляше; после го настани на гърба си и последва щъркела. Момчето не се противопостави и не издаде нито с дума, че не му е приятно да отиде с нея. Толкова се беше ядосало на щъркела, че само сумтеше презрително. Тази червено-крака върлина си мислеше, че него не го бива за нищо, защото е мъничко, но то щеше да му покаже кой е Нилс Холгерсон от Западен Веменхьог!

Не мина много време и Ака вече стоеше в щърковото гнездо на покрива на Глиминге. Гнездото беше голямо и хубаво. За основа му служеше едно колело, върху което имаше няколко реда клони и буци пръст. Гнездото беше толкова старо, че по него бяха поникнали различни храсти и бурени. Когато женската мътеше в кръглата дупка сред гнездото, тя се любуваше не само на чудната гледка на голяма част от Сконе, но и на шипките и лука до нея.

Момчето и Ака веднага забелязаха, че тук става нещо, което е обърнало с главата надолу установения ред. На края на гнездото седяха две кукумявки, една стара сива котка и дузина престарели плъхове с изхвъркнали зъби и сълзящи очи. Това не бяха животни, които обикновено се виждат да стоят в приятелска компания.

Никое от тях не се обърна, за да погледне Ака или да я поздрави. Всички се вираха напрегнато в голото зимно поле. Тук-там из него се мяркаха някакви дълги сиви редици.

Черните плъхове мълчаха. Виждаше се че са обхванати от дълбоко отчаяние. Те съзнаваха, че не могат да защитят нито замъка,

нито собствения си живот. Двете кукумявки въртяха големите си очи, мърдаха вежди и говореха с грозен, рязък глас. Те разправяха, че трябва да се изселят от жилището си, защото сивите плъхове били много жестоки, не щадели нито яйцата, нито пиленцата им. Старата сива котка беше сигурна, че безбройните сиви плъхове ще я изпохапят, като нахлуят в замъка, и непрекъснато мърмореше на черните плъхове:

— Как можахте да излезете толкова глупави да пуснете най-добрите си воини? Как можахте да имате доверие на сивите плъхове? Това е непростимо!

Плъховете не отговаряха нито дума, но щъркелът, въпреки тревогата си, не можа да не възрази на котката.

— Не се бой, Мацо! — каза той, — Не виждаш ли, че майка Ака и Палечко са дошли да спасят замъка? Може да бъдеш сигурна, че ще сполучат. Сега аз трябва да си лягам и ще заспя съвсем спокоен. Като се събудя утре, в Глиминге няма да има нито един сив плъх.

Момчето намигна на Ака и ѝ направи знак, че иска да бутне щъркела, който вече бе вдигнал единия си крак и се настаняваше да спи на края на гнездото. Ака обаче не му позволи. Тя съвсем не изглеждаше ядосана и каза спокойно:

— Мисля, че една стара гъска като мен ще може да се справи дори и с по-голямо затруднение. Смятам, че всичко ще се уреди, ако само господин и госпожа кукумявката, които могат да стоят будни цяла нощ, се съгласят да занесат няколко съобщения.

Кукумявките се съгласиха и Ака помоли мъжката да намери заминалите за планината Кула черни плъхове и да ги посъветва веднага да се върнат в къщи. Женската пък изпрати при кукумявката Фламеа, която живееше в камбанарията на Лундската катедрала, с толкова тайно поръчение, че Ака се реши да ѝ го довери само шепнешком.

ЛОВЕЦЪТ НА ПЛЪХОВЕ

Наближаваше полунощ, когато сивите плъхове най-сетне, след дълго търсене, намериха една незатулена дупка в зимника. Тя зееше високо на стената, но плъховете се покатериха един върху друг и скоро най-храбрият от тях се вмъкна в дупката, готов да влезе в Глиминге, пред стените на който бяха паднали толкова много негови деди.

Сивият плъх постоя малко в дупката в очакване да го нападнат. Наистина главните сили на защитниците не бяха тук, но той смяташе, че останалите в замъка черни плъхове няма да се предадат без бой. С разтуптяно сърце се слушваше и в най-слабия шум, но навред цареше пълна тишина. Тогава водачът на сивите плъхове събра смелост и скочи в непрогледната тъмнина.

Един след друг сивите плъхове последваха водача си. Те пазеха пълна тишина, очаквайки черните плъхове да ги нападнат от засада.

И чак когато изпълниха целия зимник, така че след тях не можеха да влязат вече други, те се решиха да продължат по-нататък.

Макар че досега не бяха влизали в замъка, не им беше трудно да се ориентират. Много скоро намериха дупките в стените, през които черните плъхове се промъкваха в горните етажи. Преди да почнат да се изкачват по тесните и стръмни ходове, те пак внимателно се слушаха. Това, че черните плъхове не се вестяваха никакви, ги плашеше повече от открития бой. Ето защо, когато достигнаха първия етаж без всякакви премеждия, те почти не вярваха на щастието си.

Щом влязоха, лъхна ги миризмата на житото, струпано на големи купища на пода. Но още бе рано да се възползват от плодовете на победата си. Най-напред претърсиха грижливо мрачните голи стаи. Скочиха на огнището в старата кухня на замъка и едва не паднаха в кладенеца във вътрешната стая. Не пропуснаха да надникнат през всичките тесни прозорчета, но нямаше нито следа от черни плъхове. Когато завладяха напълно този етаж, тръгнаха все така предпазливо към по-горния. Отново трябваше да предприемат едно рисковано, трудно и опасно катерене по стените. Затаили дъх, те очакваха с разтуптяно от страх сърце врагът да се нахвърли изневиделица върху

им. И макар че пак ги мамеше омайващата миризма на купищата жито, те устояха и най-старателно претърсиха целия етаж, обитаван по-рано от прислугата, колоните, каменната маса и огнището, дълбоките ниши на прозорците и отвора в пода, оставен някога, за да може да се излива през него врял катран върху нападащия враг.

Но черните плъхове сякаш се бяха провалили в дън земя. Сивите се озоваха на третия етаж; промъкнаха се в голямата тържествена зала на господарите, също така пуста и гола като всички други помещения в стария дом, и постепенно стигнаха до най-горния етаж, който се състоеше от една-единствена голяма празна зала. Само едно място не се сетиха да претърсят сивите плъхове — голямото щърково гнездо на покрива, където точно в този момент госпожа кукумявката събуждаше Ака и ѝ съобщаваше, че Фламеа, кукумявката от камбанарията, е изпълнила нейната поръка — изпратила е, каквото тя ѝ е поискала.

След като претърсиха така основно целия замък, сивите плъхове се успокоиха. Те си рекоха, че черните са избягали, без дори да помислят за съпротива, и весело се нахвърлиха върху купищата жито.

Но едва бяха наченали първите зърна и откъм двора се чува пронизителните звуци на малка свирка. Сивите плъхове надигнаха глави, послушаха се неспокойно и изтичаха малко напред, като че ли бяха решили да изоставят куповете; ала после се върнаха и пак почнаха да гризат.

Острият, пронизителен звук на свирката се чу отново и сега се случи нещо странно. Първо един плъх, след него втори, после цяла група наскочаха от купа жито, където се бяха покатерили, и се втурнаха по най-късия път надолу към зимника, за да се измъкнат от къщата. Но вътре имаше все още много сиви плъхове. Те си мислеха колко усилия им струваше превземането на Глиминге и не им се искаше да го изоставят. Обаче звуците на свирката, долитащи до тях, сякаш ги притегляха и те трябваше да им се подчинят. С див устрем се спуснаха сивите плъхове от купищата жито и хукнаха през тесните ходове в стените, като се премятаха един през друг в желанието си да излязат по-скоро навън.

Едно малко хлапе седеше сред двора и надуваше свирка. Около него имаше вече цял кръг плъхове, които го слушаха прехласнати и омаяни, и всеки миг прииждаха все нови и нови. По едно време то махна свирката от устата си само за секунда, за да може да се оплези

на плъховете, и тогава те изглеждаха готови да се нахвърлят върху него и да го разкъсат. Ала щом то засвири, те отново изпаднаха под властта му.

Хлапето надува свирката, докато измъкна всички сиви плъхове от къщата Глиминге. Тогава то бавно пресече двора и тръгна по пътя. Сивите плъхове го последваха, защото звуците на тази свирка така ги привличаха, че те не можеха да им устоят.

Хлапето вървеше пред тях и ги мамеше след себе си по пътя към Валбю. То обикаляше и криволичеше, превеждаше ги през плетове и ровове и накъдето и да кривнеше, те го следваха. То надуваше непрекъснато свирката, която на пръв поглед приличаше на рог, но беше толкова малка, че днес едва ли може да се срещне животно с такива малки рогчета на главата си. Никой не знаеше кой я е направил. Кукумявката Фламеа я била намерила в една ниша в камбанарията на Лундската катедрала. Показала я на гарвана Батаки и те двамата решили, че тя е от онези свирки, които хората някога са правели, за да имат чрез тях власт над плъховете и мишките. Гарванът беше приятел на Ака и от него тя знаеше, че Фламеа притежава такава съкровище.

И наистина плъховете не можеха да устоят на звуците на свирката. Момчето вървеше напред и свиреше, а звездите трепкаха на небето. Плъховете неотлъчно го следваха. То все още свиреше и когато взе да се развиделява, свиреше и когато изгря слънцето и цялото стадо сиви плъхове продължаваше да го следва, отдалечавайки се все повече и повече от големия, пълен с жито таван на къщата Глиминге.

V
ГОЛЕМИЯТ ТАНЦ НА ЖЕРАВИТЕ НА
ПЛАНИНАТА КУЛА

ВТОРНИК, 29 МАРТ

Трябва да се признае, че в Сконе има много хубави постройки, но на нито една от тях стените не са тъй красиви, както стените на старата планина Кула.

Планината Кула е ниска и дълга. Тя съвсем не е някаква голяма и внушителна планина. По широкото ѝ било се виждат гори, ниви и тук-там е обрасли с бурен поляни. На места се издигат покрити с храсталаци хълмове и голи скали. Най-високата ѝ част не е особено красива; прилича на всички други планински височини в Сконе.

Когато човек върви по билото на планината, не може да не изпита известно разочарование. Но ако случайно се отбие от пътя, достигне склоновете и погледне надолу, изведнъж пред очите му ще се открият такива прекрасни неща, че няма да знае на какво първо да спре поглед. Планината Кула не е обкръжена с равнини и долини като другите планини, а се е вдала навътре в морето. В подножието ѝ няма нито една ивичка земя, която да я защитава от морските вълни; те стигат чак до склоновете ѝ и могат да ги рушат и да им придават разни причудливи форми.

Така морето и неговият помощник — вятърът, са изваяли най-разнообразно склоновете на планината. Тук има тесни, дълбоко врязани пукнатини и черни, остри скали, полирани от камшика на вятъра. Има изолирани колони, издигащи се направо от водата, и тъмни пещери с тесни ходове. Има отвесни голи стени и бухнали, обрасли в зеленина възвишения. Има малки полуостровчета и тихи заливчета с дребни заоблени камъни, които шумно се търкалят напред-назад при всеки тласък на вълните. Има величествени портали от скали, извили свод над водата; остри камъни, пръскани постоянно от бяла пяна, и други, които се оглеждат в чернозелената, вечно спокойна вода. Има огромни котли, издълбани в скалите, и бездънни пукнатини, примамващи пътника към недрата на планината чак до пещерата на господаря на Кула.

И отгоре додолу по тези пукнатини и скали се преплитат храсти и се увиват пълзящи растения. Тук растат и дървета, но поради силния

вятър те е трябвало да се превият ниско, като пълзящите растения, за да се задържат по стръмнините. Дъбовете са полегнали върху земята и короните им се сплитат отгоре като гъст свод, а нискорасли буки се гушат в цепнатините като големи шатри от листа.

Тези забележителни, отвесно спускащи се стени от скали, безбрежното синьо море, ширнало се пред тях, и чистият кристален въздух горе в планината правят Кула толкова привлекателна за хората, че докато трае лятото, всеки ден към нея се точат тълпи народ. Трудно е да се каже обаче какво я прави толкова привлекателна за животните, та те всяка година се събират там за големите си игри. Но този обичай се поддържа от прастари времена и човек е трябвало да бъде там още когато първата морска вълна се е разбила на пяна в скалистия бряг, за да си обясни защо не някое друго място, а именно планината Кула е била избрана за тези срещи.

Дойде ли денят на срещата, елените, сърните, зайците, лисиците и другите диви животни пристигат на планината Кула още през нощта, за да не ги забележат хората. Преди изгрев слънце всички са вече на мястото на игрите — една обрасла с бурен поляна вляво от пътя, не много далеч от стръмните склонове на планината.

От всички страни тази поляна е обградена с камари скали, които така я скриват, че човек може да попадне там само случайно. А през месец март не е много вероятно някой скитник да се заблуди точно там. Много месеци преди това есенните бури са прогонили всички чужденци, които иначе бродят между скалите или се катерят по стените на планината. А пазачът на фара на скалистия нос, старицата от чифлика Кула и селяните със семействата си вървят по пътищата и не скиторят по буренясалото поле.

Като стигнат на мястото на игрите, животните се разполагат по канарите наоколо. Всеки вид се настанява отделно, макар че този ден цари общ мир и никой не се бои, че ще бъде нападнат. Зайчето може спокойно да се поразходи по скалите на лисиците, без да изгуби дори едното от дългите си ушенца. И все пак животните се настаняват на отделни стада. Такъв е старинният обичай.

След като всички заемат местата си, животните почват да се оглеждат за птиците. Този ден времето винаги е хубаво. Жеравите са добри познавачи и не биха свикали животните, ако се очаква дъжд. Но макар че въздухът е прозрачен и нищо не пречи на погледа, не се

виждат никакви птици. Чудно нещо, слънцето е вече високо на небето и птиците би трябвало да са на път.

Но ето че животните на планината Кула забелязват няколко малки тъмни облачета, които се носят бавно над равнината. Най-последно! Едно от тях внезапно се насочва към брега на Йоресунд и планината Кула. Като стига над мястото на игрите, то спира и изведнъж започва да цвърти и да чурулика, сякаш цялото е само звуци. То се издига и се спуска, издига се и се спуска и през всичкото време цвърти и чурулика. Най-последно цялото облаче пада изведнъж върху камара скали и миг след това канарите не се виждат вече от сиви чучулиги, красиви червено-сиво-бели сипки, пъстри скворци и жълтозелени синигери.

Веднага след това облаче над равнината се показва друго. То се спира над всеки двор, над ратайски къщи и замъци, над села и градчета, над чифлици и гари, над рибарски селца и захарни фабрики. И при всяко спиране сякаш изсмуква от земята една малка трепкаща колона от дребни сиви пращинки. Така то все повече и повече нараства и когато най-последно се насочи към планината Кула, то вече не е облаче, а грамаден облак, толкова голям, че хвърля сянка върху земята от Хьоганес чак до Мьоле. Като спира над поляната, той просто закрива слънцето и от него дълго време трябва да се излива върху една от околните канари дъжд от врабчета, за да могат онези, които летят в средата на облака, да видят отново дневната светлина.

Ала най-големият от птичите облаци се показва едва сега. Тук са се събрали ята от всички страни. Той има наситен сивосин цвят и не пропуска никакъв слънчев лъч. Мрачен и заплашителен се носи този буреносен облак, сякаш е изпълнен със страшни призраци, издаващи отворителен крясък, презрителен смях и грачене, което вещае нещастие. И когато най-сетне облакът се излива в дъжд от врани и гарвани, храчещи и размахващи криле, всички на сборището облекчено въздъхват.

След това на небето се задават не само облачета, а и много и най-разнообразни фигури. От изток и североизток се проточват прави прекъснати линии. Това са горските птици от областта Гьоинге, глухарите, които летят в дълги редици на метър разстояние един от друг. Откъм Йоресунд се носят и блатните птици в най-фантастични фигури: триъгълници и дълги криволици, извивки и полукръгове. Те идват от Моклепен край Фалстербу.

На голямата среща тая година, в която Нилс Холгерсон пътуваше с дивите гъски, Ака и нейното ято пристигнаха последни и това беше обяснимо, тъй като, за да стигне до планината Кула, Ака трябваше да прелети цяла Сконе. Освен това, след като се събуди, тя трябваше да отиде да търси Палечко, който часове наред бе вървял и свирил на сивите плъхове, за да ги подмами далеч от къщата Глиминге. Мъжката кукумявка се беше върнала с вестта, че черните плъхове ще си бъдат в къщи на разсъмване. Свирката на кукумявката от камбанарията можеше спокойно да замлъкне и да остави сивите плъхове вече свободни да вървят, където си искат.

Но, не Ака, а щъркелът — господин Ерменрих — откри момчето, което вървеше с дългата си свита. Той се спусна бързо над него, грабна го с човката си и отново се издигна във въздуха. Господин Ерменрих също бе тръгнал да го търси и сега, след като го отведе в гнездото си, му се извини, заедно предишната вечер се бе държал с него така непочтително.

Това много се хареса на момчето и те двамата станаха добри приятели. Ака също беше много любезна с него. Тя потърка няколко пъти старата си глава о ръката му и го похвали, заедно се притича на помощ на слабите.

Но за чест на момчето трябва да се каже, че то не търсеше незаслужена слава.

— Не, майко Ака — каза то, — не съм подмамил сивите плъхове, за да помогна на черните. Искях само да покажа на господин Ерменрих че и мене ме бива за нещо.

Тогава Ака попита щъркела смята ли той, че могат да вземат Палечко с тях на планината Кула.

— Според мен на него може да се разчита като на самите нас — каза тя.

— Щъркелът горещо се застъпи за Палечко:

— Разбира се, че трябва да го вземете на планината Кула, майко Ака. Радвам се, че ще можем да го възнаградим за всичко, което направи нощес за нас. И тъй като още съжалявам, заедно снощи се държах с него така непристойно, аз ще го нося на гърба си чак до там.

Малко неща са по-приятни от похвалите на умните и способните и затова момчето много се зарадва на този разговор между дивата гъска и щъркела.

И така, момчето летя до планината Кула на гърба на щъркела. Макар да знаеше, че това е голяма чест, то доста потрепера. Господин Ерменрих беше майстор в летенето и съвсем не се движеше бавно като дивите гъски. Докато Ака летеше по права линия, с равномерни удари на крилете, щъркелът правеше куп фокуси. Ту замираще неподвижно високо във въздуха и плуваше, без да движи криле, ту се спускаше надолу с такава скорост, като че ли щеше да тупне безпомощно на земята като камък, ту се забавляваше да обикаля около Ака в големи и малки кръгове като вихрушка. Момчето не бе преживявало още такава неща и въпреки непрекъснатия ужас, който изпитваше, все пак трябваше да се признае, че досега не е знаело какво значи да се лети добре.

През целия път се спряха само веднъж, когато Ака отиде да забере ятото си и му съобщи, че сивите плъхове са победени. Оттам тръгнаха направо за планината Кула.

Когато стигнаха над планината, те се спуснаха на хълмчето, определено за дивите гъски. Момчето се огледа и видя на едно от хълмчетата разклонените рога на елените, на друго — сивите качулки на ястребите. Едно се червенееше от лисици, друго беше черно-бяло от морските птици, трето сиво от плъхове. По-нататъшно хълмче бе покрито с черни врани, които непрекъснато грачеха, друго — с чучулиги, които не можеха да стоят спокойни, а току подхвъркваха във въздуха и пееха от радост.

По стар-прастар обичай на планината Кула дневните игри бяха открити от гарваните с техния въздушен танц. Те се разделиха на две ята, които летяха едно срещу друго, срещаха се, завиваха и започваха отново. В този танц фигурите много често се повтаряха и на зрителите, които не познавала правилата му, гой се стори твърде еднообразен. Гарваните много се гордееха с него, но всички други се зарадваха, когато свърши. На животните той изглеждаше мрачен и безсмислен като играта на зимната буря със снежинките. Подтискаше ги и те е нетърпение очакваха нещо друго, което малко да ги развесели.

И не чакаха дълго. Щом гарваните свършиха, разскачаха се зайците. Те пристигнаха в дълга колона, сякаш без всякакъв ред. В някои редици имаше само по един заек, в други скачаха наред по три-четири. Всички се бяха изправили на задните си крака и бягаха толкова бързо, че дългите им уши се клатеха на всички страни. Те тичаха,

въртяха се, подскачаха нависоко и така се тупаха с предните лапки по гърдите, че поляната ехтеше. Някои току се премятаха, други се свиваха на кълбо и се търкаляха; един заставахе на един крак и се въртеше, друг ходеше на предните си крака. Нямаше никакъв ред, но беше много забавно и животните, които ги гледаха, започваха да се развеселяват. Идваше пролет, а заедно с нея идваха радостта и веселието, Зимата си отиваше. Наближаваше лято и скоро животът щеше да протича в забавления и веселби.

Когато зайците се налудуваха, дойде ред на големите горски птици. Стотици глухари с лъскава чернокафява премяна и яркочервени кръгове около очите литнаха към дъба сред поляната. Един кацна на най-горния клон, наежи перушина, отпусна хриле надолу и разпери опашка, така че се видя белият му пух. После изпъна шия и издаде няколко приглушени гърлени звуци: — Чек, чек, чек!

Повече нищо не можа да каже, само навътре в гърлото му нещо забълбука. После затвори очи и зашепна:

— Сис, сис, сис! Слушайте колко е хубаво! Сис, сис, сис! — И изпадна в такъв екстаз, че не виждаше нищо около себе си.

Докато първият глухар все още шепнеше, други три, които бяха кацнали под него, запяха. Преди още те да завършат песента си, нови десет, накацали на по-долните клони, се присъединиха към общия хор. Така продължи от клон на клон, докато всички почнаха да пеят, да бълбукат и да съскат. Докато пееха, те също изпадаха в екстаз и това действуваше на останалите животни като някакво заразително опиянение. Кръвта, която доскоро течеше по жилите им весело и леко, сякаш се сгъсти и разгорещи. „Наистина е пролет — казваха си те. — Зимният студ си отиде. Пламъкът на пролетта гори над земята.“ Като видяха този успех, останалите глухари не можаха да се сдържат. Ала за тях нямаше свободно дърво, та се спуснаха по поляната обрасла с високи бурени, между които се подаваха само красиво размерените им опашки и дебелите човки. Те запяха:

— Ор, ор, ор...

Не ето, тъкмо глухарите бяха почнали да се надпяват и стана нещо нечувано, Докато животните мислеха само за игрите, една лисица се промъкваше крадешком към хълмчето на дивите гъски. Тя се движеше много внимателно и без да я забележат, стигна почти до тях.

Но една гъска я видя и тъй като не можеше да допусне, че лисица ще се вмъкне между дивите гъски с добри намерения, се развика:

— Внимавайте, диви гъски! Внимавайте!

Лисицата я ухапа за врата, за да млъкне, но дивите гъски вече бяха чули вика и се вдигнаха във въздуха. Оттам видяха лисицата Смире, която стоеше на тяхното хълмче с мъртвата гъска в уста.

За това нарушение на примирието в деня на игрите Смире получи такова тежко наказание, че до края на живота си трябваше да съжالياва задето не можа да обуздае своята отмъстителност и се опита да се добере до Ака и ятото й. Тълпа лисици веднага я обкръжи и по стария обичай я осъди на изгнание: тя бе нарушила мира в деня на игрите! Никоя не се реши да поиска смекчаване на наказанието, защото всички знаеха, че ако направят това, винаги ще бъдат изгонени от игрите. И тъй, Смире единодушно бе осъдена на изгнание. Запретено й бе да остане в Сконе. Трябваше да напусне семейството и роднините си, местата за лов и почивка, къщата и скривалищата, които имаше досега, и да тръгне да си търси щастието в чужди земи. И за да знаят всички лисици в Сконе, че Смире е скитница, най-старата отхапа връхчето на дясното й ухо. Младите лисици завиха страшно, нахвърлиха се върху й и я погнаха. На Смире не й оставаше нищо друго, освен да избяга от планината Кула.

Това се случи през време на игрите на горските птици, но то никак не ги смути. Увлечени в песните си, те не виждаха и не чуваха нищо от онова, което ставаше около тях.

След горските птици излязоха да покажат бойните си игри елените от Хекеберга. Бореха се едновременно много двойки. Спускаха се бързо едни срещу други, удряха с трясък рогата си, които се заплитаха, и се мъчеха да се избутат назад. Буренът хвърчеше под копитата им, от ноздрите им хлуеше пара, гърлата им издаваха страшни резове, по хълбоците им се стичаше пяна.

Докато войнствените елени се бореха, по хълмчетата наоколо цареше гробна тишина. У животните се събуждаха нови чувства. Всички се чувствуваха енергични, храбри и силни, възродени от пролетта и готови за всякакви приключения. Не изпитваха омраза едни към други, но навред се повдигаха криле, настръхваха гърбове, точеха се нокти. Ако елените бяха продължили още минутка, наоколо щете да закипи див бой, защото всички бяха обхванати от горещото желание да

покажат, че в тях животът кипи, че зимното сковаване е отминало и у тях преливат сили.

Но елените спряха точно навреме и от хълмче на хълмче се понеса шепот:

— Сега е ред на жеравите.

И наистина вече се задаваха сивите, забулени сякаш в здрач птици, е букети пера по крилете и червена премяна на гърбовете. Големите птици с дълги крака, красиви шици и малки глави се хлъзгаха надолу по хълмчето в тайнствена омая. Летяха ли, или танцуваха? Вдигнали грациозно криле, те се движеха със зашеметяваща скорост. В играта им имаше нещо странно и чуждо, като че ли сиви сенки се носеха в танц, който погледът едва можеше да следи. Сякаш го бяха научили от мъглите, които виснат над усамотените блата. В него имаше някаква магия. Онези, които идваха на планината Кула за пръв път, разбираха защо празникът се нарича танц на жеравите. В него имаше нещо диво, но чувството, което той будеше, беше някакъв сладък копнеж. Никой вече не мислеше за борба. Напротив, всички — и крилати, и безкрили — искаха да се издигнат високо-високо, над облаците, да видят какво има там, да се освободят от тежкото си тяло, което ги тегли към земята, и да отлетят към незначайното.

Такъв копнеж към недостижимото, към неизвестното животните изпитваха само веднъж в годината — в деня на големия танц на жеравите.

VI
ДЪЖДЪТ

СРЯДА, 30 МАРТ

Това беше първият дъждовен ден, откакто пътуваха. Докато гъските почиваха край езерото Вомб, времето беше хубаво, но в деня, когато поеха на север, заваля и момчето часове наред трябваше да се свива върху гърба на гъсока, измокрено до кости и треперещо от студ.

Сутринта, когато отлетяха, беше ясно и спокойно. Плавно и без да бързат, дивите гъски се издигнаха високо във въздуха, в строен ред. Ака летеше напред, а останалите — в остър ъгъл зад нея. Нямаха време да се задяват с животните, които виждаха на земята, но тъй като не можеха съвсем да мълчат, непрекъснато подвикваха в такт с махането на крилете обичайния си зов:

— Где си? Тук съм. Где си? Тук съм.

Всички взимаха участие в това еднообразно викане, което прекъсваха само от време на време, за да покажат на белия гъсок насочващите ги при летенето им знаци. При сегашното им пътуване тези знаци бяха редките хълмчета по платото Линдерьод, чифликът Овесхолм, камбанарията на Кристианстад, кралският имот Бекасуг на тесния провлак между езерата Опмана и Ивьо и стръмните склонове на Руската планина.

Пътуването беше отегчително и ето защо задалите се дъждовни облаци се сториха на момчето истинско развлечение. Когато по-рано наблюдаваше тях облаци от земята, те му изглеждаха сиви и скучни. Но съвсем друго нещо беше да си горе между тях! Сега то ясно виждаше, че облаци са грамадни коли, возещи по небето огромен товар. Някои от тях караха големи сиви чували, други — бъчви, които можеха да поберат цялото езеро, трети караха големи котли и шишета, натрупани едни върху други. Когато се събраха толкова коли, че изпълниха цялото небесно пространство, те, сякаш по даден знак, изведнъж започнаха да изливат върху земята водата на всичките котли, бъчви, шишета и чували.

Щом блисна първият пролетен дъжд, малките птички из храсталаците и поляните така силно се разцвърчаха от радост, че момчето върху гърба на гъсока подскочи уплашено.

— Ето го дъжда! Дъждът ще ни докара пролетта. Пролетта ще ни донесе цветя и зелени листа, зелените листа и цветята — личинки и буболечки; личинките и буболечките ще ни донесат храна. Няма похубаво нещо на света от обилната и вкусна храна! — пееха птичките.

Дивите гъски също се зарадваха на дъжда, който щеше да събуди растенията от зимния им сън и да разчупи ледената кора на езерата. Те вече не можеха да летят спокойно както досега и почнаха да подвикват весело надолу към земята.

Като летяха над големите картофени ниви край Кристианстад, още голи и черни, те викаха:

— Хайде, събуждайте се и давайте своите плодове! Идва тази, която няма да ви остави повече да спите. Стига сте мързелували!

А на хората, които бързаха да се скрият от дъжда, те с укор подвикваха:

— Какво сте се разбягали? Не виждате ли, че ваят хлябове и краваи? Хлябове й краваи!

Един голям, плътен облак се движеше бързо на север, по петите на гъските. Те, изглежда, си въобразяваха, че го влачат подире си и зърнеха ли долу някоя голяма градина, викаха гордо:

— Пристигаме с анемони, пристигаме с рози, с ябълкови цветове и вишневи пъпки! Пристигаме с грах и боб, с цвекло и зеле! Който иска, да си вземе! Който иска, да си вземе!

Тъй викаха гъските, когато започна да вали дъжд, и всички му се радваха. Но като продължи да вали целия следобед, гъските изгубиха търпение и почнаха да викат на зажадените гори около езерото Ивьо:

— Не ви ли стига вече? Не ви ли стига вече?

Небето се забули със сива пелена, капките падаха по крилете на гъските и през намастените им пера почнаха да проникват чак до кожата. Земята се криеше под завеса от дъжд; езера, планини, гори — всичко се бе сляло в едно и знаците, които ги ориентираха, не можеха вече да се различават. Пътуването ставаше все по-бавно, веселите провиквания затихнаха.

Момчето все по-остро усещаше студа. Но докато летяха във въздуха, то все още си даваше кураж. Не изпадна в отчаяние и надвечер, когато дивите гъски кацнаха на земята и се подслониха под малко криво борче, сред едно мочурливо тресавище, където много буци пръст стояха още покрити със сняг, а тия, по които той се бе

стопил, стърчаха голи сред локви полуразтопена ледена вода. То затича весело наоколо да търси глогинки и замръзнали боровинки. Но настъпи нощ и мракът така се сгъсти, че дори и силните очи на момчето не можеха вече нищо да различат. Дивата местност стана необикновено враждебна и страшна. Момчето се бе сгушило под крилото на гъсока, но не можеше да заспи, защото беше мокро и му бе студено. Чуваше толкова много звуци, дебнещи стъпки и заплашителни гласове и изпитваше такъв ужас, че не знаеше къде да се дине. Трябваше да отиде някъде, където имаше огън и бе светло, за да не умре от страх.

„Дали да се реша да отида при хората само за тази нощ? — питаше се момчето. — Ще поседя малко край огъня и ще хапна нещичко, а преди изгрев слънце ще се върна при дивите гъски.“

То изпъзля изпод крилото на гъсока и се спусна на земята. Промъкна се тихо и незабелязано през тресавището, без да събуди нито него, нито някоя от другите гъски.

Не знаеше точно къде се намира: в Сконе ли, в Смоланд или в Блекинге. Но преди да кацнат на тресавището, беше му се мярнало голямо селище. Сега то се насочи към него. Скоро излезе на един път и след малко вече крачеше по дълга, засадена с дървета улица, от двете страни на която един след друг се редяха дворове.

Момчето се бе озовало в едно от онези големи села, каквито няма долу в равнината, но които често се срещат на север. Къщите бяха дървени и много красиви. Стрехите и входовете на повечето от тях бяха украсени с резба и имаха веранди с цветни стъкла. Стените бяха боядисани със светли блажни бои, а вратите и прозорците се открояваха в син, зелен или дори в червен цвят. Като вървеше по улицата и разглеждаше къщите, момчето чуваше говора и смеха на хората в топлите стаи. Отделни думи не можеше да различи, но му беше приятно, че чува човешки гласове. „Какво ли ще кажат, ако почукам и ги помоля да ме пуснат?“ — помисли си то.

И тъкмо щеше да направи това, погледът му падна върху осветените прозорци и страхът му от тъмнината мигновено се изпари. Сега отново почувствува онова смущение, което го обхващаше винаги в присъствието на хора. „Ще поогледам още малко селото и тогава ще почукам на нечия врата“ — помисли си то.

Когато минаваше покрай една къща, вратата на балкона се отвори и сноп жълта светлина бликна между красивите леки завеси. Една хубава млада жена излезе на балкона и се надвеси навън.

— Вали дъжд, идва вече пролетта — каза тя.

Като я видя, момчето изпита някакъв особен страх. Доплака му се. За пръв път усети безпокойство, че се е откъснал от хората.

След малко мина покрай една бакалница. Пред нея имаше червена редосеялка. То се спря, огледа я, после се покатери на седалището ѝ. Почна да цъка с език, сякаш караше кон. Помисли си колко хубаво ще бъде да може да кара такава красива машина из някоя нива. За миг бе забравило какво представляваше то сега, но скоро се усети и бързо скочи от машината. Момчето беше развълнувано. Колко много неща ще пропусне, ако остане да живее завинаги между животните! Хората бяха толкова умни и работливи!

Мина и покрай пощата и си спомни за вестниците, които всеки ден носеха новини от четирите краища на света. Видя аптеката и къщата на лекаря и си спомни за голямата сила на хората, които се борят против болестите и смъртта. И колкото повече вървеше, толкова повече мислеше за хората.

Такива са децата. Те не виждат по-далеч от носа си. Искат да грабнат веднага онова, което е най-близо до тях, без да се интересуват какво може да им струва то. Нилс Холгерсон не разбираше какво губи, когато предпочете да остане джудже, но сега ужасно се боеше да не би завинаги да остане така.

Но какво да направи, за да стане пак човек? Какво не би дал да можеше да научи това!

Изкачи се по една стълба, седна под проливния дъжд и дълго, дълго стоя така, потънал в мисли. Челото му се набърчи от напрежение. Мислите се въртяха в главата му, но колкото по-дълго седеше, толкова по-невъзможно му се струваше да намери някакъв изход.

„Това е мъчна работа за мен, защото почти нищо не съм учил — реши той най-сетне. — Във всеки случай трябва да се върна при хората. Ще попитам свещеника, доктора, учителя и други учени хора как да постъпя.“

Реши да направи това веднага. Стана и се отърси, защото беше мокър като куче, излязло от локва.

В това време долетя една голяма кукумявка и кацна на едно дърво на улицата. Веднага след това друга кукумявка, която се беше завряла под стряхата, се размърда и извика:

— Чивит, чивит! Върна ли се вече, кукумявко? Как прекара в чуждите страни?

— Благодаря, кукумявко! Добре прекарах — отвърна първата. — А при вас случило ли се е нещо необикновено, докато ме нямаше?

— Тук в Блекинге нищо не се е случило, кукумявко, но в Сконе едно момче било превърнато в джудже, мъничко колкото катеричка, и после отлетяло за Лапландия с една домашна гъска.

— Каква новина, каква новина! Ами не може ли то пак да стане човек, кукумявко? Кажеш, никога ли няма да стане пак човек?

— Това е тайна, кукумявко, но на тебе ще я кажа. Джуджето казало, че ако момчето бди над домашния гъсок и му помогне да се върне здрав и читав в къщи и ако...

— И какво Още, кукумявко? Какво? Какво?

— Хайде да отидем на камбанарията, кукумявко. Там ще научиш всичко! Страх ме е да не би някой на улицата да ни подслушва.

И двете кукумявки отлетяха, а момчето хвърли от радост шапчицата си високо във въздуха.

— Ако бдя над гъсока и му помогна да се върне здрав и читав в къщи, пак ще стана човек! Ура! Ура! Пак ще стана човек!

То така се развика, че просто беше чудно как не го чува в къщата, и хукна, колкото му държаха краката, към мокрото тресавище при дивите гъски.

VII
СТЪЛБАТА С ТРИТЕ СТЪПАЛА

ЧЕТВЪРТЪК, 31 МАРТ

На другия ден гъските се готвеха да отлетят на север през областта Албу за Смоланд. Изпратиха Юкси и Какси да видят какво е положението там. Когато се върнаха, те съобщиха, че водата е още замръзнала и че земята е покрита със сняг.

— Тогава по-добре да останем тук! — казаха дивите гъски. — Как ще пътуваме през страна, в която няма нито вода, нито паша?

— Ако останем тук, може би ще трябва да чакаме цял месец — възрази Ака. — По-добре да отлетим на изток, през Блекинге, и да се опитаме после да стигнем в Смоланд през областта Мьоре, дето пролетта настъпва рано, защото е близо до морето.

И така, на другия ден момчето вече пътуваше над Блекинге. Сега, когато нощта бе минала и бе светло, то пак си беше върнало доброто настроение и не можеше да разбере какво го бе прихванало предишната вечер. Вече и не мислеше да се отказва от пътуването и от живота сред природата.

Над Блекинге поройният дъжд се стелеше като гъста мрежа водни капки и момчето не виждаше какво има долу. „Дали земята, над която летим, е хубава или лоша?“ — питаше се то и се мъчеше да си спомни какво бе учило за тази област в училище. Но напразно напругаше паметта си — то никога не си беше учило уроците както трябва.

И изведнъж се пренесе в училището. Децата седят на малките чинове и вдигат ръка, учителят се е изправил недоволен на катедрата, а то самото стои пред картата и трябва да отговаря на някакъв въпрос за Блекинге, но не може да каже нито дума. Лицето на учителя става все по-мрачно и по-мрачно и на момчето се струва, че учителят държи много повече на географията, отколкото на другите предмети. Ето сега той слиза от катедрата, взема показалката от момчето и го изпраща да си седне на мястото. „Тая работа няма да свърши добре“ — беше си помислило тогава момчето.

Но учителят отива до прозореца и гледа малко навън, като си подсвирква тихичко. После се връща на катедрата и казва, че ще им

разправи нещо за Блекинге. И онова, което той разказа, беше толкова интересно, че момчето се беше заслушало и бе запомнило всяка дума.

— Смоланд може да се оприличи на една висока къща с борове на покрива — каза учителят, — за която води широка стълба с три големи стъпала. Тази стълба именно се нарича Блекинге.

Стълбата Блекинге е доста висока. Тя се простира на осемдесет километра широчина пред къщата Смоланд и ако някой иска да слезе по нея до Балтийско море, трябва да измине четиридесет километра.

Отдавна, много отдавна е направена тази стълба. Години са изминали, откакто е било издялано от камък първото равно и гладко стъпало, с което е сложено началото на удобен път между Смоланд и Балтийско море.

Понеже стълбата е толкова стара, тя вече няма, разбира се, онзи вид, който е и гала като нова. Не се знае дали по онова време много са се интересували от такива работи, но при нейните огромни размери никоя метла не е могла да я държи чиста. След години по нея поникнали мъх и лишеи, есенният вятър довлечал изсъхнали треви и листа, а пролетните потоци я засипвали с чакъл. И тъй като всичко това си оставало там, малко по малко върху стълбата се натрупала толкова много пръст, че в нея могли да пуснат корени не само треви и бурени, а дори храсти и големи дървета.

Но между трите стъпала сега има голяма разлика. Най-горното, което е най-близо до Смоланд, е покрито в по-голямата си част с постна пръст и ситни камъчета. Там растат само брези, диви череша и ели, които издържат на студ и не са толкова придирчиви. Най-ясно се разбира колко бедна е тази местност, като се види колко малки са нивите, извоювани от гората, какви малки къщички си строят хората и колко нарядко са черквите.

Земята на средното стъпало е по-добра и не е изложена на такъв остър студ; това веднага личи по дърветата, които са и по-високи, и от по-благородни видове. Там растат кленове, дъбове и липи, плачещи върби и лески. Няма никакви иглолистни дървета. По по-голямата площ обработваема земя и по красивите и: големи къщи се вижда, че там хората живеят по-добре; На средното стъпало има много черкви сред големи села; то изобщо е по-богато и по-красиво от горното стъпало.

Ала най долното стъпало е все пак най-хубаво. То е покрито с плодородна земя, а там, където достига морето, няма и следа от смоландските студове. Тук виреят буки, кестени и орехи. Тези дървета стават толкова високи, че стърчат над покривите на черквите. И нивите тук са най-големи, но хората не са само горски работници и земеделци, а се занимават и с риболов, търговия и мореплаване. Ето защо тук и къщите са най-скъпи, и черквите — най-красиви. Селата пък около тях са се превърнали в цели градчета.

Това обаче съвсем не е всичко, което може да се каже за трите стъпала. Когато горе на покрива на голямата къща Смоланд вали дъжд или се топят снеговете, водата трябва да си намери път. И наистина една част се стича надолу по голямата стълба. Отначало тя се разливала по цялата широчина на стълбата, но лека-полека са се образували вдлъбнатини и водата постепенно почнала да тече по няколко добре оформени корита. А водата си е вода, каквото и да я правиш. Тя не остава нито миг в бездействие. На едно място подрива, изглажда и отнася, на друго — нанася. Издълбава коритата и ги превръща в долове, наслабва по стените им пръст и по нея храстите, пълзящите растения и дърветата израстват толкова нагъсто, че почти закривай потока, който тече долу. А когато потоците стигнат стръмнините между стъпалата, те трябва да се спуснат главоломно надолу и тия пенливи водопади има такава грамадна сила, че могат да движат израсналите като гъби край тях мелници и фабрики.

Но и с това разказът за стълбата с трите стъпала не се изчерпва. Трябва да се каже още, че според преданията горе в голямата къща Смоланд живеел някога един великан. Той бил вече много остарял и на тия години не му се слизало по дългата стълба, за да лови съомга в морето. Намирал, разбира се, че е по-удобно съомгата да отива горе при него.

И ето той се качил на покрива на голямата къща и почнал да хвърля оттам грамадни камъни в Балтийско море. Великанът хвърлял камъните с такава сила, че те прелитали над цялата Блекинге и падали в морето. Съомгата така се изплашила, че напускала морето, бягала нагоре по реките на Блекинге, промъквала се през потоците, прескачала с големи скокове водопадите и спирала едва когато стигнала навътре в Смоланд, пред краката на стария великан.

Че това е така, се вижда от многобройните острови и островчета покрай бреговете на Блекинге, които не са нищо друго освен големите камъни, хвърлени от великана.

Вижда се още и от това, че съомгата и досега се промъква нагоре по реките на Блекинге и през потоци и вирове стига чак до Смоланд.

Жителите на Блекинге са много благодарни на стария великан и истински го почитат, защото мнозина от тях и до днес се прехранват, като ловят съомгата в реките и работят в каменоломните по островите.

VIII
КРАЙ РЕКАТА РОНЕБЮ

ПЕТЪК, 1 АПРИЛ

След като напуснаха Сконе, дивите гъски и лисицата Смире никак не се надяваха, че ще се срещнат пак някой ден. Но стана така, че гъските минаха през Блекинге, а там се бе заселила и лисицата Смире. Досега тя беше скитала из северната част на страната, дето няма големи господарски градини и паркове, пълни със сърни и вкусни сърненца. Не може и да се опише колко недоволна беше Смире.

Един следобед, като бродеше из дивата гориста местност недалеч от реката Ронебю, Смире видя над главата си ято диви гъски. Скоро забеляза, че една от гъските е бяла и веднага разбра с кого има работа. Без да се бави нито миг, тя тръгна подир гъските. Хапваше ѝ се хубаво месце, а и много ѝ се искаше да си отмъсти за всички неприятности, които те ѝ бяха причинили.

Гъските летяха на изток, докато стигнаха реката Ронебю, а след това завиха и тръгнаха на юг. Смире разбра, че си търсят място за нощуване край брега на реката и се зарадва, че без големи мъчности ще пипне една-две от тях. Ала когато най-сетне откри мястото, дето гъските се бяха настанили, остана много разочарована: то беше толкова добре защитено, че тя по никакъв начин нямаше да може да се добере до тях.

Реката Ронебю не е голяма, нито пълноводна, но въпреки това е много известна поради красивите си брегове. На няколко места тя се промъква между стръмни планински стени, издигащи се отвесно нагоре и обрасли с орлови нокти и диви черешки, с глог и елхи, със скоруши и върби. Няма по-приятно нещо от това да гребеш през някой хубав летен ден по тъмната река и да гледаш нагоре меката зеленина, надвиснала по грапавите каменни стени.

Но сега, когато дивите гъски и Смире стигнаха до реката, беше още студена и неприветлива ранна пролет, дърветата бяха голи и никой не се и интересуваше красиви ли са бреговете, или не. Дивите гъски бяха доволни, че намериха под отвесните стени ивичка пясък, достатъчно голяма, за да се настанят на нея. Пред тях се пенеше реката, буйна и придошла от топящите се снегове, зад тях се издигаше

непристъпна стена, а надвисналите клони ги скриваха от погледа. По-добро място не можеше да се намери.

Гъските веднага заспаха, но момчето не го ловеше сън. След залез слънце припадащият мрак и околната природа го плашеха и тогава то копнееше да бъде между хора. Сгушило се под крилото на гъсока, то не виждаше и почти не чуваше нищо и само се молеше никой да не нападне гъсока, защото няма да може да го спаси. От всички страни му се чуваха шумове и постепенно го обхвана такава тревога, че то изпълзя изпод крилото на гъсока и седна до него.

А Смире в това време стоеше горе на скалите и гледаше гъските. „Спокойно можеш да изоставиш това преследване — казваше си тя. — По такава стръмна стена не можеш да се спуснеш; не можеш също така да преплуваш буйната река, а няма никаква пътечка край брега, която да те отведе до тях. Тия гъски са твърде хитри. Веднъж завинаги престани да ги преследваш!“

Но като всяка лисица Смире мъчно се отказваше от това, което веднъж е започнала. Тя продължи да стои на ръба на стената, без да откъсва очи от дивите гъски. Докато ги гледаше, припомняше си всички злини, които ѝ бяха причинили. Да, заради тях я изпъдиха от Сконе, та трябваше да търси подслон в бедната Блекинге. Толкова я беше яд на гъските, че мечтаеше да издави всички до една, та ако ще би нищичко да не хапне от тях.

Точно в този миг чу шум в един грамаден бор близо до нея и видя една катеричка, която бягаше, преследвана от златка. И двете не забелязаха Смире, която стоеше тихо и ги гледаше как се прехвърлят от дърво на дърво. Катеричката се прехвърляше от клон на клон така леко, сякаш летеше. Златката не беше такъв добър катерач като катеричката, но и тя тичаше по дърветата като по земята. „Ако можех да се катеря така — мислеше си лисицата, — ония долу нямаше да спят толкова спокойно.“

Когато катеричката бе уловена, Смире отиде при златката, но се спря на две крачки от нея, за да ѝ даде да разбере, че няма намерение да и отмъкне плячката. Каза ѝ учтиво „добър ден“ и я поздрави със сполучливия лов. Беше сладкодумна като всички лисици. Златката пък, която с дългото си гъвкаво тяло, хубава главичка, мека козина и светлокафяво петно на гушата минаваше за образец на красотата, а всъщност беше един див горски обитател, почти не отговаряше.

— Само на едно се чудя — каза Смире. — Как е възможно такъв ловец като теб да се задоволява с катерица, докато наблизко има толкова по-добър дивеч? — И тя млъкна, но тъй като златката само ѝ се хилеше нахално, подзе отново: — Нима не си видяла дивите гъски долу под скалите? Или не си достатъчно добър катерач, за да стигнеш до тях?

Този път лисицата не чака дълго време отговор. Златката се хлъзна към нея с извит гръб и настръхнала козина.

— Диви гъски ли си видяла? — изсъска тя. — Къде са те? Казвай бързо, докато не съм ти прегризала гърлото!

— Не забравяй, че съм два пъти по-голяма от тебе! А бъди и малко по-учтива. Аз само това искам, да ти покажа дивите гъски.

Миг след това златката вече слизаше надолу по стената. Смире я наблюдаваше как се хлъзга като змия от клон на клон и си мислеше: „Този красив ловец е най-жестокото животно в цялата гора. Гъските ще има да ме помнят с кървавото си пробуждане.“

Но точно когато очакваше да чуе предсмъртните крясъци на гъските, тя видя как златката се откъсна от един клон и цопна във водата, която плисна нависоко. Миг след това се чуха силни удари на криле и гъските бързо отлетяха.

Смире понечи да ги последва, но толкова беше любопитна да разбере как гъските са се спасили, че остана, докато златката се покатери горе. Тя пристигаше мокра като мишка, от време на време се спираше и си търкаше главата с предните лапи.

— Знаех си, че каквато си тромава, ще цамбурнеш право в реката! — каза ѝ Смире презрително.

— Съвсем не съм тромава и няма защо да ми се подиграваш — отвърна златката. — Бях вече на един от най-долните клони и пресмятах как да избия повече гъски, когато едно малко хлапе, не по-голямо от катеричка, изведнъж изтича, хвърли камък и ме удари по главата с такава сила, че паднах във водата и докато се, измъкна...

Златката не довърши разказа си, защото нямаше вече слушатели. Смире беше изтичала напред по следите на гъските.

През това време Ака летеше на юг и търсеше ново място за нощуване. Още не се бе мръкнало съвсем, луната светеше високо на небето и тя можеше да вижда местността. За щастие тя я познаваше добре, защото неведнъж, когато прелитаха напролет Балтийско море, вятърът ги бе отнасял към Блекинге.

Ака следваше реката, която се виеше през осветената от луната местност като черна лъскава змия. Така стигнаха до Юпафорш, където реката най-напред изчезва под земята, а после, светла и прозрачна като кристал, се хвърля в една тясна пропаст, на дъното на която се разбива в искрящи пръски и пяна. Под белия водопад има няколко камъка, между които водата се блъска с дива сила. Точно там спря Ака. И това място беше добро за нощуване, особено късно вечер, когато не се мяркат вече никакви хора. Преди да се е мръкнало съвсем, гъските не биха могли да кацнат там, защото местността около Юпафорш не е безлюдна. На едната страна на водопада се намира книжна фабрика, а на другата — гористият парк Юпадал, по чиито стръмни пътеки винаги има хора, които се любуват на буйната, пенлива река в пропастта.

И тук както и по-рано, гъските никак не подозираха, че се намират на такова прочуто с красотата си място. Те си мислеха само колко опасно и страшно е да се спи на мокрите хлъзгави камъни сред гърмящия водопад. Но те бяха доволни, че тук ще се запазят от грабливи животни.

Гъските веднага заспаха, но момчето беше неспокойно и седна до гъсока, за да може да го пази.

Скоро по брега на реката дотърча Смире. Тя веднага забеляза гъските сред пенливите води и разбра, че няма да може да ги достигне. Но въпреки това седна на брега и просто не можеше да откъсне погледа си от тях. Чувствуваше се много унижена — тук бе поставена на карта ловната ѝ чест!

Изведнъж от водата се измъкна една видра с риба в уста. Смире тръгна към нея, но се спря на две крачки, за да покаже, че няма намерение да ѝ вземе плячката.

— Много си чудна, задоволяваш се да ловиш риба, когато камъните са пълни с диви гъски! — каза Смире толкова възбудена, че нямаше време да реди думите си както обикновено.

Видрата дори не обърна глава към реката. Като всички видри и тя беше скитница, често бе ловила риба в езерото Вомб и познаваше добре Смире.

— Знам, Смире, че ми правиш тези номера, за да ми отмъкнеш пъстървата — каза тя.

— А, ти ли си, Грипе? — зарадва се Смире, защото знаеше, че видрата е опитен и смел плувец. — Нищо чудно, че не поглеждаш гъските. Ти не можеш да доплуваш до тях!

Но на видрата, надарена от природата с ципи между пръстите, със силна опашка, която ѝ служи като кормило, и с непромокаема козина, ѝ беше неприятно да се говори за нея, че съществува бързей, който тя не би могла да преодолее. Тя се извърна към реката и като видя дивите гъски; хвърли рибата и се спусна по стръмния бряг във водата.

Ако беше малко по-късно през пролетта и славеите бяха пристигнали вече в парка Юпадал, много ноци те щяха да възпяват борбата на Грипе с бързея. Вълните много пъти отнасяха видрата надолу по реката, но тя отново се връщаше. Търсеше тихи места, катереше се по камъните и малко по малко приближаваше гъските. Това беше опасна борба, заслужаваше да бъде възпята от славеите.

Доколкото ѝ бе възможно, Смире следеше с поглед пътя ѝ. Накрая видя как видрата започна да се катери към дивите гъски. Но точно тогава тя изрева високо и диво и падна по гръб във водата, която я отнесе като сляпо коте. После се чу силен плясък на криле и гъските отлетяха да си търсят друго място за нощуване.

Скоро видрата се изкатери на брега. Без да каже нито дума, тя започна да си ближе едната предна лапа. Но когато Смире ѝ се подигра за несполуката, тя избухна:

— Аз съвсем не съм лош плувец, Смире! Бях приближила вече до гъските и тъкмо почнах да се катеря към: тях, едно малко хлапе дотърча и ме убоде по крака с някакво остро желязо. Толкова ме заболя, че изгубих равновесие и бързеят ме отнесе.

Нямаше защо да разказва повече. Смире беше вече далеч по следите на гъските.

Ака и ятото ѝ трябваше пак да летят в тъмнината. За щастие луната още не се бе скрила и благодарение на нейната светлина те успяха да намерят едно познато на Ака място за нощуване. Тя пак тръгна на юг по блещукащата река. Прелетя, без да спира, над чифлика Юпадал, над тъмните покриви и белия водопад на Ронебю. Малко по на юг от градчето, близо до морето, се намира летовището Ронебю с баните и големите хотели и вили за летовници. През цялата зима всички тези постройки са празни. Това е известно на всички птици и

много ята идват през лютата зима да търсят подслон по таваните и верандите на изоставените постройките.

Тук гъските кацнаха на един балкон и както обикновено веднага заспаха. Момчето не спеше, защото не искаше да се мушне под крилото на гъсока.

Балконът гледаше на юг и момчето виждаше пред себе си морето. Не му се спеше и то неволно си мислеше колко приятелски се срещат морето и сушата тук в Блекинге.

Защото сушата и морето могат да се срещат по най-различни начини; На едни места сушата се спуска към морето с ниски, голи хълмове, а морето я посреща с пясък, който натрупва на дюни и насипи. Те като че ли толкова се мразят, че си показват един друг най-лошото, което имат. На други места, като се спуска към морето, сушата издига пред себе си стена от скали, като че ли да се предпази от опасност; тогава морето почва бясно да налита, шиба, пени се и удря скалите, сякаш иска да разбие стената.

Но в Блекинге морето и сушата се срещат съвсем другояче. Тук сушата се разкъсва, на полуострови, острови и островчета, а морето се разлива във фиорди, заливи и проливи и може би затова изглежда като че ли се срещат приятелски и с радост.

Погледнете само морето! То лежи самотно, пусто и безкрайно в далечината и плиска сивите си вълни. Като наближи сушата, то се нахвърля върху първия срещнат остров, завладява го веднага, помита всичката зеленина и го оставя пуст и сив, каквото е самото то. После среща втори остров. С него става същото. И трети. Да, и с този става същото. И той се оказва оголен и опустошен, като че ли е попаднал в ръцете на разбойници. Но островите все повече се сгъстяват и тогава морето разбира, че сушата му изпраща малките си деца, за да го омилостиви. И колкото по-навътре навлиза то, толкова по-кратко става. Вълните му не са така високи, яростта му е утихнала, то оставя зеленина тук-там из пукнатините, разделя се на малки заливи и проливи и най-последно, вдълбавайки се навътре в сушата, става толкова безопасно, че по него се решават да плуват и в малки лодки. Така то вече е толкова кротко и приветливо, че сигурно само не може да се познае.

А погледнете сега сушата! Тя е еднообразна, навсякъде една и съща, Равни ниви, тук-там между тях някое пасбище, заобиколено с

брези, или хълм, обрасъл с гора. Като че ли сушата мисли само за овес, цвекло и картофи, за борове и ели. Но ето че идва един залив, който се връзва дълбоко в нея. Тя не му обръща внимание, само го обгражда с брезички и елхи като обикновено сладководно езеро. После идва нов залив. И на него тя не обръща никакво внимание, само го облича като първия. Но фиордите почват да се разширяват, да се разклоняват. Те прорязват нивите и горите и сушата най-после ги забелязва.

— Я гледай, самото море е дошло! — казва сушата и започва да се украсява. Слага си венци от цветя, нагъва се с хълмове и долчинки и праща островчета в морето. Захвърля боровете и елите като стара делнична дреха, накичва се с дъбове, липи, кестени и цъфнали ливади и се превръща в голяма красива градина; И когато посреща морето, тя е така променена, че и сама не може да се познае.

Всички тези неща проличават по-добре едва през лятото, ала момчето все пак забелязваше колко нежна и ласкава е природата и се почувствува по-спокойно. И изведнъж чу силен и страшен вой откъм парка на баните. То се изправи и при бледата лунна светлина видя под балкона една лисица. Смире пак беше открила гъските. Но сега тя разбра, че по никакъв начин не може да се добере до тях и виеше от яд. Воят събуди старата Ака и макар че тя не виждаше нищо в тъмнината, все пак позна гласа.

— Ти ли скиташ посред нощ, Смире? — попита тя.

— Да — отвърна Смире. — Дойдох да ви попитам добре ли ви наредих тази нощ?

— Да не искаш да кажеш, че ти ни прати златката и видрата? — попита Ака.

— Доброто дело не бива да се отрича — каза Смире. — Веднъж вие ми покажете гъшата си игра. Сега аз ви показвам моята лисича игра и нямам намерение да я прекъсна, докато не ви уморя всички до една; та ако ще би да ви следвам през цялата страна.

— Кажи ми, Смире, право ли е да постъпваш така? Ти си въоръжена със зъби и нокти, а ние сме съвсем беззащитни — каза Ака.

Смире си помисли, че Ака се е изплашила и предложи бързо:

— Ако ти, Ака, ми хвърлиш долу оня Палечко, който толкова пъти ми обърква сметките, обещавам ти да склуча мир с вас. И никога вече няма да преследвам нито теб, нито ятото ти.

— Не мога да ти дам Палечко — отвърна Ака. — Всички ние, от най-младата до най-старата, на драго сърце бихме пожертвували живота си за него.

— Щом го обичате толкова — каза Смире, — помни ми думата, че той ще е първият, върху когото ще падне отмъщението ми.

Ака не отговори нищо. Чу се още няколко пъти воят на Смире, след това всичко утихна.

Момчето все още лежеше будно. Това, което Ака каза на лисицата, съвсем го разсъни. То никога не бе допускало, че някой ще рискува за него живота си. От този момент вече не можеше да се каже, че Нилс Холгерсон не обича никого.

IX
КАРЛСКРУНА

СЪБОТА, 2 АПРИЛ

Беше ясна лунна вечер. Времето беше хубаво и тихо, но през деня бе валило и хората сигурно предполагаха, че дъждът още не е спрял, защото само тук-там се мяркаше някой из улиците на Карлскруна.

Докато градът пустееше, дивата гъска Ака и ятото ѝ долетяха над него откъм Вемьо и Пантархолм. Те бяха закъснели, защото още търсеха сигурно място за нощуване някъде по островчетата. Не можеха да останат на сушата, за да не ги безпокои лисицата Смире.

На момчето, което летеше високо във въздуха и разглеждаше морето и островчетата Насреца, всичко се виждаше чудновато и призрачно. Небето не беше вече синьо, а се прихлупваше над него като купол от зелено стъкло. Морето имаше млечнобял цвят. Додето стигаше погледът, по него се носеха малки бели вълни с блестящи гребени от сребриста пяна. Сред тази белота многобройните островчета изпъкваха черни като въглен. Всички те, големи или малки, равни като ливади или настръхнали от скали, бяха еднакво черни. Дори къщите на тези островчета, черквите и вятърните мелници, които обикновено са бели или червени, се очертаваха черни на зеленото небе. На момчето се струваше, че земята под него е сменена и че то се намира в някакъв друг, непознат свят.

И тъкмо си казваше, че тази нощ трябва да бъде смело, да не се бои, то видя нещо страшно, което истински го изплаши. Това беше висок скалист остров, покрит с големи четвъртити черни блокове, между които тук-там проблясваха петна чисто злато. Момчето неволно си спомни за камъка Магле на магьосника Юнгбю, който магьосникът понякога издигал на високи златни колони, и се запита дали това не е нещо подобно.

Ала блоковете и златото не бяха още нищо в сравнение с многобройните чудовища във водата около острова. Те приличаха на китове, на акули и на други големи морски животни, но момчето реши, че това са морските духове, които са се събрали около острова, готови да се покатерят на него и да нападнат намиращите се там земни

духове. А земните духове сигурно се бояха, защото то видя един великан, който се беше изправил на острова и простираше ръце към небето, изпаднал в отчаяние пред опасността, която грозеше както него, така и острова му.

Момчето много се уплаши, като забеляза, че Ака се спуска точно към този остров.

— Не, за нищо на света! Не бива да слизаме там! — извика то.

Но гъските продължиха да се спускат и скоро момчето се учуди как е могло да вижда отвисоко такива невероятни неща. Преди всичко големите каменни блокове бяха просто къщи. Островът — цял град, а блестящите златни петна — улични лампи и редици осветени прозорци. Великанът, който простираше ръце към небето, беше черква с две камбанарии, морските духове и чудовища, които му се привиждаха отгоре — различни кораби и параходи, хвърлили котва около острова. На страната на острова откъм сушата имаше гребни лодки, платноходки и малки крайбрежни параходчета, а на страната откъм морето стояха бронирани бойни кораби, някои широки, с невероятно дебели, наведени назад комини, а други толкова дълги и тесни, че сигурно се плъзгаха по водата като риби.

Кой ли беше този град? Момчето веднага се сети, защото виждаше многобройните бойни кораби. Те винаги го бяха привличали, макар че досега то бе имало работа само с книжните лодчици, които пускаше из вадите край пътя. Много добре знаеше, че този град с толкова много бойни кораби можеше да бъде само Карлскруна.

Някога дядото на Еилс служил като моряк и докато беше жив, постоянно разказваше за Карлскруна, за голямото военно пристанище и за всичко, което можеше да се види в града. Тук момчето се чувствуваше като у дома ся и се зарадва, че ще може да види онова, за което толкова много бе слушало.

Но кулите а укрепленията, които пазеха входа към пристанището, както и корабостроителниците само му се мярнаха и Ака кацна на плоския покрив на една от камбанариите.

Това място не беше достъпно за никакви лисици и момчето си каза, че би могло поне тази нощ да се сгуши под крилото на гъсока. Нямаше да е лошо да поспи малко, за да може да разгледа добре корабостроителниците и корабите, когато се съмне.

Колкото и да е чудно, но то не можа да дочака до сутринта, за да разгледа корабите. Едва ли бе спало и пет минути, когато се измъкна изпод крилото на гъсока и се спуска по жицата на гръмоотвода и по водосточните тръби на земята.

Скоро се намери на големия площад пред черквата. Площадът беше постлан с калдъръм и то вървеше по него така трудно, както големите хора вървят през неравна ливада. Който е свикнал да живее на село, сред природата, винаги се плаши, когато дойде в град с високи къщи и широки прави улици, където всеки може да го види. Това чувствуваше сега и момчето. То стоеше на големия площад в Карлскруна, гледаше Немската черква, Градския съвет и катедралата, от която току-що бе слязло, и съжаляваше, че не е горе на камбанарията при гъските.

За щастие площадът беше съвсем пуст. Нямаше жива душа освен една статуя на висок пиедестал. Момчето дълго разглежда статуята, която представляваше едър груб мъж с триъгълна шапка, дълго палто, панталони до коленете и груби обувки, и се питаше кой ли ще е този човек. Той държеше дълга тояга в ръка и изглеждаше, сякаш ей сега ще заудря с нея, защото имаше ужасно сърдито лице с голям орлов нос и грозна уста.

— Какво ли търси тук това страшилище? — каза най-после момчето.

Никога досега то не се беше чувствувало толкова дребно и жалко. И за да си даде кураж, отправи няколко предизвикателни думи. После престана да мисли за статуята и тръгна по една широка улица, която водеше надолу към морето.

Не след дълго чу подире си стъпки. Зад него някой пристъпяше тежко по калдъръма и почукваше с тояга. Като че ли едрият бронзов човек от площада беше тръгнал да се разхожда.

Докато тичаше надолу по улицата, момчето се вслушваше в стъпките и в него растеше убеждението, че това е бронзовият човек. Земята трепереше, къщите се тресяха. Толкова тежко можеше да върви само той и момчето се изплаши, като си спомни какво бе изрекло преди малко. Не смееше дори Да обърне глава, за да провери наистина ли е той.

„Може би се разхожда просто за удоволствие — каза си то. — Едва ли ми се е разсърдил за това, което му казах. Та аз съвсем не

искаха да го обидят!“

Вместо да върви направо към корабостроителниците, момчето свърна по една улица, която водеше на изток, за да се отърве от онзи, който вървеше след него. Но момчето скоро чу как бронзовият човек зави по същата улица и така се уплаши, че изгуби и ума, и дума. А колко е трудно да намериш скривалище в град, в който всички врати са заключени! Тогава то видя вдясно стара дървена черква, малко навътре от улицата, сред голяма градина. Без да се замисли нито миг, то хукна към черквата. „Веднъж да стигна там, ще бъда на сигурно място“ — каза си то.

И както тичаше, изведнъж съгледа на една пътечка човек, който му махаше. „Този сигурно иска да ми помогне“ — помисли си момчето зарадвано и се спусна нататък. От страх сърцето му щеше да изскочи.

Но като стигна до човека, който стоеше на малка скамейка край пътечката, момчето много се учуди. „Не е възможно да ми е махал“ — каза си то, защото видя, че човекът беше дървен.

То се спря и го загледа. Пред него стоеше грубо издялан от дърво човек с къси крака, широко червено лице, лъскава черна коса и голяма черна брада. На главата си той имаше черна дървена шапка; облечен бе с кафяво дървено палто, препасано с черен дървен пояс, и с широки сиви дървени панталони до коленете; носеше дървени чорапи и черни дървени обуца. Наскоро боядисан и лакиран, той лъщеше на лунната светлина и това му придаваше толкова добродушен вид, че момчето веднага почувствува доверие към него.

В лявата си ръка той държеше дървена табела, на която пишеше:
АЗ НАЙ-ПОКОРНО МОЛЯ,
МАКАР ЧЕ НЯМАМ ГЛАС,
ПОД ШАПКАТА ПЕТАЧЕ
ПУСНЕТЕ И ЗА НАС!

Аха, значи така, човекът беше само кутия за събиране на милостиня! Момчето се разочарова. То беше очаквало, че това ще е нещо наистина забележително. Тогава си спомни, че дядо му беше разказвал и за този дървен човек, като прибавяше, че всички деца в Карлскруна много го обичали. Това сигурно е било така, защото и то не можеше да се отдели от дървения човек. От него лъхаше нещо толкова старинно, че човек можеше да му даде много стотици години.

И все пак той изглеждаше силен, горд и жизнерадостен, каквито обикновено си представяме някогашните хора.

Момчето гледаше дървения човек с такъв интерес, че съвсем забрави другия, от когото бягаше. Но изведнъж чу стъпките му. Той беше свърнал от улицата и идваше към градината. Значи, и тук го преследваше! Къде да бяга сега?

В този миг дървеният човек се наведе към него и протегна голямата си широка длан. Как можеше да няма доверие в него? С един скок момчето се намери в ръката му. Дървеният човек го вдигна и го скри под шапката си.

Едва успя той да скрие момчето и да спусне ръката си на предишното ѝ място и бронзовият човек застана пред него. Той така удари тоягата си в земята, че дървеният човек подскочи на своята скамейка. После бронзовият човек попита със силен, кълтящ глас:

— Ти кой си?

Дървеният човек вдигна ръка нагоре така, че старото дърво изпука, допря я до шапката си и отговори:

— С ваше позволение Розенбум, ваше величество. Бивш старши боцман на линейния кораб „Дръзки“, след завършването на военната служба пазач на Адмиралтейската черква и накрая издялан от дърво и поставен в черковната градина като каса за милостиня.

Като чу, че дървеният човек каза „ваше величество“, момчето изтръпна. То се сети, че статуята на площада е основателят на града. Значи това беше самият Карл Единадесети!

— Добре рапортуваш — каза бронзовият човек. — Ами можеш ли да ми кажеш дали си виждал едно малко хлапе, което скита тази нощ из града? То е един нахален нехранимайко и ако го пипна, ще го науча как трябва да се държи — И пак удари ядосано с тоягата.

— С ваше позволение видях го, ваше величество — отвърна дървеният човек. Момчето, което се беше свило под шапката и гледаше бронзовия човек през една цепка на дървото, се разтрепера от страх. Но то се успокои, когато дървеният човек продължи: — Ваше величество е на погрешен път. Хлапето тичаше към корабостроителниците и сигурно се е скрило там.

— Така ли мислиш, Розенбум? Тогава слезни от скамейката си, ела с мен и ми помогни да го намерим! Четири очи виждат по-добре от две, Розенбум.

Но дървеният човек отговори жално:

— Най-покорно моля да ми разрешите да остана тук. Аз изглеждам здрав и блестящ, защото скоро са ме боядисали, но всъщност съм стар и изгнил и не мога да се движа.

Бронзовият човек не беше от онези, които обичат да им се противоречи.

— Какви са тия преструвки? Тръгвай, Розенбум! — И той вдигна дългата си тояга и стовари един кънтящ удар по рамото на дървения човек. — Виждаш ли, че издържаш, Розенбум!

И те тръгнаха по улиците на Карлскруна, едри, внушителни, и скоро се озоваха пред високата порта на корабостроителниците. Пред нея стоеше моряк на пост, но бронзовият човек мина край него и ритна портата. Морякът като че ли не го забеляза.

Като влязоха в корабостроителниците, пред тях се откри широко пристанище, разделено чрез дървени мостове на отделни басейни. В басейните имаше военни кораби, които отблизо изглеждаха по-големи и по-страшни, отколкото преди, когато момчето ги беше видяло отгоре. „Нищо чудно, че ги взех за морски чудовища“ — помисли сито.

— Как мислиш, Розенбум, откъде да почнем да го търсим? — попита бронзовият човек.

— За него е най-лесно да се скрие в залата с моделите — отвърна дървеният човек.

На тясната ивица земя, която започваше вдясно от портата и се простираше покрай цялото пристанище, се издигаха стари постройки. Бронзовият човек се запъти към едно здание с ниски стени, малки прозорчета и висок покрив. Той блъсна с тоягата си вратата, тя се отвори и той почна да се изкачва по една стълба с изтрети стъпала. Влязоха в голяма зала, пълна с малки корабчета, снабдени с всички съоръжения. Момчето само се сети, че това са модели на корабите, строени някога за шведската флота.

Тук имаше най-различни модели. Стари линейни кораби, настръхнали от оръдия, с високи кули отпред и отзад, с купища платна и въжета, нависнали по мачтите. Имаше малки крайбрежни корабчета с лейки за гребците, открити канонерки и богато позлатени фрегати — модели на корабите, с които са пътували кралете. Виждаха се най-после и днешните тежки, широки броненосци, с бойни кули и оръдия

на палубата, и продълговати блестящи торпедни лодки, прилични на дълги тесни риби.

Като гледаше всичко това, момчето съвсем се смая. „Какви големи и хубави кораби се строят у нас в Швеция!“ — помисли си то.

Имаше достатъчно време да се нагледа до насита, защото бронзовият човек забрави всичко друго, щом видя моделите. Той почна да ги разглежда наред, от първия до последния, и да разпитва за тях. А Розенбум; старши боцман на „Дръзки“, разказваше всичко, което знаеше за строителите и капитаните на корабите, за тяхната съдба. Той разказа за Чапмай и Пуке, и Троле, за Хогланд и Свенсксунд и спря до 1809 година, когато бе напуснал.

И той, и бронзовият човек говореха най-много за красивите стари дървени кораби. От новите бронирани кораби като че ли не разбираха много.

— Виждам, че за новите ти нищо не знаеш. Розенбум — каза бронзовият човек. По-добре да отидем да погледаме нещо друго! Това ме забавлява, Розенбум.

Той явно се бе отказал да търси момчето, което се чувствуваше много спокойно и удобно под дървената шапка.

И двамата, тръгнаха из големите работилници: шивалнята за корабни платна, ковачницата за котви, машинната и дърводелската работилница. Разгледаха високите пристанищни кранове и доковете, големите складове, артилерийския арсенал, оръжейната работилница, дългата работилница за въжета и големия, стар док, издълбан в скалите. Обиколиха дървените кейове, край които стояха вързани военни кораби, качваха се на тях, разглеждаха ги като стари морски вълци, възхищаваха се, критикуваха, одобряваха и се ядосваха.

Момчето стоеше спокойно под дървената шаяка и слушаше разказите им как са работили някога тук, за да построят цели флоти. То узна, че хората са проливали кръвта ек, давали са си живота и са жертвували последната стотинка, за да строят бойни кораби; гениални люде са напругали всички сили, за да подобрят и усъвършенствуват тези кораби — защитници на отечеството. На няколко пъти момчето се просълзи, но то беше доволно, че научи всичко това.

Най-сетне отидоха а един открит двор, където бяха наредени разни фигури, които са поставили някога на носа на старите линейни кораби. По-страшни неща момчето не беше виждало в живота си.

Фигурите имаха грамадни, страшни лица. Те бяха едри, дръзки и груби, проникнати от същия горд дух, който беше създал грамадните кораби. Те бяха от друго време и момчето почувствува като че ли съвсем се смали пред тях.

Като дойдоха тук, бронзовият човек каза на дървения:

— Свали си шапката, Розенбум! Всички тия, които стоят тук, са воювали за отечеството!

И Розенбум също като бронзовия човек бе забравил за какво бяха дошли тук. Без да се поколебае, той вдигна дървената си шапка и извика:

— Свалям шапка за онзи, който е избрал това място за пристанище, основал корабостроителниците и създал флотата! За краля, който е дал живот на всичко това!

— Благодаря, Розенбум! Добре казано. Ти си чудесен човек, Розенбум. Но какво е това, Розенбум?

Върху плешивата глава на Розенбум стоеше Нилс Холгерсон, Но той вече не се боеше, а размахваше бялата си шапчица и викаше:

— Ура за тебе, страшилище!

Бронзовият човек удари силно с тоягата по земята, но момчето не разбра какво е мислел да прави, защото в този миг изгря слънцето и той и дървеният човек изчезнаха, като че ли бяха от мъгла. Докато то още стоеше и се взираше след тях, дивите гъски излетяха от камбанарията и почнаха да кръжат над града. Изведнъж те съгледаха момчето, големият бял гъсок се спусна отгоре, грабна го и го отнесе със себе си.

X
ПЪТУВАНЕ КЪМ ЙОЛАНД

НЕДЕЛЯ, 3 АПРИЛ

Дивите гъски отлетяха на едно от островчетата да попасат. Там срещнаха ято сиви гъски, които се изненадаха много, като ги видяха, защото знаеха, че роднините им обикновено пътуват през вътрешността на страната. Те бяха толкова любопитни и им задаваха толкова много въпроси, че дивите гъски бяха принудени да им разкажат за преследванията на лисицата Смире. Като свършиха разказа си, един сив гъсок, който изглеждаше стар и умен като Ака, забеляза:

— Лошото за вас е, че са прогонили лисицата от родината ѝ. Сега тя сигурно ще съдържи думата си и ще ви преследва чак до Лапландия. Ако бях на ваше място, нямаше да летя на север през Смоланд, а щях да заобиколя откъм Йоланд, та тя да загуби следите ми. А за да сте сигурни, че ще я заблудите, трябва да останете няколко дни на южния край на Йоланд. Там има много храна и добра компания. Ако минете оттам, сигурно няма да съжалявате.

Това беше наистина умен съвет и дивите гъски решиха да го последват. Щом се нахраниха, те отлетяха към Йоланд. Никоя от тях не беше ходила там, но сивият гъсок им обясни добре знаците. Трябваше само да летят право на юг, докато стигнат големия птичи път по крайбрежието на Блекинге. Всички птици, които зимуват край Северно море и сега отиват за Финландия и Русия, минават оттам и по пътя кацат в Йоланд да си почиват. По тези указания дивите гъски лесно щяха да намерят пътя.

Денят беше съвсем тих и топъл като през лятото. По-добро време за пътуване през морето не можеше и да се желае. Лошото беше само това, че не бе ясно. Сиви облаци покриваха небето, като тук-там се спускаха на огромни кълба чак до морето и закриваха хоризонта.

Когато пътниците прелетяха пояса на островчетата, морето се ширна под тях гладко и блестящо. Като погледна случайно надолу, на момчето се стори, че водата е изчезнала. Под него нямаше вече земя. Обкръжаваха го само небе и облаци. Зави му се свят и то се притисна към гърба на гъсока по-страхливо от първия път, когато полетя. Струваше му се, че няма да може да се задържи и че непременно ще

падне. Още по-лошо стана, като стигнаха големия птичи път, за който беше споменал сивият гъсок. Там наистина прелитаха птици, ято след ято, все в една и съща посока, като че ли следваха очертан път. Имаше патици и сиви гъски, кадифени патици и морски гълъби, гмурци и червени патици, северни патици и полярни гъски, рибари и морски глухари. Когато се навеждаше напред и поглеждаше по посока към морето, момчето виждаше само отражението на цялото птиче шествие. Но то беше така замаяно, че нищо не можеше да разбере и просто смяташе, че птиците летят по гръб. Това не го учудваше много, тъй като то престана вече да различава кое е горе и кое — долу.

Птиците бяха уморени и с нетърпение очакваха да стигнат до острова. Не се чуваше никакво подвикване, никаква закачка и от това всичко изглеждаше още по-загадъчно.

„Дали не сме напуснали земята? — каза си момчето. — Дали не летим към небето?“

Около себе си то виждаше само облаци и птици и наистина почна да му се струва, че отиват към небето. Това много го зарадва и то вече се питаше какво ли ще види там горе. Изведнъж престана да му се вие свят. Толкова беше щастливо, че напуска земята и отива на небето.

Ненадейно чу изстрели и видя няколко малки бели облачета, които се издигаха към небето.

Сред птиците настъпи безпокойство и суматоха.

— Ловци! Ловци! Ловци в лодките! — развикаха се те. — Вдигайте се по-високо! Спасявайте се!

Едва тогава момчето забеляза, че съвсем не летят към небето, а над морето. Под тях се виждаше една редица малки лодки, пълни с ловци, които даваха изстрел след изстрел. Първите ята не бяха ги забелязали навреме и продължиха да летят ниско. Голям брой тъмни тела падаха надолу към морето и при всеки паднал останалите живи птици надаваха високи, жални викове.

Страшно беше да се събудиш сред такъв ужас и такива стонове, и то след като си мислил, че си на небето. Ака се издигна бързо нагоре и ятото продължи пътя си с най-голяма скорост. Дивите гъски се бяха отървали, но момчето още не можеше да дойде на себе си от изненада. Как можаха да стрелят по такива птици като Ака, Юкси, Какси, гъсока и другите? Хората наистина не знаеха какво правят!

Наоколо стана пак тихо и те продължиха да летят мълчаливо както преди. Само някои уморени птици се провикваха от време на време:

— Скоро ли ще стигнем? Сигурни ли сте, че не сме сбъркали пътя? На това онези, които летяха отпред, отговаряха:

— Летим право към Йоланд! Право към Йоланд!

Дивите патици бяха вече уморени и гмурците ги изпревариха.

— Не бързайте толкова! — развикаха се патиците. — Ще изядете всичката храна!

— Има и за вас, и за нас! — отговаряха гмурците.

Още преди да се покаже остров Йоланд, срещу тях задуха слаб ветрец. Той носеше със себе си нещо, прилично на огромни облаци бял дим, като че ли някъде имаше голям пожар.

Като видяха първите облаци, птиците се изплашиха и полетяха по-бързо. Това, което приличаше на дим, се сгъстяваше все повече и повече и най-сетне ги обгърна отвсякъде. Не се долавяше никаква миризма на изгоряло и димът не беше тъмен и сух, а бял и влажен. Момчето веднага разбра, че това е мъгла.

Когато мъглата толкова се сгъсти, че на една педя вече нищо не се виждаше, птиците сякаш обезумяха. Всички, които до преди малко бяха летели в такъв строг ред, сега го удариха на игри. Те се въртяха на всички страни и се мъчеха да се заблудят една друга.

— Внимавайте! — викаха те. — Вие се въртите все на едно и също място! Извийте назад! Иначе никога няма да стигнете Йоланд!

Много птици знаеха добре къде е островът, но правеха всичко възможно да объркат другите.

— Я погледнете северните патици! — чуваше се в мъглата. — Те се връщат към Северно море.

— Внимавайте, сиви гъски! — викаше някой от срещуположната страна. — Ако летите така, ще стигнете на остров Рюген.

Както вече казахме, за птиците, които познаваха този път, нямаше никаква опасност да се заблудят. Но на дивите гъски им беше трудно. Шегобийците веднага забелязаха, че те не са уверени в пътя и правеха всичко възможно да ги объркват.

— Вие накъде отивате, любезни? — извика им един лебед и се доближи до Ака, загрижен и сериозен.

— Отиваме към Йоланд, но никога досега не сме ходили там — отвърна Ака, която мислеше, че в тази птица може да има доверие.

— Лоша ви е работата — каза лебедът. — Заблудили са ви. Вие летите към Блекинге. Елате с мен, ще ви покажа пътя!

Той полетя с тях и след като ги отклони толкова далеч от големия птичи път, че не се чуваха вече никакви крясъци, изчезна в мъглата.

Известно време гъските летяха съвсем напосоки. Най-после успяха да настигнат другите птици. Тогава една патица се прилепи до тях.

— Най-добре е да кацнете във водата, докато мъглата се вдигне — каза тя. — Вижда се, че не сте свикнали да пътувате.

Не е чудно, че шегобийците успяха да объркат съвсем Ака. Доколкото момчето можа да разбере, известно време дивите гъски се въртяха на едно и също място.

— Внимавайте! Не виждате ли, че летите ту нагоре, ту надолу — извика им един гмурец, който прелетя край тях.

Момчето неволно се притисна по-силно към гъсока. То отдавна подозираше това.

Никой не би могъл да каже кога щяха да долетят до острова, ако неочаквано в далечината не бе отекнал глух изстрел.

Тогава Ака изпъна шия, плесна с криле и бързо полетя напред. Сега тя имаше по какво да се насочи. Сивият гъсок я беше посъветвал да не кацва на южния край на острова, защото там имало оръдие, с което хората стреляли в мъгливо време. Сега тя знаеше посоката и никой вече не можеше да я заблуди.

XI
ЮЖНИЯТ КРАЙ НА ЙОЛАНД

3—6 АПРИЛ

В най-южната част на Йоланд има едно старо кралско имение, наречено Отенбю. То е много голямо, пресича целия остров от единия бряг до другия и е известно с това, че винаги е било убежище на големи стада животни. През седемнадесети век, когато кралете ходели в Йоланд на лов, цялото имение представлявало голям парк, пълен с елени. Един век по-късно тук бил създаден конезавод, в който се отглеждали коне от благородна раса, също и овчарник с много стотици овце. В наши дни в Отенбю няма нито чистокръвни коне, нито овце. Тяхното място са заели големи стада жребци, предназначени за кавалерийските полкове.

В цялата страна едва ли има по-добро убежище за животните от това имение. Край източния бряг се намира старото пасбище, дълго два километра и половина, най-голямото пасбище в Йоланд, дето животните могат свободно да пасат, да играят и да тичат. Там е и прочутата гора Отенбю със столетните дъбове, които пазят сянка от слънцето и завет от силните йоландски ветрове. Не бива да се забравя и дългата стена на Отенбю, която върви от единия бряг до другия и отделя имението от останалата част на острова, та животните знаят докъде се простира то и внимават да не отидат из други места, дето няма да са така добре запазени.

Но в Отенбю се чувствуват на спокойствие не само питомните животни. Дивите също като че ли знаят, че в едно старо кралско имение могат да бъдат в безопасност и диви, и питомни и затова спокойно отиват там. Освен елените от старите стада, зайците, патиците и яребиците, които живеят там, напролет и през късно лято Отенбю е място за почивка на много хиляди прелетни птици. Те кацат главно на блатистия източен бряг под пасбището, за да се нахранят и да почиват.

Когато дивите гъски и Нилс Холгерсон стигнаха най-после в Йоланд, и те като другите птици кацнаха на брега до пасбището. Островът също беше обгърнат в мъгла, както преди това морето. Но

момчето все пак успя да забележи с изненада големия брой птици на онази част от крайбрежието, която можеше да се види през мъглата.

Брегът беше нисък и песъчлив, с пръснати по него камъни, локви и купища изхвърлени от морето водорасли. Ако момчето трябваше да избира, то никога не би помислило да спре на това място, но птиците, изглежда, го смятаха за истински рай. На ливадата пасяха патици и сиви гъски, край брега се разхождаха бекаси и други водни птици. Гмурците плуваха във водата и ловяха риба. Ала най-голямо оживление цареше край водораслите. Там птиците се бяха струпали една до друга и кълвяха личинки, каквито сигурно имаше в изобилие, защото никой не се оплакваше от липса на храна.

Повечето птици бяха слезли само за да си починат и щом водачът на ятото сметнеше, че другарите му са се подкрепили достатъчно, казваше:

Ако сте свършили, да тръгваме.

— Не, чакай, чакай! Съвсем не сме се нахранили още — отвърщаха птиците.

— Да не мисиите, че ще ви оставя да се натъпчите така, че да не можете после да се помръднете? — казваше водачът, плесваше криле и тръгваше. Но той неведнъж трябваше да се връща, защото другите не го последваха.

При най-отдалечения куп водорасли имаше ято лебеди. Те не се унижаваха да излязат на брега при другите птици, а си почиваха в морето и се полюляваха върху вълните. От време на време забиваха глава във водата и си взимаха нещо за ядене от дъното. Щом намереха нещо много вкусно, те надаваха силни викове, които напомняха звук на тръба.

Като разбра, че наблизо има лебеди, момчето забърза към водораслите. Никога досега то не беше виждало отблизо див лебед. Провървя му, можа да се промъкне съвсем близо до тях.

Но не само момчето беше чуло лебедите. Край водораслите плуваха дивите гъски, патици, сиви гъски и гмурци, които скоро се наредиха в кръг около ятото лебеди и ги загледаха с любопитство. Лебедите разперааха пера, вдигаха крилете си като платна и проточваха високо шии. От време на време някой от тях отиваше при някоя гъска или гмурец, за да им каже няколко думи. А птиците, на

които бяха направили тази чест, като че ли не смееха да вдигнат човка, за да отговорят.

Имаше едно гмурче, един малък шегобиец, който не можеше да понася това важничене. То се гмурна бързо под водата и изчезна. Миг след това един от лебедите изкрещя и отплува настрана толкова бързо, че водата се разпени. После отново застана неподвижно, придавайки си важност. Скоро след това по същия начин изкрещя друг, след него — трети.

Гмурчето не можеше да издържи повече под водата и се показва на повърхността, малко, черно и зло. Лебедите се спуснаха към него, но като го видяха колко е нищожно, се върнаха назад, сякаш се смятаха твърде благородни, за да се разправят с него. Тогава то отново се гмурна и почна да ги хапе по краката. Сигурно много ги болеше, но по-лошо беше това, че не можеше повече да се надуват. Те бързо туриха край на тази подигравка с тях. Зашибаха шумно въздуха с криле, известно време като че ли подскачаха по водата и най-сетне се засилиха и полетяха.

Когато лебедите изчезнаха, на другите им домъчня за тях и онези, които по-рано се забавляваха с лудориите на гмурчето, почнаха да му се карат за нахалството му.

Момчето се насочи към вътрешността на острова, но се спря да погледа как си играят бекасите. Те приличаха на съвсем малки жеравчета, имаха също като тях тесни тела, високи крака, дълги шии, ай движенията им бяха леки, плавни, само че те не бяха сиви, а кафяви. Стояха в дълга редица на брега, заливан от вълните. Когато приближаваше някоя вълна, цялата редица отскачаше назад, Щом вълната почнеше да се оттегля, те тръгваха след нея. И това продължаваше с часове.

Най-красиви от всички птици бяха кадифените патици. Те са роднини на обикновените патици, защото имат същото тежко, трмаво тяло, широка човка и ципи между пръстите, но са много по-разкошно облечени. Перата им са бели, на шията имат широка жълта ивица, крилете им блестят, обагрени зелено и червено, като краищата им са черни, а главата е зелена и лъскава като коприна.

Щом някоя от тях се покажеше на брега, другите птици казваха:
— Вижте я тази! Знае да се гизди.

— Ако не бяха толкова красиви, нямаше защо да си копаят гнезда в земята, а щяха да си лежат на открито като другите — обади се една кафява дива патица.

— Колкото и да се мъчат да станат красиви, с такъв нос никога няма да успеят — забеляза един сив гъсок и това наистина беше вярно. Каdifените патици имат в основата на човката си голяма гърбица, която ги загрозява.

Край брега плуваха чайки и морски лястовички, които ловяха риба.

— Каква риба ловите? — попита една дива гъска.

— Бодлоперка. Йоландска бодлоперка. Най-хубавата бодлоперка на света — отговори една чайка.

— Не искаш ли да я опиташ? — И тя полетя към гъската с рибка в устата.

— Пфу! Да не мислиш, че ще ям такова гадно нещо? — отвърна дивата гъска.

Сутринта беше все така мъгливо. Дивите гъски отидоха да пасат, а момчето тръгна към брега да събира миди. Като си помисли, че на другия ден може би ще бъдат на такова място, където няма да има храна, то реши да си направи торбичка и да я напълни с миди. Намери на пасбището суха жилава трева и започна да си плете от нея торбичка. Това му отне доста време, но когато свърши, беше много доволно от работата си.

Към обяд дивите гъски дотичаха разтревожени и го попитаха дали не е виждало белия гъсок.

— Не, не е идвал при мен — отвърна момчето.

— Той доскоро беше с нас, но сега не знаем къде е — каза Ака.

Момчето скочи уплашено и почна да разпитва дали не са се мяркали наблизо лисица, орел или човек. Но никой не беше забелязал нещо подозрително. Гъсокът просто се бе изгубил в мъглата.

Но каквото и да се бе случило, за момчето то беше еднакво лошо. Ето защо то веднага тръгна да го търси. Мъглата го закриляше — можеше да тича навсякъде, без да бъде забелязано, но тя му пречеше и да вижда. То тръгна на юг по брега и стигна чак до фара и оръдието на най-южния край на острова. Навсякъде гъмжеше от птици, но гъсока го нямаше. Осмели се дори да отиде в чифлика Отенбю, претърси и грамадните стари дъбове в гората, но от него нямаше ни следа.

Дълго време момчето търси гъсока, но когато почна да се мръква, то трябваше вече да се върне на източния бряг, Едва влачеше крака и се чувствуваше много нещастно. Чудеше се какво ще стане с него, ако не намери гъсока. Нямаше на света друго същество, от което то да се нуждаеше повече.

Но ето, както вървеше през пасбището, срещу него в мъглата се зададе нещо голямо и бяло. Я гледай, та това бе гъсокът! Той беше жив и здрав и много доволен, че най-сетне бе успял да намери своите. Мъглата така го объркала, каза той, че цял ден обикалял из голямото пасбище. Момчето го прегърна радостно и го помоли да внимава и да не се отделя от другите. И той обеща, че никога вече няма да прави така. Никога!

— Ала когато на другата сутрин момчето отново отиде на брега да събира миди, гъските пак дотичаха и го попитаха не е ли виждало гъсока.

Не, не го беше виждало. Ето, значи, гъсокът пак се бе изгубил! Сигурно се е заблудил в мъглата като вчера.

Изплашено, момчето тръгна пак да го търси. Намери едно място, дето стената на Отенбю беше много срутена, та можа да се прекачи през нея. После почна да обикаля крайбрежието с пръснатите по него ниви, ливади и чифлици. Обиколи и високото плато в средата на острова, дето имаше само вятърни мелници, а растителността беше толкова бедна, че белият варовик прозираше през нея.

Но от гъсока нямаше нито следа! Вече се бе мръкнало и момчето трябваше да си тръгне към брега. Сега то бе убедено, че наистина вече завинаги е загубило другаря си. Това толкова го отчая, че не знаеше какво да предприеме.

И ето то вече се беше прехвърлило обратно през стената, когато близо до него се търколи камък. Озърна се и му се стори, че по куп струпани камъни край стената нещо се движи. Промъкна се по-близо и видя белия гъсок, който с мъка се катереше по камъните със снопче трева в човката си. Гъсокът не го видя, а и момчето не му се обади. Искаше най-напред да разбере защо той изчезва така вече втори път. Скоро то откри причината. Върху отрупаните камъни лежеше млада сива гъска, която всеки път, щом се покажеше гъсокът, надаваше радостен вик. Момчето се приближи още повече, за да чуе разговора им, и научи, че сивата гъска си е наранила едното крило и не може да

хвърчи, а ятото ѝ е отлетяло и тя е останала сама. Почти умираше от глад, когато вчера гъсокът чул виковете ѝ и я намерил. Оттогава той непрекъснато ѝ носел храна. Двете птици се надяваха, че тя ще оздравее, преди гъсокът да напусне острова, но засега тя все още не можеше нито да лети, нито да ходи. Това много я тревожеше, макар той да я успокояваше, че те още дълго време ще останат на острова. Най-после, той ѝ пожела лека нощ и обеща да дойде пак на другия ден.

Момчето остави гъсока да си отиде и щом той изчезна, то се покатери по камъните. Много го беше яд, че го мамеха по тоя начин и искаше да обясни на тая сива гъска, че гъсокът е негово лично притежание. Той трябваше да го отведе до Лапландия и не можеше и дума да става да остане тук заради нея. Но като видя младата гъска отблизо, разбра защо гъсокът ѝ бе носил два дни наред храна и не бе споменал нито дума за това. Тя имаше чудно хубава главичка и нежни, молеци очи, а перушината ѝ беше мека като коприна.

Като видя момчето, тя се опита да побегне, ала повреденото ѝ ляво крило се влачеше по земята и ѝ пречеше при всяко движение.

— Не се плаши от мен — рече момчето, което вече бе забравило, че искаше да изглежда сърдито. — Аз съм Палечко, придружавам гъсока Мортен — додаде то. И млъкна, понеже не знаеше какво повече да каже.

Понякога у животните има нещо, което ни кара да се питаме що за същества са те. Човек си задава въпроса дали не са омагьосани хора. Така беше и сега. Щом Палечко каза кой е, тя грациозно наведе глава и заговори с толкова благозвучен глас, че момчето просто не можеше да повярва, че една гъска може да говори така.

— Много се радвам, че си дошъл да ми помогнеш — рече тя. — Белият гъсок ми каза, че няма по-умен и по-добър от тебе.

Тя каза това с такова достойнство, че момчето съвсем се смути. „Това не може да бъде птица — помисли си то. — Сигурно е омагьосана принцеса.“

Момчето изпита неудържимо желание да ѝ помогне. То пъхна малките си ръчички под перата и почна да пипа крилото ѝ. Костта не беше счупена, само се бе измъкнала от ставата. С пръстчето си то съвсем безпогрешно напипваше болното място.

— Дръж се! — извика то, хвана здраво костта и я намести. Такова нещо му се случваше за пръв път, но то го извърши бързо и

сполучливо. Въпреки това горката гъска сигурно беше почувствувала много силна болка, защото нададе пронизителен вик и падна безчувствена на камъните.

Момчето ужасно се изплаши. Имаше искрено желание да ѝ помогне, а ето че сега тя беше мъртва. То скочи от купа камъни и хукна да бяга. Изпитваше такова чувство, сякаш бе убило човек.

На другата сутрин мъглата се беше вдигнала, времето беше ясно и Ака каза, че ще продължат пътуването. Всички бяха съгласни, само белият гъсок мърмореше. Момчето разбираше, че той не иска да се раздели със сивата гъска. Но Ака не му обърна внимание и почна да се готви за път.

Момчето скочи на гърба на гъсока, който бавно и неохотно последва ятото. То истински се радваше, че напускат острова. Съвестта го гризеше, а не искаше да каже на гъсока какво беше станало, когато се опита да излекува сивата гъска. „Най-добре ще е — мислеше си то, — Мортен никога да не научи това.“ И в същото време се чудеше как така белият гъсок се реши да изостави сивата гъска.

Изведнъж гъсокът изви и полетя назад. Тревогата му за младата гъска бе надвила. Да става каквото ще с пътуването за Лапландия! Той не можеше да върви с другите, като знаеше, че тя лежи болна и изоставена и ще умре от глад.

С няколко удара на крилете той стигна до отрупаните камъни. Но младата сива гъска не бе вече там.

— Дюнфин! Дюнфин! Къде си? — повика я гъсокът.

„Лисицата е дошла и я е откъснала“ — помисли си момчето. И в същия миг се чу благозвучния глас:

— Тук съм, тук съм! Направих си само сутрешната баня.

И от водата изскочи бодра и здрава малката сива гъска. Тя разказа как Палечко ѝ наместил крилото и че сега се чувствала добре и била готова да тръгне на път.

Водните капки искряха като перли по лъскавите ѝ копринени пера и Палечко пак си помисли, че тя наистина е омагьосана принцеса.

XII

ГОЛЯМАТА ПЕПЕРУДА

СРЯДА, IV АПРИЛ

Гъските летяха над един дълъг остров, който ясно се виждаше, на момчето му бе леко и весело. Колкото бе тъжно и загрижено вчера, когато обикаляше острова да търси гъсока, толкова днес се чувстваше доволно и щастливо.

Сега то виждаше, че вътрешността на острова представлява високо голо плато, обкръжено с широка ивица хубава, плодородна земя, заемаща крайбрежията и почна да разбира смисъла на онова, което беше чуло предишната вечер.

То тъкмо си почиваше при една от многото вятърни мелници на високото плато, когато се зададоха двама овчари с голямо стадо овце, теглено от кучета. Момчето не се уплаши, защото се беше скрило добре под стълбата на мелницата. Но овчарите се отбиха и седнаха точно на тази стълба и на момчето не му оставаше нищо друго, освен да се спотайва под нея.

Известно време той седя мълчаливо, вперил в мъглата безкрайно уморен поглед. После заговори с другаря си, който извади от торбата хляб и сирене и почва да се храни. Той почти не му отговаряше, но слушаше много търпеливо, сякаш си казваше: „Защо да не ти доставя удоволствието да си поприказваш малко;“

— Искам да ти разкажа нещо, Ерик — започна старият овчар. — Мисля, си, че едно време, когато и хората, и животните са били много по големи, пеперудите също са били грамадни. Имало някога една пеперуда, която била дълга десетки километри, а крилете и били големи колкото езера. Те били сини, със сребрист блясък и толкова красиви, че когато пеперудата летяла, всички животни се спирали да я гледат.

Лошото било само, че била много голяма. Крилете мъчно я носели. И все пак нищо нямало да ѝ се случи, ако е била достатъчно умна да лети само над сушата. Но тя не била умна и полетяла над балтийско море. Внезапно излязла буря, връхлетяла върху нея и почнала да разкъсва крилете ѝ. Не е мъчно да си представиш, Ерик, какво означава балтийската буря за нежните криле да една пеперуда!

Те много скоро били изпокъсани и отнесени и горката пеперуда паднала, разбира се, в морето. Известно време вълните я носели насам-натам, а после тя заседнала върху скалите пред Смоланд и останала да лежи там колкото е дълга и широка.

Аз мисля, Ерик, че ако е била паднала на сушата, тя скоро щяла да изгние и от нея нямало да остане нито следа, А в морето се напоила с варовити вещества и станала твърда като камък. Нали знаеш, като ония камъни, дето се намирали на брега, й те на са нищо друго освен втвърдени гъсеници. Според мед същото е станало и е тялото на голямата пеперуда. Тя се е превърнала в дълга, тясна скала в Балтийско море. Ти как мислиш?

Той млъкна, очаквайки отговор, но младият овчар само кимна с глава.

— Карай нататък, за да видя докъде ще стигнеш! — каза той.

— Помни, Ерик, че този остров Йоланд, на който ние с теб живеем, е тялото на някогашната пеперуда. Само като си помислиш малко и ще разбереш, че това наистина е така. На север са кръглата глава и гърдите, а на юг коремът, който най-напред се разширява, а след това се стеснява и завършва, с остър връх.

Той отново млъкна и загледа другаря си, като че ли искаше да отгатне какво мисли той за всичко това. Но младият овчар продължи спокойно да яде и само му кимна да продължава.

— Щом пеперудата се превърнала във варовикова скала, вятърът започнал да донася различни семена на треви и дървета, които искали да пуснат корен на нея. Но трудно било да се задържи нещо в голата, гладка скала и ето защо дълго време по нея не растяло нищо друго освен трясъкът. После се появили детелина, лютичета и шипки. Но и днес на платото няма достатъчно растителност, за да се покрие скалата, така че тя на много места се провижда. А никой и не помисля да разоре тук горе, дето почвата е толкова тънка.

Но като знаеш сега, че платото и крайбрежието около него са тялото на пеперудата, може да се запиташ откъде се е взела почвата по крайбрежието.

— Точно така — каза другарят му, който продължаваше да се храни. — И аз това се питам.

— Не забравяй, че Йоланд лежи в морето от много, много години и през това време всичко, което вълните са носели — и водорасли, и

пясък, и миди, — се е трупало на брега и е оставало там. А от източната и западната страна на платото са се смъквали камъни и чакъл. Така бреговете на острова са се разширили и там сега могат да растат и жито, и цветя, и дървета.

Тук горе, по коравия гръб на пеперудата, пасат само овце, крави и кончета. Тук живеят само яребици и пьдпъдъци и няма никакви други постройките освен вятърните мелници и няколкото сиромашки каменни хижи, дето намираме подслон ние, овчарите. Но долу, на брега, има големи чифлици и черкви, и домове на свещеници, и рибарски села, и цял град.

Той погледна въпросително другаря си, който беше се нахранил вече и завързваше торбичката си.

— Чудя ти се докъде ли ще стигнеш — каза той.

— Едно ми се ще да зная — продължи овчарят, като понижи гласа си почти до шепот и се вторачи в мъглата с малките си очички, уморени да търсят онова, което не може да се намери, — само едно: дали селяните из чифлиците по крайбрежието, или рибарите, които ловят херинги в морето, или търговците в Боргхолм, или гостите, които идват тук всяко лято, или туристите, бродещи из развалините на замъка в Боргхолм, или ловците, дошли наесен да бият яребици, или художниците, пристигнали тук, на платото, да рисуват овцете и вятърните мелници — ще ми се да зная само дали някой от тия хора разбира, че този остров е бил пеперуда с големи, блестящи криле.

— Да — обади се неочаквано младият овчар, — все на някой, който е седял някоя вечер на края на платото, слушал е как славеите пеят долу в храстите и е гледал към Калмарския пролив, ще му е минало през ума, че този остров не може да се е появил като всички други.

— Аз само се питам — продължи старият овчар, — никой ли досега не е поискал да даде на вятърните мелници толкова големи криле, че да стигнат до небето, толкова големи, че да могат да вдигнат целия остров от морето и той да полети като пеперуда между пеперудите?

— Може и да има нещо вярно в това, което казваш — отвърна младият, — защото през летните нощи, когато небето се издига високо и ясно над острова, понякога ми се е струвало, че той като че ли иска да се издигне от морето и да отлети.

Но сега, след като беше накарал младия да проговори, старият овчар вече не го слушаше.

— Бих искал да знам — продължаваше той още по-тихо — дали някой може да ми обясни защо тук, на платото, човек винаги изпитва някаква тъга. Аз съм чувствувал това през целия си живот и мисля, че тая тъга се промъква в гърдите на всеки, който мине оттук. Искам да знам кой ли не е разбрал каква е тая тъга, кой ли не е разбрал, че целият остров е една пеперуда, която тъгува за крилете си!

XIII
МАЛКИЯТ КАРЛОВ ОСТРОВ

БУРЯТА

ПЕТЪК, 8 АПРИЛ

Дивите гъски бяха прекарали нощта на северния край на Йоланд и сега летяха към сушата. Над Калмарския пролив духаше силен южен вятър, който ги отнасяше към север. Все пак те напредваха доста бързо към сушата. Но когато приближиха първите острови, чуха силно бучене, като че ли безброй много птици размахваха криле, за да отлетят, а водата под тях изведнъж стана съвсем черна. Ака бързо прибра криле и увисна неподвижно във въздуха. После почна да се спуска надолу към морето. Но преди още ятото да достигне водата, от запад връхлетя буря. Тя гонеше пред себе си облаци прах, парцали солена пяна и малки птички, а сега налетя и върху дивите гъски, пръсна ги и ги понесе към морето.

Бурята беше ужасна. Дивите гъски непрекъснато се опитваха да се върнат към брега, но напразно — вятърът ги отнасяше все по-навътре и но-навътре в Балтийско море. Бяха вече отминали Йоланд и пред тях се простираше само пусто, тихо море. Не им оставаше нищо друго, освен да се предадат.

Като разбра, че не могат да се върнат, Ака реши, че няма смисъл да оставят бурята да ги носи над цялото Балтийско море и затова кацна във водата. Вълнението вече беше голямо и всеки момент се усилваше. Тъмнозелените вълни с пенести гребени непрекъснато прииждаха една от друга по-големи. Те като че ли се надпреварваха коя да се издигне по-високо и да се пени по-застрашително. Ала дивите гъски не се бояха от вълнението. Напротив, то като че ли им доставяше голямо удоволствие. Не правеха усилия да плуват и оставяха вълните да ги издигат върху гребените си и да ги пускат надолу; радваха се като деца на люлка. Единствената им грижа беше да не се разпръскват. Клетите сухоземни птици, които бурята носеше над тях, викаха завистливо:

— Горко ни! Вие поне можете да плувате и за вас това не е беда! Но и дивите гъски не бяха в безопасност, защото люлеенето ги приспиваше. Все току им се искаше; да извият глава назад, да мушнат

човка под крилото и да заспят. Ала такава заспиване е-много опасно и затова Ака постоянно се провикваше:

— Не заспивайте, диви гъски! Която заспи, ще се откъсне от ятото. А тая, която се откъсне от ятото, ще загине!

Въпреки усилията си да противостоят на съня, гъските заспиваха една след друга. Дори и Ака вече дремеше, когато внезапно забелязаха на гребена на една вълна нещо кръгло и тъмно.

— Тюлени! Тюлени! Тюлени! — развика се тя с висок, звънлив глас и със силни удари на крилете се издигна във въздуха. И тъкмо навреме. Когато и последната гъска се откъсна от водата, тюлените бяха вече толкова близо, че се опитваха да ги хванат за краката.

И тъй, дивите гъски бяха отново сред бурята, която пак ги подгони навътре в морето, без да им дава нито минута почивка. Пред тях беше необятното море без никаква следа от суша.

Като се поуспокоиха малко, те пак накацаха сред вълните. Но от люлеенето взе отново да им се приспива, а като почнаха да заспиват, тюлените пак доплуваха. Ако Ака не бдеше така зорко, нито една гъска нямаше да остане жива.

Бурята вилия цял ден и нанесе страшни поразии на птиците, които през това време на годината тъкмо прелитаха. Едни от тях бяха отнесени в далечни страни, където измряха от глад, други изпопадаха от умора в морето и се удавиха. Някои разбиха главите си в скалите, а голяма част станаха жертва на тюлените.

Бурята продължаваше вече много дълго време и най-сетне Ака почна да се бои, че ще ги сполети; нещастие. Гъските бяха уморени до смърт, а тя не виждаше място за почивка. Надвечер вече не смееха да кацат в морето, защото то изведнъж се изпълни с големи ледени блокове, които се блъскаха един в друг и можеха да ги смачкат. Няколко пъти гъските се опитаха да се разположат върху ледовете, но веднъж бясната буря ги изтласка във водата, а друг път безпощадните тюлени се покатериха върху леда.

Към залез слънце гъските пак бяха във въздуха. Те летяха право напред, плашейки се от нощта. А през тази вечер, изпълнена с опасности, тъмнината като че ли настъпваше по-бързо от друг път.

Ужасно беше, дето не се виждаше никаква земя. Какво щеше да стане с тях, ако трябваше да прекарат цялата нощ в морето? Или

ледените блокове щяха да ги смачкат, или тюлените да ги изядат, или пък бурята щеше да ги пръсне на всички страни.

Небето беше покрито с облаци, луната се криеше, мракът бързо настъпваше. Наоколо сякаш витаеше някаква заплаха, която караше да тръпне и най-смелото сърце. Над морето цял ден се бяха носили виковете на изпадналите в беда птици, без някой да им обърне внимание; но сега, когато не се виждаше откъде долитат, те звучаха мрачно и заплашително. Долу в морето ледените блокове се блъскаха със силен трясък, на който пригласяше дивият вой на тюлените. Небето и земята сякаш се готвеха да се сгромолясат.

ОВЦЕТЕ

известно време момчето гледа замислено морето. Изведнъж му се стори, че шумът се засили и то вдигна поглед. На няколко метра пред него се издигаше стръмна и гола стена. Вълните се разбиваха в подножието ѝ и високо нагоре хвърчаха пръски пяна. Дивите гъски летяха право към скалата и момчето беше убедено, че ще се блъснат в нея.

Преди да има време да се учуди как така Ака не е забелязала тази опасност, те вече бяха пред скалата. Тогава то забеляза, че пред тях се открива полукръглият отвор на пещера. Гъските се втурнаха към нея и миг след това бяха вече вън от опасност.

Първото нещо, което направиха, преди да се зарадват на избавлението си, беше да проверят дали всички са се спасили. Ака, Юкси, Колме, Нелйе, Вииси, Кууси, шестте млади гъски, белият гъсок, Дюнфин и Палечко бяха тук, но Какси от Нюоля, първата гъска отляво, беше изчезнала и никой нищо не знаеше за съдбата ѝ.

Като видяха, че от ятото се е откъснала само Какси, дивите гъски се зарадваха. Какси беше стара и умна. Тя познаваше пътищата и навиците на ятото и щеше да успее да ги намери.

След това гъските почнаха да оглеждат пещерата. През входа ѝ още проникваше малко светлинка и те можаха да видят, че тя е дълбока и широка. Тъкмо се зарадваха, че са намерили такова хубаво място за нощуване, една от тях съгледа няколко зелени точки, които святкаха в един тъмен ъгъл.

— Това са очи! — извика Ака. — Тук има някакви големи животни. И гъските се спуснаха към изхода, но Палечко, който виждаше на тъмно по-добре от гъските, им викна:

— Стойте, не бягайте! Край стената лежат само няколко овце.

Като посвикнаха с полумрака в пещерата, гъските можаха да разгледат овците. Те бяха приблизително колкото тях на брой, но имаше и няколко агънца. Един голям овен с дълги извити рога като че ли беше водачът на стадото. Дивите гъски тръгнаха с поклони към него.

— Добра среща в това диво място! — поздравиха го те, но овенът продължаваше да лежи и не отговори нито дума.

Дивите гъски помислиха, че овците са недоволни от тяхното нахлуване в пещерата.

— Сигурно ви е неприятно, че се втурнахме така в жилището ви — каза Ака, — но ние не сме виновни. Вятърът ни довлече тука. Цял ден се борихме с бурята. Ще ви бъдем много благодарни, ако ни позволите тази нощ да останем при вас.

Дълго време овците не отговаряха, но ясно се чуваше как някои от тях дълбоко въздишат. Ака знаеше, че овците са стеснителни и се държат по-особено, но тези като че ли съвсем не разбираха от добри обноски. Най-сетне една стара овца с дълго, угрижено лице каза жално:

— Никой от нас не би ви отказал гостоприемство, но това е дом на скръбта и ние не можем да посрещаме гости както някога.

— Няма защо да се безпокоите за това — отвърна Ака. — Ако знаехте какво сме изтърпели днес, щяхте да разберете, че ние сме доволни само да имаме сигурно място, където да можем да се наспим.

При тези думи старата овца стана.

— Според мен за вас е по-добре да летите в най-силната буря, отколкото да останете тук. Но не си тръгвайте, преди да ви предложим най-хубавото от онова, което имаме в дома си.

Тя ги заведе в една вдлъбнатина, пълна с вода. Край нея имаше куп сено и плява. Старата овца ги покани да ядат, колкото искат. — Зимата беше снежна и студена — каза тя. — Нашите стопани ни донесоха сено и овесена слама, за да не умрем от глад. Останал ни е само този куп.

Гъските веднага се нахвърлиха на храната. Струваше им се, че всичко върви добре и бяха в отлично настроение. Те забелязаха наистина, че овците са наплашени, но като знаеха колко са страхливи, не предполагаха, че има наистина някаква сериозна опасност. След като се нахраниха, те почнаха както обикновено да се готвят за спане. Тогава старият овен стана и се приближи до тях. Гъските никога не бяха виждали овен с толкова дълги и здрави рога. Той се отличаваше и с друго. Имаше високо, изпъкнало чело, умни очи и държане на гордо и храбро животно.

— Не мога да поема отговорността да ви оставя да заспите, без да съм ви предупредил, че тук е опасно — каза той. — Засега ние не можем да приемаме гости за нощуване.

Най-сетне Ака започна да разбира, че работата е сериозна.

— Щом настоявате, ще си вървим — отвърна тя. — Но няма ли най-напред да ни кажете какво толкова ви безпокои? Ние нищо не знаем. Не знаем дори къде се намираме.

— Това е малкият Карлов остров — отвърна овенът. — Той се намира пред Готланд и на него живеят само овце и морски птици.

— Вие да не сте диви овце? — попита Ака. — Нещо подобно — отговори овенът. — Ние нямаме нищо общо с хората. По едно старо споразумение селяните от един чифлик в Готланд ни снабдяват с храна през суровите зими, в замяна на което пък взимат известен брой от нас. Островът е малък и не може да изхрани много овце. Почти цяла година ние сами се грижим за себе си и не живеем в кошари с врати и ключалки, а в такива пещери.

— И зимата ли прекарвате тука? — попита учудена Ака.

— Да — отговори овенът. — Горے на върха през цялата година има хубава паша.

— Според мене вие сте по-добре от другите овце — каза Ака. — Но какво нещастие ви е сполетяло?

— Миналата зима беше много студена и морето замръзна. Тогава по леда дойдоха три лисици и още са тук. Освен тях на острова няма други опасни животни.

— Нима лисиците се решават да нападат такива животни като вас?

— Денем не смеят, тогава аз мога да защита и себе си, и стадото — отвърна овенът и заклати рога, — Но те се промъкват при нас нощем, когато спим в пещерите. Ние се мъчим да стоим будни, но нали все трябва да се спи! Тогава те, се нахвърлят върху нас. В другите пещери вече издавиха всичките овце, а там имаше стада не по-малки от моето.

— Никак не е приятно да си признаем колко сме безпомощни — обади се старата овца. — И нас не ни бива повече от питомните овце.

— Мислите ли, че лисиците ще дойдат нощес? — попита Аха.

— Сигурно ще дойдат — отвърна старата овца. — Миналата нощ идваха и ни отмъкнаха едно агне. И няма да престанат да идват, докато

не удушат и последната от нас. Така направиха с другите стада.

— Но ако продължава така, те ще ви унищожат — каза Ака.

— Да, не ще мине много време и на малкия Карлов остров няма да остане нито една от нас — потвърди старата овца.

Ака не знаеше какво да нрави. Не беше приятно да се впуснат пак в бурята, но не можеха, и да останат там, където се очакваха такива гости. След като помисли малко, тя се обърна към Палечко.

— Кажу ми, искаш ли да ни помогнеш и тоя път, както си ни помагал много пъти досега? — попита го тя. Момчето на драго сърце се съгласи.

— Жал ми е само, че няма да можеш да спиш. — продължи гъската. — Ти трябва да стоиш буден и когато дойдат лисиците, да събудиш и нас, за да можем да избягаме.

Момчето не се зарадва много, но все пак това беше по-добро отколкото да тръгнат отново в бурята, и то обеща да стои бърдно. Приблужи се до входа на пещерата, скри се зад един камък, за да бъде на завет, и седна да бди.

След известно време бурята като че ли отслабна. Небето се изясни и лунната светлина заигра по вълните. Момчето отиде до изхода на пещерата, за да погледне навън. Пещерата се намираше високо в скалите. Към нея водеше тясна и стръмна пътечка. Оттам трябваше да се очакват лисиците.

То не виждаше още никакви лисици, но забеляза нещо друго, което в първия момент го изплаши много повече. На тясната ивица земя в подножието на скалата стояха грамадни великани от други някакви каменни чудовища, а може да бяха и хора. Отначало момчето помисли, че сънува, но после се убеди, че не е заспало. Виждаше великаните толкова ясно, че това в никакъв случай не можеше да бъде сън.

Някои от тях стояха на брега, а други — до скалата, като че ли бяха готови да почнат да се катерят по нея. Едни имаха големи, широки глави, други изобщо нямаха никакви. Някои бяха само с по една ръка, други имаха гърбици и отпред, и отзад. По-чудноватото нещо то не беше виждало досега:

От всичко това момчето толкова се изплаши, че забрави да слухти за лисиците. Внезапно чу драскане на нокти по камъните. Трите лисици се катереха по стръмната пътека. Сега, като разбра, че

има пред себе си истинска опасност, момчето се успокои, страхът му премина. Реши, че няма да е хубаво да събуди само гъските, а овцете да изостави. И предпочете да постъпи другояче.

Изтича бързо в пещерата, разтърси стария овен за рогата, за да го събуди, и се метна на гърба му.

— Ставай, дядо, да се опитаме да посплашим лисиците! — каза момчето.

То гледаше да говори колкото може по-тихо, но лисиците трябва да бяха чули нещо. Като стигнаха до входа на пещерата, те се спряха и почнаха да разговарят.

— Някой вътре се размърда — каза едната. — Дали не са будни?

— Хайде, влизай де! — обади се друга. — Нищо не могат да ни направят.

Като влязоха в пещерата, те пак се спряха и почнаха да душат.

— Кого ще грабнем тази вечер? — пошепна първата.

— Тази вечер ще грабнем стария овен — отговори последната. — След това ще ни бъде лесно с другите.

Момчето седеше на гърба на стария овен и ги гледаше как се промъкват.

— Удряй сега право напред! — пошепна то. Овенът замахна с рога и първата лисица полетя с главата надолу през входа на пещерата.

— Удряй сега наляво! — каза момчето и насочи голямата глава на овена в тази посока.

Овенът нанесе страшен удар, който улучи другата лисица в ребрата. Тя се преметна няколко пъти, после се изправи на крака и побягна. На момчето много се искаше и третата да получи нещичко, но тя вече беше изчезнала.

— Мисля, че за тази нощ им стига — каза то.

— И аз мисля така — отвърна овенът. — Легни сега на гърба ми и се сгуши във вълната! Заслужил си малко топлинка и удобство, след като вятърът те е шибал цял ден.

ДЯВОЛСКИЯТ ПРОЦЕП

СЪБОТА, 9 АПРИЛ

На другия ден овенът качи момчето на гърба си и го разведе из острова. Този остров представляваше една грамадна скала. Приличаше на голяма къща с отвесни стени и плосък покрив. Най-напред овенът заведе момчето горе и му показа хубавите пасбища и то трябваше да признае, че островът сякаш бе създаден специално за овце. Горе растяха само трева и ниски сухи храсти с дъх на чубрица, които овцете толкова обичат.

Но оня, който успее да се изкачи благополучно на върха, ще види още много други неща освен пасбищата. Най-напред пред погледа се разстила синьо и огряно от слънцето море, което люлее искрящите си вълни. Тук-там край скалистите носове те се разбиват в бяла пяна. Право на изток се вижда дългият равен бряг на Готланд, а на югозапад се откроява Големият Карлов остров, който има същата форма като Малкия.

Когато овенът стигна до края на скалата и момчето можа да погледне надолу, то видя, че тя е пълна с птичи гнезда, а долу синьото море гъмжеше от чайки, гларуси, гмурци и други птици, които мирно и спокойно ловяха херинги.

— Това е наистина обетована земя — каза момчето. — Добре си живеете тук вие, овцете.

— Да, тук наистина е хубаво — съгласи се овенът. Той като че ли искаше да добави още нещо, но само въздъхна тежко. — Само че ако идваш тук самичък, трябва много да внимаваш, защото в скалата има пукнатини — продължи той след малко.

Това беше уместно предупреждение, защото на много места имаше дълбоки и широки пукнатини. Най-голямата се казваше Дяволският процеп. Той беше десетки метри дълбок и почти два метра широк.

— Падне ли някой вътре, свършено е с него — каза овенът.

На момчето се стори, че той вложи някакъв особен смисъл в тези думи.

После овенът заведе момчето на брега. Сега то отблизо видя великаните, които го бяха изплашили през нощта. Това бяха грамадни скали. Овенът ги нарече „морски колони“. Момчето не можеше да им се нагледа. Струваше му се, че ако изобщо има магьосници, превърнати в камък, те сигурно ще изглеждат така.

Макар че и долу на брега беше красиво, на момчето повече му харесваше горе. Долу беше страшно, защото навред се валяха умрели овце. Тук лисиците устройваха пировете си. Виждаха се и съвсем оглозгали скелети на овце, но се срещаха и полуизядени трупове и други, които почти не бяха побутнати. Ужасно бе дори да си помисли човек, че тези зверове се нахвърляха върху овцете само от желание да се позабавляват и да ги изтребват.

Овенът не се спираше пред умрелите овце, а спокойно ги отминаваше. Но момчето не можеше да откъсне очи от тази ужасна гледка.

След това овенът пак се изкачи горе и каза:

— Ако някой умен и кадърен види бедата, която ни е постигнала, няма да се успокои, докато лисиците не получат заслужено наказание.

— Но нали и лисиците трябва да живеят! — възрази момчето.

— Това е така — каза овенът, — но те не бива да избиват повече животни, отколкото им е необходимо, за да поддържат живота си. Тези тук са злодеи.

— Би трябвало да ви дойдат на помощ селяните, които живеят на острова — каза момчето.

— Много пъти са идвали — отвърна овенът, — но лисиците се крият из пещерите и пукнатините и те не могат да ги намерят, за да ги застрелят.

— А ти, дядо, да не би да мислиш, че едно жалко джудже като мен може да се справи с лисиците, след като нито вие, нито селяните сте могли да направите това?

— Който е хитър, може да направи много нещо, макар и да е малък — отвърна овенът.

Те говориха повече за това и момчето си отиде при давите гъски, които пасяха горе на пасбището. Макар че не се издаде пред овена на Палечко му беше много мъчно за овцете и той на драго сърце би им помогнал. „Трябва поне да поговоря с Ака и с гъсока Мортен — помисли си той. Може би те ще ми дадат някой добър съвет.“

Малко по-късно белият гъсок пое с момчето на гръб през пасбището към Дяволския процеп.

Той крачеше безгрижно по откритата поляна и сякаш бе забравил, че е голям и бял. Не се опитваше дори да се прикрива зад хълмчетата и скалите, а вървеше право напредваше просто чудно, че не е по-предпазлив, още повече, че явно бе доста пострадал от вчерашната буря. Той накуцваше с десния си крак, а лявото му крило бе увиснало и се влачеше като счупено.

Гъсокът се държеше така, като че ли не го заплашва никаква опасност: пощипваше тук-там тревица и съвсем не се оглеждаше. Момчето се бе излегнало на гърба му и гледаше синьото небе. То толкова бе свикнало, че можеше и да лежи, и да стои право върху гърба на гъсока.

Нищо чудно, че при това безгрижие нито гъсокът, нито момчето забелязаха трите лисици, които бяха дошли на пасбището. А лисиците отначало дори не мислеха да преследват гъсока, понеже знаеха, че е почти невъзможно да го хванат на открито място. Но като нямаха друга работа, накрая те се вмъкнаха в една пукнатина и се опитаха да се доберат до него. Пълзяха така предпазливо, че той съвсем не ги забеляза.

Лисиците бяха вече съвсем близо, когато гъсокът направи опит да се вдигне във въздуха. Той запляска с криле, но не можа да хвъркне. Лисиците помислиха, че не може да лети и се спуснаха настървено към него. Те излязоха от пукнатината и тръгнаха направо през пасбището. Като се прикриваха зад хълмистата и скалите, те все повече и повече се приближаваха, без той да ги види. Най-сетне дойдоха толкова близо, че вече се готвеха за последния скок. Като се засилиха, и трите скочиха едновременно към гъсока.

Ала в последния миг той сигурно беше забелязал нещо, защото отскочи настрана и лисиците не можаха да го докоснат. Във всеки случай това не беше голяма беда, защото гъсокът беше само на няколко метра от тях, а отгоре на това и куцаше. Но той, горкият, продължаваше да тича с всички сили.

Момчето седеше заднишком на гърба му и викаше на лисиците:

— Много сте затлъстели от овче месо, кумици! Един гъсок не можете да стигнете!

Това толкова ги раздразни, че те побесняха от злоба и се втурнаха след него.

Белият гъсок тичаше право към голямата пукнатина. Като стигна до нея, той замахна с криле и я прескочи тъкмо когато лисиците го настигаха.

И след като прескочи Дяволския процеп, гъсокът продължи да бяга бързо напред. Но едва бе изминал два-три метра, когато момчето го потупа по шията и каза:

— Можеш вече да спреш, Мортен.

В същия миг зад тях се чу див вой, драскане на нокти и тежки удари на падащи тела. От лисиците не бе останало нито следа.

На другата сутрин пазачът на фара на Големия Карлов остров намери под вратата си парче кора, на което с криви, ъглести букви беше надраскано: „Лисиците на Малкия остров паднаха в Дяволския процеп. Иди ги прибери!“

Пазачът това и направи.

XIV
ДВА ГРАДА

ГРАДЪТ НА МОРСКОТО ДЪНО

СЪБОТА, 9 АПРИЛ

Нощта беше спокойна и ясна. Дивите гъски не потърсиха подслон в някоя от пещерите, а останаха да спят горе на пасбището. Момчето легна в ниската суха трева край тях.

Луната тази нощ светеше силно, толкова силно, че момчето не можеше да заспи. То лежеше и си мислеше колко отдавна е напуснало дома си. И като пресметна, оказа се, че са минали три седмици, откакто бе тръгнало с дивите гъски. Тогава си спомни, че тази вечер е Възкресение.

„Тази нощ вещиците се връщат от Синята планина“ — помисли си то и се позасмя. От джуджета и морски духове все се побояваше, но във вещици съвсем не вярваше.

Ако вещиците наистина се разхождат тази нощ, то трябваше да ги види. Небето беше толкова светло, че щеше да забележи и най-малката точица на него.

Както лежеше, вирнало носле нагоре, и си мислеше за тези неща, то изведнъж видя нещо много красиво. Луната, кръгла и пълна, висеше високо на небосклона, а пред нея летеше някаква голяма птица. Но тя не прелиташе край луната, а като че ли идваше от нея. Птицата се чернееше на светлия фон, а крилете ѝ се простираха от единия край на луната до другия. Тя летеше толкова леко и плавно, че изглеждаше като нарисувана върху луната. Тялото ѝ беше малко, шията — дълга и тънка, а краката, увиснали надолу, бяха също дълги и тънки. Не можеше да бъде нищо друго освен щъркел.

Скоро щъркелът господин Ерменрих кацна до него. Той се наведе над момчето и го побутна с клюн, за да го събуди. Момчето веднага седна.

— Не спя, господин Ерменрих — каза то. — Какво търсите тук посред нощ, защо не сте в къщата Глиминге? С майка Ака ли искате да говорите?

— Нощта е много светла, за да може да се спи — отвърна господин Ерменрих. — Ето защо реших да дойда до Карловия остров и

да потърся приятеля си Палечко. Една чайка ми каза, че тази нощ ще бъдеш тук. Аз още не съм се преселил в къщата Глиминге, още живея в Померанкя.

Момчето много се зарадва, че господин Ерменрих му е дошъл на гости. Заприказваха се за разни неща, като стари приятели. Най-последък щъркелът го попита не иска ли да се поразходят малко през тази хубава нощ. Момчето прие на драго сърце, като помоли също щъркела да го върне при дивите гъски преди изгрев слънце. Щъркелът обеща и те тръгнаха.

Господин Ерменрих отново полетя право към луната. Издигаха се все по-високо и по-високо, морето потъваше някъде дълбоко под тях, но те летяха така леко и плавно, сякаш стояха неподвижно във въздуха.

На момчето се струваше, като че ли току-що бяха тръгнали, докато господин Ерменрих вече се спускаше надолу, за да кацне.

Спряха на един пуст бряг, покрит със ситен пясък. Край брега се простираха дълги редици дюни, обрасли на върха с висока трева. Самите дюни не бяха високи, но все пак пречеха на момчето да разгледа вътрешността на страната.

Господин Ерменрих кацна на една дюна, вдигна единия си крак и изви шията си назад, за да мушне човка под крилото.

— Можеш да се поразходиш малко по брега — каза той на Палечко, — докато аз си почина. Но не се отдалечавай много, за да не се загубиш.

Момчето искаше първо да се изкачи на дюните, за да разгледа какво има отвъд тях. Но като направи няколко крачки, върхът на дървената му обувка се удари в някакъв твърд предмет. То се наведе и видя на пясъка малка медна монета, зеленясала и разядена, почти прозрачна. Тя имаше толкова лош вид, че то дори не си направи труд да я прибере, а само я подритна.

Но когато се изправи, то просто ахна от учудване: на две крачки от него се издигаше висока мрачна стена с голяма порта и кула над нея.

Миг преди това, когато момчето се навеждаше, пред него блестеше не само гладкото море. Сега морето бе закрито от дълга стена с бойници и кули. А точно пред него, дето по-рано имаше куп водорасли, сега се разкриваше грамадна порта.

На момчето му мина през ума, че тук сигурно има някаква, магия, но реши, че няма защо да се плаши. Това едва ли беше работа на опасните магьосници, от които се боеше нощем. И стената, и портата бяха толкова красиви, че на него му се поиска само да види какво има зад тях. „Трябва да разбере каква е тази работа“ — помисли си то и се запъти към портата.

Под високия свод седяха стражите, облечени в пъстри дрехи и бухнали ръкави, и хвърляха зарове. До тях бяха изправени високите им алебарди. Стражите се бяха увлекли в играта и не обърнаха внимание на момчето, което бързо се промъкна край тях.

Зад портата се откри площад, постлан е големи гладки каменни плочи. Наоколо се издигаха високи разкошни къщи, между които минаваха дълга и тесни улици.

Площадът пред портата гъмжеше от народ. Мъжете носеха обшити с кожи палта, под които се виждаха копринени дрехи; на главите си бяха накривили украсени с пера барети, а на гърдите им висяха скъпоценни огърлици. Всички бяха така великолепно облечени, че приличаха на крале.

Жените носеха високи островърхи шапки и дълги рокли с тесни ръкави. И те бяха облечени разкошно, но не можеха да се мерят с мъжете.

Всичко това приличаше на картинките в старата книга с приказки, която майка му понякога изваждаше от сандъка, за да му я покаже. Момчето просто не вярваше на очите си.

Но още по-забележителен от мъжете и жените беше самият град. Всяка къща имаше фронтон към улицата и всички те бяха така украсени, като че ли се състезаваха помежду си.

Когато човек види набързо толкова много неща, мъчно може да запомни всичко. Но момчето и по-късно ясно си спомняше стъпаловидните фронтони със статуи на Исус и апостолите на различните стъпала, фронтоните с ниши, в които също имаше статуи; някои бяха облицовани с разноцветни стъкла, а други изпъстрени с ивици и квадрати от бял и черен мрамор.

Докато се възхищаваше от всичко това, момчето бе обхванато от трескаво нетърпение. „Очите ми никога не са виждали и няма да видят подобно нещо“ — каза си то и тръгна да обикаля града, от улица в улица.

Улиците бяха тесни, но не пусти и мрачни като в градовете, които познаваше. Навсякъде беше пълно с хора. Стари жени седяха пред вратите и предяха без чекрък, само с вретено. Дюкянчетата на търговците бяха отворени към улицата. Занаятчиите работеха навън. На едно място топяха рибя мас, на друго обработваха кожи, на трето плетяха дълги въжета.

Ако имаше само време, момчето щеше да научи тук много неща. То видя как ковачи на оръжие изработваха тънки ризници, златари поставяха елмазени камъни на пръстени и гривни; стругари обработваха желязо, обуцари слагаха подметки на меки червени обуца; видя как се изтегляха златки нишки и как тъкачите ги втъкаваха в копринените тъкани.

Ала момчето нямаше време да се спира. То само тичаше напред, за да види колкото може повече неща, преди градът отново да изчезне. Високата стена заобикаляше целия град. То я виждаше на края на всяка улица, украсена с кули и бойници. По нея се разхождаха стражи с блестящи ризници и шлемове.

Като кръстоса надлъж и шир целия град, то стигна до друга порта в стената. През нея се виждаха морето и пристанището. То беше пълно със старинни кораби с пейки за гребците в средата и високи надстройки на носа и на кърмата. В едни от тях товареха и разтоварваха стоки, друга току-що пристигаха. Носачи и търговци се суетяха насам-натам. Навред кипеше работа.

Момчето и тук не се спря за дълго. То се спусна пак към града и този път излезе на Пазарния площад. Тук се издигаше катедралата с три високи камбанарии и дълбоки, украсени с фигури входове. С фигури бяха украсени и целите стени на черквата. А през отворената врата се виждаха златни кръстове, излети от злато олтари и свещеници в златни одежди. Точно срещу църквата имаше постройка с бойници на покрива и с една-единствена тясна висока, кула. Това сигурно беше градският съвет. А между църквата и градския съвет се редяха фронтон след фронтон с най-разнообразна украса.

Момчето се беше разгорещило и уморило от тичане. То реши, че вече е видяло най-забележителните неща и тръгна по-бавно. Сигурно в тая улица, по която сега вървеше, гражданите купуваха разкошните си дрехи. Цели тълпи стояха пред малките магазинчета, където

търговците показваха твърда коприна на цветя, плътен златен брокат, разноцветни кадифета, леки воали и тънки като паяжина дантели.

Докато момчето тичаше, никой не му обръщаше внимание. Хората сигурно мислеха, че край тях притичва някой малък сив плъх. Но сега, като вървеше бавно по улицата, един търговец го съгледа и почна да го вика с ръка.

Отначало момчето се изплаши и поиска да избяга, но търговецът само му махаше, като се усмихваше и разстилаше на тезгяха прекрасно парче копринен дамаск, сякаш за да го примами.

Момчето поклати глава. „Никога няма да стана толкова богат, че да мога да си купя дори един метър от този плат“ — помисли си то. Сега вече го бяха забелязали от всички магазинчета в улицата. Накъдето и да погледнеш, търговците му махаха. Те изоставяха богатите купувачи и мислеха само за него. Виждаше ги да тичат към най-тъмните кътчета на магазините и да изваждат най-хубавите платове, които имаха, а ръцете им трепереха от бързане и усърдие, като ги разгъваха на тезгяха.

Когато момчето продължи по улицата, един от търговците прескочи тезгяха си, догони го и постла пред него парче сребърен брокат и искряща от цветове покривка. Момчето само му се засмя. Търговецът трябваше да разбере, че сиромаш като него не може да купува такива неща, То се спря и показа двете си празни ръце, за да видят, че няма нищо и да го оставят на мира.

Но търговецът посочи единия си пръст, закима и бутна към него цял куп прекрасни неща.

„Дали не иска да каже, че ще ми продаде всичко това за една жълтица?“ — учуди се момчето.

Търговецът извади малка изтъркана монета, най-малката, която можа да намери, и му я показа. Той толкова много искаше да му продаде стоките си, че добави към тях две големи, тежки сребърни чаши. Тогава момчето почна да рови из джобовете си. То знаеше много добре, че няма нито пара, но все пак търсеше.

Другите търговци седяха наоколо и гледаха какво ще стане. Като видяха, че момчето бърка из джобовете си, те се втурнаха в магазините си, напълниха си ръцете със златни и сребърни украшения и почнаха да му ги предлагат, й всички му обясняваха, че искат от него само една-единствена малка монета.

Но момчето обръщаше един след друг джобовете на панталоните и на дрехата си, за да видят, че няма нищо. Тогава очите на всичките тия важни търговци, толкова по-богати от него се напълниха със сълзи. Те изглеждаха така изплашени, че то се трогна и се замисли дали не може някак да им помогне. Тогава си спомни за зеленясалата монета, която беше видяло неотдавна на брега.

Момчето хукна по улицата и за щастие попадна на същата порта, през която беше влязло. Изтича през нея и затърси малката медна монета.

То я намери лесно, но като я взе и се обърна, за да тръгне пак към града, видя пред себе си само морето. Никакви стени, никаква порта, никакви стражи, никакви улици, никакви къщи — само морето.

Момчето неволно заплака. Наистина то още отначало смяташе, че това е някаква измама на очите, но после бе забравило това. Само се бе възхищавало на красотата и сега му беше много мъчно, че градът бе изчезнал.

В този миг господин Ерменрих се събуди и дойде при него. Но момчето не го чу и щъркелът трябваше да го побутне с човката си, за да му се обади.

— И ти, изглежда, си спал като мен — каза господин Ерменрих.

— Ах, господин Ерменрих! — извика момчето. — Какъв беше този град, който преди малко се издигаше тук?

— Град ли? — попита щъркелът. — Нали ти казвам, че си спал и си сънувал.

— Не, не съм сънувал — отвърна Палечко и разказа на щъркела всичко, което беше преживял.

Тогава господин Ерменрих му рече:

— Аз мисля, Палечко, че ти си заспал на брега и си сънувал всичко това. Но не искам да крия от теб, че гарванът Батаки, най-учената от всички птици, ми разказа веднъж, че някога на този бряг имало град, наречен Винета. Той бил богат и честит. Няма по-прекрасен град от него! Но жителите му тънели в разкош и били много високомерни. И за наказание, казва Батаки, Винета бил залян от водите и потънал в морето. Но жителите му не загинали, защото не могли да умират, и градът останал неразрушен под водата. И веднъж на всеки сто години той излиза нощем от морето с целия си разкош и престоява на брега точно един, час.

— Да, така трябва да е — каза Палечко, — защото аз го видях.

— А когато този час изтече, ако някой търговец във Винета не успее през това време да продаде нещо някому, градът отново потъва в морето, ѝ ако ти, Плечко, имаше макар и една съвсем дребна монета да платиш на търговците, Винета щеше да остане на брега и жителите му щяха да живеят и да умират като всички други хора.

— Господин Ерменрих — каза момчето, — сега разбирам защо дойдохте да ме вземете тази нощ. Вие сте мислели, че аз ще мога да спася — стария град. Колко съжалявам, че не можах да изпълня желанието ви, господин Ерменрих!

То сложи ръка на очите си и заплака. Мъчно можеше да се каже кой от двамата беше по-натъжен — момчето или господин Ерменрих.

ЖИВИЯТ ГРАД ПОНЕДЕЛНИК, 11 АПРИЛ

На другия ден следобед дивите гъски и Палечко бяха отново на път. Те летяха над Готланд.

Големият остров лежеше под тях, равен и еднообразен. Той беше изпъстрен с фигури също като Сконе и често се срещаха църкви и чифлици. Разликата беше само тази, че между нивите имаше, много горички и че чифлиците не бяха заградени. Нямахше също така големи чифлици със стари, украсени с кули замъци и просторни паркове.

Дивите гъски минаваха през Готланд заради Палечко. От два дни той не приличаше на себе си и не проронваше нито дума. Непрекъснато мислеше за града, който бе израснал пред него по такъв странен начин. Никога досега не бе виждал такава красота и не можеше да си прости, че не успя да спаси града. Иначе не беше глупаво момче, но наистина му беше много мъчно за хубавите постройките и чудните хора.

И Ака, и гъсокът се мъчеха да убедят Палечко, че е сънувал или така му се е привидяло, но той не искаше и да чуе. Толкова беше уверен, че действително е видял града, че никой не можеше да го разубеди. Той бродеше наоколо така подтиснат, че спътниците му почнаха да се безпокоят за него.

Тъкмо когато момчето беше най-отчаяно, в ятото се зърна старата Какси. Вятърът я бил отнесъл към Готланд и тя трябвало да прелети над целия остров, докато чула от няколко врани, че дивите гъски били на малкия Карлов остров. Като разбра какво става е Палечко, тя каза:

— Ако Палечко тъгува за стария град, лесно можем да го утешим. Елате, ще ви заведа на едно място, което вчера видях. Тогава той няма да има за какво да тъгува.

И така, гъските се простиха с овцете к сега бяха на път за онова място, което Какси искаше да покаже на Палечко. А той, колкото и да беше тъжен, не можеше да се въздържи да не разглежда както обикновено острова, над който летяха. Като гледаше надолу, струваше

му се, че целият остров е бил някога също такава висока и стръмна скала като Карловия остров, само че много по-голяма. После е бил някак изравнен. Сякаш: някой е взел голяма точилка и го е разточил като парче тесто. М все пак островът не беше равен като пита. Докато летяха над крайбрежието, момчето на много места видя високи бели стени от варовик е пещери и колони, но брегът в по-голямата си част беше нисък и се спускаше съвсем полегато към морето.

На Готланд прекараха един хубав, спокоен следобед. Времето беше меко, пролетно, дърветата бяха напъпили, поляните бяха изпъстрени с пролетни пестя, дългите тънки висулки на тополите се полюляваха, а храстите френско грозде в градинките край къщите вече се бяха раззеленели.

Пролетта и топлото време бяха подмамили хората навън, по пътищата и ливадите, и много от тях се бяха събрали на групи и играеха, играеха не само децата, а и възрастните. Целеха с камъни или хвърляха топка толкова високо, че почти докосваха дивите гъски. Приятно и весело беше да се гледа как играят възрастни хора и момчето сигурно много щеше да се радва, ако можеше да забрави мъката си, че не успя да спаси стария град.

И все пак то требваше да признае, че пътуването беше приятно. Навред ехтяха песни и викове. Децата играеха хоро и си пееха. Край една горичка се бяха събрали група хора, облечени в черно и червено. Те свиреха на китари и медни инструменти, Това бяха членове на „Армията на спасението“. По-нататък по пътя срещнаха някаква друга секта. Момчето ги позна по големите знамена със златни надписи, които се развяваха над тях. И всички пееха.

По-късно момчето не можеше да си представи Готланд, без да си спомни за игрите и песните.

То дълго време гледа надолу. Когато случайно вдигна поглед, учудването му нямаше граници. Без да забележи, гъските бяха напуснали вътрешността на острова и се бяха запътили на запад, към брега. Сега пред него се простираше безбрежното синьо море. Но забележителното беше не морето, а градът, който се издигаше на брега.

Момчето се приближаваше откъм изток, а слънцето вече клонеше на запад. Когато дойдоха съвсем близо до града, стените, кулите, черквите в Машите се очертаха черни на светлото вечерно

небе. То не можеше да ги разгледа хубаво и за момент помисли, че и този град е също така красив като оня, който беше видяло през нощта.

Когато стигнаха над него, то видя, че той наистина много прилича, но и се различава много от града на морското дъно. Все едно, че виждаше един и същ човек, облечен веднъж в пурпур и злато, а друг път в дрипи.

Да, явно беше, че и този град е бил някога като онзи, за който момчето непрекъснато мислеше. И той беше обграден със стена с кули и порти. Но кулите в този град, останал на сушата, нямаха покриви; те бяха порутени и изоставени. Портите зееха, стражите бяха изчезнали. От блясъка нямаше нито следа. Останал бе само голият сив каменен скелет.

Когато навлязоха навътре, момчето видя, че повечето къщи са малки и ниски. Тук-там само имаше останали от стари времена черкви и високи къщи с фронтони. Стените на къщите с фронтони бяха боядисани бели и нямаха украшения, но момчето, което скоро беше видяло потъналия град, можеше да си представи как са били украсени: едни със статуи, а други с черен и бял мрамор. Тъй беше и със старите черкви. Повечето от тях нямаха покриви. Стърчаха само голите им стени. На прозорците нямаше стъкла, подовете бяха тревясали, а по стените се виеха пълзящи растения. Ала сега то знаеше как са изглеждали някога, знаеше, че стените са били украсени с рисунки и статуи, че са имали олтари със скъпоценни камъни и златни кръстове и че в тях са служели свещеници със златни одежди.

Момчето виждаше и тесните улички, почти съвсем пусти сега, през този празничен следобед. Но то знаеше какъв поток от богато облечени хора е текъл някога из тях. Знаеше, че те са приличали на големи работилници, пълни с какви ли не занаятчии.

Нилс Холгерсон не можеше да види само, че градът и днес е забележително хубав. Той не виждаше нито уютните къщички в задните улички на града, с тъмни стени, бели ъгли и корнизи и червено мушката зад блесналите прозорци, нито хубавите градини и алеи, нито красотата на потъналите в бръшляни развалини. Очите му бяха така заплени от разкоша на миналото, че той не можеше да види красотата на настоящето.

Дивите гъски прелетяха няколко пъти над града, за да може Палечко да разгледа всичко. Най-последно кацнаха на тревясалия под на

една съборена черква, за да пренощуват там.

Гъските се настаниха и заспаха, а Палечко, който не можеше още да заспи, гледаше розовеещото вечерно небе през полусъборените сводове и си мислеше. След известно време той реши, че няма вече да съжалява за потъналия град, който не можа да спаси.

Не, след като видя това, нямаше защо да съжалява. Ако градът, който видя, не беше потънал на морското дъно и той един ден щеше да се разруши като този. Нямаше да може да устои на времето и скоро щеше да заприлича на този град с черкви без покриви, къщи без украса и пусти, изоставени улици. По-добре беше да си остане скрит с цялото си великолепие.

„По-добре, че стана така — мислеше си момчето. — Едва ли щях да спася града, дори да имах власт“. И то престана да тъжи.

Между младите хора има мнозина, които мислят по същия начин. Но когато остаряят и свикнат да се задоволяват с малко, те повече се радват на съществуващия град Визби, отколкото на красивата Вината на морското дъно.

XV
ЛЕГЕНДАТА ЗА СМОЛАНД

ВТОРНИК, 12 АПРИЛ

Дивите гъски минаха благополучно морето и стигнаха в областта Чуст в северен Смоланд. Не можеше да се каже тази област суша ли е, или море. Фиордите навлизаха дълбоко навътре и нарязваха земята на острови и полуострови, на проливи и носове. Морето беше толкова упорито, че единственото нещо, което можеше да се задържи над повърхността му, бяха хълмовете и по-високите места. Всички низини бяха скрити под водата.

Беше вечер, когато дивите гъски пристигнаха откъм морето; хълмистата страна се разстилаше живописно между блестящите фиорди. Тук-там по островчетата момчето виждаше малки къщурки и колиби и колкото по-навътре навлизаше ятото, толкова по-големи и по-хубави ставаха къщите. Най-сетне се заредиха големи, бели господарски къщи. Откъм брега обикновено имаше венец от дървета, зад тях започваха ниви, а горе, по най-високата част на хълмчетата — пак дървета. Без да иска, момчето си припомни Блекинге. И тук сушата и морето се срещаха спокойно и приятелски, като че ли искаха да си покажат най-хубавото, което имат.

Дивите гъски кацнаха на малко голо островче навътре в Госфиорд. Още с първия поглед, който хвърлиха към брега, забелязаха, че докато те бяха скитали по островите, пролетта беше напреднала много. Красивите големи дървета още не бяха облекли пролетната си премяна, но земята под тях бе изпъстрена с жълти лютичета в сини и бали анемони.

Като видяха този губер от цветя, дивите гъски се изплатиха да не са се забавили твърде много в южната част на страната. Ака веднага каза, че няма защо да търсят място за почивка в Смоланд. Още на следната сутрин щяха да отпътуват на север през Остерйотланд.

Така момчето нямаше да види нищо от Смоланд и това мконо го огорчи. За никоя друга страна то не беше слушало толкова много неща, колкото за Смоланд, и имаше голямо желание да я види със собствените си очи.

Миналото лято, когато пасеше гъските на един селянин край Юрдберга, то почти всеки ден се срещаше с две бедни деца от Смоланд, които също пасяха гъски. Тези деца ужасно го дразнеха с техния Смоланд.

Всъщност не можеше да се каже, че гъсарката Оса го е ядосвала.

Тя беше твърде умна, за да прави това. Но нейният брат, малкият Мац, при всеки случай търсеше повод да го дразни.

— Нилс, чувал ли си как са били създадени Смоланд и Сконе? — запитваше той и ако Нилс Холгерсон отвърщаше отрицателно, той веднага започваше да, му разказва стари легенди.

— Това било по времето, когато господ създавал света. Както си работел, край него минал свети Петър. Спрял се той, погледал малко и попитал тежка ли е тая работа. „Не е много лесна“ — отвърнал дядо господ. Свети Петър постоял още малко и като разбрал колко лесно се създава една страна, поискало му се и той да опита. „Не искаш ли ти да си починеш малко, а аз да продължа работата ти през това време?“ — попитал той господ. Но господ не се съгласил. „Кой те знае колко разбираш, ти от това изкуство. Не смея да те оставя да довършиш започнатото от мене“ — отвърнал той. Тогава свети Петър се ядосал и казал, че и той може да свърши тая работа не по-зле от него.

Точно по това време господ създавал Смоланд. Страната не била и наполовина готова, но изглеждало, че ще бъде много хубава и плодородна. Господ трудно можел да откаже на свети Петър, а и си помислил, че работата, започната добре, не може да се развали. Затова той казал: „Ако искаш, нека опитаме кой от двама ни разбира повече от тази работа. Ти, като начинаещ, ще продължиш онова, което аз съм, започнал, а аз ще направя една нова страна.“ Свети Петър веднага се съгласил и двамата се заловили за работа.

Дядо господ се преместил малко по на юг и се заел със Сконе, която създал за късо време. Веднага след това той попитал свети Петър готов ли е и иска ли да дойде да види работата му. „Отдавна съм свършил“ — отвърнал свети Петър и по гласа му личело, че е много доволен от направеното.

Като видял Сконе, той трябвало да признае, че за страната могат да се кажат само добри неща. Тя била плодородна и удобна за обработване, с равнини, додето стига, погледът, и с нещо, което дава илюзия за планина. Виждало се, че господ наистина е мислел да

създаде страна, в която хората да се чувстват добре. „Да, хубава страна — казал свети Петър, — но аз мисля, че моята е по-хубава.“ — „Да отидем да я видим тогава“ — предложил господ.

Когато свети Петър започнал работа, северната и източната част на страната били вече готови, та той довършил само южната и западната част и вътрешността. Господ стигнал там и като погледнал, толкова се ужасил, че останал като закован на мястото си и възкликнал: „Какво си направил е тая страна, свети Петре?!“

Свети Петър се огледал учудено. Та нали най-хубавото за една страна е да има много топлина! Затова той бил насъбрал грамаден куп скали и планини на едно място и направил високо плато, което да бъде по-близо до слънцето и да взима повече от топлината му. Над камъните поръсил: тънък пласт пръст и решил, че всичко е както трябва.

Но докато бил долу в Сконе, превалял силен дъжд и това било достатъчно, за да се види колко струва работата му. Когато господ дошъл да огледа страната, пръстта била отнесена и навсякъде стърчели голи скали. Тук-там било останало малко глина и чакъл, но толкова слаби, че и там щели да могат да растат само хвойна и борове, мъх и изтравниче. Но затова пък вода имало в изобилие. Тя била запълнила всички вдлъбнатини между планините. Навсякъде се виждали езера, потоци и реки, да не говорим за блатата и тресавищата, които заемали големи пространства. Но най-лошото било, че на едни места имало премного вода, а на други — никак. Големите ливади приличали на сухи степи, където и най-лекият ветреца вдигал облаци прах и пясък. „Защо си направил страната такава?“ — попитал господ, а свети Петър започнал да се оправдава, че я направил висока, за да поема колкото може повече топлина от слънцето. „Ами тогава тя ще поема и много от нощния студ — отговорил господ, — защото и той идва от небето. Боя се, че и малкото, което може да расте тук, ще измръзне.“ За това нещо, разбира се, свети Петър не бил и помислил. „Да, тая страна ще е бедна и студена — казал господ, — но няма какво да се прави.“

Когато малкият Мац стигаше дотук, Оса го прекъсваше.

— Не мога да те слушам, Мац, като разправяш, че Смоланд е толкова беден край! — казваше тя. — Ти забравяш колко хубави земи има там. Спомни си само областта Мьоре при Калмарския залив! Едва ли има земя по-плодородна от нея. Там се редят нива до нива също

както тук, в Сконе. И земята е толкова хубава, че едва ли има нещо, което да не може да расте там.

— Съжалявам, но аз само повтарям онова, което други са казали по-рано — отвърщаше малкият Мац.

— А и много хора казват, че няма по-красиво крайбрежие от крайбрежието на Чуст. Помисли си само за заливите и островчетата, за чифлиците и горите! — продължаваше Оса.

— Да, вярно е — съгласяваше се малкият Мац.

— А не помниш ли какво каза учителката — че в цяла Швеция няма по-оживена и по-хубава местност от онази част на Смоланд, която се намира на юг от езерото Ветер? Спомни си красивото езеро и жълтите планини по брега, и Грена, и Иончюпинг с кибритената фабрика, и Мункшьо, и Хускварна с големите заводи!

— Да, вярно е, — съгласяваше се отново Мац. — Ами Висингсьо, Мац, с развалините и дъбовата гора, и легендите! Помисли си за долината на река Ем със селцата и мелниците, с хартиените фабрики и дъскорезниците, с дърводелските работилници!

— Да, всичко това е вярно — казваше малкият Мац тъжно. Но изведнъж се оживяваше. — Ей, че сме глупави! Всичко това се намира в онази част на Смоланд, която е била свършена, преди свети Петър да започне работа. То се знае, че тя ще бъде прекрасна. Но в Смоланд на свети Петър всичко е така, както се казва в легендата. И нищо чудно, че господ се натъжил, като видял направеното. Но свети Петър не се отчаял, а се опитал да го утеши. „Не ми се сърди! — казал той, — Почакай само да направя хората, които ще могат да обработват тресавищата и да превърнат в ниви скалите!“

Тогава господ изгубил търпение и му казал: „Върви в Сконе, която направих хубава и плодородна, и сътвори там хората. За смоландеца аз сам ще имам грижата.“ И тогава създал смоландеца умен и скромн, весел и трудолюбив, предприемчив и способен, за да може да се изхрани в своята бедна страна.

Мац млъкваше и ако Нилс Холгерсон също мълчеше, всичко ядеше да мине добре. Но той не можете да се въздържа да не попита какви е направил жителите на Сконе свети Петър.

— А ти как мислиш? — казваше малкият Мац така подигравателно, че Нилс Холгерсон се спускаше да го натупа.

Мац беше малко момче и Оса, която беше една година по-голяма от него, веднага му идваше на помощ. Макар че беше много добра, тя се хвърляше като лъвица, щом някой докоснеше брат й. Но Нилс Холгерсон не искаше да се бие с момиче, обръщаше гръб и си отиваше. След това цял ден не поглеждаше тия проклети смоландски деца.

XVI
ΓΑΡΒΑΝΙΤΕ

ГЛИНЕНОТО ГЪРНЕ

В югозападния край на Смоланд има една местност, която се нарича Сюнербу. Тя е съвсем равна и ако човек я види през зимата, покрита със сняг, веднага си представя, че под снега се крият разорани угари, поникнала ръж и окосени ливади, както е обикновено в равнините. Но когато в началото на април снегът в Сюнербу най-после са стопи, оказва се, че под него е имало само сухи, песъчливи степи, голи скали и тресавища. Наистина тук-там се срещат и ниви, но те са толкова малки, че едва се забелязват. Има и сиви или червеникави селски къщички, но те се гушат в буковите, горички, като че ли ги е страх да се покажат.

На границата между Сюнербу и Халанд има една степ, толкова голяма, че краят ѝ не се вижда. Тя цялата е обрасла само е изтравниче. А и едва ли би могло да се посее нещо друго. Преди всичко би трябвало да се изкорени изтравничето, а то си въобразява че е дърво и се държи като истинско дърво, макар че има само едно малко, криво стъбло, тънки криви клончета и сухи, набръчкани листенца. Разпростира се като цяла гора, вчепква се здраво и не допуска други растения около себе си.

Единственото място, дето изтравничето не е пълновластен господар, е ниският каменист хълм, който се издига сред степта Там растат и хвойна, и елшак, и няколко високи, красиви буки. По окова време, когато Нилс Холгерсон пътуваше с дивите гъски, там имаше и една къщурка с малко обработваема земя, но хората, които някога бяха живели в нея, се бяха изселили по една или друга, причина. Къщурката стоеше празна, а земята — необработена.

Когато са напуснали къщурката си, стопаните зазидали комина, затворили здраво прозорците и заключили вратата. Но те бяха забравили, че стъклото на един прозорец е счупено и дупката е запушена с парцал. След като няколко лета дъждовете бяха мокрили парцала, том се бе свил, изгнил и най-после един гарван, успя да го измъкне.

Хълмът в степта съвсем не беше така пуст, както изглеждате на пръв поглед. Населяваха го голямо ято гарвани, Разбира се, те не живееха там през цялата година. Зиме отлитаха в далечни страни, през есента обикаляха нивите в Йоталанд и кълвяха житни зърна, а лете се пръскаха из чифлиците в Сюнербу и крадяха яйца, ягоди и малки пиленца, но всяка пролет, когато идваше време да свиват гнезда и снасят яйца, се връщаха в степта.

Гарванът, който измъкна парцала от прозореца, носеше името Гарм Бялото перо, но всички му викаха Фумле или Друмле, или дори, Фумле-Друмле, защото беше глупав и непохватен и не го биваше за нищо друго, освен да му се присмиват. Фумле-Друмле беше най-големият и най-силният от всички гарвани, но нямаше никаква полза от това и другите непрекъснато го вземаха на подбив. Не му помагаше и това, че беше от знатен род. По право той би трябвало да бъде водач на цялото ято, защото от древни времена с тази чест беше удостояван най-старият от рода Бялото перо. Но много време преди да се роди Фумле-Друмле, неговият род беше загубил властта, която сега държеше мрачният и див гарван на име Иле Вятър.

Тази промяна беше станала, защото гарваните от хълма бяха решили да променят изцяло начина си на живеене. Мнозина сигурно смятат, че всички гарвани живеят еднакво, но това съвсем не е така. Има цели ята, които водят почтен живот, тоест хранят се само със семена, нервен, личинки и умрели животни, но има други, които водят просто разбойнически живот: нападат зайчета и малки птици и ограбват всяко гнездо, което съгледат.

Гарваните от рода Бялото перо били строги и въздържани и докато те водели ятото, другите птици не можели да кажат нищо лошо за тях, Но ятото нараснало много, а сиромашията била голяма. Гарваните не издържали на този строг ред, въстанали и дали властта на Иле Вятър, най-големия крадец и разбойник, ако не се смята жена му, Сора, която надминавала и него. Под тяхното водачество ятото заживяло така, че от него почнали да се боят повече, отколкото от ястребите и кукумявките.

Разбира се, Фумле-Друмле нямаше никакво влияние сред ятото. Всички бяха единомисленици, че той не прилича на гарваните от рода си и че не го бива за водач. Него изобщо нямаше да го споменават, ако не отриеше все кови и нови глупости. По-умните казваха, че Фумле-

Друмле е имал късмет, защото, ако не беше такъв глупак, Иле Вятъра и Кора отделна да са прогонили от ятото този потомък на стария главатарски род.

Сега те бяха много любезни с него и често го взимаха със себе си на лов. Там всички можеха да видят колко по-ловки и по-храбри са те от него.

Никой от гарваните не знаеше, че Фумле-Друмле беше измъкнал парцала от счупения прозорец. Всички много щяха да се учудят, ако научеха за това. Те не биха повярвали, че Фумле-Друмле ще има смелостта да се приближи до човешко жилище.

А той самият също си мълчеше и имаше основание за това.

Денем, в присъствието на другите, Иле и Кора се отнасяха добре с него, но една късна вечер, когато другите вече спяха по клоните, той бе нападат от гарвани, които едва не го убиха. Оттогава всяка нощ той напускаше обикновеното си място за спане и се промъкваше в празната къщичка.

Един следобед, след като бяха подредили гнездата см на хълма, направиха чудно откритие. Иле Вятъра, Фумле-Друмле и бяха отишли при големия трап накрай степта. От този трап хората някога бяха копали пясък, но гарваните не можеха да се задоволят с такова просто обяснение. Те все току се вмъкваха в трапа и обръщаха всяка песъчинка, за да разберат защо хората са го изколили. Докато се въртяха там, от едната стена на трапа се свлече голям куп чакъл. Те веднага се спуснаха нататък и за своя най-голяма радост намериха между струпаните камъчета и пясък едно доста голямо глинено гърне с дървена запушалка. Разбира се, те веднага поискаха да видят дали в него има нещо. Опитаха се да пробият дупка или да извадят запушалката, но напразно.

Тъкмо стояха безпомощно и гледаха гърнето, когато изведнъж чува непознат глас:

— Гарвани, да дойда ли да ви помогна?

Те бързо вдигнаха глави. На края на трапа стоеше една лисица и ги гледаше. И по цвят, и по телосложение това беше най-красивата лисица, която гарваните бяха виждали някога. Единственият ѝ недостатък беше, че едното ѝ ухо бе отхапано.

— Щом ти искаш да ни помогнеш, ние няма да откажем — каза Иле Вятъра и излетя заедно с другите от трапа. Лисицата скочи долу,

опита със зъби гърнето и дръпна запушалката, но и тя не можа да я извади.

— Можеш ли да разбереш какво има вътре? — попита Иле Вятъра.

Лисицата почна да търкаля гърнето напред-назад, като слухтеше внимателно.

— Не може да бъде нищо друго освен сребърни пари — каза тя.

Такова нещо гарваните не бяха очаквали.

— Мислиш ли, че е сребро? — попитаха те и очите им едва не изхвъркнаха от алчност, защото, колкото и да е странно, най-много от всичко на света гарваните обичат сребърните пари.

— Слушайте как звънтят! — каза лисицата и пак търкулна гърнето. — Не мога само да проумея как ще ги извадим.

— Не, това е невъзможно — отвърнаха гарваните.

Лисицата стоеше, почесваше се по главата с лявата лапа и мислеше. Може би сега с помощта на гарваните ще успее да пипне онова хлапе, което винаги ѝ се изплъзваше.

— Знам кой може да ви отвори гърнето — рече най-сетне тя.

— Кажи де! Кажи! — развикаха се гарваните и от любопитство наскочаха в трапа.

— Ще ви кажа, ако ми обещаете, че ще изпълните моите условия — отвърна тя.

После им разправи за Палечко и прибави, че ако могат да го доведат в степта, той ще им отвори гърнето. Като награда за този съвет тя искаше да ѝ дадат Палечко, щом той им извади сребърните пари. Гарваните нямаше защо да щадят Палечко и на драго сърце се съгласиха.

Съгласието бе дадено лесно. По-мъчно беше да разберат къде се намират Палечко и дивите гъски.

Иле Вятъра веднага тръгна с петдесет гарвана, като каза, че скоро ще се върне. Но минаваше ден след ден, а от него нямаше никаква вест.

ОТВЛЕЧЕН ОТ ГАРВАНИТЕ СРЯДА, 13 АПРИЛ

Дивите гъски станаха в ранни зори, за да могат да се нахранят, преди да тръгнат на път през Остерйотланд. Островчето във фиорда, където прекараха нощта, беше малко ш голо, но водата около него беше пълна с водорасли, с които те можеха да се нахранят. По-лошо беше за момчето, което не намираше нищо за ядене.

Гладно и измръзнало, то се оглеждаше на всички страни и изведнъж забеляза няколко катерички, които си играеха по дърветата на отсрещното полуостровче. Момчето си помисли, че може би им е останало нещичко от зимните запаси и помоли белия гъсок да го пренесе на полуостровчето, за да си изпроси няколко лешника.

Белият гъсок веднага преплува с него оттатък. Ала за съжаление катеричките така се бяха увлекли в играта да се гонят по дърветата, че не го и забелязваха. Те навлизаха все по-навътре и по-навътре в гората и момчето ги следваше. Гъсокът, който го чакаше на брега, скоро го изгуби от погледа си.

Момчето се промъкваше между анемоните, които бяха толкова високи, че стигаха до брадата му. Изведнъж то усети, че някой го хваща отзад и се опитва да го вдигне. Обърна се и видя, че един гарван го е уловил за яката на ризата. Опита да се освободи, но в този миг долетя друг гарван, който го хвана за чорапа и го събори.

Ако Нилс Холгерсон беше извикал веднага за помощ, белият гъсок сигурно щеше да го освободи, но момчето смяташе, че и самичко иде успее да се справи. То махаше и риташе, но гарваните не го пускаха и дори можаха да се издигнат във въздуха с него. При това те летяха така непредпазливо, че главата му се удари в един клон. Ударът беше силен, пред очите му притъмня и то изгуби съзнание.

Когато отново отвори очи, момчето се намираше вече високо над земята. Съзнанието му се възвръщаше бавно и то не можа веднага да разбере къде се намира и какво вижда. Като погледна надолу, стори му се, че под него е разстлан невероятно голям губер, изтъкан в зелено и кафяво на големи неправилни фигури. Той беше много дебел и хубав и

то съжали, че е така изпокъсан. Килимът наистина беше скъсан, тук-таме цепнат, а на някои места липсваха цели парчета. Но най-чудното беше, че изглеждаше постлан върху огледало, защото през цепнатините и дупките прозираше блестящо и лъскаво стъкло.

После момчето забеляза, че слънцето вече се издига на небето. Огледалото под дупките в губер изведнъж запламтя в златисточервени отблясъци. Беше много красиво и момчето се възхищаваше от непрекъснатите промени на цветовете, макар и да не разбираше какво вижда. Но след това гарваните се спуснаха надолу и то забеляза, че големият губер под него е всъщност земята, облечена тук със зелени борови гори и голи кафяви широколистни дървета, а цепнатините и дупките бяха блесналите фиорди и езерца.

Спомни си, че в началото на пътуването земята в Сконе му се беше сторила като покривка на квадрати. А каква беше тази страна, която приличаше на скъсан килим?

То почна да си задава куп въпроси: защо не седи на гърба на белия гъсок? Защо около него летят голямо ято гарвани? И защо го подхвърлят и дърпат насам-натам, като че ли ще го разкъсат?

Но изведнъж разбра всичко. Гарваните го бяха отвлекли! Белият гъсок стоеше на брега и го чакаше. Дивите гъски се готвеха да продължат днес пътуването си през Остерйотланд. А него сега го носеха към югозапад! То разбра това по слънцето, което оставаше зад гърба му. А големият килим от гори долу сигурно беше Смоланд.

„Какво ще стане сега с белия гъсок, като няма да мога вече да се грижа за него?“ — помисли си момчето и почна да вика на гарваните веднага да го заведат при давите гъски. За себе си никак не се тревожеше. Струваше му се, че гарваните са го отвлекли, за да са пошегуват.

А гарваните никак не обръщаха внимание на виковете му и продължаваха бързо да летят напред. Скоро един от тях запляска е криле по начин, който означаваше: „Внимание! Опасност!“ Веднага след тава те се спуснаха з една борова гора, промъкнаха се между грамадните клони чак до земята и оставиха момчето под едно голямо дърво, където то беше така добре скрито, че дори и сокол не би могъл да го съгледа.

Петдесет гарвана се наредиха около момчето с човки; обърнати към него, за да го пазят.

— Може би сега ще ми кажете, гарвани, защо ме отвлякохте. То не можа да се доизкаже, защото един голям гарван му изсъска.

— Да мълчиш или ще ти изкълва очите!

Ясно беше, че това не са празни заплашвания в момчето се подчини. То млъкна и загледа гарваните, а гарваните — него.

Колкото по-дълго ги гледаше, толкова по-малко му харесваха. Перата им бяха ужасно мръсни и неподдържани, като че ли те не знаеха какво е чистене и къпане. По пръстите и ноктите им имаше засъхнала кал, а в ъгълчетата на човките им се виждаха остатъци от храна. Момчето веднага разбра, че между тези птици и дивите гъски има грамадна разлика. Те постоянно стояха нащрек и бяха жестоки, дръзки и алчни като истински разбойници и скитници.

„Май че съм попаднал сред разбойническа банда“ — помисли си то.

В същия миг чу над главата си крякането на дивите гъски:

— Где си? Тук съм. Где си? Тук съм.

Ака и другите гъски бяха тръгнали да го търсят, но преди то да успее да им отговори, големият гарван, който, изглежда, беше водач на бандата, изсъска на ухото му: — Помисли си за очите! Не му оставаше нищо друго, освен да мълчи. Дивите гъски сигурно не знаеха, че то е толкова близо до тях, а само случайно бяха минали над тази гора. Виковете им се чува още няколко пъти, след това заглъхнаха. „Сега ще трябва сам да се оправяш, Нилс Холгерсон — каза си момчето, — Да видим какво си научил през тези три седмици сред природата.“

Малко след това гарваните почнаха да се стягат за път. Тъй като те се готвеха пак да го носят така — един за яката, друг за чорапа, момчето попита:

— Няма ли между вас някой достатъчно силен, който да ме носи на гърба си? Вие така ме раздърпахте, че аз се чувствавам като разкъсан на две. Нека седна на гърба на някого от вас! Няма да се хвърля долу, обещавам ви.

— Да не мислиш, че нас много ни интересува как се чувствуваш! — отвърна водачът, но най-големият сред тях, един рошав и тромав гарван с бяло перо в крилото, се приближи и каза:

— Иле, и за нас ще е по-добре да отнесем Палечко здрав и читав. Аз ще се опитам да го взема на гърба си.

— Стига да можеш, нямам нищо против, Фумле-Друмле — отвърна Иле Вятъра. — Внимавай само да не го изпуснеш!

Това вече беше голяма сполука и момчето се зарадва. „Няма защо да се отчайвам, че са ме отвлекли гарваните — мислеше си то. — Все ще се справя някак с тези разбойници!“

Гарваните продължиха да летят на югозапад над Смоланд. Времето беше прекрасно, слънчево и тихо, и птиците на земята се надпреварваха да пеят нежните си песни. На върха на един бор сред висока, тъмна гора бе кацнал дрозд и отпуснал криле надолу, пееше с цяло гърло:

— Колко си красива! Колко си красива! Колко си красива! — После: — Няма по-красива. Няма по-красива. Няма по-красива. — И щом свършеше, започваше отново.

Точно по това време момчето беше над гората. Като забеляза, че дроздът не знае никаква друга песен, то сви ръце на фуния пред устата си и извика надолу:

— Колко сме ги слушали такива! Колко сме ги слушали такива!

— Кой е? Кой е? Кой е? Кой ми се подиграва? — попита дроздът, като се опитваше да види кой вика.

— Отвлеченият от гарваните ти се подиграва — отговори момчето. Водачът на гарваните веднага извърна глава и каза:

— Внимавай за очите си, Палечко!

А момчето си мислеше: „Не искам да знам! Ще ти покажа, че не ме е страх от теб.“

Навлизаха все по-навътре в страната, покрита с гори и езера. На гола вейка в една брезова гора бе кацнал гълъб и се переше пред любимата си. Той извиваше шия, полюляваше се и наежваше перата си така, че те достигаха до клончето.

— Ти, ти, ти си най-красивата в гората! — гукаше той. — Никой в цялата гора не е тъй красив като теб, теб, теб!

Но горе, над него, летеше момчето и като го чу, не можа да премълчи.

— Не му вярвай! Не му вярвай! — провикна се то.

— Кой, кой, кой ме клевети? — изгуква гълъбът, като се опитваше да види кой вика.

— Отвлеченият от гарваните те клевети — отвърна момчето. Иле Вятъра пак обърна глава към него и му заповяда да мълчи, но Фумле-

Друмле, който го носеше, каза:

— Нека си дрънка, та малките птички да помислят, че ние, гарваните, сме станали весели, духовити птици.

— Те не са толкова глупави — отвърна Иле Вятъра, но сигурно тази мисъл му хареса, защото по-нататък остави момчето да вика, колкото си иска.

Летяха най-вече над гори и горски поляни, но срещаха, разбира се, и селца, черкви, къщички край горите. На едно място видяха хубав стар чифлик. Зад него започваха горите, а отпред лежеше езеро. Господарската къща имаше червени стени и силно наклонен покрив. Дворът беше обграден с големи яворови дървета, а градината бе пълна с френско грозде. На покрива беше кацнал кос и пееше високо, за да го чуе женската, която мътеше в гнездото на крушата.

— Имаме си четири хубави яйчица! — пееше косът. — Имаме си четири хубави кръгли яйчица! Цялото ни гнездо е пълно с чудесни яйчица!

Когато повтаряше песента за хиляден път, момчето мина над чифлика. То сви ръцете си на тръба и извика:

— Гаргата ще ги вземе! Гаргата ще ги вземе!

— Кой ме плаши? — попита косът, като изпляска тревожно с криле.

— Пленникът на гарваните те плаши — отговори момчето. Този път водачът на гарваните не се и опита да накара момчето да мълчи. Напротив, и той, и цялото ято така се забавляваха, че грачеха от удоволствие.

Колкото по-навътре навлизаха в страната, толкова по-големи ставаха езерата, изпълнени с островчета и провлаци. Край брега на едно езеро стоеше паток и се кланяше дълбоко на една патица.

— Ще ти бъда верен цял живот! Ще ти бъда верен цял живот! — казваше патокът.

— Няма да трае и до края на лятото! — изкрещя момчето, което минаваше над тях.

— Ти пък кой си? — извика патокът.

— Грабнатият от гарваните — отговори момчето. Към обед гарваните спряха на една поляна и се пръснаха да си търсят храна, но никой не помисли да даде и на момчето нещо.

Изведнъж Фумле-Друмле долетя при водача с шипково клонче в човката си, на което имаше няколко миналогодишни червени шипки.

— Заповядай, Иле — каза той. — Хубаво нещо, тъкмо за тебе. Иле Вятъра изсумтя презрително.

— Ти да не смяташ, че ще седна да ям стари сухи шипки? — каза той.

— Аз пък мислех, че ще им се зарадваш! — отвърна Фумле-Друмле и захвърли недоволно шипковото клонче. Клончето падна точно пред момчето, което не закъсна да го вземе и да се нахрани. Като се наядоха, гарваните се разприказваха.

— Какво си се закискал, Иле? Днес си много мълчалив — обърна се един от тях към водача.

— Спомних си, че някога тук живееше една кокошка, която много обичаше господарката си. За да я зарадва, тя снесе куп яйца, които скри под пода на плевнята. Докато мътеше яйцата, кокошката непрекъснато си мислеше колко доволна ще бъде господарката ѝ, като види пиленцата. А господарката се чудеше как е изчезнала кокошката. Търси я навред, но не успя да я намери. Можеш ли да отгатнеш, Дълги Клюне, кой намери кокошката и яйцата?

— Мисля, че мога, Иле, но тъй като стана дума за това, нека и аз да разкажа нещо. Помните ли голямата черна котка в къщата на свещеника в Хинерюд? Тя беше много недоволна от стопаните ек, защото винаги ѝ отнемаха новородените котета и ги давеха. Само веднъж успя да ги скрие в една купа сено на ливадите. Тя много се радваше на котетата, но мене ми се струва, че аз повече им се радвах.

Гарваните така се разпалиха, че почнаха да се прекъсват един друг.

— Голяма работа — да крадеш яйца и котета! — каза един. — Веднъж аз гоних едно зайче, голямо почти колкото стар заек. Трябваше да го преследвам от храст в храст.

Гарванът не можа да продължи, защото друг го прекъсна:

— Може да е приятно да дразниш кокошките и котките, но според мен по-голям майсторлък е да ядосаш човек. Веднъж аз откраднах една сребърна лъжица...

Ала момчето най-сетне се възмути от тези истории.

— Слушайте, гарвани! — каза то. — Не ви ли е срам да се хвалите с престъпленията си! Аз живях три седмици между дивите

гъски и слушах и виждах само добро. Сигурно главатарят ви е лош, щем ви позволява да крадете и убивате така. Трябва да започнете нов живот. Хората така са ядосани от вашите злини, че правят всичко възможно, за да ви изтребят, и скоро от вас няма да остане нито следа.

Като чува това, Иле Вятъра и другите гарвани така се разсърдиха, че се нахвърлиха върху момчето, за да го разкъсат. Но Фумле-Друмле застана пред него, като се смееше и грачеше.

— Не, не, не! — викаше той. — Какво ще каже Кора, ако разкъсате Палечко, преди да е извадил сребърните пари?

— Фумле-Друмле се бои от жените — каза Иле. Но все пак и той, и другите оставиха Палечко на мира. Скоро след това продължиха пътя си. Досега момчето си мислеше, че Смоланд съвсем не е толкова бедна страна, както му бяха разправяли. Наистина тя беше гориста и планинска, но край реките и езерата имаше обработвани земи и досега не бяха срещали още пусти местности. Ала колкото по-навътре навлизаха, толкова по-рядко виждаха села и къщи. Най-сетне му се стори, че летят над истинска пустиня, в която няма нищо друго освен мъх, бурени и хвойна.

Слънцето бе залязло, но още беше съвсем светло, когато гарваните стигнаха голямата степ. Иле Вятъра изпрати един гарван напред, за да се похвали с успеха си, и Кора излетя с няколко стотин гарвана от хълма да ги посрещне. Сред оглушителното грачене Фумле-Друмле каза на момчето:

— Ти така ни весели през целия път, че от сърце те обикнах. Затова искам да ти дам един добър съвет. Щом пристигнем, ще те накарат да извършиш нещо, което може да ти се стори много лесно. Но ти не се съгласявай!

Скоро след това Фумле-Друмле остави Нилс Холгерсон на дъното на един трап. Момчето се хвърли на земята и остана да лежи като припаднало от умора. Около него прелитаха толкова много гарвани, че въздухът свистеше като при буря, но то не отваряше очи.

— Палечко, ставай! — извика Иле Вятъра. — Ще ни помогнеш в нещо, което за теб е много лесно.

Но момчето не се помръдваше и се преструваше на заспало. Тогавя Иле Вятъра го хвана за ръката и го повлече по пясъка към едно старо гърне сред трапа.

— Ставай, Палечко, и отвори това гърне! — отново извика той.

— Защо ме будиш? — отговори момчето. — Много съм уморен и тази вечер не мога нищо да правя. Почакайте до утре!

— Отваряй гърнето! — извика Иле Вятъра, като го разтърси. Момчето стана и разгледа внимателно гърнето.

— Как мога да отворя такава гърне? Та то е по-голямо от мен!

— Отваряй го! — заповяда пак Иле Вятъра. — Инак лошо те чака. Момчето стана, с мъка се домъкна до гърнето, опипа запушалката и отпусна безсилно ръце.

— Аз всъщност не съм толкова слаб — каза то. — Ако ме оставите да се наспя до утре, мисля, че ще мога да измъкна запушалката.

Иле Вятъра изгуби всякакво търпение, спусна се и клъвна момчето по крака. Но момчето не можа да изтърпи тази обида — един гарван да се държи така с него! То отскочи няколко крачки назад, извади ножчето си и го насочи пред себе си.

— Пази се! — извика то на Иле Вятъра. Но Иле беше толкова ядосан, че не се спря пред опасността. Той се хвърли като сляп върху момчето и се набоде на ножчето. Острието премина през окото в мозъка му. Момчето издърпа бързо ножчето, но Иле Вятъра само трепна с криле и падна мъртъв.

— Иле Вятъра е мъртъв! Чужденецът уби нашия главатар Иле Вятъра! — развикаха се гарваните.

Настъпи страшна суматоха. Едни се вайкаха, други крецияха за отмъщение. Всички се нахвърлиха върху момчето начело с Фумле-Друмле. Но както винаги той се държеше глупаво. Само подлиташе с разперени криле над момчето и пречеше на другите да се приближат и да забият човки в него.

Момчето си мислеше, че е дошъл вече краят му. Нито можеше да избяга от гарваните, нито пък имаше къде да се скрие. Но изведнъж си спомни за гърнето. Хвана здраво запушалката и я издърпа. После скочи в гърнето. Но гърнето беше лошо скривалище, защото беше пълно почти догоре с дребни сребърни монети. Момчето не можеше да се вмъкне по-навътре в него. Тогава то се наведе и почна да изхвърля монетите.

До това време гарваните летяха около него в тъмен облак и се мъчеха да го достигнат, но като видяха парите, изведнъж забравиха за отмъщението си и се спуснаха да ги събират. Момчето хвърляше шепи

пари, а всички гарвани, дори и самата Кора, се биеха за тях. И всеки, който успяваше да докопа някоя монета, хукваше към гнездото си, за да я скрие.

Като изхвърли всичките пари от гърнето, момчето се огледа. В трапа беше останал само Фумле-Друмле — гарванът с бялото перо, който го беше носил.

— Палечко, ти не можеш да си представиш каква голяма услуга ми направи — каза гарванът с неузнаваем глас. — И аз ще ти спася живота. Седни на гърба ми, ще те заведа в едно скривалище, където да прекараш спокойно нощта. А утре ще се погрижа да се върнеш при дивите гъски.

КЪЩУРКАТА ЧЕТВЪРТЪК, 14 АПРИЛ

На другата сутрин момчето се събуди в легло. Като се огледа и видя четири стени и покрив над главата си, то помисли, че си е у дома. „Дали мама ще донесе скоро кафето?“ — промърмори то сънено. Но веднага си спомни, че е само в изоставената къщурка край хълма, където предишната вечер го беше скрил Фумле-Друмле Бялото перо.

От вчерашното пътуване го болеше цялото тяло и му беше приятно да лежи, докато чака Фумле-Друмле, който обеща да дойде да го вземе.

Пред леглото имаше пъстра памучна завеса. То я дръпна настрана и започна да се оглежда наоколо. Не, такава къщурка то никога не беше виждало. Стените бяха от два реда дъски. От тях веднага започваше покривът. Таван нямаше. Цялата къщичка беше толкова малка, като че ли бе направена за такива джуджета като него, а не за истински хора. Но затова пък му се стори, че никога не бе виждало толкова голямо огнище и камина. Вратата, която се намираще до камината, беше толкова тесничка, че по-скоро приличаше на прозорче. На срещнатата стена имаше нисък широк прозорец с много малки стъкла. Почти всички мебели в къщичката бяха неподвижни. И скамейката край едната стена, и масата под прозореца, и голямото легло, в което лежеше, и шареният шкаф — всичко беше заковано за стените. Момчето много искаше да узнае чия е тази къщурка и защо е изоставена. По всичко се виждаше, че обитателите ѝ са имали намерение да се върнат. Кафеникът и гърнето за каша още стояха на огнището, а до него имаше малко дърва. В един ъгъл бяха изправени ръжен и лопата; на скамейката стоеше чекрък, на лавицата при прозореца имаше къделя леи, кълба прежда, лоена свещ и кутия кибрит.

Да, наистина личеше, че обитателите ѝ са имали намерение да се върнат. Леглото беше постлано, а на стената имаше дълъг ковчор, на който бяха изрисувани трима конници — Касиер, Мелхиор и Балтазар.

Фигурите се повтаряха много пъти и ездачите като че ли препускаха около цялата стая.

Като погледна нагоре, момчето видя нещо, което изведнъж го накара да скочи на крака. На една пръчка бяха надянати няколко сухи кравая. Те бяха плесенясали и стари, но все пак бяха хляб. Момчето ги удари с ръжена и един кравай падна на пода. То се наяде и напълни торбичката си. Беше просто невероятно колко вкусно нещо е хлябът. После то се огледа още веднъж в къщурката, за да види дали няма нещо, което да му бъде полезно. „Мога да взема, каквото ми трябва, щом на никого не е нужно“ — мислеше си то. Но повечето неща бяха много големи и тежки. Можеше да вземе само няколко клечки кибрит. Качи се на масата, люшна се с пердето и скочи на лавицата до прозореца. Докато стоеше, там къ мушкаше клечки кибрит в торбичката си, гарванът е бялото перо се вмъкна през прозореца.

— Ето ме и мен! — каза Фумле-Друмле и кацна на масата. — Не можах да дойда, по-рано, защото избирахме нов главатар на мястото на Иле Вятъра.

— Кого избрахте? — попита момчето.

— Избрахме такъв, който няма да допуска, грабежи и неправди. Избрахме, Гарм Бялото перо, който по-рано се казваше Фумле-Друмле — отвърна той, като гордо се изпъчи.

— Изборът е добър! — извика момчето и го поздрави. — Да, можеш да ме поздравиш — отговори Гарм и му разказа как е живял при Иле Вятъра и Кора.

В този миг момчето чу пред прозореца познат глас. — Тука ли е? — питаше лисицата Смире.

— Да, скрил се е вътре — отговаряше някакъв гарван.

— Пази се, Палечко! — извика Гарм, — Вън е Кора с лисицата, която иска да те изяде.

Той не можа да каже нищо повече, защото Смире се хвърли към прозореца. Старата изгнила рамка не издържа и в следния миг Смире стоеше на масата до прозореца. Тя веднага прегриза гърлото на Гарм Бялото перо, който не успя да хвъркне. После скочи на пода и почна да търси момчето.

То се опита да се скрие зад едно голямо кълбо прежда, но Смире вече го беше видяла и се готвеше да скочи върху му. Момчето веднага разбра, че в тази малка, ниска къщурка лисицата лесно ще го хване. Но

в миг се сети, че има с какво да се защити. Запали бързо клечка кибрит, доближи я до кълбетата и когато те пламнаха, почна да ги хвърля срещу Смире. Като видя огъня, лисицата страшно се изплаши. Тя забрави момчето и избяга обезумяла навън.

Но момчето като че ли се бе отървало от една опасност, за да си навлече друга, още по-голяма. Завесата до леглото се подпали от горящите кълбета. То скочи на пода и се опита да изгаси огъня, но той се беше разгорял много. Къщичката бързо се изпълваше с дим и Смире, която беше застанала пред прозореца, разбра какво става, вътре. — Е, Палечко — извика тя, — какво предпочиташ сега: да изгориш жив, или да излезеш при мен? Аз, разбира се, предпочитам да те изям, но както и да умреш, ще ми бъде приятно.

Момчето видя, че лисицата има право, защото огънят бързо се разпространяваше. Гореше вече цялото легло, от пода се издигаше дим и пламъците пълзяха от ездач към ездач по рисувания ковчор. Момчето беше скочило на огнището и се опитваше да отвори вратичката на фурната, когато чу, че ключът бавно се обръща в ключалката на вратата. Сигурно идваха хора; но то се намираше сега в такова положение, че това не само не го уплаши, а дори го зарадва. Когато вратата най-сетне се отвори, то вече беше на прага. Пред него стояха две деца, ала то не се спря да гледа какво ще направят, като видят пламналата къщурка, а се спусна край тях и избяга.

Момчето не смееше да бяга надалеч. Знаеше, че Смире го дебне и затова трябваше да не се отдалечава много. Обърна се, за да види как изглеждат децата, и в същия миг хукна към тях, като викаше: — Добър ден, гъсарко Оса! Добър ден, Мац! Като видя децата, момчето съвсем забрави къде се намира. И гарваните, и горящата къщурка, и животните, които говореха — всичко изчезна от паметта му. То вървеше през едно стърнище в Западен Веменхьог, където пазеше стадо гъски, а в съседната нива се въртяха смоландските деца със своите гъски. Като ги видя, той се спусна към каменната ограда и извика:

— Добър ден, гъсарко Оса! Добър ден, Мац! Но като съгледаха джуджето, което тичаше към тях с разперени ръце, децата се хванаха за ръка и отстъпиха уплашено назад.

Тогава момчето си спомни как изглежда. Най-лошото нещо, което можеше да му се случи, бе да го видят, че е омагьосано. То

пламна от срам, че не е вече човек, обърна се и избяга, без само да знае накъде. Но в степта го чакаше приятна среща. Между бурените му се мярна нещо бяло и като се приближи, то видя белия гъсок и Дюнфин. Като го видя да тича така бързо, гъсокът помисли, че го преследват врагове, метна го на гърба си и отлетя.

XVII
СТАРАТА СТОПАНКА

ЧЕТВЪРТЪК, 14 АПРИЛ

Късно вечерта трима уморени пътници търсеха подслон. Те пътуваха през един беден и пуст край на Северен Смоланд, но все пак биха могли да намерят къде да се подслонят, защото не бяха от онези префинени пътници, които питат за меки легла и добре подредени стаи.

— Ако имаше някой толкова висок и стръмен връх, че никоя лисица да не може да се изкачи на него, щяхме да имаме хубаво място за спане — каза единият от тях.

— Ако някое от тресавищата не беше замръзнало и беше толкова дълбоко, че никоя лисица да не посмее да тръгне по него, също щяхме да имаме добро място за нощуване — каза другият.

— Ако ледът в някое от замръзналите езера, край които минахме, беше толкова далеч от брега, че никоя лисица да не може да скочи на него, щяхме да сме намерили точно това, което търсим — каза третият.

Най-лошото беше, че като залезе слънцето, на двама от пътниците така им се приспа, че всеки момент можеха да паднат на земята. Третият, който можеше да стои буден, ставаше все по-неспокоен с приближаването на нощта. „Голямо нещастие е — мислеше той, — че се намираме в страна, дето езерата и тресавищата са замръзнали, та лисицата може да броди навсякъде. Другаде ледовете се стопиха, но тука е най-студената част на Смоланд и пролетта още не е дошла.

Просто не знам как да намеря сигурно място за нощуване. Ако то не е добре прикрито, Смире ще ни намери още преди да се е съмнало.“ Той се оглеждаше на всички страни, но не виждаше никакво място, където можеха да се подслонят. А вечерта беше тъмна и студена, духаше вятър и ръмеше. Ставаше все по-неприятно и по-страшно.

Може да изглежда странно, но пътниците като че ли нямаха никакво желание да се подслонят в някой чифлик. Те бяха минали вече покрай няколко села, без да потропат нито на една врата. Не се спираха и пред малките къщички край гората, на които бедните пътници

толкова се радват. Падаше им се да търпят негодите, щом не търсеха помощ там, където можеха да я намерят.

Късно вечерта, когато се беше стъмнило толкова, че бе изчезнала и последната ивичка светлина на хоризонта и двамата сънливци се влачеха полузаспали, те стигнаха до един усамотен чифлик. Той изглеждаше съвсем запустял. От комина не излизаше никакъв дим, прозорците бяха тъмни, а из двора не се виждаше жив човек. Като видя чифлика; пътникът, който можеше да стои буден, си помисли: „Да става, каквото ще, но трябва да се опитаме да се промъкнем в този чифлик. По-добро място не можем да намерим.“

Малко след това тримата бяха в двора. Двамата заспаха, щом се спряха, а третият почна да се оглежда къде биха могли да се подслонят. Чифликът съвсем не беше малък. Освен къщата, конюшната и обора имаше дълга редица плевни, складове и бараки за инструменти. Но всичко изглеждаше много бедно и изоставено. Стените на къщите бяха сиви, обрасли с мъх и напукани, като че ли всеки миг щяха да се срутят. В покрива зееха дупки, вратите висяха разкривени на счупените панти. Виждаше се, че от много време в този чифлик никой не е заковал нито един гвоздей.

Будният разбра къде е оборът, събуди спътниците си и ги поведе към вратата. За щастие тя беше затворена само с кука, която той лесно избута с една пръчка. После въздъхна с облекчение, като си помисли, че скоро ще бъдат на сигурно място. Но когато вратата се отвори със скърцане, отвътре измуча крава.

— Идваш ли най-сетне, господарке? — каза тя. — Вече си мислех, че тая вечер няма да ме храниш.

Като разбра, че оборът не е празен, будният пътник се спря уплашено на вратата. Но той скоро видя, че вътре има само една крава и три-четири кокошки и отново се окуражи.

— Ние сме трима окаяни пътници и търсим място, където лисица не може да ни нападне и хора да ни хванат — каза той. — Дали това място ще е подходящо за нас?

— Сигурно — отвърна кравата. — Наистина стените са порутени, но лисица все още не може да мине през тях, а тука живее само една старица, която на никого не може да напакости. Ами вие кои сте? — продължи тя, като се обърна, за да види гостите.

— Аз съм Нилс Холгерсон от Западен Вемеихьог, превърнат в джудже — отговори първият от влезлите, — и водя една домашна гъска, на чийто гръб лети, я една сива гъска.

— Такива мили гости още не са идвали сред тези четири стени — каза кравата — и вие сте добре дошли, макар че бих предпочела да беше господарката, която ми носи вечерята.

Момчето въведе гъските в обора, който беше доста голям, и ги настани в една празна преградка, където те още в същия миг заспаха. За себе си то приготви постеля от слама и легна, като очакваше също да заспи.

Но от спането нищо не излезе, защото горката крава, която не беше получила вечерята си, не стоеше мирна нито миг. Тя дрънкаше с веригата си, мърдаше в преградката и се оплакваше, че е гладна. Момчето лежеше и прехвърляше през паметта си всичко онова, което му се беше случило през последните дни.

Мислеше за гъсарката Оса и за малкия Мац, които срещна така неочаквано, и предполагаше, че подпалената от него къщурка трябва да е била техният стар дом в Смоланд. Спомняше си, че те разказваха за точно такава къщурка и за голямата, обрасла с бурени степ пред нея. Те дълго бяха ходили пеша, за да видят отново дома си и го бяха заварили в пламъци! Това сигурно им е причинило голяма мъка и то много натъжи момчето. Ако някога се превърне пак в човек, то щеше да се опита да поправи злото, което им бе направило.

Най-после мислите му се върнаха към гарваните и като си спомни за Фумле-Друмле, който го беше спасил и намерил смъртта си толкова скоро, след като го бяха избрали за главатар, така се натъжи, че очите му се изпълниха със сълзи.

Не му беше лесно през последните дни, но все пак голямо щастие беше за него, че гъсокът и Дюнфин го бяха намерили.

Както му разказа гъсокът, щом дивите гъски разбрали, че Палечко е изчезнал, веднага почнали да разпитват малките животни в гората за него. Скоро научили, че го е отвлякло едно ято смоландски гарвани. Но гарваните били вече изчезнали и никой не можал да им каже накъде са отлетели. За да могат по-бързо да намерят момчето, Ака наредила дивите гъски да тръгнат две по две в различни посоки да го търсят. Два дни по-късно, независимо от това дали са го намерили, или не, те трябвало да се срещнат в Северозападен Смоланд, на един

висок връх, който прилича на прорязана кула и се нарича Таберг. След като Ака им обяснила пътните знаци и им разказала подробно как ще намерят Таберг, те се пръснали.

Белият гъсок си избрал за спътница Дюнфин и двете птици тръгнаха да обикалят насам-натам, силно обезпокоени за Палечко. На едно място чули един дрозд, който седял на върха на едно дърво, да се оплаква, че някой си, който казал, че се нарича Отвлеченият от гарваните, му се подигравал. Те се разговорили с дрозда и той им показал накъде е отпътувал Отвлеченият от гарваните. После срещнали един гълъб, след това кос и паток и всички им се оплакали от някакъв пакостник, който смущавал песните им и казал, че се нарича ту Отвлеченият от гарваните, ту Пленникът на гарваните, ту Грабнатият от гарваните. Така те могли да проследят Палечко чак до обраслата с бурени степ в Сюнербу.

След като намериха Палечко, гъсокът и Дюнфин поеха на север, към Таберг. Но пътят беше дълъг и тъмнината ги настигна, преди още да съгледат върха. „Само да стигнем утре там, всички неприятности ще се свършат“ — мислеше си момчето, като се мушкаше по-надълбоко в сламата, за да се стопли.

През цялото време кравата мърмореше в преградката си, Изведнъж тя заговори на момчето:

— Някой от вас, гостите, не каза ли, че бил джудже? Ако е така, той сигурно знае да се грижи за крава.

— Какво трябва да ти се направи? — попита момчето.

— Всичко — отговори кравата. — Нито съм издоена, нито съм чесана. Нямам никаква вечеря в яслите и под мен не е изчистено. На мръкване господарката дойде, за да се погрижи за мен както обикновено, но й стана лошо и трябваше да се прибере. Оттогава не е идвала.

— Жалко, че съм толкова малък и слаб — отвърна момчето. — Едва ли ще мога да ти помогна.

— Не се опитвай да ме убедиш, че си слаб, защото си малък — каза кравата. — Всички джуджета, за които са ми разказвали, били толкова силни, че можели да носят цял товар сено и убивали крава с юмрук.

Момчето не можа да не се изсмее на кравата.

— Онези джуджета са били съвсем други — каза то. — Но аз все пак ще ти сваля веригата и ще отворя вратата, за да можеш да излезеш и утолиш жаждата си от някоя локва в двора. Ще се опитам също така да се покатеря в плевнята, за да ти съборя малко сено в яслите.

— Е, и това е помощ — отвърна кравата.

Момчето изпълни обещанието и когато кравата застана пред пълните ясли, то си помисли, че най-после ще може да си легне. Но едва се беше сгушило в сламата и кравата пак се обади.

— Ти сигурно ще ми се разсърдиш, ако те помоля за още нещо — каза тя.

— Няма да се разсърдя. Само дано е нещо, което мога да направя — отговори момчето.

— Тогава ще те помоля да отидеш в къщата отсреща и да видиш какво прави господарката. Боя се да не ѝ се е случило нещо лошо.

— Това не мога да направя — отвърна момчето. — Не смея да се показвам пред хора.

— Да не би да те е страх от една стара, болна бабичка? — попита кравата. — Тогава няма защо да влизаш в къщата. Застани отвън и погледни през пролуката на вратата!

— Щом искаш само това, ще го направя — каза момчето.

То отвори вратата на обора и излезе навън. Нощта беше ужасна. Нямаше нито луна, нито звезди, вятърът виеше, дъждът плющеше. Но най-лошото беше, че на покрива на къщата бяха кацнали една до друга седем големи кукумявки. Страшно беше да ги слуша само как се оплакват от времето, а още по-страшна беше мисълта, че ако някоя от тях го забележи, с него е свършено.

— Тежко на малките! — каза момчето, като тръгна през двора, и имаше защо да го каже. Докато стигне до къщата, то два пъти падна и единия път вятърът го събори в една локва, която беше толкова дълбока, че то едва не се удави. Най-сетне стигна.

Покатери се по няколко стъпала, с мъка се прехвърли през прага и се намери в пруста. Вратата на стаята беше затворена, но в долния ѝ ъгъл беше изрязано едно голямо парче, за да може котката да влиза и излиза, и за момчето не беше трудно да погледне вътре. Но едва долепило око, то се дръпна уплашено. На пода лежеше просната една стара жена с бели коси. Тя нито се движеше, нито охкаше, а лицето ѝ

се открояваше с някаква странна белота, като че ли невидима луна хвърляше върху него бледата си светлина.

Момчето си спомни, че когато дядо му умря, неговото лице беше също така бяло и разбра, че старицата, която лежеше на пода в стаята, е умряла. Смъртта е дошла така внезапно, че тя дори не е успяла да стигне до леглото.

Момчето ужасно се изплаши, като си помисли, че е само с мъртвата в тъмната нощ. Презглава се хвърли към стълбите и хукна към обора.

Като разказа на кравата какво е видяло в къщата, тя престана да яде.

— Ах, значи, господарката е мъртва! — каза тя. — Тогава и на мен скоро ще ми дойде краят!

— Все ще се намери някой да се погрижи за теб — опита се да я утеши момчето.

— Ти не знаеш — каза кравата, — че аз отдавна съм надминала възрастта, в която обикновено продават кравите за клане. Но все ми е едно дали ще живея, или не, щом господарката няма вече да се грижи за мен.

Кравата замълча и момчето забеляза, че тя нито спи, нито яде. Не след дълго тя отново заговори.

— На голия под ли лежи? — попита тя.

— Да — отвърна момчето.

— Тя винаги идваше в обора и ми разказваше всичките си грижи — продължи кравата. — Аз разбирах какво казва, макар че не можех да и отговоря. През последните дни все се боеше, че няма да има никой при нея, когато умре. Тревожеше се, че няма кой да ѝ затвори очите и да скръсти ръцете ѝ на гърдите. Може би ти ще се съгласиш да направиш това?

Момчето се колебаеше. Спомняше си, че когато дядо му умря, майка му много държеше да го нагласи както трябва. То знаеше, че това трябва да се направи. Но от друга страна чувствуваше, че няма да посмее да отиде при умрялата в тази ужасна нощ. Не отказа, но и не направи нито крачка към вратата.

Известно време старата крава мълча, като че ли очакваше отговор. Но момчето не казваше нищо и тя не повтори молбата си. Вместо това започна да му разказва за господарката си.

Имаше какво да се разкаже. Най-напред тя разправи за децата, които господарката отгледала. Те идвали в обора всеки ден, а лете излизали с добитъка по ливадите и блатата, та старата крава добре Ги познавала. Всички те били добри, весели и работливи. Една крава добре знае колко струва пазачът ѝ.

Имаше какво да се разказва и за чифлика. Някога той не е бил толкова беден като сега. Бил много голям, макар че по-голямата част от земята му била блатиста и каменлива. Нивите не били много, но навсякъде имало отлична паша. Оборът бил пълен с крави и волове, а в къщата царели радост и веселие. Когато господарката отваряла вратата на обора, тя пеела и се смеела, а кравите мучели от удоволствие, като я чували, че идва.

Ала господарят умрял още когато децата били малки и неспособни за работа и господарката трябвало да поеме върху своя гръб чифлика с целия му труд и грижи. Тя била силна като мъж и сама оряла и жънела. Вечер, когато идвала в обора, за да издои кравите, понякога плачела от умора. Но като помисляла за децата си, пак се развеселявала. Изтривала сълзите и казвала:

— Няма нищо. И аз ще видя добри дни, само да пораснат децата. Да, само да пораснат.

Но когато децата израствали, обхващал ги странен копнеж. Не искали да стоят у дома си, а тръгвали за далечни страни. Майка им не видяла никаква помощ от тях. Някои от децата били вече женени, преди да заминат, и оставили своите деца в чифлика. Сега те идвали с господарката в обора, както някога родителите им. Грижели се за кравите и били добри и трудолюбиви. А вечер, когато дояла кравите и понякога заспивала от умора, господарката се ободрявала, като мислела за тях.

— И аз ще видя добри дни — казала тя, като пропъждала съня си, — само да пораснат внучетата ми.

Но когато израствали, и те отивали в чуждите страни при родителите си. Никой не се връщал, никой не се задържал в къщи. В чифлика останала само старата господарка.

Тя никога не ги молела да останат при нея. — Защо да ги моля, Червенушке, да останат при мен, когато могат да заминат по широкия свят и да живеят добре? — казвала тя, като стояла в преградката при старата крава. — Тук в Смоланд ги чака само сиромашия.

Но когато заминало и последното внуче, като че свършил и нейният живот. Тя изведнъж се привела, побеляла и почнала да се препъва, като ходи, сякаш не можела вече да се движи. Престанала и да работи. Не се грижела вече за чифлика, изоставила всичко. Не поддържала къщата, разпродала воловете и кравите. Запазила само старата крава, която сега разговаряше с Палечко. Оставила я, защото всички деца се били грижили за нея.

Тя можела да наеме прислужница и ратаи, които да ѝ помагат, но не могла да търпи чужди хора, след като своите я били изоставили. Дори като че ли се радвала, че чифликът пропада — нали никое от децата не искало да дойде да го поеме. Не я тревожело това, че е обедняла, защото никога не мислела за себе си. Но много се бояла да не би децата да разберат колко ѝ е трудно.

— Само децата да не научат! — въздишала тя, като се препъвала из обора.

Децата често ѝ пишели и я молили да отиде при тях, но тя не искала. Не искала да види онази страна, която ѝ ги била отнела. Сърдита ѝ била.

— Глупаво е, че не обичам тази страна, където те се чувствуват добре — казвала тя, — но не искам да я видя.

Мислела само за децата си и за това, че е трябвало да заминат. Лете извеждала кравата, за да попасе край голямото блато. Седяла цял ден там с ръце в скута, а когато се прибирали, казвала:

— Виждаш ли, Червенушке, ако тук имаше големи плодородни ниви вместо тези безплодни блата, те нямаше да заминават.

Ядосвала се на блатата, от които нямало никаква полза. Часове седяла и разправяла, че децата са я напуснали заради блатата.

Тази вечер тя била по-слаба и по-немощна от всеки друг път. Не могла дори да я издои. Подпряла се на преградката и разказала, че идвали двама селяни и искали да купят блатото. Щели да го пресушат и да го обработят. Това я и тревожело, и радвало.

— Чу ли, Червенушке — рекла тя, — чу ли, те казаха, че в блатото може да расте ръж. Сега ще пиша на децата да се върнат. Няма защо да стоят повече там, щом могат да си изкарват хляба в къщи.

И се прибрала, за да им пише.

Момчето не слушаше вече кравата. То беше отворило вратата на обора и отиваше при мъртвата, от която неотдавна толкова се боеше.

Известно време стоя неподвижно, като само се оглеждаше.

Къщата не му се видя толкова бедна, колкото очакваше. Беше пълна с неща, каквито се срещат у хора, които имат роднини в Америка. В единия ъгъл имаше стол-люлка, масата до прозореца беше покрита с пъстра плюшена покривка, друга хубава покривка беше постлана на леглото, по стените висяха снимки на заминалите деца и внуци в рамки с красива резба, на скрина имаше високи вази и няколко свещника с дебели вити свещи.

Момчето намери кутия кибрит и запали свещите не за да вижда по-добре, а защото мислеше, че по този начин ще отдаде почит на умрялата.

После отиде при нея, затвори очите ѝ, скръсти ѝ ръцете на гърдите и махна тънките сиви коси, паднали върху лицето ѝ.

И през ум не му минаваше да се плаши. Беше му много мъчно, че тя е трябвало да преживее старините си в самота и копнеж. Тази нощ поне то щеше да бди над мъртвата.

Намери книгата с псалмите и прочете полугласно няколко псалми. Но посред четенето изведнъж спря, защото си спомни за майка си и баща си.

Помисли си само колко много могат да страдат родителите за децата си! Това никога не му беше минавало през ума. Като че ли животът им свършва, когато децата ги няма. Сигурно и неговите родители страдат сега за него така, както беше страдала старицата!

Тази мисъл го зарадва, но му се видя и малко невероятна. Никой не можеше да страда за такъв като него.

Но той сигурно щеше да се промени.

Погледна снимките на заминалите. Това бяха едри, здрави мъже и жени със сериозни лица. Имаше булки с дълги рокли, мъже с хубави дрехи и деца с къдрави коси в красиви бели дрешки. Изведнъж му се стори, че те гледат като слепи във въздуха и не искат да прогледнат.

— Нещастници! — обърна се момчето към снимките. — Майка ви умря. Вие вече не можете да поправите стореното. Но моята майка е жива!

То млъкна и се усмихна на себе си.

— Моята майка е жива! — повтори то. — И баща ми, и майка ми са живи!

XVIII
ОТ ТАБЕРГ ДО ХУСКВАРНА

ПЕТЪК, 15 АПРИЛ

Момчето стоя будно цяла нощ; заспа чак на разсъмване и сънува баща си и майка си. Едва можа да ги познае. Косите им бяха посивели, лицата — състарени и сбръчкани. То ги попита защо са така променени, а те отговориха, че са остарели от мъка по него. Момчето се и трогна, и учуди, защото винаги беше смятало, че те ще се радват, ако го няма в къщи.

Когато се събуди, беше хубава и ясна сутрин. То хапна първо парче хляб, който намери в къщата, после нахрани двете гъски и кравата и отвори вратата на обора, за да може кравата да отиде в съседния чифлик. Като я видеха сама, съседите щяха да разберат, че с господарката ѝ се е случило нещо, и щяха да побързат да дойдат в усамотения чифлик, за да проверят какво има. Тогава щяха да я намерят и да я погребат.

Щом се издигнаха във въздуха, гъските и момчето видяха една висока скала с почти отвесни стени и отсечен връх отгоре; те разбраха, че това трябва да е Таберг. На върха стояха Ака с Юкси и Какси, Колме и Нелйе, Вииси и Кууси и шестте млади гъски и ги чакаха. Не може да се опишат радостта им, квакането, викането и махането с криле, когато-разбраха, че гъсокът и Дюнфин са успели да намерят Палечко.

Склоновете на Таберг бяха обрасли почти догоре с гори, но самият връх беше гол и от него се виждаше цялата околност. На изток, на юг и на запад се простираше бедно откъм растителност плато с тъмни борови гори, кафяви блата, покрити с лед езера и синеещи се планински вериги. Момчето само се увери, че това, което разказваха, беше вярно: който е създавал тази страна, не си е дал много труд, а я е направил набързо. На север обаче картината беше съвсем друга. Там страната като че ли беше създавана с много любов и грижа. Навсякъде се виждаха красиви планини, закътани долини и тихи рекички, криволичещи към голямото езеро Ветер. По него нямаше нито следа от лед и то блестеше така, като че ли беше пълно не с вода, а с някаква синя светлина.

Именно Ветер правеше гледката на север толкова хубава. Синьото сияние сякаш се издигаше от езерото и заливаше цялата страна. Горите и хълмовете, покривите и кулите на града Йончюпинг, който се виждаше на брега на Ветер, бяха обвити в светла синевина, от която боляха очите. „Ако има земя на небето — мислеше си момчето, — тя сигурно ще е така синя.“ Сега то имаше представа как изглежда раят. Към края на деня гъските продължиха пътя си над сините долини. Те бяха в чудесно настроение, крякаха и вдигаха такъв шум, че всички, които можеха да чуват, ги забелязваха.

Това беше първият истински хубав пролетен ден в тази местност. Досега пролетта си беше вършила работата в дъжд и вятър и когато изведнъж настъпи хубавото време, всички почнаха да мечтаят за лятна топлина и зелени гори. И когато дивите гъски прелитаха високо над земята, волни и безгрижни, всички зарязваха работата си и ги проследяваха с поглед.

Първи забелязаха гъските през този ден миньорите при Таберг, които копаеха руда на повърхността на земята. Като чува квакането, те престанаха да копаят и един от тях викна към птиците:

— Къде отивате? Къде отивате?

Гъските не разбраха какво казва, но момчето се наведе от гърба на гъсока и отговори:

— Там, където няма нито търнокопи, нито чукове! Когато чува тези думи, миньорите си помислиха, че техният копнеж е превърнал квакането на гъските в човешки глас:

— Нека дойдем и ние! Нека дойдем и ние! — развикаха се те.

— Догодина! — отговори момчето. — Догодина!

Дивите гъски летяха по реката Таберг към езерото Мунк и навсякъде вдигаха същата врява. На тясната ивица земя между езерото Мунк и Ветер се намираще Йончюпинг с големите си заводи. Дивите гъски прелетяха най-напред над книжната фабрика край езерото Мунк. Обедната почивка тъкмо се беше свършила и големи групи работници се стичаха към вратата на фабриката. Като чуваха дивите гъски, те се спираха за миг, за да ги погледат.

— Къде отивате? Къде отивате? — извика един работник. Дивите гъски не го разбраха, но момчето отговори:

— Там, където няма нито машини, нито парни котли! Когато чува тези думи, работниците си помислиха, че техният копнеж е

превърнал квакането на гъските в човешки глас.

— Нека дойдем и ние — провикнаха се неколцина от тях. — Нека дойдем и ние!

— Догодина! — отвърна момчето. — Догодина!

После гъските прелетяха над прочутата кибритена фабрика на брега на Ветер, голяма като крепост, забила високите си комини-в небето. Из дворовете не се мяркаше жива душа, но в една голяма зала седяха млади работнички и пълнеха кутии с кибритени клечки. Заради хубавото време те бяха отворили прозорците, та крякането на дивите гъски долетя до тях. Едно момиче, което седеше близо до прозореца, се подаде с кутия кибрит в ръка и извика:

— Къде отивате? Къде отивате?

— В онази страна, дето няма нужда нито от свещи, нито от кибрит — отговори момчето.

Момичето беше убедено, че чува само квакане на гъски, но понеже му се стори, че различава и човешка реч, то извика в отговор:

— Нека дойда и аз! Нека дойда и аз!

— Догодина! — отвърна момчето. — Догодина!

На изток от фабриките, на най-красивото място, което един град може да си избере, се издига Йончопинг. Тясното езеро Ветер е обградено от изток и от запад с високи и стръмни пясъчни брегове, но точно на юг тези пясъчни стени се снишават, като че ли за да направят място за една голяма врата, през която може да се достигне езерото. И посред вратата, с планини наляво и планини надясно, с езерото Мунк зад него и Ветер пред него, лежи Йончопинг.

Гъските прелетяха над дългия и тесен град, като вдигаха и тук същата врява. Но в града никой не ги заговори. Не можеше и да се очаква, че гражданите ще спрат насред улицата и ще почнат да викат по дивите гъски.

Те продължиха пътя си по брега на Ветер и не след дълго стигнаха до болницата „Сана“. Някои от болните бяха излезли на една тераса, за да се порадват на пролетния въздух, и чува квакането на гъските.

— Къде отивате? Къде отивате? — попита един от тях с толкова слаб глас, че едва се чуваше.

— В страната, дето няма нито грижи, нито болести! — отговори момчето.

— Нека дойдем и ние! — викнаха болните.

— Догодина! — отвърна момчето. — Догодина! След известно време те стигнаха до Хускварна, която лежеше в една долина. Тя беше обградена със стръмни, живописни планини. Един поток се хвърляше от високата планина и падаше като тесен водопад. В подножието на планините имаше големи работилници и фабрики, в долината се намираха работническите жилища, заобиколени с градинки, а под тях се издигаше училището. Точно когато гъските минаваха над него, изби звънецът и децата започнаха да излизат на двора. Те бяха толкова много, че изпълниха целия двор.

— Къде отивате? Къде отивате? — развикаха се децата, като чува крякането на дивите гъски.

— Там, където няма нито учебници, нито уроци! — отговори момчето.

— Вземете и нас! — закрещяха децата. — Вземете и нас!

— Догодина, не тази година! — извика момчето. — Догодина, не тази година!

XIX
ГОЛЯМОТО ПТИЧО ЕЗЕРО

ДИВАТА ПАТИЦА ЯРО

На източния бряг на Ветер лежи Омберг, на изток от Омберг се намира Дагмосе, на изток от Дагмосе — езерото Токерн. Около Токери се простира голямата Остъотска равнина.

Токерн е доста голямо езеро, а някога е било още по-голямо. Но хората решили, че то покрива много голяма част от плодородната равнина и се опитали да източат водата, за да могат да засеят и дъното на езерото. Но не могли да пресушат цялото езеро, както искали, и то и досега покрива много земя. Но след като било източвано, езерото станало съвсем плитко и сега то почти никъде не е по-дълбоко от един-два метра. Бреговете му са се превърнали в мокри, кални тресавища и цялото езеро е осеяно с малки блатисти островчета.

Има едно растение, което много обича да стои с крака във водата, стига само тялото и главата му да са отгоре. Това е тръстиката. Тя не може да намери по-хубаво място от бреговете на Токерн и малките блатисти островчета. Тук се чувства толкова добре, че става по-висока от човешки бой и така гъста, че е почти невъзможно да се промъкнеш с лодка през нея. Тръстиката образува широк зелен пояс около цялото езеро, до което може да се достигне само от няколко места, където хората са направили проходи.

Но ако тръстиката затруднява хората, тя дава защита и подслон на много други същества. В нея има безброй малки вирчета и канали със зелена застояла вода, пълни с водна леща и водорасли, по които пълзят огромно множество личинки, малки рибки и червейчета. А край тези вирчета и канали има много скрити местенца, в които водните птици могат да мътят яйцата си и да отглеждат малките си, без да бъдат смущавани от врагове или от недостиг на храна.

И наистина в тръстиките на Токерн живеят невероятно много птици и те все повече се увеличават, защото виждат какво прекрасно място е то. Най-напред са се заселили тук дивите патици, каквито има с хиляди. Но те вече не владеят цялото езеро, а трябва да го споделят с лебеди, гмурци, водни кокошки, бекаси и безброй още други птици.

Токерн сигурно е най-хубавото и най-голямото птичо езеро в цялата страна и птиците трябва да се смятат щастливи, че имат толкова убежище. Но не се знае дали ще запазят още дълго време властта си върху тръстиките и блатистите брегове, защото хората не могат да забравят, че езерото покрива голямо пространство плодородна земя и непрекъснато се канят да го пресушат. Ако действително направят това, хиляди водни птици ще трябва да напуснат тази местност.

Когато Нилс Холгерсон пътуваше с дивите гъски, в Токерн имаше една дива патица на име Яро. Тя беше млада; преживяла бе само едно лято, една есен и една зима. Сега беше първата ѝ пролет. Тя беше пристигнала наскоро от Северна Африка и тогава езерото беше още замръзнало.

Една вечер, когато тя и други млади патици се забавляваха, като прелитаха насам-натам по езерото, един ловец гръмна няколко пъти срещу тях и улучи Яро в гърдите. Тя помисли, че ще умре, но за да не попадне в ръцете на онзи, който я беше прострелял, продължи да лети, додето имаше сили. Не мислеше накъде върви, мъчеше се само да отиде колкото може по-далеч. Когато силите я напуснаха, тя вече не беше над езерото. Намираше се навътре от брега и падна пред вратата на един от големите чифлици край Токерн.

Малко след това през двора мина млад ратай. Той съгледа Яро, приближи се и я вдигна. Но Яро, която искаше само да умре на спокойствие, събра последните си сили и клъвна ратая по пръста в желанието си да се освободи.

Яро не можа да се освободи, но от нападението ѝ все пак имаше полза — ратаят забеляза, че птицата е жива. Той я отнесе внимателно в къщата и я показа на господарката, млада жена с добродушно лице. Тя веднага я взе, погали я по гърба и избърса кръвта, която се процеждаше през пуха на шията ѝ. Разгледа я внимателно, видя колко е красива с тъмнозелената си лъскава глава, бялата огърлица на шията, кафявочервения гръб и сините ръбове на крилата и сигурно ѝ дожаля да не би да умре. Пригответи бързо една кошница и настани птицата в нея.

През всичкото това време Яро пляскаше с криле и се бореше да се освободи, но като разбра, че хората не искат да я убиват, легна си в кошницата с чувство на облекчение. Едва сега пролича колко е изтощена от болките и от загубата на кръв. Господарката понесе

кошницата към ъгъла до печката, но още преди да я остави, Яро бе затворила очи и бе заспала.

След известно време Яро се събуди, защото някой леко я побутваше. Тя отвори очи и едва не обезумя от ужас. Загубена беше, защото пред нея стоеше същество, по-опасно и от хората, и от грабливите птици. Това беше Цезар, пилчарят с дългата козина, който я гледаше любопитно.

Как се ужасяваше Яро миналото лято, тогава още малко, пухкаво жълто патенце, всеки път, когато над тръстиките се понасяше възглас: „Цезар идва! Цезар идва!“ Като виждаше кучето на кафяви и бели петна, разтворило страшната си, пълна със зъби уста, да се промъква през тръстиката, струваше й се, че вижда самата смърт. Надяваше се само да не доживее часа, когато ще срещне Цезар очи в очи. Сега за свое нещастие беше попаднала в чифлика, в който живееше Цезар, и той стоеше наведен над нея.

— Ти пък коя си? — изръмжа той. — Как си попаднала тук? Ти не живееш ли в тръстиките?

Яро едва събра смелост да отговори.

— Не ми се сърди, че съм тук, Цезар! — каза тя. — Аз не съм виновна. Раниха ме и домакините сами ме настаниха в тази кошница.

— Тъй ли? Значи, те те настаниха тука? Тогава сигурно искат да те лекуват, макар че според мен по-добре ще направят да те изядат, щом са те хванали. Но във всеки случай тук, в къщи, царува мир. Няма защо да се боиш толкова. Това не е Токерн.

С тези думи Цезар се отдалечи и си легна пред запаленото огнище. Като разбра, че страшната опасност отмина, умората отново налетя Яро и тя потъна в дълбок сън.

Когато се събуди пак, пред нея имаше съд с каша и вода. Яро още се чувствуваше зле, но беше гладна и почна да яде. Като я видя, че яде, домакинята се приближи и я погали зарадвана. После Яро отново заспа. Много дни наред тя само спа и яде.

Една сутрин Яро се почувствува толкова добре, че излезе от кошницата и тръгна по пода. Но след няколко крачки падна и остана да лежи. Тогава Цезар дойде, раззина голямата си уста и я захапа. Яро помисли естествено, че кучето ще я убие, но Цезар я занесе в кошницата, без да й причини никаква болка. Оттогава Яро се изпълни с такова доверие към Цезар, че когато отново излезе от кошницата,

отиде направо при кучето и легна до него. След това много се сприятелиха с Цезар и всеки ден Яро дълги часове спеше между лапите на кучето. Но към господарката Яро беше още по-привързана. Не изпитваше никакъв страх от нея и гальовно потриваше глава о ръката ѝ, когато тя идваше да я храни. Въздишаше от скръб, когато господарката излизаше от къщи, и ѝ казваше „добре дошла“ на своя собствен език, когато се връщаше.

Яро съвсем забрави колко се боеше по-рано от кучетата и от хората. Те ѝ се виждаха добри и кротки и тя ги обичаше. Искаше ѝ се да оздравее, за да отлети на Токерн и да разкаже на патиците, че старите им врагове не са опасни и че няма защо да се страхуват от тях.

Забелязала беше, че и хората, и Цезар имат спокойни очи които е приятно да гледаш. Единственото същество, чийто поглед я караше да изпитва боязън, беше домашната котка Клорина. И тя не ѝ правеше нищо лошо, но в нея нямаше доверие. Освен това постоянно ѝ натякваше, задето обичала хората.

— Ти си мислиш, че се грижат за теб, защото те обичат? — казваше Клорина. — Почакай само, докато се угоиш! Веднага ще ти извият врата. Знам ги аз тях!

Като всички птици, Яро имаше нежно и вярно сърце и много се смущаваше от такива думи. Не можеше да повярва, че господарката или пък малкото ѝ момченце, което с часове седеше до кошницата, като бърбеше и се шегуваше с нея, ще ѝ направят някакво зло. Струваше ѝ се, че и двамата я обичат така, както тя ги обича.

Един ден, когато Яро и Цезар лежеха на обичайното си място пред огнището, Клорина седна на плочата над огнището и почна да се заяжда с дивата патица.

— Чудя се, Яро, какво ще правите вие, дивите патици, догодина, когато пресушат Токерн и го превърнат в ниви — каза Клорина.

— Какво говориш, Клорина? — извика Яро и скочи уплашено.

— Все забравям, Яро, че ти не разбираш говора на хората като нас с Цезар — отвърна котката. — Иначе щеше да чуеш как снощните гости разказваха, че ще пресушат Токерн и че догодина дъното на езерото ще бъде сухо като пода на стаята. Затова се чудя къде ще вървите вие, дивите гъски.

Тия думи толкова ядосаха Яро, че тя почна да съска като змия.

— Ти си зла като гмурец — викна тя на Клорина. — Само искаш да ме скараш с хората. Аз не вярвам да направят подобно нещо. Нали знаят, че Токерн принадлежи на дивите патици. Защо ще правят толкова много птици бездомни и нещастни? Ти сигурно измисляш всичко това, за да ме плашиш! Дано те разкъса Горго орелът! Дано господарката ти остриже мустаците!

Но макар че избухна така, Яро не можа да накара Клорина да млъкне.

— Така ли? Значи, ти мислиш, че лъжа? — каза тя. — Попитай тогава Цезар! Снощи и той беше в къщи. Цезар никога не лъже.

— Цезаре — обърна се Яро към него, — ти разбираш езика на хората по-добре от Клорина. Кажи ми, нали тя не е разбрала добре? Помисли си какво ще стане, ако хората пресушат Токерн и превърнат дъното на езерото в ниви! Тогава няма да има вече водни бълхи и гнили водорасли за големите патици, нито попови лъжички и личинки за патетата. Ще изчезнат и тръстиките, в които сега малките се крият, докато се научат да летят. Патиците ще трябва да се изселят отгук и да си търсят друго място за живеене. Но къде ще намерят такова хубаво убежище като Токерн? Цезаре, кажи, че Клорина не е разбрала!

Държането на Цезар при тези думи беше много чудновато. Досега той беше съвсем буден, но когато Яро се обърна към него, почна да се прозява, турна дългата си муцуна върху предните лапи и дълбоко заспа.

Котката гледаше Цезар с лукава усмивка.

— Според мен Цезар няма да си даде труд да ти отговори — каза тя на Яро. — И той е като всички кучета: никога не искат да признаят, че хората могат да извършат несправедливост. Можеш да вярваш на думите ми. Ще ти кажа и защо искат да пресушат езерото точно сега. Докато вие, дивите патици, владеехте изцяло Токерн, те не искаха да го пресушават, защото от вас все пак имаха някаква полза. Но сега разни гмурци и други птици, които не им служат за храна, напълниха тръстиките и хората смятат, че няма защо да държат езерото заради тях.

Без да отговори на Клорина, Яро вдигна глава и извика в ухото на Цезар:

— Цезаре! Ти знаеш, че Токерн е пълен с патици и че когато те литнат, закриват небето като облак. Кажи, нали не е вярно, че хората се

канят да ги направят бездомни?

Тогава Цезар скочи и така се нахвърли върху Клорина, че тя трябваше да се покатери на една лавица.

— Ще те науча аз тебе да мълчиш, когато искам да спя! — викаше Цезар. — Вярно е, че ставаше дума да се пресуши тази година езерото. Но за това и по-рано често се е говорило, а нищо не стана. И аз съм против пресушаването. Какво ще стане с лова, ако пресушат Токерн? Ти си глупачка, щом се радваш на това! Как ще се забавляваме ние с теб, ако в Токерн няма птици?

ПРИМАМКАТА НЕДЕЛЯ, 17 АПРИЛ

След няколко дни Яро беше вече толкова добре, че можеше да лети из цялата къща. Господарката постоянно я галеше, а малкото ѝ момченце тичаше из градината и береше за нея първите поникнали стръкчета трева. Когато господарката я галеше, Яро си мислеше, че макар и да е достатъчно здрава, за да отлети до Токерн, когато поиска, не ѝ се ще да се раздели с хората. Нямаше нищо против да остане при тях за цял живот.

Но рано една сутрин господарката нахлузи на Яро примка, която ѝ пречеше да лети, и я даде на ратая, дето я беше намерил. Ратаят я взе под мишница и слезе с нея при Токерн.

Докато Яро боледуваше, ледът се беше стопил. Старата суха миналогодишна тръстика още стоеше край брега и по островчетата, но отдолу вече никнеха млади стръкове и зелените им връхчета бяха достигнали до повърхността на водата. Бяха си дошли вече и всичките прелетни птици. Човките на патиците надничаха от тръстиките. Гмурците се разхождаха с нови огърлици около шиите, а бекасите събираха сламки за гнездата си.

Ратаят седна в една лодка, сложи Яро на дъното и загреба по езерото. Яро свикна да очаква от хората само добро и затова каза на Цезар, който също беше с тях, че е много благодарна на ратая, задето я разхожда из езерото. Но защо трябваше да я държат вързана, тя нямаше никакво намерение да бяга. Цезар нищо не отговори. Тази сутрин той беше много мълчалив.

Единственото нещо, което се стори на Яро малко чудно, беше това, че ратаят си е взел пушката. Тя не можеше да повярва, че някой от тези добри хора в чифлика ще стреля по птиците. Освен това Цезар ѝ беше казал, че сега не се ходи на лов.

— Ловът е забранен по това време — беше казал той, — макар че това не важи за мен, разбира се.

Ратаят стигна до едно от малките, обракли с тръстика островчета. После слезе от лодката, събра голям куп суха тръстика и

залегна зад него. Яро остана да се разхожда, вързана с дълга връв за лодката. Изведнъж тя съгледа няколко млади патици, с които по-рано летеше над езерото. Те бяха надалеч, но Яро ги повика с високи крясъци. Те ѝ отговориха и едно голямо, красиво ято се приближи към тях. Още отдалеч Яро почна да им разказва за чудното си спасение и за добрината на хората. В този миг зад нея проехтяха два изстрела. Три патици паднаха мъртви във водата, Цезар се хвърли и ги хвана.

Тогава Яро разбра. Хората я бяха спасили, за да могат да я използват като примамка, и бяха сполучили. Три патици умряха заради нея! Мислеше, че и тя ще умре от срам. Струваше ѝ се, че и приятелят ѝ Цезар я гледа с упрек и когато се прибраха в къщи, не посмя да легне да спи до кучето.

На другата сутрин пак я заведоха на езерото. И този път тя скоро видя няколко патици. Но като забеляза, че идват към нея, развика се:

— Махайте се, махайте се! Внимавайте! Летете настрана! Зад тръстиката се крие ловец. Аз съм само примамка!

И тя наистина успя да ги отклони, преди да бяха достигнали на един изстрел разстояние.

Яро не можа да отскубне нито стръкче трева, толкова беше заета да се оглежда. Тя предупреждаваше всички птици, които се приближаваха. Предупреждаваше дори и гмурците, макар че ги мразеше, защото прогонваха патиците от най-хубавите им скривалища. Но не искаше никоя птица да загине зарад нея. И благодарение на бдителността ѝ ратаят трябваше да се прибере, без да гръмне нито веднъж.

За нейна изненада Цезар нямаше такъв недоволен вид както предишния ден, а когато настъпи вечерта, той я ухапа за гърба, занесе я до огнището и я сложи да спи между предните му лапи.

Но Яро вече не се чувствуваше добре в къщи, тя беше дълбоко покрусена. Като си помислеше само, че хората никога не са я обичали, сърцето ѝ се свиваше. Когато господарката или малкото момченце идваха да я погледят, тя пъхаше човка под крилото си и се преструваше на заспала.

Много дни наред Яро продължаваше незавидната си служба и вече я познаваше целият Токерн. Една сутрин, когато викаше както обикновено: „Внимавайте, птици! Не се приближавайте до мен! Аз съм само примамка!“ — едно гнездо на гмурец доплува до островчето,

на което беше вързана. Това не бе нещо много чудно. Гнездото беше миналогодишно и понеже гнездата на гмурците са направени така, че могат да плуват като лодки, често се случваше да се носят по езерото. Но Яро все пак се спря да погледа, защото гнездото идваше право към островчето, като че ли някой го управляваше.

Когато гнездото се приближи, Яро видя, че в него стои едно човече, най-малкото човече, което беше виждала някога, и го управлява с две пръчици. Това човече й извика:

— Яро, ела, колкото можеш по-близо до водата и бъди готова да отлетиш! Скоро ще бъдеш на свобода.

Не мина много време и гнездото стигна до брега, но малкият гребец не го напусна, а остана сгушен между клончетата и сламките. Яро също стоеше на едно място. Тя беше замряла от страх да не би да открият освободителя й.

После отнякъде долетя ято диви гъски. Яро се сепна и почна да ги предупреждава със силни викове, но въпреки това те прелетяха няколко пъти над островчето. Летяха много високо, по-високо от изстрел, но ратаят все пак гръмна два пъти по тях. Преди още да отзвучат изстрелите, хлапето скочи на брега, измъкна едно малко ножче и с няколко бързи движения срязва примката на Яро.

— Бягай сега, Яро, докато ратаят още не е напълнил пушката! — извика то, скочи в гнездото и отплува.

Ловецът, който гледаше към гъските, не забеляза, че Яро е освободена, но Цезар внимателно следеше какво става и когато Яро замахна с криле, спусна се към нея и я ухапа за гърба.

Яро завика жално, а джуджето, което я беше освободило, каза спокойно на Цезар:

— Ако си толкова честен, колкото изглеждаш, ти няма да заставяш една добра птица да стои тук и да примамва другите към гибел.

Като чу тези думи, Цезар се озъби злобно, но в следващия миг пусна Яро.

— Бягай, Яро! — каза той. — Ти наистина си твърде добра, за да служиш за примамка. Аз исках да те задържа само защото без теб къщата ще бъде празна.

ПРЕСУШАВАНЕТО НА ЕЗЕРОТО СРЯДА, 20 АПРИЛ

Без Яро в къщата наистина почувствуваха голяма празнота. На кучето и котката времето се струваше дълго, защото нямаше за кого да се карат, а на господарката ѝ липсваше веселото квакане, с което Яро я посрещаше всеки път, когато се връщаше в къщи. Но най-много тъгуваше за нея малкото момченце Пер Ола. То беше едва на три години и беше единствено дете. Досега то не бе имало такъв другар в игрите като Яро. Откакто чу, че Яро се е върнала при патиците в Токерн, не можеше да се примири с това и почна непрекъснато да мисли как да я върне.

Пер Ола дълго бе разговарял с Яро, докато тя лежеше в кошницата си, и беше убеден, че патицата го разбира. Той помоли майка си да го заведе при езерото, за да намери Яро и да я убеди да се върне пак при тях. Майка му не искаше и да чуе, но той не се отказа да изпълни плана си.

На другия ден след изчезването на Яро Пер Ола излезе в градината. Както обикновено той почна да си играе сам, но Цезар лежеше на стълбите и когато майката извеждаше детето, каза:

— Наглеждай Пер Ола, Цезар!

Ако всичко си беше както обикновено, Цезар щеше да обърне внимание на тази заповед и детето щеше да бъде така добре пазено, че никаква опасност нямаше да го заплашва. Но тези дни Цезар не приличаше на себе си. Той знаеше, че селяните, които живеят около Токерн, сериозно мислят да пресушат езерото и почти са решили да направят това. Патиците щяха да си отидат и Цезар вече нямаше да види почтен лов. Това нещастие така го тревожеше, че забрави да надзирава Пер Ола.

А детето, щом се намери само в градината, веднага реши, че сега е удобно време да отиде на Токерн и да поговори с Яро. То отвори вратичката и тръгна надолу към езерото по тясната пътечка през ливадите. Докато къщата се виждаше, то вървеше съвсем бавно, но после почна да тича. Страх го беше да не го извика обратно майка му

или някой друг. Не мислеше да прави нищо лошо, искаше само да убеди Яро да се върне, но чувствуваше, че другите в къщи няма да одобряват намеренията му.

Като стигна на брега, детето извика няколко пъти Яро. Почака известно време, но Яро не се показа. Видя много птици, които приличаха на дивата патица, но те прелитаха край него, без да му обръщат внимание, и то разбра, че това са други патици.

И тъй като Яро не се показа никаква, момченцето си каза, че сигурно ще я намери по-лесно, ако тръгне по езерото. На брега имаше цял куп хубави лодки, но те бяха вързани. Не беше вързана само една стара, пробита лодка, която никой не помисляше да използва. И Пер Ола се покатери с мъка в нея, без да гледа, че цялото ѝ дъно е заляно с вода. Той не можеше да вдигне веслата, а започна да клати и люлее лодката. Сигурно нито един възрастен човек не би могъл да кара лодка из Токерн по този начин, но нали малките деца винаги имат чудната способност да се намерят точно там, където водата е дълбока и нещастиято дебне. И скоро Пер Ола се носеше по Токерн и викаше Яро.

Като клатеше така старата лодка по езерото, цепнатините ѝ се отваряха все повече и повече и тя почна да се пълни с вода. Пер Ола никак не се смущаваше от това. Той седеше на малката пейка на носа на лодката, викаше по всяка птица, която зърнеше, и се чудеше защо Яро не идва.

Най-после Яро съгледа Пер Ола. Тя чу, че някой я вика с името, което хората ѝ бяха дали, и разбра, че момченцето е дошло на Токерн, за да я търси. Яро много се зарадва, че все пак един човек наистина я обичаше. Спусна се като стрела при Пер Ола, седна до него и се остави да я гаят. И двамата бяха много щастливи, че отново се виждат.

Но изведнъж Яро забеляза в какво състояние е лодката. Тя беше наполовина пълна с вода и всеки момент можеше да потъне. Яро се опита да обясни на Пер Ола, че той трябва да излезе на брега, тъй като не може нито да лети, нито да плува, но Пер Ола не я разбра. Без да се бави нито миг, Яро се спусна да търси помощ.

След малко тя се върна, като носеше на гърба си едно джудже, много по-малко от Пер Ола. Ако не говореше и не се движеше, момченцето би го взело за кукла. Джуджето накара Пер Ола веднага да вземе тънкия дълъг прът, който лежеше на дъното на лодката, и да се

опита да я избута към едно малко островче. Пер Ола го послуша и скоро двамата започнаха с общи усилия да бутат лодката. С няколко удара стигнаха до обраслото с тръстика островче и на Пер Ола му бе заповядано да слезе на сушата. В момента, когато стъпи на земята, лодката се напълни с вода и потъна на дъното.

Като видя това, момченцето разбра, че майка му и баща му много ще му се сърдят. То беше готово да се разплаче, ако нещо друго не отвлече вниманието му. На островчето кацна ято големи сиви птици и джуджето го заведе при тях. Там то почна да му разказва кои са те и какво говорят. Това беше толкова забавно, че Пер Ола забрави всичко друго.

През това време хората в чифлика бяха забелязали, че момченцето е изчезнало и почнаха да го търсят. Претърсиха стопанските постройки, погледнаха в кладенеца, надникнаха в килера, после тръгнаха по пътищата и пътеките, обиколиха съседните чифлици, за да проверят дали не е отишло там, и най-после слязоха да го търсят долу при Токерн. Но колкото и да се стараха, не можаха да го намерят. Най-после откриха следите на Пер Ола при лодките. Тогава забелязаха, че старата, пробита лодка я няма на брега и разбраха цялата работа.

Господарят и ратаите веднага се качиха на лодките и тръгнаха да търсят момченцето. Обикаляха Токерн до късно вечерта, но от детето нямаше нито следа. Ясно беше, че старата лодка е потънала и детето лежи мъртво на дъното на езерото.

Мръкна се, но майката на Пер Ола все още продължаваше да обикаля по брега. Всички бяха убедени, че детето се е удавило, но на нея не ѝ се искаше да повярва това и продължаваше да го търси. Надничаше между тръстиките и коравата блатна трева и безспирно обикаляше тинестия бряг, без да забелязва, че краката ѝ потъват дълбоко и че цялата е мокра. Беше безкрайно нещастна. Сърцето ѝ се късаше. Не плачеше, но кършеше ръце и викаше детето си с висок, сърцераздирателен глас.

В това време кучето Цезар, което бе проследило господарката си до езерото, се приближи до нея, хвана я за полата и я задърпа.

— Какво правиш, Цезар? — извика тя, като се опита да се освободи. Но после изведнъж избухна: — Да не би да знаеш къде е Пер Ола?

Цезар залая весело и се спусна напред. Уверена, че той знае къде е Пер Ола, господарката хукна след него и скоро чу детски плач.

С Палечко и птиците Пер Ола бе прекарал най-веселия ден в живота си, но сега се бе разплакал, защото беше гладен и се страхуваше от тъмнината, й много се зарадва, когато баща му, майка му и Цезар дойдоха да го приберат.

XX
ПРЕДСКАЗАНИЕТО

ПЕТЪК, 22 АПРИЛ

Една нощ, когато спеше на едно островче в Токерн, момчето се събуди от пляска на весла. То отвори очи, но веднага почна да премигва, заслепено от силна светлина.

Отначало не можеше да разбере какво свети толкова силно в езерото, но скоро съгледа край тръстиките лодка, на кърмата на която гореше катранена факла, закрепена на желязна подставка. Червената светлина на факлата се отразяваше в тъмното като нощ езеро. Ярката светлина сигурно привличаше рибите, защото край нея се виждаха във водата множество черни сенки, които непрекъснато се движеха и сменяха местата си.

В лодката седяха двама старци. Единият гребеше, а другият седеше на кърмата и държеше в ръката си късо копие с груби, извити на върха куки. Онзи, който гребеше, сигурно беше беден рибар. Той беше дребен, слаб и загорял от слънцето, а палтенцето му беше тънко и износено. Виждаше се, че е свикнал да излиза навън по всяко време, без да обръща внимание на студа. Другият беше охранен, добре облечен и приличаше на тежък, самоуверен чифликчия.

— Спри тука! — каза чифликчията тъкмо когато стигнаха пред островчето, на което спеше момчето. После бързо хвърли копието във водата. Когато го изтегли обратно, с него се показа от дълбочината една дълга, хубава змиорка.

— Погледни! — каза той, като освобождаваше змиорката от куката. — Бива си я. Мисля, че засега наловихме достатъчно, можем вече да се прибираме.

Но другарят му седеше, без да вдигне веслата, и се оглеждаше. — Колко хубаво е езерото тази вечер! — каза той, И наистина беше така. Водата бе съвсем спокойна и гладка с изключение на следата, която лодката оставяше след себе си. Под светлината на факлата тази следа блестеше като златна пътека. Небето беше ясно, тъмносиньо и гъсто обсипано със звезди. Островчетата закриваха брега. Само на запад се издигаше връхът Омберг, висок и мрачен, много по-могъщ от обикновено, и изрязваше голям триъгълник в небосвода.

Другият обърна глава, за да не му пречи светлината, и също се огледа. — Да, Остерйотланд е красива страна — каза той, — но най-хубавото не е красотата ѝ.

— А кое ѝ е най-хубавото? — попита гребецът.

— Това, че винаги е била славна и почитана страна.

— Вярно, че е така.

— И че винаги ще си остане такава.

— Отде знаеш? — попита гребецът. Чифликчията се изправи и се подпря на копието.

— Има една стара история, която в нашия род се предава от баща на син. В нея се разправя какво ще стане с Остерйотланд.

— Разкажи ми я тогава — помоли гребецът.

— Ние обикновено не я разказваме на кой да е, но от един стар приятел няма защо да я крия.

— В Улваса в Остерйотланд — продължи той и по тона му личеше, че разказва нещо, което е чул от други и знае вече наизуст — живеела преди много години една жена, която гадаела бъдещето и предсказвала на хората какво ще им се случи така точно и сигурно, като че ли вече се е случило. Тя се прочула навред с това и, разбира се, отблизо и далеч се стичали хора, за да научат добро ли ги чака, или зло.

Един ден, когато жената от Улваса седяла в стаята си к предяла, както бил обичаят едно време, в стаята влязъл беден селянин и седнал на скамейката до вратата.

„За какво ли мислите, милостива госпожо?“ — попитал след известно време селянинът.

„Мисля си за възвишени и свети неща“ — отвърнала тя. „Ами мога ли да попитам за нещо, което ми е легнало на сърцето?“ — рекъл селянинът.

„Знам какво ти е легнало на сърцето: дали ще събереш много жито от нивата си. Кралят пък се допитва до мен какво ще стане с короната му, а папата — какво ще стане с ключовете на папския престол.“

„Да, не е лесно да се отговаря на такива въпроси — казал селянинът, — Чувал съм също, че няма човек, който да си е отишъл оттук доволен от получения отговор.“

При тези думи жената от Улвоса си прехапала устните и се понадигнала на стола.

„Аха, такива ли работи си чувал за мен? — каза тя. — Направи тогава опит: попитай какво искаш да знаеш, за да видиш дали мога да отговоря така, че да останеш доволен.“

Селянинът не чакал нова покана. Той казал, че е дошъл да узнае бъдещето на Остерйотланд. Нищо на света не му било така мило, както родината му и щял да бъде щастлив до последния си час, ако получил хубав отговор.

„Само това ли искаш да знаеш? — рекла ясновидката. — Тогава можеш да бъдеш доволен. Аз веднага мога да ти кажа, че Остерйотланд винаги ще има нещо, с което да превъзхожда другите страни.“

„Да, това е хубав отговор, милостива госпожо — казал селянинът, — и аз бих бил напълно задоволен, ако можех да разбера как ще стане това.“

„Как ще стане ли? — отвърнала жената. — Нали знаеш, че Остерйотланд и сега е прочута? Мислиш ли, че има в Швеция друга област, която да може да се похвали едновременно с два такива манастира като манастирите в Алвастра и във Врета и с такава хубава катедрала като катедралата в Линчюпинг?“

„Може и да е така — казал селянинът, — но аз съм стар човек и знам, че хората се променят. Страх ме е да не дойде време, когато никой няма да ни почита нито заради Алвастра, нито заради Врета, нито за хубавата ни катедрала.“

„Може би си прав — съгласила се жената от Улвоса, — но няма защо да се съмняваш в предсказанието ми. Аз ще издигна сега нов манастир във Вадстена и той ще се прочуе из целия Север. Мало и голямо ще ходи там на поклонение и всички ще прославят страната, която има такова свято място.“

Селянинът отговорил, че много се радва на това. Но той знаел, че всичко е преходно и се питал какво ще прославя страната, ако манастирът зъв Вадстена някой ден изпадне в забвение.

„Не е лесно да те задоволи човек — каза жената, — но аз виждам толкова далеч в бъдещето, че мога да ти отговоря. Преди манастирът във Вадстена да загуби обаянието си, край него ще се издигне замък, който ще бъде най-красивият на своето време. Крале и

князе ще гостуват в него и ще се смята за чест на цялата страна, че има такава украсение.“

„И на това много се радвам — отвърнал селянинът. — Но аз съм стар човек и знам какво става с красотите на този свят. Ако замъкът западне, какво ще привлече тогава погледите на хората към тази страна?“

„Не е малко това, което искаш да знаеш — отвърнала жената от Улвосо, — но аз виждам толкова далеч, че забелязвам как се оживяват горите около Финспонг. Виждам как се издигат там леярни и ковачници и мисля, че цялата страна ще бъде на почит, защото произвежда желязо.“

Селянинът не отрекъл, че безкрайно се радва на това. Но ако нещата тръгнат зле, ако и железариите във Финспонг изгубят славата си, тогава Остерйотланд няма да има с какво да се похвали.

„Мъчно е да те задоволи човек — казала жената, — но далеч в бъдещето аз виждам как мъже, които са воювали в чужди страни, ще построят край бреговете на езерото чифлици, големи като замъци. Мисля, че тези чифлици ще донесат на страната не по-малка слава от всичко друго, което споменах.“

„Но ако дойде време, когато никой не ще цени големите чифлици?“ — упорствувал селянинът.

„Няма защо да се боиш — отвърнала жената. — Виждам как бликат лечебни извори в ливадите на Медеви край брега на Ветер. Сигурна съм, че изворите край Медеви ще донесат на страната такава слава, за която само можеш да мечтаеш.“

„Това, което чух, е голямо нещо — казал селянинът. — Но ако дойде време, когато хората ще търсят здраве при други извори?“

„Не се тревожи за това — отговорила жената от Улвосо. — Аз виждам как хората работят като мравки от Муталй до Мем. Те копаят канал напреко през страната и тогава името на Остерйотланд отново ще бъде на устата на всички.“

Но селянинът пак изглеждал неспокоен.

„Виждам как бързеите на река Мутала почват да въртят колела — казала жената от Улвосо и на страните и се появили две червени петна, защото почвала да губи търпение. — Чувам как гърмят чукове в Мутала и как тракат тъкачни станове в Норчъопинг.“

„Да, това е хубаво — съгласил се селянинът, — но всичко е променливо и мен ме е страх, че и това ще отmine и ще бъде забравено.“ Тогава жената изгубила търпение. „Ти твърдиш, че всичко е променливо — рекла тя, — но сега ще ти кажа нещо, което никога няма да се промени. Такива горди и упорити селяни като теб в тая страна ще има до края на света.“

Едва изрекла това и селянинът скочил щастлив и доволен, и почнал да ѝ благодари за хубавия отговор.

„Най-после съм доволен“ — казал той.

„Сега наистина разбирам какво си мислел.“

„Мислех, милостива госпожо — продължил селянинът, — че онова, което създават кралете и монасите, господарите и градските търговци, трае само няколко години. Но като ми казвате, че в Остерйотланд винаги ще има горди и упорити селяни, аз съм сигурен, че страната ще запази честта си. Защото само онези, които крачат прегърбени от вечната работа над земята, могат да предават благосъстоянието и славата на страната от век на век.“

XXI
ШАЯЧНАТА ДРЕХА

СЪБОТА, 23 АПРИЛ

Момчето летеше високо във въздуха. Под него се простираше голямата Остйотска равнина и то броеше многото бели черкви, които се издигаха сред малки букети от дървета. Не след дълго стигна до петдесет. Но скоро се умори и сбърка сметката.

В повечето чифлици имаше големи бели двуетажни къщи, толкова разкошни, че момчето не преставаше да се учудва.

— В тази страна сигурно няма селяни — каза си то, — щом не виждам селски къщи.

А дивите гъски веднага му отговориха:

— Тук селяните живеят като господари! Тук селяните живеят като господари!

В равнината нямаше вече нито лед, нито сняг и пролетната работа беше започнала.

— Какви са тези дълги раци, които пълзят из нивите? — попита след малко момчето.

— Плугове с волове! Плугове с волове! — отговориха дивите гъски.

Воловете се движеха по нивите съвсем бавно и изглеждаха като че ли стоят на едно място. Гъските им викаха:

— Ще свършите чак догодина! Ще свършите чак догодина!

Но воловете не им оставаха длъжни. Те вдигаха глави нагоре и измучаваха:

— За един час ние извършваме повече работа, отколкото вие през целия си живот.

На някои места в плуговете бяха впрегнати коне. Те се движеха много по-бързо и по-пъргаво от воловете, но гъските не можеха да не закачат и тях.

— Не ви ли е срам да вършите волска работа? — викаха те на конете. — Не ви ли е срам да вършите волска работа?

— А вас не ви ли е срам да мързелувате? — цвилеха конете в отговор. Докато конете и воловете работеха, овенът се разхождаше из двора на чифлика. Той беше току-що остриган и игрив, блъскаше

децата, гонеше кучето в колибката му и така се перчеше, като че ли беше господар на чифлика.

— Овньо, овньо, какво си направил с вълната си? — питаха дивите гъски, които прелитаха над чифлика.

— Пратих я във фабриката „Драгс“ в Норчъопинг — отговори овенът с провлечено блеене.

— Овньо, овньо, какво си направил с рогата си? — питаха пак гъските. Но овенът, за голямо негово огорчение, никога не бе имал рога и такъв въпрос беше най-голямата обида за него. Той така се разсърди, че дълго скача и размахва глава във въздуха.

По пътя се зададе човек, който караше пред себе си стадо сконски прасета. Те бяха малки, само на няколко седмици. Караха ги да ги продават. Макар и мънички, те крачеха храбро из пътя, като се притискаха едно до друго, сякаш търсеха защита.

— Грух, грух, грух, много рано се разделихме с татко и мама! Грух, грух, грух, какво ли ще стане с нас, горките прасенца? — казваха те.

Дори и на дивите гъски не им даде сърце да се подиграват с нещастните прасенца.

— Ще се наредите по-добре, отколкото си мислите! — извикаха им те, като прелетяха над тях.

Дивите гъски винаги бяха в настроение, когато летяха над равнина. Тогава никак не бързаха, минаваха от чифлик на чифлик и се шегуваха с домашните животни.

Като летяха над равнината, момчето си спомни една приказка, която беше чувало някога много отдавна. Не я помнеше точно в подробности, но знаеше, че в нея се разказваше нещо за някаква дреха, ушита наполовина от тъкано със златни нишки кадифе и наполовина от сив шаяк. Но притежателят на дрехата украсил шаяка с толкова много бисери и скъпоценни камъни, че той блестял повече от златното кадифе.

Момчето си спомни тази приказка, като гледаше Остерйотланд, защото тя представляваше една голяма равнина, граничеща на север и на юг с гористи планински ивици. Двете обрасли в гори планини се синееха в далечината и блестяха под утринното слънце, като че ли бяха покрити със злато, а равнината, в която се редуваха една след друга голи, непоникнали още ниви, не беше по-красива от сив шаяк.

Но хората се чувствуваха добре в тази равнина, защото тя беше щедра и приветлива, и се бяха постарали да я украсят, колкото могат. На момчето, което летеше горе, градовете и чифлиците, черквите и фабриките, замъците и железопътните гарички изглеждаха като скъпоценни камъни. Керемидените им покриви блестяха, а стъклата на прозорците искряха като брилянти. Проточилите се между селищата жълти пътища, лъскави железопътни релси и сини канали приличаха на копринени нишки. Линчъопинг лежеше около катедралата ри като рамка от бисери около скъпоценен камък, а чифлиците но полето приличаха на брошки и копчета. В тази украса нямаше голям ред, но тя беше толкова хубава, че човек ѝ се възхищаваше без насита.

Гъските бяха напуснали областта Омберг и летяха на изток по канала Йота. И той се готвеше за лятото. Работници поправяха бреговете и мажеха с катран големите врати на шлюзите.

Да, навсякъде, даже и в градовете, работеха, за да посрещнат добре пролетта. Бояджии и зидари пълзяха по високи скели и разхубавяваха зданията, прислужници миеха прозорците. Долу на пристанището боядисваха кораби и платноходки.

При Норчъопинг дивите гъски се разделиха с равнината и се запътиха към Колморден. Известно време следваха един стар междуселски път, който криволичеше между пропасти и се провираше под страшни, скалисти стени, когато момчето изведнъж извика. Както бе седнало на гърба на гъсока и размахваше крака, едната му дървена обувка се беше изхлузила.

— Мортен, Мортен, изпуснах си обувката! — извика то. Гъсокът изви и се спусна надолу, но в този момент момчето видя как две деца, които вървяха по пътя, взеха обувката му.

— Мортен, Мортен — извика бързо момчето, — лети обратно нагоре! Закъсняхме! Не мога вече да си взема обувката.

А долу на пътя стояха гъсарката Оса и братчето ѝ, малкият Мац, и разглеждаха една малка дървена обувчица, паднала от небето.

— Дивите гъски я изпуснаха — каза малкият Мац.

Гъсарката Оса дълго стоя замислена. Най-сетне каза бавно и някак унесено:

— Не си ли спомняш, Мац, че когато минавахме край Йоведския манастир, разказвах за някакво джудже, което видели в един чифлик? Ами момичето във Витцьовле, дето разправяше как едно джудже с

дървени обуца отлетяло на гърба на един гъсок? А когато стигнахме у дома, Мац, не видяхме ли едно джудже, също така облечено, което се качи на бял гъсок и си замина? Може би то е летяло сега горе с гъсока и си е изпуснало обувката.

— Да, сигурно е така — съгласи се малкият Мац.

Те почнаха да обръщат насам-натам обувката и да я разглеждат, защото обувки на джуджета не се намират всеки ден по пътищата.

— Чакай, чакай, Мац! — провикна се изведнъж гъсарката Оса. — Тук отстрана пише нещо.

— Вярно. Но буквите са много дребни.

— Дай на мен! Да, тука пише... пише: Нилс Холгерсон от З. Веменхьог.

— Това е най-чудното нещо, което съм чул през живота си! — каза малкият Мац.

XXII
ИСТОРИЯТА НА КАР И СИВУШКО

КОЛМОРДЕН

На север от Бровикен, там, дето минава границата между Остерйотланд и Сьормланд, се издига една планина, десетки километри дълга и повече от десет километра широка. Ако височината ѝ отговаряше на дължината и широчината, тя, щеше да е една от най-величествените планини на света; но тя не е висока.

Много често се срещат постройките, започнати в такъв голям мащаб, че собственикът им не може да ги довърши. Като се приближи до тях, човек вижда дебелите им основи, дълбоките зимници и грамадните сводове, но постройката няма нито стени, нито покрив; тя се издига над земята само няколко педи. Който види планината, без да иска, се сеца за някоя такава изоставена постройка, защото тя не прилича на завършена планина, а по-скоро на подножие на планина. Издига се в равнината със стръмни склонове, осеяни с купища камъни, които сякаш са предназначени за строеж на високи, грамадни зали. Всичко е могъщо, диво и грамадно, но няма нито един истински връх. Строителят се е уморил и е напуснал работата, преди да е стигнал до височините и върховете, които представляват стените и покрива на завършената планина.

Но вместо с върхове и каменни куполи тази планина винаги се е славела с високи, прекрасни гори. В подножието на планината и в долините растат дъбове и липи, езерата са обкръжени с брези и елхи, а навсякъде по стръмнините, дето има макар и шепа пръст, се издигат борове. Това е голямата гора Колморден, някога толкова опасна, че всеки, който е трябвало да мине през нея, е чел молитвата си и смятал, че е ударил последният му час.

Тази гора е толкова стара, че никой не знае кога е израсла. Отначало, разбира се, ѝ е било трудно върху голите скали, но необходимостта да намери опора в твърдите камъни и храна от бедната почва я е направила още по-устойчива. С нея е станало това, което става с много хора, прекарали тежко детинство — те израстват здрави и силни. Когато гората пораснала, в нея имало дървета, които трима души едва обхващали; клоните били сплетени в непроходима мрежа, а

земята била покрита с твърди и хлъзгави корени. Гората била прекрасно убежище за диви животни и за разбойници, които знаели как да се промъкват и да пълзят, за да минат през нея. Но за другите тя не била много привлекателна. Била тъмна и усойна, недостъпна и непроходима, пълна с бодливи храсти, а старите дървета с бради по клоните и с мъх по стъблата приличали на магьосници.

Когато хората почнали да се заселват в Съормланд и Остерйотланд, гори имало почти навсякъде, но в равнините и плодородните долини те скоро били изсечени. Само в Колморден, където почвата е бедна, никой не се заел да сече гората. А колкото по-дълго стояла непокътната, толкова по-величествена ставала тя. Най-после заприличала на крепост, чиито стени ставали от ден на ден по-дебели, и ако някой искал да мине през нея, трябвало да си пробива път с брадва. Другите гори се боели от хората, а от Колморден пък хората се баели. Тя била толкова гъста и тъмна, че ловци и дървари много често се губели в нея и едва не загивали от глад, докато се измъкнат. А пътниците, които отивали от Остерйотланд в Съормланд, направо се излагали на смъртна опасност. Те трябвало да се промъкват по тесните пътечки, утъпкани от животните, защото хората не могли да поддържат дори един път през гората. Няма нито мостове над реките, нито салове през езерата, нито дървета през тресавищата. В цялата гора не могло да се намери никакво убежище за мирните хора, но бърлоги на диви животни и разбойнически скривалища имало, колкото искаш. Малцина преминавали гората, без да пострадат, но затова пък много хора пропадали в пропастите, затъвали в блатата, бивали ограбвани от разбойници или гонени от дивите зверове. Но и тия, които живеели край гората, макар че не влизали в нея, не били спокойни, защото мечки и вълци непрекъснато слизали от Колморден и задигали добитъка им, а няма нито каква възможност да ги изтребят при сигурните им скривалища в гъстата гора.

Разбира се, и на остйотци, и на съормландци им се искало да изсекат Колморден, но до тази работа още не идвал ред, защото на други места имало достатъчно обработваема земя. И все пак малко по малко почнали да покоряват гората. Около нея изникнали чифлици и селца, прокарани били пътища, а при Крукек, в най-затъntenата част на гората, построили манастир, където пътниците намирали сигурен подслон.

Но гората била все така величествена и опасна, докато един ден някакъв пътник проникнал дълбоко в недрата ѝ и открил в скалите руда. Щом се разчуло това, рудокопачите се втурнали да завладеят богатствата ѝ.

Това именно сломило мощта на гората. Хората започнали да копаят сред нея шахти, издигнали топилни и заводи. Но и това само по себе си нямало да ѝ нанесе особена вреда, ако работата около шахтите не поглъщала грамадни количества дървен материал и въглища. Въглищари и дървари плъзнали из опасната стара гора и едва ли не я довършили. Около заводите тя била съвсем изсечена и земята била превърната в ниви. Придошли нови заселници и скоро там, където доскоро имало само леговища на мечки, изникнали нови села с черкви и свещенически жилища.

Дори и там, където гората не била съвсем унищожена, старите дървета били изсечени и гъсталаците разчистени. Навсякъде били прокарани пътища, а дивите зверове и разбойниците били прогонени. Като се видели господари на гората, хората почнали безмилостно да я секат и да я превръщат на въглища. Не били забравили старата си омраза към нея и като че ли искали съвсем да я унищожат.

За щастие на гората рудата в нея не била много и затова рудокопачите и работниците почнали да напускат мините. Намаляло и горенето на дърветата за въглища и гората могла да си отдъхне малко. Много от онези, които се били заселили край Колморден, останали без работа и едва се изхранвали. А гората почнала отново да расте и да се шири и скоро чифлици и заводи останали сред нея като острови сред морето. Жителите на Колморден опитали да се занимават със земеделие, но без особен успех. Старата горска почва предпочитала да отхранва грамадни ели и борове вместо цвекло и жито.

Хората обикаляли наоколо и хвърляли мрачни погледи към гората, която все повече укрепвала и ставала по-разкошна, докато те все повече обеднявали. Най-последно им хрумнало, че могат да имат от нея друга полза, че сигурно и тя може да ги изхрани. Във всеки случай трябвало да се опита.

И те започнали да дялат греди и дъски от гората и да ги продават на жителите от равнината, които отдавна били изсекли своите гори, Скоро забелязали, че ако постъпват разумно, могат да изкарват от гората своето препитание не по-трудно, отколкото от нивите и мините.

Тогдава почнали да я гледат с други очи. Научили се да я ценят и да я обичат. Забравили старата вражда и започнали да виждат в нея най-добрия си приятел.

КАР

Около дванадесет години преди Нилс Холгерсон да започне пътуването си с дивите гъски, един собственик на мини в Колморден решил да се отърве от ловджийското си куче. Извикал горския пазач, казал му, че не иска да държи вече кучето, защото гонело всички овце и кокошки, които му се мернели, и помолил горския да вземе кучето със себе си в гората и да го застреля.

Пазачът вързал кучето и го повел към едно място в гората, където застрелвали и заравяли престарелите кучета от чифлика на господаря. Той не бил лош човек, но бил готов да застреля кучето, защото знаел, че то гони не само овци и кокошки. Много често ходело в гората и давело зайци и глухари.

Кучето било малко, черно, с кафяво петно на гърдите и кафяви предни лапи. Казвало се Кар и било толкова умно, че разбирало всичко, което говорят хората. Когато пазачът го повел, то много добре знаело какво го чака, но с нищо не се издавало. Нито навеждало глава надолу, нито свивало опашка между краката, а потичвало все така безгрижно както винаги.

То много държало да не се разбере, че го е страх тъкмо защото вървели през тази гора. Тя се издигала висока и дива. Както сред хората, така и между животните била известна с това, че от много години никой не бил отсякъл нито дръвче от нея. Господарят не позволявал дори да разчистят гъсталаците и тя си растяла на свобода. Една тъй добре пазена гора представлява естествено чудесно убежище за животните и те се били стекли в нея на големи стада. Наричали я Мирната гора и я смятали за най-сигурното място в цялата околност.

Като минавали през гората, кучето си спомнило какво страшилище е било за малките животни, които живеели в нея. „Колко ли ще са доволни, Кар, ако знаят накъде са те повели!“ — мислило си то, като размахвало опашка и лаело весело, за да не разберат колко го е страх.

„На какво щеше да прилича животът, ако не можех от време на време да отида на лов? — казвало си то. — Който иска, нека съжaliaва.

Аз не съжалявам за нищо.“

Но в същия миг с него станала някаква промяна. Вдигнало глава нагоре, като че се готвело да почне да вие. Престанало да подскача около горския и тръгнало кротко след него. Ясно било, че си е спомнило нещо неприятно.

Било тъкмо в началото на лятото. Кошутите наскоро били родили малките си и предната вечер кучето успяло да отдели едно еленче на около пет дни от майка му и да го вкара в тресавището. Там то го гонило насам-натам не за да го хване, а просто да се позабавлява на страха му. Майката знаела, че тресавището е дълбоко и че не може да издържи голямо животно като нея, затова стояла на брега. Но тъй като Кар гонел еленчето все по-навътре и по-навътре, най-сетне и тя влязла в тресавището, изпъдила кучето, извикала рожбата си и тръгнала към брега. Кошутите са по-ловки от другите животни в изкуството да вървят по несигурна и опасна почва и известно време изглеждало, че ще успее да излезе благополучно на брега. Но когато била вече съвсем близо, една туфа, на която била стъпила, потънала надолу и тя хлътнала заедно с нея. Опитала се да се измъкне, но не могла да намери твърда опора и почнала да затъва все повече и повече. Кар стоял на брега и не смеел да си поеме дъх, но като разбрал, че кошутата няма да може да се спаси, хукнал да бяга с всички сили. Представил си какъв бой ще яде, ако разберат, че е подмамил кошута към гибел, и така се уплашил, че се спрял чак в къщи.

Това си спомнило сега кучето и то го натъжило повече от всички други злини, които било направило. То не желало смъртта нито на кошутата, нито на малкото ѝ и те загинали просто поради лекомислието му.

„Може би още са живи! — минало му изведнъж през ума. — Когато избягах, не бяха потънали съвсем. Може да са се спасили някак.“

Обхванало го непреодолимо желание да разбере, докато още не било късно, какво е станало с тях. Усетило, че пазачът не държи каишката много здраво, скочило внезапно настрана и се освободило. После се спуснало през гората към тресавището толкова бързо, че докато пазачът вдигне пушката и се прицели, то изчезнало.

На пазача не му оставало нищо друго, освен да тръгне по следите му и като го настигнал при тресавището, видял, че то стои на

една туфа на няколко метра от брега и вие, колкото му глас държи. Решил да разбере какво значи това, хвърлил пушката и тръгнал на четири крака през тресавището. След малко видял кошутата, която лежала мъртва, а до нея се притискало малко еленче. То било още живо, но толкова изтощено, че не можело да се движи. До еленчето стоял Кар. Той ту се навеждал и го ближел, ту вдигал глава и високо виел за помощ.

Горският пазач занесъл малкото у дома си и го затворил в обора. После взел няколко души на помощ, за да извадят от тресавището умрелата кошута, и едва след като свършил това, се сетил, че трябвало да застреля Кар. Извикал кучето, което през всичкото време вървяло подире му, и отново тръгнал през гората.

Отначало пазачът вървял право към определеното място, но по пътя сигурно му дошло нещо на ум, завил и тръгнал обратно към чифлика.

Кар спокойно го следвал, но като забелязал, че отиват към къщи, почнал да се тревожи. Пазачът сигурно е разбрал, че Кар е причина за смъртта на кошутата и сега го води в чифлика, за да го накажат, преди да го застрелят.

Но за Кар боят бил по-лош и от смъртта и затова куражът му съвсем се изпарил. Той вървял с отпусната надолу глава, а като стигнал в чифлика, не смеел да вдигне поглед и се преструвал, че никого не познава.

Когато пристигнали в чифлика, господарят стоял на стълбата.

— Кое е това куче? — попитал той. — Да не би да е Кар? Та той отдавна трябваше да е мъртъв!

Тогава пазачът почнал да разказва за елените, а Кар се свил, колкото може повече, и се мушнал в краката му, като че ли искал да се скрие.

Но пазачът съвсем не представил работата така, както очаквало кучето. Той само хвалел Кар. Казал, че кучето трябва да е разбрало, че елените са в опасност и е искало да ги спаси.

— Правете, каквото искате, господарю, но това куче аз не мога да застрелям — завършил той.

Кучето се понадигнало и наострило уши. Просто не могло да повярва това, което чувало. Макар че не искало да покаже радостта си,

все пак не могло да се въздържи и тихичко излаяло. Нима е възможно да остане живо само защото се е тревожело за съдбата на елените?

И господарят намирал, че Кар е постъпил добре, но не искал да го прибере отново и просто не знаел какво да реши.

— Ако ти искаш да го вземеш и отговаряш за него, че ще се държи по-добре от преди, нека остане жив — казал той след малко на пазача.

Пазачът се съгласил и по този начин Кар се преселил при него.

БЯГСТВОТО НА СИВУШКО

От деня, в който се преселил у горския пазач, Кар съвсем престанал да ходи на лов в гората без позволение. Не че го било толкова страх, но не искал пазачът да му се разсърди. След като той му спасил живота, Кар го обичал повече от всичко. По цял ден вървял подире му и бдял над него! Когато пазачът излизал, Кар тичал напред и претърсвал пътя; а когато оставал в къщи, Кар лежал пред вратата и наблюдавал кой влиза и кой излиза.

Когато в къщи било спокойно и не се чували никакви стъпки по пътя, а пазачът се занимавал с малките дръвчета в разсадника, Кар си играел с еленчето.

Отначало той нямал никакво желание да се занимава с него. Но като следвал навсякъде господаря си, той го придружавал и в обора, когато носел мляко на еленчето, и седял пред оградката да го гледа. Пазачът нарекъл еленчето Сивушко, защото смятал, че не заслужава по-хубаво име, и Кар бил съгласен с него. Всеки път му се струвало, че никога не е виждал нещо по-грозно и безформено. Краката му били дълги и тънки, прилични на кокили. Главата му — голяма и набръчкана и стояла винаги наклонена настрана. Кожата му била също набръчкана и висела, като че ли било облякло шуба не по негова мярка. Винаги било тъжно и угрижено, но всеки път, когато виждало пред оградката Кар, бързо се изправяло на крака и като че ли се радвало на идването му.

На еленчето ставало все по-зле и по-зле, докато един ден нямало сили да стане дори когато видяло Кар. Тогава Кар скочил в оградката при него, а очите на горкото еленче заблестели, като че се изпълнило някакво негово голямо желание. Оттогава Кар почнал да ходи при него всеки ден и прекарвал там дълги часове: ближел козината му, играел и се закачал с него и му разказвал най-различни неща, които едно горско животно трябва да знае.

Но, чудно нещо, откакто Кар почнал да ходи при еленчето, то се почувствувало по-добре и взело да расте. А като тръгнало веднъж, за няколко седмици толкова пораснало, че вече не се събирало в малката

оградка и трябвало да го преместят в една кошара. Няколко месеца покъсно краката му станали толкова дълги, че то можело да прескача кошарата, когато си поиска. Тогава господарят наредил на пазача да му издигне голяма и висока ограда. Там еленът живял много години и станал силно и красиво животно. Всяка свободна минута Кар прекарвал при него, но не вече от състрадание, а защото между двамата възникнало голямо приятелство. Еленът все още бил тъжен и като че ли нямал желание за нищо, но Кар умееел да го развесели и разиграе.

Сивушко бил преживял в дома на пазача пет лета, когато господарят получил писмо от една зоологическа градина на чужда страна, която искала да купи елена. Господарят нямал нищо против това, а пазачът се натъжил, но нямало какво да стори. И така, решили да продадат елена. Кар веднага разбрал какво се готви и изтичал при него да му каже, че ще го продават. Кучето много се бояло да не изгуби приятеля си, но еленът посрещнал новината съвсем спокойно и равнодушно.

— Ще се оставиш да те отведат, без да се съпротивяваш? — попитал го Кар.

— Каква полза от това? — отвърнал Сивушко. — Аз предпочитам да си остана тук, но щом са ме продали, ще трябва да вървя.

Кар стоял пред Сивушко и го измервал с поглед. Виждало се, че еленът още не е съвсем пораснал. Рогата му не били тъй широки, както на възрастните елени, гърбът му не бил тъй висок и гривата му — така гъста, но все пак бил достатъчно силен, за да се бори за свободата си. „Личи си, че цял живот е бил пленник“ — помислил си Кар, но не казал нищо.

Той отишъл отново при елена едва след полунощ, защото знаел, че Сивушко вече се е наспал и започва първата си закуска.

— Добре правиш, Сивушко, че се оставяш да те отведат — казал Кар, като се преструвал на спокоен и доволен. — Ще те държат затворен в една голяма градина и ще водиш безгрижен живот. Жалко само, че ще си отидеш оттук, без да си видял гората. Твоите роднини, елените, казват, че елените не могат без гората, а ти нито веднъж не си влизал в гора.

Сивушко оставил детелината, която ядял, и вдигнал глава.

— И аз искам да видя гората, но как да прескоча през оградата?
— рекъл той с обикновеното си равнодушие.

— То се знае, че е невъзможно с тия къси крака — пошегувал се Кар.

Еленът погледнал накриво Кар, който прескачал оградата много пъти на ден, макар че бил толкова малък, приближил се до нея и с един скок се намерил на свобода, без сам да разбере как.

Кар и Сивушко се запътили към гората. Била ясна лунна нощ в края на лятото, но в гората било тъмно и еленът вървял съвсем бавно.

— Не е ли по-добре да се върнем? — подхвърлил Кар. — Ти никога не си ходил в гората и може да си счупиш някой крак.

Тогава Сивушко закрачил по-бързо и по-смело.

Кар завел елена на едно място в гората, дето грамадните борове растели толкова нагъсто, че никакъв вятър не можел да проникне през тях.

— Ето къде твоите роднини намират убежище от студа и вятъра — казал Кар. — Те прекарват тук под открито небе цялата зима. Но там, където отиваш, ти ще си много по-добре. Ще имаш покрив над главата си и ще живееш в обор като домашно животно.

Сивушко нищо не отговарял, само вдъхвал дълбоко силната борова миризма.

Тогава Кар го завел край едно голямо тресавище и му показал туфите и люлеещата се земя в него.

— През това тресавище бягат елените, когато ги преследва неприятел — казал Кар. — Не зная само как успяват да минат през него, без да потънат, като са толкова големи и тежки. През такова опасно място ти няма да можеш да минеш, но не ще се и наложи, защото теб ловец никога няма да те гони.

Сивушко нищо не отговорил, но с един голям скок се намерил в тресавището. Приятно му било, като чувствувал как се люлее почвата под него. Кръстосал тресавището и се върнал при Кар, без да затъне нито веднъж.

— Видяхме ли вече цялата гора? — попитал той.

— Още не — отвърнал Кар.

Тогава го завел на края на гората, дето растели грамадни широколистни дървета — дъбове, трепетлики и липи.

— Роднините ти идват тук, за да се хранят с листа и кори — казал Кар. — Те ги смятат най-хубавата храна, но в чужбина ти ще получаваш по-добра.

Сивушко огледал смаян грамадните дървета, които свеждали зелените си куполи над него. После опитал дъбовите листа и кората на трепетликата.

— Те са горчиви и вкусни — казал той. — По-хубави са от детелината.

— Добре, че поне веднъж ги опита — отговорило кучето.

После завело елена при едно малко горско езеро. То лежало съвсем спокойно и блестящо и забулените в тънка, светла мъгла брегове се оглеждали в него. Като го видял, Сивушко се спрял като закован.

— Какво е това, Кар? — попитал той. За пръв път виждал езеро.

— Езеро — отвърнал Кар, — много вода. Твоите роднини го преплуват от единия бряг до другия. От теб не може да се иска такава неща, но ти би могъл поне да влезеш да се изкъпеш.

Кар влязъл във водата и заплувал. Сивушко дълго стоял на брега. Най-после и той последвал кучето. Дъхът му спрял от удоволствие, когато приятната, хладка вода обгърнала тялото му. Поискал да потопи и гърба си, навлязъл по-навътре, усетил, че водата го носи и заплувал. Обиколил няколко пъти около Кар и се почувствувал във водата като у дома си. Когато излезли отново на брега, кучето го попитало дали не е време да се връщат вече в къщи.

— Утрото е още далеч. Нека се поразходим още малко из гората — отговорил Сивушко.

Върнали се пак в боровата гора. Скоро стигнали до една малка, осветена от луната полянка, обрасла с бляскащи от росата цветя и треви. Сред полянката пасели няколко големи животни — семейство елени с няколко малки еленчета. Сивушко почти не обърнал внимание на кошутите и на еленчетата. Втренчил се в стария елен с широки разклонени рога, висок гръб и увиснала, обрасла с грива шия.

— Кой е този? — запитал той с треперещ от възмущение глас.

— Казва се Рогачко — отговорил Кар — и ти е роднина. Един ден и ти ще имаш такава грива, а ако останеш в гората, също ще водиш стадо.

— Щом ми е роднина, ще отида по-близо да го разгледам — казал Сивушко. — Никога не съм допуснал, че едно животно може да бъде толкова красиво.

Сивушко тръгнал към елените, но много скоро се върнал при Кар, който стоял на края на поляната.

— Не те ли посрещнаха добре? — попитал Кар.

— Казах му, че за пръв път виждам роднини и помолих да остана при тях на поляната, но той ме изпъди, като ме заплаши с рогата си.

— Добре, че си избягал — казал Кар. — Млад елен, който още няма широки като лопата рога, трябва да се пази от старите. Всеки друг на твое място би се чувствувал опозорен в цялата гора, задето е избягнал борбата, но ти няма защо да се тревожиш, нали ще заминаваш в чужда страна.

Кар не бил още свършил, когато Сивушко се обърнал и се запътил към поляната. Старият елен също тръгнал към него и борбата веднага почнала. Навели се двамата, сплели рога и старият започнал да избутва Сивушко назад през цялата поляна. Сивушко като че ли не знаел как да използва силата си. Но като стигнал до края на гората, той забил копита в земята, натиснал с рогата си и почнал да избутва Рогачко назад. Сивушко се борел мълчаливо, а Рогачко пъхтял и сумтял. Сега старият елен отстъпвал заднишком през поляната. Изведнъж се чул силен трясък. Счупил се един връх от рогата на стария елен. Той се дръпнал бързо, освободил се от Сивушко и избягал в гората.

Кар още стоял на края на поляната, когато Сивушко се върнал.

— Сега видя какво има в гората — казал Кар. — Искаш ли вече да си тръгваме?

— Да, време е — отговорил еленът.

На връщане и двамата мълчали. Кар въздишал от време на време, като че ли се бил измамил в очакванията си, а Сивушко крачел с високо вдигната глава и изглеждал много доволен от разходката. Вървял без никакво колебание, докато стигнали до оградата, но там изведнъж спрял. Огледал тясната кошара, в която бил живял дотогава, утъпканата земя, увехналата детелина, коритцето, от което пиел вода, и тъмната барачка, дето спял.

— Елените не могат без гората — извикал той изведнъж, отхвърлил глава така, че шията му докоснала гърба, и се спуснал

стремглаво към гората.

БЕЗПОМОЩНИЯ

Дълбоко в Мирната гора, в един боров гъсталак, всяка година през август се мяркали няколко сивобели нощни пеперудки от онези, които наричат калугерички. Те били дребни и малко на брой и почти никой не ги забелязвал. Повъртявали се няколко нощи из гората, снасяли с хиляди яйца по стъблата на дърветата и скоро след това падали безжизнени на земята.

С настъпването на пролетта от яйцата използвали малки пъстри гъсенички и почвали да гризат боровите игли. Те били много лакоми, но не успявали да нанесат голяма вреда на дърветата, защото птиците много ги преследвали. Едва ли няколкостотин гъсенички се спасявали от преследвачите.

Онези гъсенички, които успявали да пораснат, плъзвали по клоните, обвивали се в бели пашкули и престоявали така няколко седмици. През това време повече от половината обикновено загивали. Ако през август излитали стотина калугерички, годината можела да се смята добра за тях.

Много години калугеричките водели в Мирната гора такова несигурно и незабележимо съществуване. Никое друго племе насекоми не било толкова малобройно. И те щели да продължат да бъдат все така слаби и безвредни, ако не били намерили съвсем неочакван помощник.

А да намерят помощник, им помогнал еленът, който бил избягал от къщата на горския пазач. След бягството Сивушко цял ден обикалял из гората, за да се запознае с нея. Късно след обед той се промъкнал през един гъсталак и се озовал на едно мочурище. То било заобиколено с високи борове, чиито ветки били оголени от старост, а в средата тъмнеело мътно блато. Мястото не харесало на Сивушко и той тъкмо се канел да си върви, когато забелязал край блатото няколко светлозелени листа змийско биле.

Като навел глава над листата, той събудил една голяма черна змия, която спяла под тях. Кар му бил разказвал, че в гората имало отровни змии и когато змията вдигнала глава, показала раздвоения си

език и засъскала срещу него, той разбрал, че е налетял на много опасно животно. Изплашен, Сивушко вдигнал крак, ударил с копитото и смачкал главата на змията. После бързо избягал в гората.

Щом изчезнал между дърветата, от блатото се показала друга, също така дълга и черна змия. Тя допълзяла до убитата и прекарала език по смачканата ѝ глава.

— Наистина ли си мъртва, мила Безобидна? — изсъскала змията. — А ние с теб прекарахме толкова години заедно! И толкова добре ни беше край блатото, че надживяхме всички други смоци в гората! Това е най-голямото нещастие, което можеше да ми се случи.

Смокът бил толкова отчаян, че се свил на кълбо като ранен. Дори и жабите, които живеели в непрекъснат страх от него, почнали да го съжаляват.

— Колко зло трябва да е това животно, за да убие един злочест смок, който не може да се защити! — съскал смокът. — То заслужава най-тежко наказание! — Известно време той лежал и се гърчел от мъка, а после изведнъж вдигнал глава. — Както е истина, че се казвам Безпомощния и че съм най-стариат смок в гората, така е истина, че ще отмъстя! Няма да намеря покой, докато този елен не се простре мъртъв на земята като моята мила Безобидна.

Като си дала такъв обет, змията се свила на кълбо и потънала в размисъл. Но за един нещастен смок едва ли има нещо по-трудно от това да измисли как да си отмъсти на един голям, силен елен и стариат смок мислил дълги дни и нищи, без да се спре на нещо.

И ето една нощ, като лежал буден и си мислел за отмъщение, той чул над главата си лек шум. Погледнал нагоре и видял няколко светли калугерички, които си играели между дърветата. Дълго ги следил с поглед, после почнал да съска високо и накрая заспал, доволен от онова, което му хрумнало.

На другата сутрин той отишъл при пепелянката Крюле, която живеела на едно високо каменисто място в Мирната гора. Разправил ѝ за смъртта на старата си другарка, припомнил ѝ колко отровно е ухапването ѝ и я помолил да отмъсти за него. Но Крюле не била склонна да влиза в разправии с елените.

— Ако нападна някой елен — казала тя, — той веднага ще ме смачка. Старата Безобидна е мъртва и не можем вече да я съживим. Защо тогава да се излагам на опасност заради нея?

Като чул това, смокът надигнал глава на цяла педя от земята и засъскал страшно:

— Виш, ваш! Виш, ваш! Жалко, че си толкова страхлива, та не можеш да употребиш оръжието, което имаш.

При тези думи пепелянката се ядосала.

— Я си върви по пътя! — изсъскала тя. — Зъбите ми се наливат с отрова, но не искам да убивам роднина!

Но смокът не се помръднал и дълго време змиите стояли една срещу друга и си съскали обиди. Когато Крюле се разсърдил толкова, че вече не можела и да съска, а само си вадела и прибирала езика, смокът изведнъж обърнал разговора и започнал със съвсем друг тон.

— Всъщност имах още една работа — рекъл той шепнешком, — но сега така те разсърдих, че ти няма да искаш да ми помогнеш.

— Ако не ме молиш пак за някоя глупост, защо да не ти помогна?
— По боровете край моето блато — започнал смокът — живее едно племе пеперуди, които летят нощем късно през лятото.

— Знаем ги — пресякла го Крюле — Какво има?

— Те са най-малките насекоми в гората — продължил смокът — и най-безвредните от всички, защото гъсеничките им се задоволяват само с борови иглици.

— Знаем и това — потвърдила Крюле.

— Страх ме е, че това племе пеперуди скоро съвсем ще изчезне — казал смокът. — Пролетно време гъсеничките им имат толкова много врагове.

Сега Крюле разбрала, че смокът иска да запази гъсеничките, защото сигурно си е наумил нещо, и предложила любезно:

— Ти навярно искаш да кажа на кукумявките да оставят на мира гъсеничките?

— Добре ще направиш, ако им кажеш — отговорил смокът. — Твоята дума се чува в гората.

— Може и на косовете да кажа някоя добра дума за тия гъсенички — рекла пепелянката. — Винаги съм готова да ти услужа, щом не искаш нещо съвсем невъзможно.

— Ти ми даде надежда, Крюле — отвърнал смокът, — и аз съм доволен, че дойдох при теб.

КАЛУГЕРИЧКИТЕ

Минали много години. Една сутрин Кар спял на къщния праг. Било ранно лято — времето на късите нощи, и съвсем светло, макар че слънцето не било още изгряло. По едно време Кар се събудил, счуло му се, че някой го вика по име.

— Ти ли си, Сивушко? — попитал Кар, защото бил свикнал еленът да идва да го поздравява почти всяка нощ. Отговор не получил, но отново чул, че някой го вика. Сторило му се, че разпознава гласа на Сивушко и се спуснал натам, отдето идел гласът.

Кар чувал, че еленът тича пред него, но не можел да го настигне. Той тичал направо през най-гъстата гора, без всякакъв път. Кар едва успявал да държи следата.

— Кар, Кар! — викало се от време на време и това бил гласът на Сивушко, макар че в него звучала нотка, която кучето не познавало.

— Идвам, идвам. Къде си? — отговаряло кучето.

— Кар, Кар, не виждаш ли как все падат и падат? — попитал Сивушко.

Тогава Кар видял, че иглиците на боровете валели като дъжд.

— Виждам как падат — извикал той и се спуснал да търси елена. Сивушко пак затичал напред през гъсталака и Кар едва не загубил следите му.

— Кар, Кар! — почти изревал Сивушко. Не усещаш ли как мирише в гората?

Кар се спрял и почнал да души. По-рано това не му правело впечатление, но сега усетил, че миризмата, която се носи около боровете, е много по-силна от преди.

— Подушвам — отговорил той, но не се замислил какво означава това, а отново се спуснал след Сивушко.

Еленът избягал пак така бързо, че кучето не могло да го настигне.

— Кар, Кар — извикал той след малко, — не чуваш ли как попукват дърветата?

Гласът му този път бил толкова жален, че можел да стои дори камък. Кар се ослушал и доловил слаб, но ясен пукот, идещ от дърветата. Той приличал на цъкане на часовник.

— Чувам как попуква — извикал Кар и останал на мястото си. Разбрал най-сетне, че еленът не иска той да върви подир него, а да обърне внимание на нещо, което става в гората.

Кар стоял под един бор с разкошни нависнали клони и дебели тъмнозелени иглици. Вгледал се в дървото и му се сторило, че игличките се движат. Като се приближил, видял, че дървото е покрито с гъсенички, които пълзели по клоните и ядели иглиците. Те били нападнали всичките клони и непрекъснато дъвчели. Пукотът идел от малките им неуморни челюсти. На земята непрекъснато падали преядени иглици, а горките дървета издавали такава силна миризма, че на кучето едва не му прилошало.

„На този бор няма да му останат много иглици — помислило си то и обърнало поглед към съседния. Той също бил голям, хубав бор, но също така сега приличал на първия. — Какво ли е това? — мислел си Кар. — Жалко за хубавите дървета! От красотата им скоро нищо няма да остане.“

Тръгнал той от дърво на дърво, за да види навсякъде ли е така. „Ето една ела. Може би нея не са нападнали“ — казвал си той. Но и елата била нападната. „Ето и една бреза. Охо, и тука, и тука! Горският пазач няма да се зарадва много!“

Той продължил из гъсталака, за да види докъде е стигнала тази напаст. Където и да отидел, чувал същото попукване, усещал същата миризма, виждал същия дъжд от иглици. Нямало защо да спира, за да разглежда подробно. По тези белези разбирал истинското положение. Гъсенички имало навсякъде. Те просто изяждали цялата гора.

Изведнъж попаднал на едно място, дето не се чувствувала миризма и било тихо и спокойно. „Тук им се свършва царството“ — помислил си той, спрял и се огледал. Но тук било още по-лошо, защото гъсеничките вече били свършили опустошителната си работа и дърветата били съвсем оголени. Изглеждали като мъртви и единственото нещо, което се виждало по тях, била мрежата от изпокъсани нишки, изтъкани от гъсеничките, за да им служат като мостове и пътища.

Тук, между мъртвите дървета, стоял Сивушко и чакал Кар. Но той не бил сам, а до него имало четири стари елена, най-известните в гората. Кар ги познавал. Това били: Гърбушко — малък, но с най-голямата гърбица от всички, Рогачко, най-красивият в цялото еленско племе, Рошльо с гъстата козина и един стар, дългокрак елен на име Юнака, който бил много избухлив и постоянно налитал на бой, докато при последния лов миналата есен го ранили с куршум в бедрото.

— За бога, какво става с тая гора? — попитал Кар, като се приближил до елените, които стояли замислено, с наведени глави и увиснали муцуни.

— Никой не знае — отговорил Сивушко. — Тези насекоми бяха най-кротките в гората и никога не правеха пакости, но през последните години много се увеличиха и сега като че ли ще унищожат цялата гора.

— Да, лоша е работата — казал Кар, — но виждам, че най-мъдрите в гората са се събрали на съвет и може би ще измислят нещо.

При тези думи Гърбушко вдигнал тържествено тежката си глава, размърдал дългите си уши и казал:

— Извикахме те тук, Кар, за да те попитаме дали хората знаят за тази напаст.

— Не — отвърнал Кар, — в тези гъсталаци хората идват само по време на лов. Те дори не подозират за това бедствие.

— Ние, най-старите обитатели на гората — обадил се Рогачко, — изгубихме надежда, че ще можем сами да се справим с насекомите.

— Ние смятаме, че едното нещастие е не по-малко от другото — казал Рошльо.

— Но не можем да оставим гората да загине — допълнил Юнака. — Просто нямаме избор.

Кар разбрал, че на елените им е трудно да кажат какво искат и се опитал да им помогне.

— Може би искате да кажа на хората какво става тук? Тогава старите елени закимали с глави.

— Голямо нещастие ще е за нас да искаме помощ от хората, но няма какво друго да правим.

Малко след това Кар си тръгнал за в къщи. Като вървял, много загрижен за гората, изведнъж видял да се задава насреща му голям черен смок.

— Добра среща! — изсъскал смокът.

— Добра среща! — изджавкал Кар и отминал, не се спрял. Но змията тръгнала след него и се опитала да го настигне. „Може би и тя се безпокои за гората“ — помислил Кар и спрял. Смокът веднага почнал да му разказва за голямата напаст.

— Но ако извикаме хората, ще се тури край на мира и спокойствието в гората — завършил той.

— И аз се боя от това — отговорил Кар, — но старите жители на гората знаят какво правят.

— Мога да им дам по-добър съвет, ако само изпълнят онова, което аз искам.

— Тебе ли те наричаха Безпомощния? — попитало с известно подозрение кучето.

— Аз съм отдавна в гората — отговорил смокът. — Знаем как можем да се отървем от тези гадинки.

— Само да ги махнеш веднъж — казал Кар, — не вярвам да се намери някой, който да откаже да изпълни желанието ти.

Тогава смокът се мушна под един корен и продължил разговора едва след като се скрил в тясната дупка.

— Поздрави тогава Сивушко и му кажи, че ако напусне Мирната гора и отиде толкова далеч на север, дето няма нито един дъб в гората, и не се връща, докато аз съм жив, ще пратя болест и смърт на всички, които пълзят и гризат дърветата!

— Какво казваш? — попитал Кар и козината на гърба му почнала да настръхва. — Какво зло ти е сторил Сивушко?

— Той уби онази, която обичах най-много от всичко — отвърнал смокът, — и аз искам да му отмъстя.

Още преди да свърши, Кар се хвърлил към него, но смокът се бил скрил добре под корена.

— Лежи си там, колкото щеш! — казал най-после Кар. — Ние ще се справим с гъсениците и без тебе!

На другия ден господарят и горският пазач вървели по пътя през гората. Отначало Кар подкачал около тях, но по едно време изчезнал и малко след това откъм гората се чул силният му лай.

— Кар пак тръгна на лов — казал господарят. Но на пазача не му се вярвало.

— От много години Кар вече не гони дивеч сам — отговорил той и хлътнал в гората, за да види какво значи този лай. Господарят се

спуснал подире му.

Те следвали лая до онова място, дето гората е най-гъста, и там той изведнъж пресекнал. Спрели да се послушат и в тишината доловили как работят челюстите на гъсеничките, видели дъжда от иглици и усетили силната миризма. Тогава забелязали, че дърветата са покрити с гъсенички на калугеричките, малките врагове на дърветата, които могат да унищожат десетки километри гора.

ГОЛЯМАТА ВОЙНА С КАЛУГЕРИЧКИТЕ

На следната пролет Кар тичал една сутрин през гората.

— Кар, Кар! — извикал го някой.

Кар се обърнал и видял, че го вика една стара лисица, застанала пред дупката си.

— Каж ми, моля ти се, хората ще направят ли нещо за гората? — попитала тя.

— Бъди сигурна, че ще направят! — отвърнал Кар. — Те работят с всички сили.

— Те избиха целия ми род и сигурно ще убият и мен — продължила лисицата. — Но простено да им е, само да помогнат на гората.

През цялата тази година всеки път, когато Кар минавал през гъсталака, някой го питал дали хората ще помогнат на гората. На Кар не му било лесно да отговаря, защото и хората сами не знаели ще успеят ли да победят калугеричките.

Като си спомнел само човек колко се боели някога от старата Колморденска гора и колко я мразели, чудно му ставало, като виждал как всеки ден повече от сто души отивали в гората и работели, за да я спасят от тази напаст! Сечели ония дървета, които били пострадали най-много, разчиствали гъсталаците и махали най-долните клони, за да не могат гъсеничките да пълзят от дърво на дърво. Исичали широки ивици около пострадалата гора и издигали намазани с лепило огради, за да не позволят на гъсеничките да нападнат и други места. Като направили това, започнали да мажат с лепило стъблата на дърветата на ивици. Смятали, че по този начин ще попречат на гъсеничките да слязат от дърветата, които вече са изгризали, ще ги принудят да останат там, където са, и да измрат от глад.

Тази работа продължила до късна пролет. Хората били изпълнени с надежда и с нетърпение очаквали да се излюпят новите гъсенички. Сигурни били, че така добре обградените насекоми няма да останат живи.

В началото на лятото гъсеничките се излюпили и били много повече от предишната година. Хората били спокойни, нали ги били затворили и те нямало с какво да се хранят!

Но не станало така, както се надявали. Много гъсенички се налепили по оградата и цели купища останали по дърветата, защото не можели да слязат от тях. Но никой не можел да каже, че са ги ограничили. Имало ги и вътре, имало ги и вън. Имало ги навсякъде. Те пълзели по пътищата, по оградите на нивите, по стените на къщите. Излизали от Мирната гора и нападали други части на Колморден.

— Те няма да се свършат, преди да унищожат цялата гора — казвали хората. Те били много разтревожени и не можели да сдържат сълзите си, когато отивали в гората.

Кар така се отвращавал от тези пълзящи гадинки, че почти не излизал от вратата навън. Но един ден решил, че трябва да отиде да види какво прави Сивушко. Тръгнал по най-късия път, като тичал с наведена до земята муцуна. Когато стигнал до корена, където миналата година разговарял със смока, Безпомощния пак го извикал.

— Каза ли на Сивушко онова, което ти поръчах при миналата ни среща? — попитал смокът.

Кар само изджавкал и продължил пътя си.

— Кажи му все пак! — извикал подире му смокът. — Нали виждаш, че хората нищо не могат да направят против тази напасть!

— И ти нищо не можеш! — отвърнал Кар и затичал нататък. Кар намерил Сивушко, но еленът бил толкова мрачен, че едва отвърнал на поздрава му. Веднага заговорил за гората.

— Какво не бих дал, за да се тури край на това бедствие — казал той.

— Тогава ще ти кажа как можеш да спасиш гората — отговорил Кар и му предал думите на смока.

— Ако беше за някой друг, веднага щях да напусна гората — рекъл еленът. — Но откъде ще намери сили да я спаси един нещастен смок?

— Това са, разбира се, празни приказки — казал Кар. — Смоците винаги си дават вид, че знаят повече от другите животни.

Когато Кар си тръгнал за в къщи, Сивушко го придружил малко по пътя. По едно време Кар чул един кос да вика от върха на една борика:

— Ето го Сивушко, който унищожи гората! Ето го Сивушко, който унищожи гората!

Кар не повярвал на ушите си, но малко след това един заек прекосил пътеката пред тях. Като ги видял, заекът се спрял, размахал уши и извикал:

— Ето го Сивушко, който унищожи гората! — После хукнал да бяга, колкото му държат краката.

— Какво искат да кажат? — попитал Кар.

— Не знам — отвърнал Сивушко. — Мисля, че дребните животни в гората са недоволни от мен, защото аз ги посъветвах да потърсим помощ от хората. Когато разчистиха гъсталаците, те загубиха всичките си скривалища и леговища.

Повървели още малко заедно и Кар чувал как от всички страни викат:

— Ето го Сивушко, който унищожи гората!

Сивушко се преструвал, че нищо не чува, но сега Кар разбрал защо приятелят му бил толкова мрачен. И изведнъж го попитал:

— Слушай, Сивушко, защо смокът казва, че си убил онази, която той обичал най-много от всичко?

— Отде да зная — отвърнал Сивушко. — Ти знаеш, че аз никого не мога да убия.

Малко след това срещнали четирите стари елена: Гърбушко, Рогачко, Рошльо и Юнака. Те вървели бавно и замислено.

— Добра среща! — извикал им Сивушко.

— Добра среща! — отговорили елените. — Тъкмо те търсехме, Сивушко, за да се посъветваме с теб за гората.

— Научихме се — казал Гърбушко, — че в гората е било извършено злодеяние и че тя сега загива, защото злосторникът не е наказан.

— Какво злодеяние?

— Някой е убил безвредно животно, което не му е послужило за храна. Тук, в Мирната гора, това се смята за злодеяние.

— Кой го е извършил? — попитал Сивушко. — Извършил го бил някой елен и ние искаме да те попитаме не знаеш ли кой е той.

— Не — отвърнал Сивушко. — Никога не съм чувал елен да е убил безвредно животно.

Сивушко се разделил със старите елени и продължил пътя си с Кар, но ставал все по-мълчалив и все по-ниско навеждал глава. Минали край пепелянката Крюле, която лежала на камъка си.

— Ето го Сивушко, който унищожи гората! — изсъскала и Крюле като останалите. Сега Сивушко изгубил търпение. Той се приближил до змията и вдигнал крак.

— И мен ли искаш да убиеш, както уби жената на стария смок? — казала Крюле.

— Кога съм убивал смок? — попитал Сивушко.

— Първия ден, когато пристигна в гората, ти уби жената на Безпомощния — отговорила Крюле.

Сивушко бързо отстъпил назад и продължил пътя си с Кар. Изведнъж той се спрял.

— Кар, аз съм извършил това злодеяние. Аз съм убил едно безвредно животно. Заради мен загива гората.

— Какво приказваш?! — прекъснал го Кар.

— Кажу ми на Безпомощния, че Сивушко тази нощ напуска гората!

— Такова нещо никога няма да кажа! — отвърнал Кар. — Страната на север е опасна за елените.

— Мислиш ли, че мога да остана на това място, след като съм му навлякъл такова нещастие? — рекъл Сивушко.

— Не прибързвай. Почакай до сутринта и тогава решавай!

— Ти си ми казвал, че елените не могат без гората — отвърнал Сивушко и с тези думи се разделил с Кар.

Кар се прибрал много обезпокоен от този разговор и още на сутринта отишъл пак в гората да търси елена. Но Сивушко никъде го нямало и кучето не го търсило дълго. То разбрало, че Сивушко е послушал, смока и е отишъл в изгнание.

Кар си тръгнал в много лошо настроение. Не можел да разбере как Сивушко се е оставил да бъде прогонен от този проклет смок. Такава глупост Кар никога не допускал. Каква власт може да има Безпомощния?

Като вървял така, потънал в мислите си, Кар видял горския пазач, който гледал към едно дърво.

— Какво гледаш? — попитал го човекът, който стоял до него.

— Някаква болест, е налегнала гъсеничките — отговорил пазачът.

Кар много се учудил, а още повече се ядосал, че смокът е имал сила да сдържи думата си. Сега Сивушко ще трябва да стои в изгнание цяла вечност, защото този смок изглеждал безсмъртен.

Но както се ядосвал, хрумнало му нещо, което малко го утешило. „Смокът може и да не живее толкова дълго. Няма все да лежи скрит в корените я! Нека само изчисти гъсениците, аз знам кой ще му прегризе врата.“

Сред гъсеничките наистина се явила някаква болест, но първото лято тя не се разпространила много. Едва избухнала и гъсеничките се увили в пашкули. От тях излезли милиони пеперудки. Нощем те летели като снежинки между дърветата и снасяли безброй яйца. На следната година трябвало да се очаква още по-голямо бедствие.

Бедствието дошло, но не само над гората, а и между гъсеничките. Болестта бързо се разнасяла от една област в друга. Болните гъсенички преставали да ядат, изпълзявали на върховете на дърветата и там умирали. Голяма радост настъпила между хората, но между животните тя била още по-голяма.

Кар изпитвал някакво мрачно задоволство, като си мислел за часа, когато ще може да прегризе врата на Безпомощния.

Но гъсеничките били плъзнали на десетки километри из боровата гора, та и през това лято болестта не засегнала всички, а много от тях останали живи и се превърнали в пашкули и пеперуди.

Прелетните птици носели на Кар поздрав от Сивушко, който пращал известие, че е жив и здрав. Но птиците разказвали на Кар, че Сивушко много пъти бил преследван от ловци и едва успявал да се спаси.

Кар живеел в тревога, мъки и копнеж. Но трябвало да изчака още две лета. Едва тогава гъсеничките изчезнали.

Щом чул от горския пазач, че гората е в безопасност, той тръгнал да дири Безпомощния. Но като стигнал до гъсталака, направил ужасно откритие. Не го бивало вече за лов, не можел да тича, не можел да души следите на врага си, а и нищо не виждал. През тия години на дълго чакане старостта се промъкнала тайно при него. Кар остарял, без да забележи. Не можел да прегризе дори врата на смок. Нямам сили да освободи приятеля си Сивушко от неговия враг.

ОТМЪЩЕНИЕТО

Един следобед Ака от Кебнекайзе и ятото ѝ кацнаха на брега на едно езеро сред гората. Те бяха още в Колморден, но бяха напуснали Остерйотланд и сега се намираха в областта Йонокер в Съормланд. Пролетта бе позакъсняла, както често се случва в планинските области, и езерото беше почти цялото покрито с лед, с изключение на една ивица вода около брега. Гъските веднага се втурнаха във водата да се къпят и да си търсят храна. Нилс Холгерсон, който сутринта си бе изгубил едната обувка, тръгна между елхите и брежите край езерото, за да потърси нещо, с което да я замести.

Докато намери подходящо парче кора, момчето доста се отдалечи, като се оглеждаше неспокойно, защото в гората не се чувствуваше много добре. „В равнината или край езерото е по-добре — казваше си то. — Там виждаш какво има насреща ти. Да беше букова гора, в нея поне земята е гола. А в тия брезови и борови гори, диви и изоставени, просто не може да се ходи. Ако беше моя, щях цялата да я изсека!“ Най-сетне то съгледа парче брезова кора и тъкмо когато го мереше на крака, чу зад гърба си шум. Обърна се и видя, че една змия бързо пълзи през храстите към него. Тя беше необикновено дълга и дебела, но момчето веднага съгледа двете бели петна отстрани на главата и остана спокойно на мястото си. „Това е смок — помисли си то. — Нищо няма да ми направи.“

Но следния миг змията така го блъсна в гърдите, че то се претърколи. После скочи на крака и бързо побягна, а змията се спусна подир него. Земята беше покрита с камъни и клони и момчето не можеше да тича бързо, тъй че змията го следваше по петите.

Точно на пътя му се изпречи голям стръмен камък и то почна да се катери по него. „Тук смокът едва ли ще успее да се изкачи“ — помисли си момчето, но като се обърна, видя, че змията се опитва да го последва и там.

На върха на каменния блок имаше друг камък, почти кръгъл и голям колкото човешка глава. Той се крепеше само на единия си тесен ръб. Просто чудно, че не беше паднал. Когато змията се приближи,

момчето скочи зад кръглия камък и силно го блъсна. Той се търколи надолу право към змията, събори я на земята и ѝ смачка главата.

„Хубава работа свърши тоя камък — рече си момчето и въздъхна облекчено, като видя как змията трепна няколко пъти и замря. — Това беше най-голямата опасност, която срещам, откакто сме тръгнали.“

Едва беше дошло на себе си, когато чу отгоре плясък на криле и видя как една птица кацна до змията. По големина и форма тя приличаше на гарван, но беше облечена с красиви черни, блестящи като метал пера. Момчето се скри предпазливо в една вдлъбнатина в камъка. То още помнеше как го бяха отвлекли гарваните и предпочиташе да не се показва много-много.

Черната птица закрачи около трупа на змията, като от време на време я обръщаше с човката си. После плесна с криле и извика с креслив, пронизителен глас:

— Няма никакво съмнение, Безпомощния е мъртъв.

Птицата още веднъж заобиколи змията, после се спря и дълбоко се замисли, като се чешеше с крак по врата.

— Не може да има втора такава голяма змия в гората — каза тя. — Сигурно е той.

След това вдигна човка, за да я забие в трупа на змията, но изведнъж спря.

— Не ставай глупак, Батаки — каза тя. — Как ще изядеш змията, преди да си извикал Кар? Ако той не се увери сам, никога няма да повярва, че Безпомощния е мъртъв.

Нилс се мъчеше да стои тихо, но птицата, която се разхождаше и говореше тържествено, беше толкова смешна, че той се разсмя.

Птицата го чу и с един скок се намери на камъка. Момчето бързо излезе и тръгна към нея.

— Ти не си ли гарванът Батаки, който е добър приятел с Ака от Кебнекайзе? — попита то.

Птицата го разгледа внимателно и кимна три пъти.

— А ти да не си оня, дето лети с дивите гъски и се нарича Палечко?

— Точно така е — потвърди момчето.

— Добре, че те срещнах. Може би ти знаеш кой е убил този смок?

— Уби го камъкът, който търколих към него — каза момчето и разказа цялата случка.

— Много храбро си постъпил, макар че си толкова мъничък — похвали го гарванът. — Аз имам наблизо един приятел, който много ще се зарадва, че змията е убита и затова искам да ти се отплатя.

— Кажи ми тогава защо толкова се зарадва на смъртта на смока? — попита момчето.

— О — отвърна гарванът, — това е дълга история. Няма да имащ търпение да я изслушаш.

Но момчето настоя и гарванът му разказа цялата история за Кар, Сивушко и Безпомощния. Когато свърши, момчето стоя известно време замислено.

— благодаря ти — каза то. — След като чух тази история, като че им по-добре разбирам гората. Останало ли е още нещо от Мирната гора — По-голямата част е унищожена — отговори Батаки. — Дърветата изглеждат така, сякаш над тях е минал пожар. Трябва да ги изсекат и ще минат много години, докато гората стане това, което беше.

— Тая змия е заслужавала да умре — каза момчето. — Не ми е ясно само как е могла да прати болест между гъсениците.

— Може би е знаела, че те страдат от такива болести — отговори Батаки.

— Може и да е така, но аз мисля, че тя е била умно животно.

Момчето замълча. Гарванът не го слушаше, а стоеше с наведена глава и наострени уши.

— Чуваш ли? — копита той. — Кар е наблизо. Колко ще е доволен, като види, че Безпомощния е мъртъв.

Момчето обърка глава по посока на шума.

— Разговаря с дивите гъски — каза то.

— Да, домъкнал се е до брега, за да научи новини за Сивушко. Момчето и гарванът скочиха от камъка и забързаха към брега.

Гъските бяха излезли от водата и разговаряха с едно старо куче, толкова немощно, като че ли всеки момент щеше да падне мъртво.

— Ето го и Кар — каза Батаки на момчето. — Нека първо чуе какво ще му кажат дивите гъски. После ще му съобщим, че смокът е мъртъв.

Ака разказваше на Кар:

— Това беше миналата година, при пролетното ни пътуване. Бяхме тръгнали една сутрин от Силян в Даларна с Юкси и Какси и летяхме над големите гори на границата между Даларна к Хелзингланд. Под нас се простираха само чернозелените борови гори. Между дърветата снегът беше още дълбок, реките бяха замръзнали, само тук-там се чернееше вода и на някои места край бреговете снегът се беше стопил. Не виждахме почти никакви села или чифлици, само сиви овчарски хижи, изоставени през зимата. Тук-там се виждаха тесни криволичещи пътеки, по които хората бяха смъквали трупи. Край реките имаше големи купища такива трупи.

Както летяхме, изведнъж съгледахме трима ловци, които вървяха през гората. Те бяха със ски, водеха вързани кучета и имаха ножове на пояса, но пушки не носеха. Снегът беше хванал твърда ледена кора и те не следваха лъкатушните горски пътеки, а вървяха направо, като че ли знаеха добре къде ще намерят онова, което търсят.

Ние летяхме високо и виждахме ясно цялата гора. Като забелязахме ловците, поискахме да разберем какъв дивеч гонят. Почнахме да летим напред-назад и да се заглеждаме между дърветата. В един гъсталак видяхме нещо, което приличаше на големи, обрасли с мъх камъни. Но това не можеше да бъде камъни, защото по тях нямаше сняг.

Спуснахме се бързо надолу и кацнахме в гъсталака. Тогава трите камъка се размърдаха. Бяха един елен и две кошути; те лежаха в мрака на гората, Като кацнахме, еленът, стана и дойде при нас. Това беше най-голямото и най-красиво животно, което сме виждали. Но като видях, че са го събудили някакви си диви гъски, той пак легна.

„Не, старче, недей ляга да спиш! — казах му аз. — Бягайте, колкото ви държат краката! Има ловци в гората и те вървят право към вашето леговище.“

„Благодаря, бабко — отвърна еленът и изглеждаше като че ли ще заспи още докато говори, — но ние знаем, че по това време на годината ловът на елени е забранен. Ловците сигурно са излезли на лов за лисици.“

„Гората е пълна с лисичи следи, но ловците не ги и поглеждат. Повярвай ми! Те знаят, че сте тук и идват да ви нападнат. Не носят пушки, само копия и ножове, защото не смеят да стрелят по това време.“

Еленът продължи да си лежи спокойно, но кошутите се разтревожиха.

„Гъските сигурно имат право“ — казаха те и почнаха да се надигат.

„Не се тревожете — рече им еленът. — Тук, в леговището, няма да дойдат никакви ловци. Бъдете сигурни.“

Нямаше какво да правим и ние пак отлетяхме. Но продължихме да кръжим над това място, за да видим какво ще стане с елените.

Едва се бяхме издигнали и видяхме, че еленът излиза от гъсталака. Той се огледа и тръгна право към ловците, като стъпваше по сухите клони, тъй че се чуваше силно прашене. Като стигна до едно голямо голо тресавище, той се спря; тук нищо не го прикриваше.

Еленът стоя там, докато ловците се показаха на края на гората. Тогава побягна към противоположна на леговището посока. Ловците пуснаха кучетата и се втурнаха, след него.

Еленът беше прилепил глава на гърба си и тичаше много бързо.

Снегът отхвърчаше така, като че ли около него имаше вихрушка. И, кучетата, и ловците изостанаха далеч назад. Тогава той пак се спря, като че ли за да ги дочака, и когато отново се показаха, той отново хукна да бяга. Разбрахме, че иска да подмами ловците далеч от леговището, където спяха кошутите. Той беше много храбър, излагаше се на опасност, за да запази близките си. Ние не искахме да си отидем, преди да видим как ще свърши това.

Ловът продължи така няколко часа. Чудехме се защо ловците се трепят да преследват елена, като нямат, пушки. Те едва ли можеха да си въобразяват, че ще успеят да изморят бегач като, него.

Но после забелязахме, че той вече не тича така бързо. Мъчеше се да стъпва по-внимателно. А когато измъкваше краката си от снега, по него оставаха кървави следи.

Тогава разбрахме защо ловците са толкова търпеливи. Те разчитаха на снега. Еленът беше тежък и при всяка стъпка затъваше до дъното на преспите. А твърдата ледена кора нараняваше краката му. Тя ожулваше козината и смъкваше кожата и при всяка крачка той изпитваше силни болки.

Ловците и кучетата бяха по-леки, можеха да ходят върху ледената кора и затова продължаваха да го преследват. Той още бягаше, но стъпките му ставаха все по-несигурни и започваше да се

препъва. Освен това силно се задъхваше. Не бяха само болките, дълбокият сняг също го уморяваше.

Най-сетне той загуби търпение и спря, за да дочака кучетата и ловците и да се пребори с тях. Докато чакаше, той погледна нагоре и като ни видя, извика:

„Почакайте, гъски, докато всичко се свърши! И когато следният път минете над Колморден, потърсете кучето Кар и му кажете, че неговият приятел Сивушко е умрял геройски!“

При тези думи старото куче стана и се приближи до Ака.

— Сивушко живя геройски — каза то. — Той ме познава. Знае, че и аз съм храбро куче и ще съм доволен, задето е умрял като герой. Разкажи ми сега как...

То вирна опашка и вдигна глава, за да вземе горда стойка, но пак легна.

— Кар! Кар! — чу се глас откъм гората. Старото куче побърза да стане.

— Вика ме господарят — каза то — и аз трябва да го последвам. Преди малко видях, че напълни пушката и сега ние двамата ще отидем в гората за последен път. Благодаря ви, диви гъски. Сега знам всичко и мога да посрещна доволен смъртта.

XXIII
ХУБАВАТА ГРАДИНА

НЕДЕЛЯ, 24 АПРИЛ

На другия ден дивите гъски продължиха на север, през Съодерманланд. Момчето разглеждаше страната и си мислеше, че тя съвсем не прилича на местата, които беше виждало досега. Нямаше големи равнини като в Сконе и Остерйотланд, нито големи гори като в Смоланд, а представляваше една пъстра смесица. „Взели са едно голямо езеро, една голяма река, една голяма гора и една голяма планина, наскели са ги на парчета, разбъркали са ги и са ги пръснали по земята без всякакъв ред“ — мислеше си момчето, защото виждаше само малки долинки, малки езера, малки хълмове и малки горички. Нищо не можеше да се разпростре както трябва. Щом една равнина почваше да расте, някой хълм ѝ препречваше пътя, а ако той искаше да порасте в планина, почваше пак равнината. Щом някое езерце се разширяваше толкова, че да заприлича на истинско езеро, то се стесняваше в река, но и реката не можеше да се простре надълго, защото се разливаше в езерце. Дивите гъски летяха, толкова близо до брега, че момчето виждаше морето, което също не можеше да разгърне безкрайната си шир, а се разпокъсваше от множество острови и пак започваше, преди островите да са станали големи. Гледката непрекъснато се менеше. Иглолистните гори се сменяха с широколистни, нивите — с блата, чифлиците — със селски къщурки.

По нивите не се виждаха работници, но пътищата и пътечките бяха много оживени. От малките къщички по склоновете на Колморден излизаха хора с черни дрехи, с книги и носни кърпи в ръка. „Днес е неделя и те отиват на черква“ — мислеше си момчето, като ги гледаше. Подминаха няколко сватби, а на едно място забелязаха погребение, което бавно се движеше по пътя. Виждаха се големи господарски каляски и малки селски двуколки, по езерата плуваха лодки и всички отиваха към черквата.

Минаха над черквата в Бьорквик, после над черквите в Бетна, Балкста и Вадсбру, а след това в Шьолдинге и Флуда. Навсякъде звъняха камбани. Въздухът бе изпълнен с чудни звуци. Той като че ли целият се беше превърнал в тонове и звън.

— Едно е сигурно — каза момчето, — накъдето и да се обърна в тази страна, ще ме посрещне камбанен звън.

При тази мисъл го обхвана някакво особено спокойствие. Макар че живееше в друг свят, то нямаше да се загуби, докато черковните камбани можеха да го повикат обратно с чудния си звън.

Бяха навлезли доста навътре в Съормланд, когато момчето съгледа една черна точка, която се движеше по земята под тях. Отначало то я взе за куче и нямаше да се занимава повече с нея, ако тя не се мъчеше да следва посоката на дивите гъски. Тя тичаше през ливади и гори, прескачаше ровове и стени и нищо не я спираше.

— Смире пак ни е открила — каза момчето, — но скоро ще ѝ избягаме.

След това гъските полетяха с най-голяма бързина и летяха така, докато лисицата изчезна от погледа им. После завиха в голяма дъга на запад и юг, като че ли искаха да се върнат към Остерйотланд. „Сигурно е била Смире, щом Ака завива и тръгва по друг път“ — помисли си момчето.

Надвечер гъските прелетяха над едно старо съормландско имение с името Стура Юльо. Зад голямата бяла къща започваше парк с широколистни дървета, а пред нея се простираше езерото Стура Юльо с дълбоките си заливи и хълмисти брегове. Имението изглеждаше старинно и гостоприемно и като го гледаше, момчето въздъхна дълбоко. Колко хубаво щеше да бъде, ако след цял ден пътуване можеха да се спрат на такова място вместо в някое блато или на студения лед!

Но за подобно нещо, разбира се, не биваше и да се мисли. Дивите гъски кацнаха малко по на север от имението, на една горска поляна, залята с вода, от която само тук-там се показваха купчинки земя. Това беше най-лошото място за нощуване, където бяха спирали досега. Момчето постоя още малко на гърба на гъсока, като се чудеше какво да прави. После почна да скача от купчинка на купчинка, докато стигна до твърда земя и забърза към имението.

Точно тази вечер няколко души се бяха събрали в една ратайска къща и си приказваха край огнището. Те говореха за проповедта, за полските работи и за времето, а когато разговорът започна да замира, помолиха една стара жена, майката на ратая, да им разкаже някоя история за привидения.

Известно е, че никъде няма толкова имения и никъде не се разправят толкова истории за привидения както в Съормланд. Жената беше служила на младини в много такива имения и знаеше толкова много странни истории, че би могла да говори чак до сутринта. Тя разказваше така хубаво и убедително, че слушателите ѝ взимаха всичко за чиста истина. Те се гушеха един в друг от страх, когато жената на няколко пъти прекъсна разказа си, за да ги попита не чуват ли някакъв шум.

— Не чувате ли, че някой се промъква тука? — попита тя. Но другите не чуваха нищо.

След като им разказа разни истории за Ериксберг и Вибюхолм, за Юлита и Лангмансъ и за много други места, някой я попита не се ли е случвало нещо чудновато в Стура Юльо.

— Разбира се, и тук не е минало без такива истории — отвърна старата жена.

Всички почнаха да я молят да разкаже какво е ставало в тяхното имение.

Тогава старата жена им разправи, че някога на север от Стура Юльо, на един хълм, обрасъл сега с гора, имало замък, пред който се простирала прекрасна градина. Веднъж един човек, когото наричали господаря Карл и който по онова време управлявал целия Съормланд, пристигнал в замъка. След като се наял и напил, той излязъл в градината и дълго се любувал на езерото и на красивите му брегове. Както седял там и си мислел че няма по-хубава страна от Съормланд, някой зад него въздъхнал дълбоко. Той се обърнал и видял един стар работник, наведен над лопатата си.

— Ти ли въздишаш така дълбоко? — попитал господарят Карл. — За какво въздишаш?

— Как да не въздишам, като по цял ден ровя земята — отговорил работникът. Но господарят Карл бил избухлив и не обичал работниците му да се оплакват.

— Нямах ли за какво друго да се оплачеш? — креснал той. — Аз бих бил доволен, ако можех да копая съормландската земя цял живот.

— Тогава нека бъде така, както иска ваша милост! — отговорил работникът.

По-късно хората разказвали, че заради това проклятие господарят Карл след смъртта си не намерил спокойствие в гроба, а всяка нощ идвал в Стура Юльо и копаел в градината си. Сега там няма нито замък, нито градина, а само обикновена гора. Но ако минаваш през гората в тъмна нощ, може да ти се случи да видиш градината.

Жената млъкна и погледна към един от тъмните ъгли на стаята.

— Там не помръдна ли нещо? — попита тя.

— Не, майко, разказвай по-нататък! — отговори снахата. — Вчера видях, че плъховете са направили там голяма дупка, но имах толкова работа, че забравих да я запуша. Я кажи, някой виждал ли е тази градина?

— Ще ти кажа — отговори жената. — Собственият ми баща я е видял веднъж. Той минавал през гората една лятна нощ и изведнъж видял край себе си висока ограда, зад която се издигали чудни дървета, така натежали от цвят и плод, че клоните им висели над оградата. Баща ми вървял бавно и се чудел откъде се е взела тази градина. Изведнъж се отворила една врата, показал се градинарят и го попитал не иска ли да разгледа градината му. Той държел лопата и бил препасан с голяма престилка като всички градинари. Баща ми го погледнал в лицето тъкмо когато се готвел да го последва. Изведнъж той познал кичура коса, брадичката и мустаците. Това бил господарят Карл, както го бил виждал на портретите във всички имения, в които...

Тук тя пак прекъсна разказа си. Една главня в огнището изпращя и от нея се посипаха искри и въглени. За миг тъмните ъгли на стаята се осветиха и старата жена съзря някакво джудже, което седеше до мишата дупка и слушаше разказа. Ала то бързо се скри.

Снахата взе метла и лопата, премете въглените и пак седна.

— Продължавай, майко — подкани тя. Но старата жена отказа.

— Стига за тази вечер — рече тя с променен глас.

Другите настояваха, но снаха ѝ видя, че тя е пребледняла и ръцете ѝ треперят.

— Не, мамо, ти си се изморила. Хайде да си легнеш — каза ѝ тя. Малко по-късно момчето вървеше през гората към дивите гъски.

То гризеше морков; беше го намерило пред килера и си мислеше каква разкошна вечеря игла тази вечер, то бе доволно, че можа да прекара няколко часа в топлата стая. „Да можех да си намеря и хубаво местенце за спане!“ — помисли си то.

И тогава му хрумна, че ще е най-добре да си направи легло на големия бор край пътеката. Покатери се на дървото, уплете няколко малки клончета и си направи чудесно легло.

Известно време лежа като си мислеше за онова, което чу в къщата, и главно за господаря Карл, който се разхождал из гората Юльо, но скоро заспа и сигурно щеше да спи до сутринта, ако не го бе събудило скърцането на желязна врата точно под него.

В един миг момчето се събуди, потърка очи и се огледа. Под него се издигаше стена, висока колкото човешки бой, а зад стената се виждаха дървета, огънати от плодове.

Това му се видя много чудно. Когато заспа, нямаше никакви овощни дървета. Но после са припомни цялата вечер и разбра каква е тази градина.

Най-странното беше, че никак не се уплаши. Напротив, обхвана го неудържимо желание да влезе в градината. Горе на бора, където лежеше, беше тъмно и хладно, но в градината беше много светло и плодовете и розите бяха залепи от слънчева светлина. Колко хубаво щеше да бъде да почувствува малко лятна топлина, след като беше скитало толкова дълго време в дъжд и студ!

Изглеждаше, че лесно може да се влезе в градината. На високата стена близо до бора имаше врата и един стар градинар току-що я бе отворил. Сега той стоеше на вратата и се взираше в тъмната гора, като че ли чакаше някого.

Момчето бързо се спусна от дървото. Приближи се до градинаря с шапка в ръка, поклони се и попита може ли да разгледа градината.

— Да, може — отговори градинарят е груб глас. — Влизай!

После затвори желязната врата, заключи я с голям ключ и мушна ключа в пояса си. Момчето стоеше и го гледаше. Той имаше свадливо лице с големи мустаци, малка брадичка и остър нос. Ако не беше синята му градинарска престилка и тежката лопата в ръцете му, момчето би го взело за някой стар воин.

Градинарят тръгна навътре в градината е такива големи крачки, че момчето трябваше да тича, за да не изостане. Пътеката, по която вървяха, беше тясна и момчето случайно нагази в тревата. Градинарят веднага му се скара и то послушно тръгна след него.

На момчето се струваше, че градинарят смята за унижение да показва градината на такова нищожество и затова не смееше нищо да

запита, а само потичваше зад него. От време на време градинарят му подхвърляше по някоя дума. Близо до стената имаше гъст плет и като се промъкнаха през него, градинарят му каза, че той се нарича Колморден.

— Да, той е толкова голям, че заслужава името си — отвърна момчето, но градинарят не обърна внимание на думите му.

Щом излязоха от храстите, пред очите му се откри голяма част от градината. Момчето забеляза, че тя е само няколко декара. Откъм юг и запад я пазеше висока стена, а откъм север и изток беше обградена с вода.

Градинарят се спря, за да привърже едно дръвче, и момчето можа да се огледа. То не беше виждало много такива градини, но разбра, че тази е по-различна от всички други. Тя трябва да беше направена по някакъв старинен начин, защото сега никъде не можеше да се види толкова огромно количество малки могилки, лехички, плетове, полянки и беседки. Никъде нямаше и такъв лабиринт от езерца и канали, каквито се виждаха наоколо.

Навсякъде растяха величествени дървета и прекрасни цветя, а водата в малките канали беше бистра, тъмнозелена и гладка като огледало. Момчето си помисли, че е попаднало в рая. То плесна ръце и извика:

— Никога не съм виждал толкова хубаво нещо! Каква е тази градина?

То извика високо и градинарят отговори с грубия си глас:

— Тази градина се нарича Съормланд. Как може да не знаеш това? Тя винаги се е смятала за една от най-красивите в кралството.

Момчето се позамисли над този отговор, но имаше толкова много неща за гледане, че скоро го забрави. Цветята и каналите бяха наистина много красиви, но още повече му се харесваха малките беседки и къщички, пръснати из градината. Имаше ги навсякъде, но най-много край езерцата и каналите. Те не приличаха на истински къщи. Бяха малки, строени като че ли за джуджета като него, но бяха невероятно красиви. Имаше всякакви. Едни приличаха на замъци с кули и пристройки, други — на черкви, трети — на мелници и селски къщи.

Толкова бяха хубави, че на момчето се искаше да ги разгледа всичките, ала не смееше да се отдели от градинаря. Скоро стигнаха до

една постройка — по-голяма и по-разкошна от другите. Тя беше на три етажа, с фронтон и широки крила. Издигаше се на едно хълмче сред цветни лехи и пътеките, които водеха към нея, пресичаха каналите, прехвърляйки се по малки изящни мостчета.

Досега момчето вървеше мълчаливо след градинаря, но като видя тази постройка, така дълбоко въздъхна, че строгият градинар го чу и се спря.

— Тази постройка, се нарича Ериксберг — каза той. — Можеш да влезеш да я разгледаш, ако искаш, но пази се от жената от Пинторпа!

Момчето не чака втора покана. То се спусна по обградената с цветя алея, премина мостчетата и цветните лехи и се вмъкна през вратата. Всичко сякаш беше пригодно за него. Стъпалата бяха високи колкото трябва и то можеше да отвори всички врати. Никога не беше допускало, че ще види такава красота. Дъбовият под блестеше, гипсовите тавани бяха богато изрисувани. Стените бяха покрити с картини, а позлатените мебели бяха облечени с коприна. В някои стаи имаше цели стени с книги, а в други — шкафове и маси, пълни с всякакви украшения.

Колкото и да бързаше, то не успя да разгледа и половината къща, когато градинарят го извика, а като излезе, той вече си хапеше мустаците от нетърпение.

— Е, какво стана? — попита градинарят. — Видя ли жената от Пинторпа?

Но момчето не беше видяло жива душа и като каза това, лицето на градинаря се разкриви.

— Жената от Пинторпа намери покой, само аз не мога! — каза той и момчето се учуди, че в човешки глас може да звучи толкова отчаяние.

После градинарят пак тръгна с големи крачки, а момчето затича след него, като се мъчеше да види колкото може повече от забележителните неща. Заобиколиха едно езерце, малко по-голямо от другите. Между храстите и цветята се мяркаха дълги бели павильони, прилични на господарски къщи. Градинарят не се спираше и продължаваше да върви напред, като от време на време подхвърляше по някоя дума на момчето.

— Това езерце се нарича Юнгарен. А това е Данбюхолм. Ето ти Хагбюберга. Ето и Ховста. А това тук е Окерьо.

После се приближи с няколко големи крачки до друго езерце, което нарече Бовен. Но тук момчето извика от изненада и той се спря. Момчето беше застанало пред малко мостче, което водеше към един замък на малко островче в езерото.

— Можеш да изтичаш до Вибюхолм и да го разгледаш, ако искаш — предложи той. — Но се пази от Бялата жена!

Момчето не закъсна да се възползува от разрешението. По стените вътре имаше толкова много картини, че замъкът му се стори като голяма книга с картини. Толкова му беше интересно, че му се искаше да прекара тук цялата нощ. Но скоро чу, че градинарят пак го вика.

— Ела! Ела де! — викаше той. — Аз си имам и друга работа, не мога да вися тук да те чакам, проклето хлапе.

Когато момчето изтича през моста, той му извика:

— Какво стана? Видя ли Бялата жена?

Момчето му каза, че не е видяло никого. Тогава старият градинар удари лопатата в един камък с такава сила, че камъкът се разцепи на две, и каза с глас, в който трептеше дълбоко отчаяние:

— И Бялата жена от Вибюхолм е намерила покой, само аз не мога!

Досега те бяха обикаляли южната част на градината. Сега градинарят се запъти към западната част. Тя беше уредена другояче. Имаше големи поляни, които се прекъсваха от лехи с ягоди, зелени градини и храсти френско грозде. И тук имаше къщички, но повечето от тях бяха боядисани червено, приличаха на селски къщи и бяха обградени с хмел и вишневи градини.

Градинарят се спря за момент и каза на момчето:

— Това място се казва Вингокер. После посочи една постройка, много по-проста от другите, която приличаше на ковачница.

— Това е една голяма работилница — рече той. — Нарича се Ескилстюна. Ако искаш, можеш да отидеш да я разгледаш.

Момчето веднага отиде и видя безброй много колела, които свистяха, чукове, които удряха, и совалки, които тракаха. Имаше толкова неща за гледане, че то можеше да прекара тук цялата нощ, ако градинарят не го беше повикал.

После тръгнаха край брега на езерото, към северната част на градината. Пътят криволичеше покрай носове и заливи. Край носовете имаше малки островчета, отделени от сушата с тесни проливи. И островчетата принадлежеха към градината. Те бяха обработени също така грижливо.

Момчето минаваше от едно място на друго, без да се спира, докато стигнаха до една разкошна червена черква. Тя се издигаше гордо на един нос, обградена от отрупани с плод овощни дървета. Градинарят искаше да я отмине, но момчето събра кураж и помоли да влезе да я разгледа.

— Влез, влез — отговори градинарят, — но се пази от епископ Роге! Може би той е все още в Стренгнес.

Момчето изтича в черквата и разгледа старите гробници и хубавия олтар. Много му хареса един рицар с позлатена ризница, който стоеше в една стая до преддверието. И тук имаше толкова неща за гледане, че то би могло да остане цяла нощ, но трябваше да си тръгне, за да не го чака градинарят.

Като излезе вън, видя, че градинарят гледа една кукумявка, която гонеше във въздуха синигер. Старият градинар подсвирна на синигера. Той дойде и доверчиво кацна на рамото му. Кукумявката, увлечена в лова, се спусна към него, но градинарят я прогони с лопатата. „Той не е толкова страшен, колкото изглежда“ — помисли си момчето, като видя колко нежно закриля горката птичка.

Като съгледа момчето, градинарят се обърна към него и го попита видяло ли е епископ Роге. Когато момчето отговори, че не го е видяло, той каза скръбно:

— И епископ Роге е намерил покой, само аз не мога!

След малко стигнаха до най-забележителната от всичките сгради. Това беше един изграден от тухли замък с три масивни кръгли кули, съединени с дълги постройки.

— Иди го разгледай, ако искаш! — каза градинарят. — Това е Грипсхолм, но трябва да се пазиш да не срещнеш крал Ерик.

Момчето мина през голям портал и излезе в широк триъгълен двор, обграден с ниски постройки. Те не изглеждаха много хубави и момчето не ги и погледна. То само възседна двете дълги оръдия, които стояха в двора, и затича нататък. Премина през още един портал, влезе в друг двор, обграден с красиви постройки, и веднага се вмъкна вътре.

Пред него се откриха редица големи старинни зали с дебели греди по таваните и стени, покрити е високи, мрачни картини, на които бяха нарисувани сериозни мъже и жени с чудновати дрехи.

Залите на втория етаж бяла по-светли и по-весели. Тук момчето разбра, че наистина се намира в кралски дворец, защото по стените се виждаха само красиви портрети на крале и кралици. На третия етаж имаше голям таван, заобиколен с много стаи. Те бяха светли, с красиви бели мебели. Имаше и малък театър и почти до него — истински затвор: едно помещение с голи каменни стени и галерия с отвори наоколо и под, изтърган от тежките стъпки на затворниците.

Толкова неща имаше за гледане, че на момчето се искаше да остане тук много дни. Но градинарят го извика и то не посмя да се бави повече.

— Видя ли крал Ерик? — попита го той, когато то излезе вън. Но момчето не беше видяло никого и градинарят пак каза с още по-дълбоко отчаяние:

— Ето че и крал Ерик е намерил покой, само аз не мога!

После тръгнаха към източната част на градината. Минаха покрай една баня, която градинарят нарече Съодертелйе, и един стар замък, който нарече Хьорнингсхолм. Тук нямаше много неща за гледане. Беше пълно със скали и пусти островчета, които навътре в езерото ставаха все по-голи и по-тъжни.

Пак завиха на юг и момчето позна плета Колморден и разбра, че се приближават до изхода.

То беше доволно, че можа да види толкова много неща и когато стигнаха до голямата желязна врата, поиска да благодари на градинаря. Но градинарят тръгна към вратата, без да го слуша. После се обърна към него и му подаде лопатата си.

— Слушай — каза му той, — подръж я малко, докато отключи вратата!

Но момчето се боеше, че е създадо много грижи и поиска да му спести труда.

— Няма защо да се мъчите да отваряте тази тежка врата заради мен — рече то и се мушна през решетката. За джудже като него това съвсем не беше мъчно.

То имаше най-добри намерения и затова много се учуди, когато градинарят избухна в гняв зад него, започна да тупа с крак в земята и

да разтърсва вратата.

— Какво има? Какво има? — попита момчето. — Аз само исках да ви спестя труда. Защо се сърдите?

— Как да не се сърдя! — каза старият градинар. — Ако беше взел лопатата ми, ти щеше да останеш да се грижиш за градината, а аз щях да бъда освободен. А сега кой знае до кога ще трябва да се въртя тук!

Той стоеше и разтърсваше сърдито вратата, а на момчето дожаля за него и то поиска да го утеши.

— Защо се сърдите, господарю Карл от Съодерманланд? Никой друг не би могъл да се грижи за градината тъй добре като вас!

При тези думи старият градинар млъкна и се успокои и на момчето се стори, че суровите му черти малко се смекчиха. Но то не можа да го види добре, защото в същия миг избледня и изчезна като мъгла. Избледня и изчезна не само той, а и цялата градина с цветята, плодовете и слънчевата светлина. На нейното място остана само дива, бедна гора.

XXIV
B HEPKE

КАЙСА ОТ ЮСЕТЕР

Имало едно време в Нерке една вещица, каквато никъде другаде не можела да се срещне. Тя се казвала Кайса от Юсетер.

Наричали я Кайса, защото постоянно имала работа с бури и ветрове, а такива вещици винаги носят това име. А Юсетер било името на блатото в енорията Аскер, откъдето била дошла.

Хората мислели, че живее в Аскер, но я виждали и на други места. Срещали я из цялата област Нерке.

Тя съвсем не била някоя мрачна вещица, а, напротив, жива и весела и най-много от всичко обичала силната буря. Щом излизал много силен вятър, тя веднага пристигала, за да потанцува из равнината на Нерке.

Всъщност Нерке представлява само една равнина, обкръжена от всички страни с хълмове, обрасли с гори. Само в североизточния ѝ край, дето започва езерото Йелмар, има един процеп в дългата верига хълмове.

Когато някоя сутрин вятърът набере сили над Балтийско море и гръгне навътре а страната, той спокойно минава между хълмовете на Съормланд и без мъчнотии се промъква в Нерке през процепа при Йелмар. После се спуска през равнината на Нерке, но точно на запад се сблъсква с високата стена на Килберг, която го отхвърля назад. Тогава вятърът се извива като змия и тръгва на юг. Но там го пресреща Тиведен и го блъска така, че той се спуска на изток. Но на изток е Тюльоскуг, който го изпраца на север към Кеглан. От Кеглан вятърът завива отново към Килберг и Тиведен, и Тюльоскуг. Той се върти във все по-малки и по-малки кръгове, докато най-после се спре като въртележка сред равнината и се върти само на едно място.

В такива дни, когато вихрушките се носели над равнината, Кайса от Юсетер се чувствувала безкрайно щастлива. Тя стояла сред вихрушката и се носела заедно с нея. Дългата ѝ коса се развявала до облаците, роклята ѝ метяла земята в облак прах и тя танцувала по цялата равнина.

Сутрин Кайса от Юсетер седяла на някой висок бор на хълмовете и гледала към равнината. Зимно време, когато виждала по заснежените пътища много пътници с шейни, тя докарвала виелицата и натрупвала такива преспи, че хората едва се домъквали вечер до домовете си. Лете, по време на коситба, Кайса от Юсетер се спотайвала, докато натоварят колите със сено, а после се спускала с някоя буря, която унищожавала целия дневен труд.

Тя рядко мислела за нещо друго освен за пакости. Въглищарите горе в Килберг не смеели да мигнат, защото, щом забележела въглищарска пещ без пазач, веднага се промъквала и почвала да духа, докато пещта се разгори с буйни пламъци. А ако коларите от Лаксо и Сварто закъснявали някоя вечер със своя товар руда, Кайса от Юсетер забулвала пътищата и цялата местност в такава тъмна мъгла, че и хората, и конете, се загубвали и затъвали с тежките коли в блатата и тресавищата.

Когато неделен ден през лятото попадията в Глансхамар постилала масата за кафе под някое дърво в градината и с един порив вятърът вдигал покривката от масата и събарял чашите и чиниите, всички знаели кой се е пошегувал. Ако шапката на кмета в Йоревру Хвърквала и той трябвало да я гони през целия площад, ако лодките със зеленчук на хората от остров Виньо засядали в Йелмар, ако окаченото пране надало в праха, ако димът вечер изпълвал къщите и не можел да излезе през комините, не било трудно да се разбере кой се забавлява по този начин.

Но макар че обичала да прави най-различни пакости, тя все пак не била зла. По всичко личело, че е най-жестока със свадливите, скъперниците и лошите хора и често взимала под своя закрила добрите хора и бедните деца. А старите разказват, че когато веднъж черквата в Асяер се запалила, Кайса от Юсетер се спуснала, развъртяла се на покрива сред дима и пламъците и отстранила опасността.

Все пак Кайса дотегнала на жителите на Нерке със своите лудории, ала на нея не и дотягало да ги дразни. Като седяла на края на някой облак и гледала долу Нерке, красива и приятна с разкошните чифлици в равнината и богатите мини и фабрики в планинските области, с тихата река Сварто и плитките, пълни с риба езера, е хубавия град Йоревру, разпрострял се около мрачния стар замък с масивните кули, тя сигурно си мислела: „Ако не бях аз, тези хора щяха

да се чувствуват прекалено добре и щяха да стават бездейни и лениви. Нужен им е някой като мен, да ги поразтърсва от време на време и да поддържа доброто им настроение.“

После се изсмивала високо и диво като сврака и се спускала да се върти и да танцува от единия край на равнината до другия. А когато жителите на Нерке виждали как тя влачи полите си, не можели да сдържат усмивката си. Тя била наистина буйна и пакостлива, но все пак носела добро настроение. На селяните действувало освежаващо да се разправят с Кайса от Юсетер, така както на равнината било приятно да я шибат бурните ветрове.

Казват, че Кайса от Юсетер е мъртва като всички други магьосници. Но такава нещо мъчно може да се повярва. Все едно някой да каже, че над равнината винаги ще бъде тихо и че вятърът никога няма да танцува над нея с бучене и вой, със свеж въздух и поройни дъждове.

Който смята, че Кайса от Юсетер е мъртва, нека чуе какво се случи в Нерке през онази година, когато Нилс Холгерсон мина над страната. И тогава сам ще реши дали е прав, или не.

В НАВЕЧЕРИЕТО НА ПАЗАРА СРЯДА, 27 АПРИЛ

Това се случи в навечерието на големия пазар на добитък в Йоробру. Така плискаше дъжд, че нищо не се виждаше. От такъв пороен дъжд никой не може да се опази. От облаците се лееха като из ведро потоци вода и много хора си казваха: „Също като през времето на Кайса от Юсетер! Тя не пропускаше пазар. Много щеше да ѝ хареса такъв пороен дъжд точно преди пазара.“

Дъждът все повече и повече се усилваше. На мръкване той се превърна в истински порой, пътищата заприличаха на бездънни реки и хората, които бяха тръгнали с добитъка си рано, за да стигнат в Йоробу навреме за утрешния пазар се чудеха какво да правят. Кравите и воловете бяха така уморени, че едва влачеха крака и много от тях лягаха наред пътя, за да покажат, че не могат да вървят повече. Хората, които живеяха край пътя, трябваше да отворят вратите си за пътниците и да ги приютят, както могат. Препълниха се не само къщите, а и оборите, и плевните.

Всички се мъчеха да се доберат до хана, но когато пристигаха, почваха да съжаляват, че не са спрели в някоя къщурка край пътя. И оборите, и конюшните бяха претъпкани. Конете и кравите, трябваше да стоят въвн на дъжда. Дори и стопаните им, мъчно си намираха подслон.

В мокрия и кален двор беше ужасна блъсканица. Някои от животните стояха в локви и дори не можеха да легнат. Имаше стопани, които постилаха слама на добитъка си, за да легне на сухо и се мъчеха да ги прикрият някак от дъжда, но имаше и такива, които седяха в хана, пиеха и играеха карти и съвсем бяха забравили да се погрижат за своите животни.

Тази вечер момчето и дивите гъски кацнаха на едно островче в Йелмар. От брега ги отделяше само една тясна и плитка ивица вода, която при суша можеше да се прескочи.

И над островчето плискаше пороен дъжд, както навсякъде. Момчето не можеше да заспи от капките, които непрекъснато го

шибаха. Най-после тръгна да се разхожда. Струваше му се, че като се движи, дъждът го мокри по-малко.

Едва беше успяло да обиколи островчето, когато чу плискане във водата и след малко между храстите се показа кон. Такъв стар, мършав и немощен кон момчето не беше виждало. Той беше дръглив, дългокрак и ребрата му се брояха под кожата. Нямаше нито юзда, нито седло, само на врата му висеше скъсан юлар. Виждаше се, че не му е било трудно да се освободи.

Конят се запъти право към мястото, дето спяха дивите гъски, и момчето се уплаши да не ги смачка.

— Къде отиваш? Внимавай! — извика то.

— Аха, ето къде си бил! — каза конят и се приближи до момчето. — Десет километра изминах, докато те намеря.

— Та ти познаваш ли ме? — попита момчето учудено.

— И аз имам уши, макар че съм стар. Напоследък много приказват за тебе.

Докато говореше, той държеше главата си наведена, за да вижда по-хубаво, и момчето забеляза, че тя е малка, с хубави очи и мека, нежна муцуна. „Вижда се, че е бил хубав кон, но на стари години не му е провървяло“ — помисли си то.

— Искам да дойдеш с мен и да ми помогнеш за една работа — каза конят.

Момчето си помисли, че е лудост да тръгне с такава кранта и почна да се извинява с лошото време.

— Няма да ти е по-зле, ако седиш на гърба ми, отколкото да лежиш тука — каза конят, — Но може би не смееш да тръгнеш с такава развалина като мен.

— Кой? Аз ли не смея? — попита момчето.

— Събуди тогава гъските, за да се уговорим къде ще могат да те вземат утре сутринта!

След малко момчето вече седеше на гърба на коня, който тичаше по-бързо, отколкото то очакваше. Все пак те дълго пътуваха в мрака и поройния дъжд и най-сетне спряха пред един голям хан. Там: гледката беше ужасна. По разровения път имаше такива дълбоки локви, че момчето се боеше да не се удави, ако падне в тях. За оградата бяха навързани тридесет-четиридесет коне и говеда, незащитени с нищо от

дъжда, а и дворът беше пълен с коли, натоварени е високи кафези с овце, телета, прасета и кокошки.

Конят спря край оградата. Момчето продължи да седи на него и с острия си поглед добре видя в какво лошо положение са животните.

— Защо стоите вън на дъжда? — попита ги то.

— Тръгнали сме на пазар в Йоревру, но трябваше да спрем тук заради дъжда. В този хан са се събрали толкова много пътници, че вътре няма никакво място.

Момчето мълком се огледа. Повечето животни бяха будни и от всички страни се чуваха оплаквания и ропот. Те имаха основание да се оплакват, защото времето все повече и повече се влошаваше. Почна да духа леден вятър и дъждът се примеси със сняг. Сега стана ясно защо конят искаше помощ от момчето.

— Виждаш ли този прекрасен чифлик срещу хана? — попита конят.

— Да — отвърна момчето, — виждам го и се чудя защо не ви приютят в него. Или там вече всичко е заето?

— Не, там няма нито един гост — отвърна конят. — Стопаните на чифлика са такива скъперници и егоисти, че няма смисъл да ги молиш за подслон.

— Така ли? Тогава ще стоите тук, навън.

— Но аз съм роден и израсъл точно в този чифлик — каза конят. — Знам какви хубави конюшни и обори има, с много празни преградки и ясли, и си мисля дали ти не можеш да направиш така, че да влезем вътре.

— О, не, нямам толкова смелост — отвърна момчето. Но после му дожаля за животните и реши все пак да опита.

То се вмъкна в съседния чифлик, но веднага видя, че всички пристройки са затворени и заключени. Тъкмо когато се чудеше какво да прави, дойде му съвсем неочаквана помощ. Вятърът връхлетя с вой и отвори вратата на една голяма плевня точно срещу него.

Момчето веднага се върна при коня.

— Не може да се влезе нито в конюшнията, нито в обора — каза то, — но има една голяма празна плевня, която са забравили да заключат. Мога да ви заведа в нея.

— Благодаря! — зарадва се конят. — Хубаво ще е да преспя още една нощ в стария си дом. Това е единствената радост, която мога да

получа още от живота.

В богатия чифлик срещу хана тази вечер никой още не спеше, макар че бе вече късно.

Стопанинът беше около тридесет и пет годишен, висок и строен, с хубаво, малко мрачно лице. През деня той бе излизал по дъжда и се върна мокър до кости. Вечерта помоли старата си майка, която все още водеше домакинството в чифлика, да запали огън в огнището, за да може да си изсуши дрехите. Майка му запали малък огън, защото в тази къща пестяха много дървата, и стопанинът окачи палтото си на стола близо до огъня. После сложи единия си крак на ръба на огнището, подпря ръка на коляното си и остана така, загледан в пламъците. И ето той стоеше така вече часове наред, като само от време на време хвърляше по някое дърво в огъня.

Майка му вдигна масата, оправя леглото му и си влезе в малката стаичка. Навремени тя се показваше на вратата и като виждаше, че той още стои край огъня, питаше го учудено защо не отива да си легне.

— Не се тревожи, мамо. Мисля си за минали работи — успокояваше я той.

Тази вечер, като минаваше покрай хана, един търговец на коне се беше приближил до него и му бе предложил да му продаде кон, като му показва една стара кранта, толкова изнемощяла, че той трябваше да попита търговеца да не би да е луд, та му предлага такава сделка.

— Съвсем не — отговори търговецът, — само си помислих, тъй като този кон е бил някога ваш, че може би ще поискате да му осигурите спокойни старини, защото той заслужава това.

Тогава той погледна коня и го позна. Той сам беше отгледал и обзидил този кон. Но и през ум не му мина да купи такова старо и негодно за работа животно. Не, разбира се, че не. Той не беше човек, който хвърля парите си на вятъра.

Но конят бе събудил у него много спомени и тези спомени го държаха буден, не го оставяха да спи.

Да, на времето си този кон беше добро, хубаво и умно животно. Баща му го беше предоставил на него още от самото начало. Той сам го обзиди и държеше на него повече, отколкото на всичко друго. Баща му се сърдеше, че му дава много храна и често пъти той трябваше тайно да се промъква при него, за да му сложи овес.

Откакто му бяха дали коня, той никога не отиваше пеша на черква. Приятно му беше да се поперчи с младото конче. Самият той се обличаше с дрехи от домашно тъкано платно и ушити в къщи и колата беше проста и небоядисана, но конят беше най-красивото животно, което някога се е изкачвало на хълмчето пред черквата.

Веднъж той се осмели да поиска от баща си да му купи готови дрехи и да боядиса колата. Баща му остана като вкаменен. Синът се уплаши да не би да получи удар. После се опита да го убеди, че като има такъв хубав кон, трябва и той да изглежда по-прилично.

Баща му не отговори нищо, но няколко дни по-късно отиде в Йоревру с коня и го продаде.

Това беше жестоко, но баща му сигурно се боеше да не би този кон да направи сина му суетен и прахосник. Сега, след толкова много години, той трябваше да признае, че баща му е имал право. Такъв кон действително би могъл да бъде изкушение. Но в началото той страдаше много. От време на време ходеше в Йоревру и стоеше на ъгъла на някоя улица само за да зърне отдалеч коня или се промъкваше в конюшната му с бучка захар.

„Когато татко умре и аз наследя чифлика — мислеше си той, — най-напред ще си купя пак коня.“ Сега баща му беше мъртъв и от няколко години той управляваше чифлика, но въпреки това не направи опит да си вземе отново коня. От дълго време не се и сецаше за него.

Чудно, как можа да го забрави! Но баща му беше много силен и властен човек и когато синът порасна и започна да работи заедно с него попадна напълно под негово влияние. Той свикна да мисли, че баща му има право във всичко. А когато сам пое чифлика, стараше се да постъпва така, както би постъпил баща му.

Хората казваха, че баща му е скъперник, но човек наистина трябва да си стиска кесията и да не хвърля парите без нужда. Нямахте защо да се прахосва имотът. По-добре да те наричат скъперник и да нямаш дългове, отколкото да затъваш в задължения като другите чифликчии.

Тъкмо си помисли това и трепна, защото чу нещо странно. Някакъв висок подигравателен глас сякаш повтори мислите му. „По-добре да си стиска кесията. По-добре да те наричат скъперник и да нямаш дългове, отколкото да затъваш в задължения като другите чифликчии.“

Някой като че ли искаше да се подиграе с мъдростта му и той беше готов да кипне, но разбра, че това е само въображение. Навън духаше, вече му се бе приспало и сигурно свиренето на вятъра в комина му се е сторило човешки глас.

Погледна към стенния часовник, който точно в този момент отмери единадесет тежки удара. Колко късно беше станало! „Време е да идеш да си легнеш“ — помисли си той. Но после си спомни, че не е направил вечерната си обиколка, за да види дали всички врати са затворени и всички лампи угасени. Откакто беше станал господар на чифлика, той не бе пропуснал нито една вечер. Наметна си палтото и излезе навън в бурята.

Всичко беше в ред, само вратата на празната плевня бе отворена. Той се върна да вземе ключа, заключи плевнята и мушна ключа в джоба на палтото си. После се прибра, свали си палтото и го окачи пред огъня. Но и сега не си легна, а почна да се разхожда напред-назад из стаята. С този остър, студен вятър и смесения със сняг дъжд времето наистина беше ужасно. А неговият стар кон стоеше навън в бурята и нямаше дори един чул да го пази! Все пак той трябваше да осигури покрив на стария си приятел, щом беше тук.

Отсреща в хана старият стенен часовник удари единадесет. Точно тогава момчето развързваше добитъка, за да го отведе в плевнята на чифлика. Мина много време, докато събуди и подреди животните.

Най-после и това стана и те тръгнаха към чифлика на скъперниците, водени от момчето.

Но докато то се занимаваше с всичко това, чифликчията бе обходил чифлика и бе заключил плевнята, тъй че когато животните пристигнаха, намериха вратата заключена, Момчето се спря слисано. Не, не можеше да остави животните така! Трябваше да влезе в къщата и да намери ключа.

— Погрижи се да стоят мирно, докато донеса ключа! — каза момчето на стария кон и изчезна.

Но то се сиря сред двора, за да помисли как да се вмъкне в къщата. Докато се чудеше какво да прави, видя, че по пътя се зададоха двама малки пътници, които спряха пред хана.

Момчето веднага забеляза, че това са две малки момиченца и се приближи тичешком до тях, защото си помисли, че те може би ще

могат да му помогнат.

— Хайде, Брита-Мая — каза едното, — престани да плачеш! Стигнахме вече до хана. Сега ще влезем вътре.

То още не се бе доизказало и момчето му извика:

— Не се и опитвайте да влезете в хана. Всичко е заето. Но в този чифлик няма никакви гости. Там трябва, да отидете!

Момиченцата чуваха ясно думите, но не виждаха кой км говори. Ала това не ги учуди много, защото нощта беше тъмна като рог. Неголямото веднага отговори:

— Не искаме да отидем в чифлика, защото стопаните са скъперници и лоши хора. Заради тях ние скитаме и просим по пътищата.

— Може и да е така — рече момчето, — но все пак трябва да отидете. Ще видите, че всичко ще се нареди добре.

— Можем да опитаме, но сме уверени, че няма дори да ни пуснат да влезем — отговориха момиченцата, като се запътиха към: вратата и почукаха.

Чифликчията пак стоеше край огнището и мислеше за коня си, когато се почука. Той тръгна да види само кой хлопа, решен да не пуска никакви пътници. Но като натисна бравата вятърът като че ли това и чакаше. Изтръгна вратата от ръката му и я залепи на стената. Чифликчията трябваше да излезе, за да дръпне вратата, а когато се върна в стаята, двете момиченца бяха вече вътре.

Това бяха две нещастни просякинчета, мършави, дрипави и мръсни, две момиченца, превити под тежестта на торбите си, големи — колкото тях.

— Къде сте тръгнали посред нощ? — попита грубо чифликчията.

Преди да отговорят, децата свалиха торбите си. После се приближиха до него и протегнаха ръчички да се здрависат.

— Ние сме Ана и Брита-Мая от Енйердет — каза по-голямото — и молим да ни оставите да пренощуваме у вас.

Той не си подаде ръката и тъкмо се канеше да ги изпъди, един спомен изплува в паметта му. Енйердет — това не беше ли къщурката, в която живееше една бедна вдовица с петте си деца? Тя беше задлъжняла няколкостотин крони на баща му и за да си прибере парите, той продаде къщурката ѝ. Вдовицата замина за Норланд с по-

големите си деца, за да търси работа, а двете по-малки момиченца бяха останали на грижите на общината.

Стана му неприятно, като си спомни тази история. На времето хората много укоряваха баща му, задето си е искал парите, макар че бяха негови.

— Какво правите сега? — попита той строго. — Нали общината се грижи за вас? Защо ходите да просите?

— Ние не сме виновни — отговори по-голямото момиченце. — Хората, у които сме настанени, ни пращат да просим.

— Е, няма защо да се оплаквате. Виждам, че торбите ви са пълни. Най-добре е сега да извадите, каквото имате, и да се нахраните, защото тук няма никакво ядене. Жените вече са си легнали. После можете и вие да си легнете край огъня, за да не мръзнете.

Той махна с ръка, като че ли за да се отърве от тях, и погледът му стана твърд. Трябваше да бъде доволен, че бе имал баща, който се грижеше за своя имот. Иначе и той самият може би щеше да скита с просяшка торба като тези деца.

Тъкмо бе помислил това и високият подигравателен глас, който вече бе чул тази вечер, повтори мисълта му дума по дума. Той се вслуша и реши, че това беше пак вятърът, който виеше в комина. Чудно беше само, че когато вятърът повтаряше мислите му, те му изглеждаха глупави, жестоки и неискрени.

През това време децата си бяха легнали на твърдия под и нещо си бърбеха.

— Няма ли да млъкнете? — извика той. Беше толкова раздразнен, че му идеше да ги набие.

Но бърбенето продължи и той пак им напомни да млъкнат.

— Когато мама ни остави — прозвуча ясен детски глас, — тя ме накара да ѝ обещавам, че всяка вечер ще си чета молитвата. Аз трябва да я кажа и Брита-Мая също. Щом прочетем „Господи, който се грижиш за децата“, веднага ще млъкнем.

Чифликчията замълча, като слушаше как децата четат молитвата си. После почна да се разхожда с големи крачки напред-назад из стаята, като стискаше ръце, сякаш го душеше някаква мъка.

Конят — прогонен и съсипан, а двете деца — направени просяци! И това е дело на баща му! Може би той все пак не беше имал право във всичко, което вършеше!

Седна на стола и подпря глава па ръцете си. Изведнъж устните му почнаха да треперят, а в очите му се появиха сълзи, които той побърза да избърше. Но сълзите не спираха и той напразно се мъчеше да ги бърше.

В този момент майка му отвори вратата и той бързо се обърна с гръб към нея. Но тя сигурно беше забелязала нещо необичайно, защото дълго стоя зад него, сякаш го чакаше да ѝ заговори. После поиска да му помогне, защото знаеше, че мъжете трудно се решават да говорят за неща, които ги вълнуват дълбоко.

От стаичката си тя беше чула всичко, което стана, и нямаше защо да задава въпроси. Само се приближи тихо до спящите деца, вдигна ги и ги занесе на собственото си легло. После отново се върна при сина си.

— Слушай, Ларс — каза тя, като се преструваше, че не вижда сълзите му, — трябва да ми позволиш да прибера тези деца у дома.

— Какво, мамо? — попита той, като се мъчеше да скрие, че плаче.

— През всичкото време, откак баща ти продаде къщичката на майка им, ме е измъчвала мисълта за тях. А и теб също.

— Да, но...

— Искам да ги прибера при себе си и да се грижа за тях. Те са твърде добри, за да ходят да просят.

Той не можеше да отговори, защото сълзите му рiekнаха с нова сила; само взе старата сбръчкана ръка на майка си и я погали. Но изведнъж скочи като ужилен.

— Какво би казал татко?

— Времето, когато баща ти беше стопанин, отмина — рече майка му, — сега е твоето време. Докато баща ти беше жив, трябваше да му се подчиняваш. Сега ти ще трябва да се покажеш такъв, какъвто си.

Синът толкова се учуди на тези думи, че престана да плаче.

— Нали се показвам такъв, какъвто съм? — каза той.

— Не — отвърна майка му, — не е вярно. Ти само се мъчиш да приличаш на баща си. Той преживя тежки времена, които му внушиха страх от беднотията. Баща ти смяташе, че човек трябва преди всичко да мисли за себе си. Но ти не си преживял никакви изпитания, които да те направят егоист. Ти имаш повече, отколкото ти трябва, и би било недостойно да не мислиш за другите!

Когато момиченцата влязоха в къщата, Нилс също се промъкна след тях и се скри в един тъмен ъгъл. Той скоро видя ключа на плевнята, който се подаваше от джоба на палтото. „Когато чифликчията почне да пъди децата, ще грабна ключа и ще избягам“ — помисли си той.

Но децата не ги изпъдиха и момчето все още седеше в ъгъла и се чудеше какво да прави.

Майката дълго говори със сина си; през това време той се успокои, изразът на лицето му така се промени, че сега вече изглеждаше съвсем друг човек. Той продължаваше да гали старата сбръчкана ръка.

— Трябва вече да си лягаме — каза старата жена, като видя, че синът ѝ се успокои.

— Не — отвърна той и скочи, — аз още не мога да си легна. Има още някой, когото трябва да приютя тази нощ.

Без да каже дума повече, той бързо метна палтото на раменете си, запали фенера и излезе. Навън беше все така студено и ветровито, но на стълбите той почна да си тананика. Питаше се дали конят му ще го познае и дали ще се радва, като се върне в старата конюшня.

Когато минаваше през двора, чу, че се блъсна врата. „Вятърът пак е отворил вратата на плевнята“ — помисли си той и се запъти да я затвори.

Миг след това беше вече пред плевнята и тъкмо посегна да затвори вратата, отвътре долетя някакъв шум.

Момчето се беше измъкнало от къщата едновременно с него и веднага бе изтичало към плевнята, пред която бяха останали животните. Но те вече не бяха там. Един силен порив на вятъра отдавна беше отворил вратата и те се бяха вмъкнали на сухо. Чифликчията бе чул стъпките на момчето в плевнята.

Той освети с фенера вътре и видя, че е пълно с добитък. Не се виждаше никакъв човек. Животните не бяха вързани, а просто бяха налягали върху сламата.

Отначало чифликчията се ядоса и почна да креци и ругае, за да ги събуди и прогони. Но животните не се помръдваха. Само един стар кон стана и тръгна бавно към него.

Чифликчията изведнъж млъкна. Той веднага позна коня по вървежа му. Вдигна фенера и го освети, а конят го приближи и опря

глава на рамото му.

Тогава чифликчията почна да го гали.

— Моето конче, моето конче! — повтаряше той. — Какво са направили с тебе? Да, миличък, аз ще те откупя. Ти вече няма да напускаш чифлика. Ще си живееш, както искаш, кончето ми. Другите, които си довел, могат да останат тук, но ти ще дойдеш с мен в конюшната. Сега мога да ти давам толкова овес, колкото искаш, без да трябва да се крия. Пък и не си толкова стар. Ти пак ще станеш най-хубавият кон, който някога се е мяркал пред черквата. Да, да!

XXV
ЛЕДОВЕТЕ СЕ ПУКАТ

ЧЕТВЪРТЪК, 28 АПРИЛ

На другия ден времето беше ясно и хубаво. Наистина още духаше силен западен вятър, но хората бяха доволни, защото изсушаваше пътищата, разкаляни от вчерашния проливен дъжд.

Рано сутринта двете смоландски деца, гъсарката Оса и малкият Мац, вървяха по пътя, който води от Съормланд към Нерке. Пътят минаваше по южния бряг на Йелмар и децата гледаха леда, който още покриваше по-голямата част от езерото. Утринното слънце изливаше светлината си върху леда и той не изглеждаше така тъмен и грозен, както е обикновено напролет, а блестеше и ги подмамваше. Додето стигаше погледът, той беше здрав и сигурен. Дъждовната вода бе изтекла през дупките и пукнатините или пък се бе просмукала. Те виждаха само чудесен лед.

Гъсарката Оса и малкият Мац отиваха на север и веднага си помислиха колко ще скъсят пътя, ако пресекат голямото езеро, вместо да го обикалят. Те знаеха, че ледът напролет е опасен, но сега той им изглеждаше съвсем здрав. Дори на самия бряг беше дебел няколко пръста. Виждаше се и една пътечка, по която биха могли да тръгнат, а отсрещният бряг изглеждаше толкова близо, че се надяваха да стигнат там за един час.

— Хайде да се опитаме! — каза малкият Мац. — Ако внимаваме да не хлътнем в някоя дупка, ще минем благополучно.

И те тръгнаха през езерото. Ледът не беше съвсем гладък и беше много удобен за ходене. Върху него имаше повече вода, отколкото изглеждаше от брега, и тук-там се виждаха дупчици, в които бълбукаше вода. От такива места човек трябваше да се пази, но денем това не беше трудно.

Децата бързо крачеха напред и се радваха, че са се сетили да тръгнат по леда, вместо да обикалят по калните пътища.

След известно време те наближиха остров Виньо. Една стара жена ги видя от прозореца на къщата си. Тя веднага излезе навън, замаха с ръце и почна да вика нещо, което те не можаха да чуят, но много добре разбраха, че ги предупреждава да не ходят по леда. Но те

бяха на него и виждаха много ясно, че няма никаква опасност. Щеше да бъде глупаво да се откажат, когато всичко вървеше толкова добре.

Продължиха покрай Виньо и сега пред тях се простираше една ивица лед, широка десетина километра. Тук имаше големи дупки и децата трябваше много да обикалят. Но това само ги забавляваше. Надпреварваха се да търсят къде ледът е най-добър. Не бяха нито уморени, нито гладни. Целият ден беше пред тях и те само се смееха, когато срещаха нови пречки.

От време на време поглеждаха към отсрещния бряг. Той бе още далече, макар че бяха вървели цял час. Учудваха, се че езерото е толкова широко.

— Този бряг като е ли бяга от нас — каза малкият Мац.

Тук те съвсем не бяха защитени от западния вятър. Той всяка минута се засилваше и така усукваше дрехите им, че те с мъка се движеха. Студеният вятър беше първата сериозна неприятност, която срещаха по пътя си.

Чудно беше, че вятърът гърмеше така, като че ли носеше със себе си шума от някоя голяма мелница или ковачница. Но такава неща не можеше да има сред ледовете.

Минаха на запад от големия остров Вален и вече се виждаше че приближават северния бряг. Но вятърът все повече се засилваше, а едновременно с това и бученето ставаше толкова силно, че те почнаха да се безпокоят.

Изведнъж им се стори, че бучат вълни, които се разбиват в някой бряг, но това също беше невъзможно, защото езерото беше покрито с лед.

Спряха и се огледаха. Тогава забелязаха далеч на запад, към остров Бюрн и Йоксхолмланд, една бяла стена, която пресичаше езерото. Отначало им се стори, че това е насип от сняг край някой път, но скоро разбраха, че е пяна от вълните, които налитаха върху леда.

Тогава се хванаха за ръце и затичаха мълком. Там, на запад, езерото беше открито и им се струваше, че стената от пяна бързо се движи към изток. Не знаеха какво ще стане и дали ледът бързо ще се напука, но чувстваха, че са в опасност. Изведнъж усетиха, че под тях ледът се надигна. Надигна се и пак се спусна, като че ли някой го беше натиснал отдолу. После се чу приглушен пукот и върху леда се появи

пукнатини по всички посоки. Децата виждаха как пукнатините пълзят все по-далеч и по-далеч.

За късо време всичко се успокои, но после пак почувствуваха това повдигане и спускане. Пукнатините почнаха да се разширяват и през тях заблिका вода. После ледът почна да се отделя на големи блокове.

— Оса — каза малкият Мац, — ледът почва да се пука!

— Вярно, Мац — отвърна Оса, — но ние все още можем да дотърчим до брега. Тичай само по-бързо.

И наистина вятърът и вълните имаха още много работа, докато изчистят леда от езерото. Най-трудното беше свършено, ледът беше разпукан на блокове, но тези блокове трябваше още да се пукат, да се блъскат един в друг и да се начупят на дребни парченца, за да се стопят. А имаше още много здрав и дебел лед, който плуваше на големи блокове.

Но за децата най-опасно беше, че не можеха да обгърнат с поглед ледената повърхност. Не виждаха къде пукнатините са толкова широки, та е невъзможно да се прескочат. Не знаеха къде има големи ледени блокове, които могат да ги удържат. Затова те се лутаха насам-натам. Връщаха се назад към езерото, вместо да се приближават към брега. Така се объркаха и изплашиха, че накрая спряха на едно място и се заплакаха.

Тогава над тях бързо прелетя ято диви гъски. Гъските крякаха високо, но най-чудното беше, че сред крякането децата чуха думите:

— Вървете надясно, надясно, надясно!

Те веднага последваха съвета, но не след дълго пак спряха безпомощно пред една широка пукнатина.

Над главите им отново се чува крясъците на гъските и те отново чува думите:

— Стойте там, където сте! Стойте там, където сте!

Без да кажат дума, децата послушно спряха. Скоро след това ледените блокове се доближиха един до друг и те, хванати за ръка, можаха да прескочат пукнатината. Бояха се не само от опасността, а и от помощта, която неочаквано получаваха.

Скоро пак се спряха разколебани, но веднага чува глас:

— Право напред! Право напред! Право напред!

Те продължиха да вървят така и след около половин час стигнаха до дългия нос Лунгер и можаха да излязат на брега. Бяха толкова изплашени, че като стигнаха на сушата, дори не погледнаха към езерото, в което вълните все по-силно люлееха ледените блокове, а продължиха да вървят. Изведнъж Оса спря.

— Чакай тук, Мац! — каза тя. — Забравих нещо.

Гъсарката Оса се върна на брега, порови в торбичката си, извади малка дървена обувчица и я сложи на един камък, за да се вижда отдалеч. После припна назад при малкия Мац, без дори да се огледа. Но едва-що бе обърнала гръб и голям бял гъсок се спусна със светкавична бързина от въздуха, грабна дървената обувка и бързо се издигна нагоре.

XXVI
ПОДЯЛБА НА НАСЛЕДСТВОТО

ЧЕТВЪРТЪК, 28 АПРИЛ

След като помогнаха на гъсарката Оса и на малкия Мац да минат благополучно през Йелмар, дивите гъски продължиха право на север, към Вестманланд. Там кацнаха на една голяма нива край Фелингсбру, за да си починат и да се нахранят.

Момчето също беше гладно, но напразно търсеше нещо за ядене. Като се оглеждаше насам-натам, то забеляза на съседната нива двама орачи. Те тъкмо бяха оставили плуга и сядаха да закусват. Момчето веднага забърза към тях и се промъкна съвсем наблизо. Смяташе, че ще успее да намери някоя и друга троха или коричка хляб, останали от тяхната закуска.

Край нивата минаваше път, по който в това време се зададе един старец. Като видя орачите, той се спря, прекачи се през оградата и се доближи до тях.

— И за мене е време да закуся — каза той и извади от торбата си парче хляб. — Не е приятно да ядеш на път сам.

После тримата се разприказваха и орачите скоро разбраха, че старецът е миньор от областта Норберг. Не работел вече. Бил много стар, за да се катери по стълбите в галериите, но продължавал да живее в малка къщурка край мината. Имал дъщеря, женена във Фелингсбру. Ходил да я види и тя го карала да се премести при нея, но той не се решавал.

— Значи, ти смяташ, че в Норберг е по-хубаво, така ли? — запитаха селяните, като се поусмихнаха, защото знаеха, че Фелингсбру е една от най-големите и богати енории в страната.

— Как мога да живея в такава равнина? — каза старецът и махна с ръка, като че ли това беше нещо съвсем немислимо. После почнаха да разговарят къде във Вестманланд е най-хубаво за живеене. Единият от орачите беше роден във Фелингсбру и хвалеше равнината, а другият беше от областта Вестерос и намираше, че бреговете на Мелар с гористите островчета и носове са най-красивата част на страната. Старецът не беше съгласен с тях и за да им докаже, че е прав, разказа една история, която бил чувал от стари хора още през детинството си.

— Преди много, много години във Вестманланд живеела една старица от племето на великаните. Тя била много богата и владеела цялата страна. Имала всичко, което могла да пожелае. Ала едно нещо я мъчело: не знаела как да подели имота си между тримата си сина.

Двамата по-големи сина тя не обичала толкова, колкото най-малкия. Той бил нейният любимец. Искало ѝ се нему да остави най-добрия дял от наследството, но се бояла, че между него и братята му ще почнат караници, ако не раздели имота поравно.

Един ден тя почувствувала, че приближава смъртта ѝ и че не може повече да протака. Тогава извикала тримата си сина и заговорила за наследството.

— Разделила съм имота на три деца, за всеки по един — казала тя. В единия дял съм сложила хълмовете с дъбовите гори, островчетата и цъфналите ливади и съм ги събрала около Мелар. Който вземе него, ще има добра паша за овцете и кравите в ливадите край брега на езерото, от островчетата може да събира сено, ако не ги използва за градини. Заливите и фиордите навлизат дълбоко в сушата, тъй че лесно ще може да пренася стоките си. При устията на реките има удобни места за пристанища и аз мисля, че там скоро ще израснат села и градове. Смятам също, че могат да се намерят и места за ниви, макар че сушата е разпокъсана. Добре ще е синовете на онзи, който избере този дял, да се научат навреме да плуват от остров на остров, защото това ще ги направи добри моряци, та после да могат да печелят богатства из чужди страни. Това е първият дял. Какво ще кажете за него?

То се знае, и тримата били съгласни, че този дял е много хубав и че който го получи, трябва да се смята щастлив.

— Да, хубав е — казала старицата, — но и другият дял не му отстъпва. В него съм събрала всички равнини и всички ниви и съм ги наредила нива до нива, от Мелар нагоре към Даларна. Който вземе този дял, няма да съжалява. Може да сее, колкото иска, да прави големи чифлици и нито той, нито потомците му ще имат никакви грижи в живота. За да не бъде равнината мочурлива, прекарала съм през нея няколко големи долове, в които тук-там има бързеи, та могат да се направят воденици и ковачници. Край доловете съм издигнала височини, дето ще растат гори, за да има дърва за горене. Това е

вторият дял и аз мисля, че който го получи, няма от какво да бъде недоволен.

И тримата се съгласили с нея и почнали да и благодарят, че така добре се е погрижила за тях.

— Помъчих се да направя каквото мога — казала старицата, — но сега стигам до това, което ми създаде най-големи грижи. Като сложих всички гори, пасища и ливади в единия дял и всички ниви в другия и почнах да събирам имоти за третия, видях, че са ми останали само борови гори, планински реки и върхове, малки островчета и каменливи места, дето растат само смрики и хилави брезови гори. Тогава разбрах, че на този дял никой няма да се зарадва. За всеки случай, събрах тези бедни места и ги наредих на север и на запад от равнината. Ала много ме е страх, че комуто се падне този дял, чака го само сиромашия. Той ще може да отглежда само овце и кози. Ще може също да лови риба в езерата или да ходи на лов из горите, за да се прехранва. Там има и много бързеи и водопади, та ще може да строи воденици, колкото си иска, ала боя се, че ще трябва да меле в тях само кори от дървета. И доста грижи ще има с вълците и мечките, които сигурно ще се развъдят по тези диви места. Това е третият дял. Знам че той не може да се сравнява с другите два и ако не бях толкова стара, щях да ги разделя на ново, но вече е късно. А сега, в последния си час, аз нямам покой, защото не зная на кого от вас да дам най-лошата част. Вие бяхте добри синове и ще ми тежи да бъда несправедлива към някого от вас.

Като казала това, старицата погледнала неспокойно синовете си. Сега те не отговорили както преди, че правилно е делила и добре се е погрижила за тях. Стояли мълчаливи и ясно се виждало, че който получи последния дял, ще се смята онеправдан.

Старата им майка лежала измъчена. Синовете виждали, че тя изпитва предсмъртни мъки от това, че е трябвало сама да разпредели дяловете между тримата и се чудела кого от синовете да онеправдае, като му даде най-лошия дял.

Ала най-малкия, който най-много обичал майка си, не можел да я гледа как се мъчи и казал:

— Не се тревожи майко! Дай на мене този дял. Все ще се наредя някак в него и каквото и да стане, няма да ти се сърдя, че другите са получили по-хубави имоти.

След тези думи майката се успокоила и му благодарила. Не и било трудно после да разпредели другите два дяла, защото те били почти еднакви.

Като свършила подялбата, майката още веднъж благодарила на най-малкия си син. Казала, че тя самата е очаквала той да ѝ помогне. После го помолила и там, в онези пущинаци, да си спомня колко много го е обичала.

След това затворила очи и умряла. Братята я погребали и отишли да разгледат имотите си. Двамата по-големи братя били много доволни и радостни.

Третият отишъл в своя див край и се убедил, че майка му е казала истината. Имало най-вече скалисти ридове и малки езерца. Но майка му наистина била мислила за него с обич, защото, макар и лош, имотът бил така подреден, че от трите дяла неговият бил най-красивият. Бил суров и див, но прекрасен. Той не можел да се насити на хубавата гледка. И все пак не бил много доволен.

Но малко по малко той откривал, че планините на някои места изглеждат по-особено. Вгледал се по-внимателно и видял, че те са пълни с руда. Имало най-вече желязо, но се срещали сребро и бакър. Тогава разбрал, че е получил най-богатия имот и че майка му нарочно е подредила така наследството.

XXVII
МИНИТЕ

ЧЕТВЪРТЪК, 28 АПРИЛ

Дивите гъски пътуваха трудно. След като се нахраниха в нивите край Фелингсбру, те искаха да отлетят право на север, през Вестманланд, но западният вятър се усили и ги отнесе на изток, чак към границата на Упланд.

Летяха високо и вятърът бързо ги тласкаше напред. Момчето гледаше надолу, искаше му се да види как изглежда Вестманланд, но не можа да различи много неща. Виждаше, че страната е равна, но не можеше да разбере какви са тези бразди и черти, които пресичал равнината от север към юг. Те бяха почти прави и на равни разстояния една от друга, та на момчето се сториха много чудновати.

— Тази страна е на черти като престилката на мама — каза момчето. — Какви ли са тия черти по нея?

— Реки и хребети, пътища и железници! — отговори дивите гъски. — Реки и хребети, пътища и железници!

Наистина беше така. Като се отклониха към изток, гъските най-напред пресякоха реката Хед, която тече между два хребета и покрай която минава железопътна линия. После пресякоха реката Колбек, от едната страна на която минава железница, а от другата — шосе. След това стигнаха реката Сварто с ридове и пътища край нея, после Лило с планината Баделунд и най-после Саго, по десния бряг на която вървят и шосе, и железница.

„Никога не съм виждал толкова много пътища и всички идващи от едно място — помисли си момчето. — Сигурно от север се пренасят много стоки през тази страна.“

Това му се видя много чудно, защото му се струваше, че на север от Бестманланд Швеция вече свършва. Останалата част от страната според него трябваше да бъде само гори и пустини.

Когато вятърът отнесе дивите гъски чак до Саго, Ака разбра, че няма да успеят да стигнат до целта, затова зави с ятото към запад, като летеше бавно срещу вятъра. Минаха още веднъж над равнината на черти и продължиха на запад, над гористи възвишения.

Докато пътуваха над равнината, момчето се беше надвесило на шията на гъсока и гледаше надолу, но като видя горите, то седна назад и затвори очи да си почине, защото гористите местности не бяха нещо интересно.

След като летяха известно време над покрити с гори хълмове и над малки езера, момчето чу откъм земята някакво скърцане.

Разбира се, то се наведе надолу да погледне. Дивите гъски летяха бавно, защото се бореха е насрещния вятър, и местността се виждаше много ясно. Първото нещо, което съгледа, беше една дупка, отиваща право надолу в земята. Над дупката се издигаше асансьор от груби греди и точно в този момент той изкачваше със скрибуцате един сандък, пълен с камъни. Наоколо бяха разхвърляни големи купища от тях; под един навес съскаше парна машина; жени и деца седяха в кръг на земята и сортираха камъните. По една теснолинейка се движеха няколко вагонетки, натоварени със сиви скални отломъци, а край гората се гушеха работнически къщурки.

Момчето не можа да разбере какво е това и извика надолу, колкото му глас държи:

— Какво е това място, дето вадят от земята толкова много сиви камъни?

— Я гледайте тоя глупак!. Я гледайте тоя глупак! — зацвъртяха вrabчетата, които живееха тук и знаеха всичко. — Той не може да различи желязна руда от сиви камъни! Той не може да различи желязна руда от сиви камъни!

Тогава момчето разбра, че това, което вижда е мина. То много се разочарова, защото мислеше, че мините се намират във високите планини, а тази беше на равно място, между два рида.

Скоро мината остана зад тях и момчето пак престана да гледа, защото вече много пъти беше виждало хълмове, обрасли с борови и брезови гори. Но изведнъж усети, че откъм земята го лъхна топъл въздух и веднага надникна, за да види откъде иде тази топлина.

Долу лежаха високи купища въглища и руда, а сред тях се издигаше голяма червена осмоъгълна постройка, която изригваше към небето снопове пламъци.

Отначало момчето помисли, че там е избухнал пожар, но като видя, че хората долу се разхождат спокойно, без да обръщат внимание на огъня, съвсем се обърка.

— Какво е това място, дето никой не поглежда къщата, която гори? — извика момчето към земята.

— Вижте го, вижте го, той се бои от огъня! — зачуруликаха сипките, които живееха край гората и знаеха какво става наоколо. — Той не знае как се получава желязо от рудата. Той не може да различи висока пещ от ножар!

Скоро високата пещ остана назад и момчето пак престана да гледа, защото мислеше, че в горите няма какво да се види. Внезапно откъм земята се чу страхотен тътен.

Като погледна надолу, то най-напред видя една малка река, която се спускаше буйно по планинския склон. Край реката се издигаше голямо здание с черен покрив и висок комин, от който излизаше гъст дим, примесен с искри. Край зданието се виждаха парчета желязо, железни релси и цели планини въглища. Далеч околоръст земята беше черна и черни пътечки лъкатушеха навсякъде. От постройката се носеше неописуем шум. Там нещо гърмеше и скърцаше, като че ли някой със силни удари се защищаваше от някакво диво животно, което виеше. Но най-чудното беше, че никой не се интересуваше от това, което става. Между зелените дървета малко по-настрана се виждаха работнически жилища, а по-нататък се издигаше голяма бяла господарска къща. И по стълбите на работническите жилища си играеха деца, а в градината на господарите съвсем спокойно се разхождаха хора.

— Какво е това място, дето никой не иска да знае, че хората в зданието ще се избият? — изкреця момчето надолу.

— Ха-ха-ха! Ето един, който нищо не разбира! Ха-ха-ха! — изсмя се една сврака. — Никой ликото няма да избие! Желязото гърми и звънти под чуковете.

И железариите останаха назад, Момчето пак престана да гледа, защото мислеше, че в тези гори няма нищо интересно.

След малко то чу, че бие часовник и трябваше пак да погледне надолу, за да разбере отде идат тия звуци. Тогава съгледа един чифлик, какъвто досега не бе виждало, Къщата за живеене беше дълга едноетажна постройка, боядисана червено; самата тя не бе кой знае колко красива, но около нея имаше грамадни хубави постройки. Момчето знаеше приблизително какви постройки има обикновено в един чифлик, но тук те бяха два или три пъти повече. То не можеше да

си обясни нито броя им, нито предназначението им, още повече, че около чифлика не се виждаха никакви ниви. Навътре в гората имаше няколко, но те бяха толкова мънички, че едва ли можеха да се нарекат ниви. Освен това край всяка от тях имаше хамбар, където можеше да се прибере онова, което те ще родят.

На една куличка на покрива на конюшната имаше камбана. Нея именно беше чуло момчето, Чифликчията вървеше към кухнята с ратаите си и момчето се почуда, че те бяха толкова много.

— Какви са тия хора, които правят такива големи чифлици сред гората, дето няма никакви, ниви? — извика момчето надолу.

Петелът, който се разхождала на буницето, побърза да му отговори.

— Стар рудник! Стар рудник! — изкукурига той. — Нивите са под земята! Нивите са под земята!

Сега момчето почна да разбира, че над тези гори човек не можеше да пътува, без да ги гледа. Наистина гори и планини имаше навсякъде, но в тези тук се криеха толкова много забележителни неща!

Имаше мини, където земята беше цяла прокопана и кулите на асансьорите заплашваха да паднат. В други, край които имаше цели села от работнически жилища, работата продължаваше и глухият тътен на галериите долиташе чак до дивите гъски. Имаше стари изоставени ковачници, през рухналите покриви на които момчето виждаше големите железни чукове и грубо иззиданите пещи; по-нататък следваха големи нови железодобивни заводи, където кипеше такава работа, че земята се тресеше. Сред недостъпните гори се срещаха малки тихи градчета, които сякаш нямаха понятие за шума и суматохата около тях. Имаше въздушни линии, по които бавно пълзяха вагонетки, натоварени с руда. Във всички бързеи и водопади се въртяха колела, електрически жици пресичаха смълчаната гора и безкрайни влакове теглеха своите шестдесет-седемдесет вагона, натоварени с руда и въглища, с железни релси, ламарина и тел.

След като погледа известно време, момчето не можа да се въздържа:

— Как се казва тази област, в която расте само желязо? — попита то, макар предварително да знаеше, че птиците долу ще му се присмеят.

Тогава старият бухал, който спеше в една изоставена мина, се пробуди от съня си. Той издаде напред кръглата си глава и извика със страшния си глас:

— Бу-ху, бу-ху, бу-ху! Това е Минната област. Ако тук не растеше желязо, в нея и до днес щяха да живеят само бухали и мечки.

XXVIII
ЖЕЛЕЗАРИИТЕ

ЧЕТВЪРТЪК, 28 АПРИЛ

През целия ден, в който дивите гъски летяха над Минната област, духаше силен западен вятър и щом се опитваха да се запътят на север, той ги отнасяше на изток. Но Ака знаеше, че в източната част на страната ги дебне лисицата Смире, затова не искаше да хвърчи натам, а час по час извиваше и с мъка напредваше на запад. По този начин гъските се движеха много бавно и следобед все още се намираха над минните области във Вестманланд. Надвечер вятърът изведнъж утихна и уморените пътници се зарадваха, че ще пропътуват лесно тези един-два часа, които оставаха до залез. Но внезапно налетя страхотен вятър. Той ги пръсна като листа и момчето, което седеше безгрижно върху гърба на гъсока, без да очаква някаква опасност, падна и полетя надолу.

То беше малко и леко и вятърът го понесе настрана, а после бавно и постепенно го положи на земята като откъснат от дърво лист.

„Е, не е толкова страшно! — мислеше си момчето още докато падаше. — Така бавно слизам, като че ли съм някаква хартийка. Гъсокът Мортен веднага ще се спусне да ме вземе.“

Първото нещо, което то направи, след като стъпи на земята, беше да свали шапчицата си и да я размаха, за да може големият бял гъсок да го види къде е.

— Где си? Тук съм. Где си? Тук съм. Где си? — викаше то, като се чудеше защо Мортен още не идва.

Но гъсока го нямаше и на небето не се виждаше ятото диви гъски. Те бяха изчезнали.

Това му се видя малко чудно, но то не се изплаши, нито се разтревожи. И през ум не му минаваше, че Ака или Мортен могат да го изоставят. Сигурно вятърът ги е разпръснал. Щом успеят да се върнат, те ще дойдат да го вземат.

Но какво е това? Къде се намира? Досега то само беше гледало към небето, за да търси гъските, и не бе погледнало наоколо. Беше паднало не в равнината, а в някаква дълбока планинска пропаст. Намираще се в някакво място, голямо като черква, с почти отвесни

каменни стени и без покрив. По земята се търкаляха големи каменни блокове, а между тях растяха мъх, боровинки и ниски брезички. Тук-там по стените имаше издатини и по тях се виждаха останки от стъбла. На едната страна зееше тъмен отвор, който като че ли водеше в недрата на планината.

Момчето ненапразно беше пътувало цял ден над Минната област. То веднага се досети, че това не е пропаст, а че тук някога хората са копали руда. „Веднага ще се опитам да изскоча горе — помисли си то, — защото иначе спътниците ми няма да ме намерят.“ Но тъкмо тръгна към стената, някой го хвана отзад и един дебел глас избуча в ухото му:

— Кой си ти?

Момчето бързо се обърна и в първия миг на изненада помисли, че се намира пред голям каменен блок, обрасъл с дълъг сивокафяв мъх; скоро обаче видя, че каменният блок има широки лапи, крака, глава и голяма, ръмжаща муцуна.

Не можа нищо да отговори, но и животното като че ли не очакваше отговор. То го събори на земята, потърколи го напред-назад с лапата си и почна да го души. После се приготви да го глътне, но нещо му дойде на ум и извика:

— Мюре, Бруме, елате тука, деца, да си хапнете нещо вкусничко! Веднага дотичаха две рошави мечета с мека като на кученца козина. Те стъпваха още малко неуверено.

— Какво си ни намерила, мамо Мецо? Дай да видим, дай да видим! — развикаха се те.

„Охо, значи, съм попаднал при мечки — помисли си момчето. — Лисицата Смире няма защо да се мъчи да ме преследва вече.“

Мечката го побутна с муцуната си към мечетата. Едното от тях го захапа и хукна да бяга с него. Но то го държеше леко: играеше му се и искаше да се позабавлява с Палечко, преди да го убие. Другото се спусна да го гони, но се спъна и падна върху главата на първото. После почнаха да се търкалят, да се хапят и да се драскат с нокти.

Като се видя на свобода, момчето изтича до каменната стена и почна да се катери по нея. Но двете мечета се спуснаха подире му, покатериха се бързо и ловко, настигнаха го и го хвърлиха на мъха като топка. „Сега знам как се чувствуват мишлетата, като попаднат в ноктите на котката“ — помисли си момчето.

То няколко пъти се опита да избяга. Вмъкваше се дълбоко в изоставения рудник, криеше се зад камъните или се катереше по брезичките, но мечетата веднага го намираха. Щом го хванеха, те веднага пак го пускаха, за да може да се скрие отново и отново да го търсят.

Най-после момчето така се умори и отегчи, че се хвърли на земята.

— Бягай — изръмжаха мечетата — или ще те изядем!

— Изяжте ме — отвърна момчето, — не мога повече да бягам. Мечетата веднага припнаха към мечката.

— Мамо Мецо, мамо Мецо, той не иска вече да играе! — оплакаха се те.

— Тогава си го разделете поравно — отговори мечката.

Като чу това, момчето така се изплаши, че веднага поднови играта.

Когато дойде време за спане и мечката повика мечетата да си легнат до нея, те бяха толкова доволни от играта, че поискаха да я продължат и на следния ден. Туриха момчето помежду си и го натиснаха с лапките си, така че да се събудят, ако то се раздвижи. Мечетата веднага заспаха и момчето реши след малко да се опита да избяга. Но него никога досега не го бяха гонили, подхвърляли и търкаляли така и от умора то също заспа.

Малко по-късно пристигна и мечокът и заслиза по стената. Момчето се събуди от шума на камъните, които се ронеха под неговите лапи. То не смееше да мърда много, но се пообърна, за да разгледа мечока. Той беше грамаден и силен, с големи лапи и страшни зъби. Имаше малки зли очички. Като видя стария цар на гората, момчето неволно изтръпна.

— Мирише ми на човек! — изръмжа гръмогласно мечокът, като се приближи до мечката.

— Как можа да измислиш такава глупост! — отвърна мечката, като продължи да лежи спокойно. — Ние наистина сме се уговорили да не правим зло на хората, но мислиш ли, че ако се покаже човек тук, дето са мечетата ни, от него ще остане някаква следа?

Мечокът си легна до мечката, но като че ли не се задоволи с отговора и, защото от време на време въртеше нос и душеше въздуха.

— Стига си душил! — ядоса се мечката. — Достатъчно добре ме познаваш, за да знаеш, че няма да допусна някаква опасност да грози малките ни. По-добре кажи нещо! Цяла седмица не съм те виждала.

— Ходих да търся ново жилище — отвърна мечокът. — Отидох най-напред във Вермланд, за да разбера от роднините в областта Екс как е при тях, но напразно се трепах. Никого не намерих. В цялата гора няма нито една мечка бърлога!

— Аз мисля, че хората са решили да останат сами на земята — каза мечката. — Дори ако оставим добитъка и хората на мира и живеем само е боровинки, мравки и бурени, пак не можем да останем в гората. Просто се чудя къде да се денем, та да ни оставят на мира!

— Тук, в изоставената мина, ни беше добре много години наред — продължи мечокът. — Но откакто край нас започна този шум, вече не мога да живея тук. Ходих да погледна и на изток от Далелв, оттатък Гарпенберг. И там има хубави стари мини и добри скривалища и ми се струва, че хората няма да ни безпокоят...

Като каза това, мечокът стана и отново почна да души наоколо.

— Чудно нещо, щом заговорях за хора и надушвам миризмата им — каза той.

— Провери сам, щом не ми вярваш! — отвърна мечката. — Чудя се само къде ли може да се скрие човек тука.

Мечокът обиколи цялото леговище, като продължаваше да души. Най-после пак си легна, без да каже дума.

— Напи ти казах — обади се мечката. — Но ти си мислиш, че само ти имаш нос и уши.

— С такива съседни никога не можеш да бъдеш спокоен — отвърна добродушно мечокът, но изведнъж скочи. За нещастие едно от мечетата беше преместило лапата си върху лицето на Нилс, който почна да се задушава и се разкиха. Сега мечката не можеше вече да мами мечока. Той разбута мечетата настрана и съгледа момчето, преди то да успее да стане.

Мечокът щеше веднага да го глътне, ако мечката не се беше изпречила пред него.

— Не го пипай! То е на децата — каза тя, — Те така се забавляваха с него цялата вечер, че не поискаха да го изядат и си го оставиха за утре.

Но мечокът я отблъсна.

— Не се бъркай в работи, които не разбираш! — изръмжа той. — Не надушваш ли, че мирише на човек? Веднага ще го изям, инак то ще ни изиграе някоя лоша шега!

Мечокът отвори уста, но момчето вече беше извадило от торбичката клечките кибрит, единственото му средство за защита. Драсна една о кожените си панталони и мушна запалената клечка в устата на мечока.

От миризмата на сяра мечокът закашля и кибритът изгасна. Момчето пригответи друга клечка, но за чудо мечокът не го нападна.

— Можеш ли да запалиш много такива малки сини рози? — попита той.

— Мога да запаля толкова много, че да унищожат цялата гора — отвърна момчето с надежда, че с това ще уплаши мечока.

— А можеш ли да палиш и къщи, и чифлици? — попита мечокът.

— Това е дреболия за мен — похвали се момчето, като очакваше да вдъхне на мечока уважение към себе си.

— Добре — каза мечокът. — Тогава ще ми направиш една услуга. Доволен съм, че не те изядох!

После взе внимателно момчето в зъбите си и почна да се катери по каменната стена. Той правеше това много леко и бързо, макар че беше толкова голям и тежък. Щом се изкачи горе, спусна се към гората. Тичаше бързо и веднага се виждаше, че е създаден да се вре из гъстите гори. Тежкото му тяло се плъзгаше през гъсталаците като лодка по водата.

Той тича, докато стигна до едно хълмче на края на гората. Тук легна и сложи пред себе си момчето, като го държеше с лапите си.

— Погледни сега тази страшна шумотевица!

Големите железарии с множеството грамадни постройки се издигаха край един водопад. Комините бълваха облаци черен дим, над високите пещи се виеха пламъци, а от прозорците и отворите се лееше светлина. Вътре чукове и валцове работеха с такава сила, че въздухът ехтеше от удари и тропот. Около железариите се издигаха планини от въглища и сгурия, виждаха се складове, бараки с инструменти и дървени скели, а по-нататък започваха дълги редици работнически жилища, хубави вили, училището, един голям покрит салон и много магазинчета. Но там беше тихо и като че ли всички спяха. Момчето дори не погледна нататък, то мислеше само за железариите. Земята

около тях беше черна, небето над високите пещи — тъмносиньо, реката бучеше, потънала в бяла пяна, а самите железарии изригнаха светлина и дим, пламъци и искри. Това беше най-величествената гледка, която някога беше виждало.

— Да не би да искаш да кажеш, че можеш да подпалиш и такива големи заводи? — попита мечокът.

Момчето стоеше, затиснато между лапите му, и си мислеше, че ще може да се спаси само ако мечокът го смята силно и всемогъщо.

— Все ми е едно дали са големи или малки — отвърна то. — Аз мога да ги подпаля.

— Тогава ще ти разправа нещо — рече мечокът. — Моите прадеди се заселили в тази област, след като е обрасла с гори. Аз наследих от тях места за лов и за паша, пещери и скривалища и си живеях спокойно. Доскоро хората не ми пречеха много. Те ровеха планините и вадеха по малко руда. Тук, край реката, имаха една пещ и една ковачница. Но пещта палеха само по няколко месеца в годината, а в ковачницата работеха по няколко часа на ден. Това все още се търпеше. Но през последните години, откакто издигнаха това чудо, което работи денонощно, аз вече не мога да понасям. По-рано тук живееше само господарят с няколко ковачи, а сега е пълно с хора и никога не съм спокоен. Мислех, че ще трябва да се изселя оттук, но сега ми хрумна нещо по умно.

Момчето не се сецаше какво е измислил мечокът, но не му остана време да попита, защото той пак го взе със зъби и го понесе. То не виждаше накъде отиват, но по шума, който се засилваше, разбра, че се приближават към железариите.

Мечокът добре ги познаваше. Той беше бродил през тъмните нощи около тях да гледа какво става вътре и се чудеше няма ли работата да спре някога. Побутнал беше стените с лапите си и съжеляваше, че не е достатъчно силен да събори всичко с един удар.

— На черната земя той мъчно можеше да се различи и като се движеше в сянката на стените, нямаше голяма опасност да го открият. Сега той спокойно се промъкна между постройките и се покатери на един куп сгурия. Там се изправи на задните си крака, взе момчето между предните си лапи и го вдигна нагоре.

— Опитай се да надзърнеш вътре! — каза той.

Там тъкмо произвеждаха бесемеорова стомана. В едно голямо черно кълбо, прикрепено високо под покрива и пълно с разтопено желязо, вдухваха силна въздушна струя. Въздухът минаваше със страшно бучене през желязната маса и от нея изскачаха цял гейзер искри. Те хвърчеха на снопове, на букети, на цели ивици. Бяха разноцветни, по-малки и по-големи, летяха към едната стена, отскачаха от нея и се пръскаха из цялото помещение. Мечокът държа момчето, докато свърши целият процес и червената, блестяща стомана потече от кълбото в два метални съда. Момчето така се увлече от гледката, че дори забрави за положението си.

После мечокът му показва отделението за валцоване. Един работник извади от отвора на пещта късо, дебело, нажежено до бяло парче желязо и го мушна под един валц. Като мина под валца, парчето се стесни и удължи. Друг работник веднага го пое и го вкара в потесен валц, който го направи още по-дълго и по-тънко. То минаваше така от валц към валц, докато на края на земята се нави тел, още червен, дълъг няколко метра. Докато първото парче желязо се валцоваше, от пещта извадиха ново, което също тръгна под валците, после трето... На земята като съскаща змия непрекъснато се виеше нажежен до червено тел. Много му беше приятно да гледа желязото, но още по-чудни бяха работниците, които смело и ловко хващаха нажежените змии с клещите си и ги натикваха под валцовете. За тях като че ли беше играчка да боравят с шипящото желязо. „Ето това е истинска мъжка работа“ — каза си момчето.

Мечокът му показва също леярнята и ковачницата и то все повече и повече се чудеше, като гледаше как ковачите се справят с огъня и желязото. „Тези хора не се боят нито от топлината, нито от пламъците“ — мислеше си то. Те бяха черни и изцапани със сажди, сякаш бяха от някакво племе огнени хора. Сигурно затова можеха да превиват желязото и да му дават, каквато си искат, форма. Не му се вярваше, че обикновени хора могат да имат такива способности.

— И така продължава ден след ден, ноц след ноц — каза мечокът, като легна на земята. — Нали разбираш защо не мога да издържам вече? Добре, че най-сетне ще туря край на тази работа.

— Наистина ли? — учуди се момчето. — Какво ще направиш?

— Искам ти да запалиш постройките — отвърна мечокът. — Тогава ще настъпи спокойствие и аз ще мога да си остана тук.

Момчето изтръпна. Затова, значи, мечокът го беше донесъл тук!

— Ако запалиш тези шумни постройките, обещавам ти да те оставя жив. Но ако не го направиш, да знаеш, че краят ти е дошъл.

Големите железарии бяха иззидани от тухли и момчето си помисли, че не е възможно да се запалят, каквото и да си приказва мечокът. Но скоро разбра, че това не е толкова невъзможно. До тях имаше куп слама и дървени стърготини, които лесно можеха да се запалят, по-нататък бяха натрупани дъски, които стигаха до големия склад с въглища. Складът се допираше до работилниците, а ако те се запалеха, огънят скоро щеше да премине на покрива на железариите. Всичко, което може да гори, щеше да пламне, стените щяха да се съборят от топлината и да унищожат машините.

— Е, ще ги запалиш ли, или не? — попита мечокът. Момчето беше готово веднага да откаже, но знаеше, че тогава лапите, които го държеха, в миг щяха да го смачкат.

— Нека си помисля малко — каза то.

— Може — съгласи се мечокът, — но трябва да ти кажа още, че това именно желязо даде на хората такова надмощие над нас, мечките. Това също ме кара да искам да туря край на работата тук.

Момчето искаше да използва времето, за да измисли как да се отърве, но толкова го беше страх, че не можеше да събере мислите си; вместо това започна да си представя колко необходимо е желязото за хората. То им трябваше за всичко. От желязо беше плугът, който ореше нивите; брадвата, която правеше къщи; сърпът, който жънеше житото; ножът, който служи за какво ди не. От желязо беше юздата, която управляваше коня, ключалката, която заключваше вратата, гвоздеите, които държаха мебелите, ламарината на покрива. Пушката, с която хората унищожаваша дивите: зверове, беше от желязо, както и кирката, с която копаеха шахти. С желязо бяха покрити военните кораби, които видя в Карлскруна, по железни релси летяха влаковете из страната; от желязо беше иглата, която шиеше дрехите, ножицата, която стрижеше овците, тенджерата, в която се готвеше яденето. Накратко, всичко полезно и необходимо беше от желязо. Мечокът е прав, желязото наистина беше дало на хората надмощие над мечките.

— Е, ще ги запалиш ли, или не?

Момчето се сепна. То седеше и си мислеше за куп ненужни неща, вместо да измисли начин да се спаси.

— Не бъди толкова нетърпелив — отговори то. — Този въпрос за мен е много важен и аз трябва да го обмисля добре.

— Хайде помисли си още малко! — съгласи се мечокът. — Но ще ти кажа, че това желязо направи хората по-умни от нас, мечките, и само затова искам да туря край на работата тук.

Момчето се помъчи да измисли някакъв начин да избяга, но тази нощ мислите му следваха свой път и пак го увлякоха по желязото. То почна да разбира постепенно какви усилия са положили хората, докато се научат да добиват желязо, като топят рудата, и си представи старите очернени ковачи, които, наведени над огнището, мислят как по-добре да подхванат работата. Може би защото трябваше да мислят толкова върху желязото, те бяха станали по-умни и бяха стигнали дотам да строят такива грамадни заводи. Сигурно имаха да благодарят на желязото за много повече неща, отколкото сами предполагаша.

— Е, какво? — обади, се мечокът. — Ще ги подпалиш ли? Момчето трепна. Мислеше за ненужни неща и съвсем не беше намерило начин да се отърве.

— Не е толкова лесно, колкото ти се струва — каза то. — Нека да помисля още малко.

— Още малко мога да те почакам — отвърна мечокът. — Но това е последната отсрочка. Знай, че заради желязото хората могат да живеят тук, в царството на мечките, и затова аз искам да спра работата.

Момчето искаше да използва последната възможност да измисли някакво спасение, но беше много изплашено и смутено и мислите му се насочиха към онова, което беше видяло в Минната област. Чудно беше наистина колко живот и движение имаше тук, каква работа кипеше в тази дива местност! Колко бедно и пусто щеше да е, ако тук нямаше желязо! На колко хора даваха работа тези железарии още откакто бяха почнали да ги строят, колко къщи бяха изникнали около тях, пълни с работници, колко железопътни линии и телеграфни жици бяха привлекли и колко желязо изпращаха...

— Е, какво реши? — попита мечокът. — Ще ги подпалиш ли, или няма да ги подпалиш?

Момчето прекара ръка по челото си. Не беше измислило никакъв начин за спасение, но знаеше, че не може да попречи за добиването на желязото, което беше такъв добър помощник на човека и даваше хляб — на толкова много хора в този край.

— Няма! — отговори то.

Без да каже дума, мечокът го стисна малко по-силно между лапите си.

— Не можеш да ме заставиш да разруша железариите — продължи момчето. — Желязото е такова голямо благо за хората, че не бива да им го отнемаме.

— Да не би да очакваш, че ще те оставя жив? — каза мечокът.

— Разбира се, че не очаквам — отвърна момчето, като го погледна право в очите.

Мечокът го притисна още по-силно. То почувствува такава болка, че на очите му се появиха сълзи, но не каза нищо.

— Добре тогава! — закани се мечокът и бавно вдигна едната си лапа, като се надяваше, че в последния момент момчето ще отстъпи.

В този миг нещо изтрака близо до тях и момчето видя на няколко крачки лъскавото дуло на пушка. И то, и мечокът бяха така погълнати със себе си, че не бяха забелязали как един човек се беше промъкнал до тях.

— Мечо! — извика момчето. — Не чуваш ли, че се щракна пушка? Бягай, че ще те застрелят!

Мечокът хукна, като грабна и момчето със себе си. Чуха се няколко изстрела и куршумите изпищяха край ушите му, но той се измъкна благополучно.

Момчето, което висеше на устата на мечока, си мислеше, че никога досега не е извършвало такава глупост. Ако си беше мълчало, щяха да застрелят мечока и то щеше да се освободи. Но така беше свикнало да помага на животните, че и този път го направи, без да се замисли.

Като навлезе навътре в гората, мечокът се спря и остави момчето на земята.

— Благодаря ти, джудженце! — каза той. — Ако не беше ти, куршумите сигурно щяха да ме улучат. А сега и аз искам да ти направя една услуга. Ако някога пак те хване мечка, кажи ѝ само онова, което сега ще ти пошепна, и тя няма да те докосне!

После мечокът пошепна няколко думи в ухото на момчето и си тръгна, защото му се стори, че го преследват кучета и ловци.

А момчето остана в гората, здраво и читаво, като се чудеше как стана всичко това.

Дивите гъски бяха летели, търсили и викали цялата вечер, но не можаха да намерят Палечко. Те продължиха да търсят и дълго след залез слънце, а когато толкова се стъмни, че трябваше да лягат да спят, бяха много отчаяни. Всички бяха уверени, че момчето се е убило при падането и сега лежи мъртво някъде в гората, където не могат да го видят.

Но когато на следната сутрин слънцето се показа над планините и събуди дивите гъски, момчето както обикновено спеше между тях. Като се събуди и ги чу как бърбят и крякат от учудване, то не можа да съдържа смеха си.

Те бяха толкова любопитни да чуят какво се бе случило, че не искаха да отидат на паша, преди то да им разкаже всичките си приключения. Момчето на драго сърце им разправи преживяванията си с мечките, но по-нататък като че ли не му се искаше да продължи.

— Е, вие вече знаете как се върнах при вас — каза то.

— Не, нищо не знаем. Ние мислехме, че си се убил.

— Чудна работа! — продължи момчето. — Когато мечокът ме остави, аз се качих на един бор и заспах. На разсъмване един орел се спусна над мен, грабна ме с ноктите си и ме отнесе. Аз, разбира се, си помислих, че с мен е свършено. Но той не ми направи нищо, тръгна право насам и ме спусна при вас.

— Не каза ли кой е? — попита белият гъсок.

— Той изчезна, преди да успея да му благодаря. Помислих, че майка Ака го е изпратила да ме вземе.

— Много чудно наистина! — каза белият гъсок. — Сигурен ли си, че това беше орел?

— Никога досега не съм виждал орел, но птицата беше толкова голяма, че не мога да я нарека другояче — отвърна момчето.

Гъсокът Мортен се обърна към другите гъски, за да разбере какво мислят те за тая работа. Но те стояха и гледаха нагоре към небето и изглеждаше, като че ли мислят съвсем за друго.

— Все пак не бива да забравяме, че и днес трябва да закусим — каза Ака, като разпери криле, за да излети.

XXIX
ДАЈЕЛВ

ПЕТЪК, 29 АПРИЛ

Този ден Нилс Холгерсон можа да разгледа южна Даларна. Гъските минаха над грамадната минна област Гренгесберг над големите заводи при Лудвика, над железариите на Улвсхюта и над старата, изоставена фабрика в Гренгсхамар и стигнаха до равнината на Стура Тюна и Далелв. В началото на пътуването, като виждаше как след всеки рид изникват фабрични комини, момчето мислеше, че тази страна прилича на Вестманланд, но като стигна до голямата река, то се зарадва, че има нещо ново за гледане. Това беше първата истинска река, която виждаше, и тази огромна маса вода, течаща бавно под тях, много го учудваше.

Като стигнаха понтонния мост при Турсонг, дивите гъски завиха и тръгнаха на северозапад по реката, като че ли искаха да я използват за пътепоказател. Момчето разглеждаше бреговете, осеяни с постройки. То видя големия водопад при Домнарв и Кварнсвед и заводите, които той движеше. Видя плаващите мостове, които си почиваха върху реката, ферибоотите, които тя носеше, саловете от дървен материал, плуващи надолу, железопътните линии, които вървяха край нея или я пресичаха, и почна да разбира малко по малко колко голяма и забележителна е тази река.

Реката описваше голяма дъга към север. Горے при дъгата местността! беше пуста и безлюдна и дивите гъски кацнаха на една ливада, за да попасат. Момчето веднага изтича на брега, за да погледа реката, която течеше в широкото си корито. Към нея се спускаше път и хората я преминаваха по ферибоот. За момчето това беше нещо ново и забавно, но изведнъж то почувствува страшна умора. „Трябва да поспя малко. Нощес не съм мигнал“ — помисли си то, като се сви и се зарови колкото можа повече сред тревата и сухите листа, където заспа.

Събудиха го човешки гласове наблизко. Това бяха пътници, които не можеха да минат през реката, защото надолу по нея се спускаха големи парчета лед и пречеха на ферибоота. Докато чакаха, те бяха седнали на брега и разговаряха за големите трудности, които им създава реката.

— Дали и тази година ще има такова наводнение като миналата?

— каза един селянин. — Тогава реката придойде до върха на телеграфните стълбове и отнесе целия понтонен мост при нас.

— Миналата година в нашата енория тя не направи големи пакости — додаде друг — но по-миналата ми отнесе цяла плевня със сено.

— Никога няма да забравя онази нощ, когато наводнението събори големия мост при Домнарв — намеси се един железопътен работник. — Нея нощ в цялата фабрика никой не мигна!

— Вярно е, че реката ни нанася големи щети — каза един едър мъж.

— но като ви чувам как я нападате, неволно си спомням за нашия свещеник. Веднъж у него имаше някакво тържество и хората седяха и се оплакваха от реката също като вас, а свещеникът, развълнуван, почна да ни разправя една история. Когато свърши, никой не посмя да каже лоша дума за Далелв и аз се питам какво щяхте да правите, ако я бяхте чули.

Всички почнаха да разпитват какво е разправил свещеникът за реката и селянинът трябваше да повтори разказа, доколкото си го спомняше.

— Горе при норвежката граница имало едно планинско езеро. От него изтичал поток, който още от самото си начало бил буен и бърз. Макар и да бил малък, нарекли го Стуро, „Големия поток“, защото личело, че от него ще излезе нещо голямо.

Щом излязъл от езерото, потокът се озърнал на всички страни, за да види накъде да тръгне, но гледката не била много окуражаваща; Надясно, наляво и напред се виждали само гористи хълмове, които постепенно преминавали в голи планини, а голите планини пък постепенно преминавали във високи върхове.

Стуро хвърлил поглед на запад. Там се издигала планината Лонгфиел с Юпарграфстъттен, Барфрьохогна и Стурветесхогна. Погледнал на север. Там се издигала планината Нес; на изток се извишавала Нип, а на юг Стедя. Потокът се замислил дали не е най-добре да се върне назад в езерото. Но все пак решил, че може поне да опита да си пробие път до морето и тръгнал напред.

Лесно можем да си представим колко трудна работа е да се пробие път в този див край. Когато нямало нещо друго, гората му

пречела и той трябвало да изкоренява бор след бор, за да върви напред. Той бил най-могъщ и най-силен напролет, когато в него се втичали първо водите от топящите се снегове в съседните гори, а после от върховете и планините. Тогава той се втурвал с всичка сила напред, завличал камъни и пръст и си пробивал път през хълмовете. Но и наесен, когато прииждаше от поройните дъждове, той вършел добра работа.

Един хубав ден, когато Стуро както обикновено си пробивал път, чул в далечината бучене и плисък. Той почнал да се ослушва така внимателно, че почти спрял на едно място.

— Какво ли може да е това? — попитал той.

Близката гора не пропуснала случая да се пошегува с него.

— Ти сигурно си въобразяваш, че си единствен на света — отговорила тя. — Но аз ще ти кажа, че това е потокът Грьовело от езерото Грьовел. Той току-що е успял да си пробие път през една хубава долина и сега напредва към морето не по-бавно от теб.

Но Стуро, който имал голямо мнение за себе си, възразил, без да се замисля нито миг:

— Този Грьовело е за окайване. Само със собствените си сили няма да успее да се справи. Кажи му, че Стуро от езерото Вон отива към морето и че ще му помогне, ако желае да се присъедини към него!

— Малък си, а пък си голям самохвалко — казала гората. — Аз ще му предам думите ти, но не вярвам Грьовело много да им се зарадва.

Но на следния ден гората му съобщила, че Грьовело е срещнал големи трудности и че на драго сърце приема помощта — ще се присъедини към него.

Разбира се, след това Стуро почнал да напредва по-бързо и един ден съгледал едно малко, красиво езеро, в което се оглеждали Идреберг и Стедя.

— Какво е пък това? — попитал той и пак се спрял от учудване. — Нима така съм се заблудил, че съм се върнал обратно в езерото Вон?

Но гората, която по онова време се ширела навред, веднага отговорила:

— Не си се върнал в езерото Вон. Това е езерото Идре, изпълнено с вода от реката Съорелв. Тя е река — герой. Напълни вече

езерото и сега се готви да си пробие път надолу.

Като чул това, Стуро казал на гората:

— Нали растеш навред, носи много здраве на Съорелв и й кажи, че Стуро от езерото Вон достигна езерото Идре. Ако ме пусне да мина през него, за благодарност аз ще я взема със себе си към морето. Тя няма защо да се мъчи сама да си пробива път, за това аз ще поема грижата.

— Мога да й предам предложението ти — отговорила гората, — но не ми се вярва Съорелв да го приеме, защото тя е също така силна като теб.

Но на другия ден гората му казала, че и Съорелв се е уморила да си отваря път сама и е готова да се присъедини към него.

Потокият минал през езерото и после продължил да се бори с горите и планините както по-рано. Отначало вървяло, но изведнъж той попаднал в една планинска долина, така затворена от всички страни, че не можел да намери никакъв изход. Стуро стоял на едно място и се пенел от злоба, а гората, като го видяла как се ядосва, попитала:

— Е, сега вече е свършено с тебе, нали?

— Не, не е свършено — отвърнал Стуро. — Само че съм се заел да извърша едно голямо дело. И аз ще направя езеро като Съорелв.

Той започнал да изпълва езерото Серна и това му отнело цяло лято. Като се издигала водата в езерото все по-високо и по-високо, Стуро също се изкачвал все по-нагоре и по-нагоре, докато най-последно намерил изход и се спуснал на юг.

Като се измъкнал благополучно от тази теснина, един ден той чул отляво силно бучене и пликане. Такова бучене той никога не бил чувал и веднага попитал гората какво е това.

Както винаги гората с готовност отговорила.

— Това е Фйетелв — казала тя. — Чуваш ли го как бучи, като си отваря път към морето?

— Ако стигаш до тоя окаяник — казал Стуро, — кажи му, че Стуро от езерото Вон е готов да го вземе към морето при условие, че приеме името ми и ме следва послушно.

— Не ми се вярва Фйетелв да се откаже да пътува самостоятелно — отвърнала гората.

Ала на другия ден тя трябвало да признае, че и Фйетелв се е уморил да си пробива сам път и е готов да се присъедини към Стуро. И

тъй, Стуро все продължавал напред. Макар че бил привлякъл вече много помагачи, той не бил толкова голям, колкото би могло да се очаква. В замяна на това бил много високомерен. Почти целият му път представлявал бързеи и шумни водопади и той взимал със себе си всичко, което течело из горите, дори и пролетните вадички.

Един ден Стуро чул, че далеч някъде на запад шуми река. Той поискал от гората да му каже коя е тази река. И от нея узнал, че това е Фюлуелв, която поема водите от планината Фюлу и вече си е изкопала дълго и широко корито.

Като чул това, Стуро веднага изпратил по гората обикновения си призив. На следния ден гората донесла отговора на Фюлуелв.

— Кажи на Стуро — отговаряла реката, — че не ми трябва никаква помощ! Повече подхождаше на мен да изпратя такова предложение, защото аз съм по-силната и аз първа ще стигна до морето.

Стуро имал готов отговор.

— Кажи веднага на Фюлуелв — извикал той на гората, — че ѝ предлагам да се състезаваме! Щом смята, че е по-силна от мен, нека го докаже, като приеме да се надпреварва с мен. Победител ще бъде онзи, който стигне пръв до морето.

Като чула това, Фюлуелв отговорила:

— Нямам нищо общо със Стуро и най-приятно би ми било да си вървя спокойно по пътя. Но планината Фюлу така ме подпомага, че би било недостойно от моя страна да не приема предложението.

И тъй, двете реки започнали да се състезават. Спуснали се с бучене напред още по-бързо от преди и не знаели почивка ни лете, ни зиме.

Но Стуро скоро започнал да съжالياва за това свое предизвикателство, защото срещнал препятствието, което му се сторило непреодолимо. Това било една планина, която лежала напреко на пътя му. През нея можело да се мине само от един тесен процеп. Стуро се стеснил, колкото можал и започнал да се промъква, като се пенел буйно. Но дълги години трябвало да кърти и да изглажда, докато разширил процепа в достатъчно широк пролом.

През това време той всеки шест месеца питал гората какво прави Фюлуелв.

— Много е добре — отговаряла реката. — Съедини се с реката Йорелв, която взема вода от норвежките планини.

Друг път, когато пак попитал, гората отговорила:

— Няма защо да се тревожиш за нея. Тя току-що прибра водите на езерото Хормунд.

Стуро сам мислел да вземе водите на езерото Хормунд. Като чул, че Фюлуелв го е изпреварила, така се разбеснял, че най-после успял да си пробие път през теснините и излязъл оттам толкова буен и разпенен, че понесъл със себе си повече земя и дървета, отколкото било необходимо. Това било през пролетта и той залял цялата област между Хюкеберг и Весаберг и докато се успокои, създал долината Елвдал.

— Какво ли ще каже за това Фюлуелв? — попитал той гората. Фюлуелв през това време си била пробила път през Транстранд и Лима и сега дълго стояла пред Лимед и търсела изход, защото не смеела да се хвърли надолу по стръмната планина. Но като чула, че Стуро се е промъкнал през теснината и е създал Елвдал, не могла повече да се въздържи. Казада си да става, каквото ще и се хвърлила стремглаво надолу по водопада Лимед.

Водопадът бил висок, но реката останала здрава и читава и бързо тръгнала надолу. Пробила си път при Малунг и Йерна и успяла да убеди Вано да се присъедини към нея, макар че той бил сто километра дълъг и сам бил изкопал такова голямо езеро като Веня.

От време на време й се струвало, че чува много силно бучене.

— Сигурно Стуро се хвърля в морето — казвала тя.

— Не — отвърщала гората. — Ти наистина чуваш Стуро, но той е още далеч от морето. Наскоро той прибра езерата Скатунг и Орша и така се подгордя, че се зае да изпълни целия Силян.

За Фюлуелв това било добра вест. Тя разбрала, че щом Стуро се е вмъкнал в долината Силян, ще остане там като затворник.

Сега вече можела да бъде сигурна, че първа ще стигне морето.

И тя тръгнала по-бавно. През пролетта вършела най-добрата си работа. Прииждавала високо над горите и хълмовете и отдето преминела, образувала широка долина. Така минала от Йерна до Нес и от Нес до Флуда. От флуда тръгнала към Гагнеф. Тук от по-рано било равно. Планините били отстъпили далеч настрани и на Фюлуелв й било

толкова лесно да върви напред, че изоставила всякакво бързане и почнала да криволичи игриво в дъги и завои като малко поточе.

Но ако Фюлуелв била забравила Стуро, Стуро не бил забравил Фюлуелв. Той по цял ден пълнел долината Силян, за да може някак да се измъкне от нея, но тя лежала пред него като огромно ведро, което не може да се напълни. Понякога Стуро мислел, че ще трябва да потопа дори и планината Гезунда, за да може да се измъкне от затвора. Опитал се да пробие отвор при Ретвик, но планината Лердал му препречила пътя. Най-после успял да се промъкне край Лександ.

— Не казвай на Фюлуелв, че съм се освободил — помолил той гората и тя обещала да мълчи.

По пътя Стуро взел със себе си езерото Ин и горд и могъщ продължил към Гагиеф.

Като наближил Мйелген при Гагнеф, той видял една река, широка и красива, с тиха, блестяща вода, която помитала горите и хълмовете по пътя си като на шега.

— Коя е тази чудна река? — попитал Стуро. Случайно в този момент и Фюлуелв задавала същия въпрос:

— Коя е тази река, която идва от север така гордо и величествено? Никога не съм допускала, че ще видя такава могъща река.

Тогава гората отговорила толкова високо, че да я чуят и двете реки:

— Щом така добре се произнесохте една за друга, най-добре ще е да се обедините, за да си пробиеете заедно път към морето.

Това като че ли се харесало на двете реки. Но се явила нова пречка: никоя от тях не искала да се откаже от своето име и да вземе името на другата.

Поради тази причина споразумението за малко щяло да пропадне, но гората им предложила да измислят ново име.

Те се съгласили, като избрали гората за кръстник. Гората решила Стуро да се откаже от името си и да се нарече Източен Далелв, Фюлуелв да направи същото и да се нарече Западен Далелв, а след като се съединят, да се наричат просто Далелв.

Сега, след като се събрали, двете реки тръгнаха с такава непреодолима сила, че нищо не можело да им противостои. Изравнили околностите на Стура Тюна като градски площад. Без колебание се

спуснали във водопада при Кварнсвед и Домнарв. Като приближили езерото Рун, взели го със себе си и заставили всички околни реки да се обединят с тях, После се запътили на изток към морето, без да срещат голяма съпротива, широки като езеро. Славата им при Съодерфорш и Елвкарлебю непрекъснато растяла и най-сетне те стигнали морето. Когато се готвели да се хвърлят в морето, спомнили си дългото надпреварване и големите мъки, които преживели.

Сега се чувствували стари и уморени и се чудели, че на младини толкова са обичали борбите и надпреварванията. Питали се каква е била ползата от това.

Но отговор не получили, защото гората била изостанала много назад, а те самите не можели да се върнат обратно, за да видят как навсякъде са се заселили хора, направили са пътища, издигнали са селища край езерата на Източен Далелв и из долините на Западен Далелв и как недостъпни планини и гори са останали само там, където реките не са минавали при своята надпревара.

XXX
ДЕЛЪТ ОТ НАСЛЕДСТВОТО

СТАРИЯТ МИНЬОРСКИ ГРАД ПЕТЪК, 29 АПРИЛ

На гарвана Батаки никъде в Швеция не му харесваше така, както във Фалун. Щом напролет земята почнеше да се показва изпод снега, той заминаваше и прекарваше няколко седмици край стария миньорски град.

Фалун се намира в една долина, през която тече малка рекичка. На северния край на долината се вижда красиво бистро езерце със зелени, дълбоко нарязани брегове, наречено Варпан. А на южния край има голям залив на езерото Рун, наречен Тискен, водата в който е плитка и мътна, а бреговете му са грозни, блатисти, потънали в нечистотии. На изток от долината се издига красива планина, на върха на която растат високи борове и сочни брези, а склоновете ѝ са покрити със сенчести овощни градини. На запад от града също има възвишение. Най-горната част е обрасла с хилави храсти, склоновете са голи и плешиви, без всякакво дръвче или тревичка — същинска пустиня. Единственото нещо там са пръснатите големи кръгли каменни блокове.

Градът Фалун лежи в долината от двете страни на рекичката. Той като че ли е построен според местността. Всички красиви и разкошни здания се намират в зелената част на долината. Там са двете черкви, градският съвет, жилището на окръжния управител, канцелариите на мините, банките, хотелите, училищата, болницата и хубавите вили и жилища. На черната част се редят уличка след уличка малки червени едноетажни къщи, дълги грозни бараки и големи тромави фабрични постройки. А отгатък уличките, сред голямата каменна пустиня, се намира фалунската мина със своите инсталации, асансьори и помпи, със старинните здания, клюмнали по разкопаната земя, с черните високи купища сгурия и дългите редици пещи.

Батаки дори не поглеждаше източната част на града и красивото езеро Варпан. Много му харесваше западната част и залива Тискен. Гарванът Батаки много обичаше всичко тайнствено, всичко онова, което даваше повод за мъдруване и разсъждения и раздвижваше

мислите, а такива неща той намираше в изобилие в черната част на града. На него и сега му правеше голямо удоволствие да се мъчи да разбере защо старият червен дървен град още не беше изгорял като всички други червени дървени градове в тая страна. Чудеше се също така докога ще стоят клюмналите къщи край мината. Мислил беше за голямата шахта, бездънния отвор сред мината, и беше отивал чак до дъното му, за да види откъде се е взело това празно място. Чудил се беше на купищата сгурия, които обграждаха шахтата и постройките като стени. Мъчил се беше да си обясни какво искаше да каже малката сигнална камбана, която отмерваше по един къс, злокобен удар на равни промеждутъци през цялата година, а най-много се чудеше какво ли може да се види дълбоко под земята, където медната руда се копаеше столетия наред и където кръстосваха безброй ходове. Като успяваше да си отговори горе-долу задоволително на тези въпроси, Батаки отлиташе в страшния каменист пущинак, за да помисли защо между каменните блокове не расте трева, или пък отиваше на Тискен. За него този залив беше най-прекрасното място на света. Защо в него нямаше никаква риба и защо водата, когато се развълнуваше при буря, ставаше понякога съвсем червена? Това беше много чудно, защото един голям поток, който идваше откъм мините и щ вливаше в залива, имаше блестяща светложълта вода. Блъскаше си главата да разбере какви са разрушените постройки, пръснати по брега, и малката дъскорезница „Тиске“, която лежеше оградена от зелени градини и сенчести дървета между дивия каменист пущинак и чудния залив.

Същата година, когато Нилс Холгерсон пътуваше с дивите гъски, на брега на Тискен, недалеч от града, още съществуваше една стара постройка, наречена Сярната кухня, защото в нея се правеше сярна по няколко месеца през година. Това беше една стара барака, боядисана някога в червено, която постепенно беше станала сивокафява. Нямаше прозорци, а само редица отвори с черни капаци, почти винаги добре затворени. В тази постройка Батаки не бе успял да надникне досега и тя привличаше любопитството му повече от всичко друго. Той подскачаше по покрива, за да намери някоя дупка, и често кацаше на високия комин и надничаше в тесния му отвор.

Веднъж Батаки пострада много зле. Духаше силен вятър. Един капак на старата сярна кухня се беше отворил и Батаки използва случая да се вмъкне през отвора, за да разгледа постройката. Но едва-

що влезе и капакът се хлопна зад нето. Батаки остана затворен. Надяваше се, че вятърът пак ще отвори капака, но той нямаше подобни намерения.

През дупките и пролуките в стените влизаше малко светлинка и Батаки има поне удоволствието да разгледа кухнята отвътре. Нямаше нищо друго освен една голяма пещ и закрепените край стените няколко казана, които скоро му омръзнаха. А когато поиска да си отиде, оказа се, че това все още е невъзможно. Вятърът не благоволяваше да отвори капака. Всички врати и капаци бяха затворени. Гарванът просто беше попаднал в затвор.

Батаки почна да вика за помощ и вика цял ден. Едва ли има други животни, които да вдигат врява с такова усърдие като гарваните, и скоро далеч наоколо всички знаеха, че той е попаднал в плен. Първа научи за нещастията сивата котка от дъскорезницата „Тиске“. Тя го разказа на кокошките, които пък го изкудкудаяха на всички прелитащи птици. Скоро то беше известно на всички гарги, врани, гълъби и врабчета в град Фалун. Те веднага пристигнаха в старата Сярна кухня, за да научат подробности. Много им беше мъчно за гарвана, но никой не можа да измисли как да му помогнат.

Изведнъж Батаки им изкряска с пискливия си свадлив глас:

— Ей, вие отвън, млъкнете и слушайте малко! Щом казвате, че сте готови да ми помогнете, идете и намерете старата дива гъска Ака от Кебнекайзе и ятото й! Мисля, че по това време на годината те трябва да са в Даларна. Кажете на Ака какво ми се е случило. Тя води със себе си единственото същество, което според мен може да ми помогне.

Пощенският гълъб Агар, най-добрият вестоносец в цялата страна, намери ятото диви гъски край брега на Далелв и на мръкване двамата с Ака пристигнаха и кацнаха пред Сярната кухня. Палечко седеше на гърба на Ака, а другите бяха останали на едно островче в езерото Рун, защото Ака смяташе, че ако дойдеха във Фалун, от тях щеше да има повече вреда, отколкото полза.

След като се посъветва малко с Батаки, Ака взе Палечко на гърба си и замина за един чифлик недалеч от Сярната кухня. Тя обиколи бавно градините и брезовите, горички, които обкръжаваха малкия чифлик, като се взираше заедно с момчето надолу. Личеше, че тук е имало деца, които са си играли навън, и не след дълго те намериха онова, което им трябваше. В едно игриво малко пролетно поточе

тракаха няколко тепавички и близо до тях момчето намери длето. На две дървени магарета стоеше полузавършена лодчица, а до нея се търкаляше клъбце тънък канап.

Те взеха тези неща и се върнаха към Сярната кухня. Момчето завърза канапа за комина, хвърли клъбцето в дълбокия отвор и се спусна по канапа. След като поздрави Батаки, който му благодари с подобрани думи, то почна да дълбае с длетото дупка в стената.

Стените на Сярната кухня не бяха дебели, но с всеки удар момчето издялваше толкова малка и тънка тресчица, че дори плъх би могъл да я отчупи с предните си зъби. Ясно беше, че ще трябва да работи цяла нощ, а може би и през деня, докато направи достатъчно голям отвор, през който да може да се провре гарванът.

Батаки с такова нетърпение очакваше да бъде освободен, че не можеше да заспи, а стоеше до момчето, което работеше. Отначало момчето беше много усърдно, но след малко гарванът забеляза, че ударите се разрешиха и най-после съвсем заглъхнаха.

— Ти сигурно се умори и не можеш вече да работиш, нали? — попита го гарванът.

— Не, не съм се уморил — отвърна момчето и отново взе длетото, — но отдавна не съм спал както трябва. Чудя се какво ще направя, за да не заспя сега.

Известно време работата вървя бързо, но скоро ударите пак се разрешиха. Гарванът отново събуди момчето, но разбра, че ако не намери начин да го държи будно, ще трябва да остане при него не само цялата нощ, а и целия следващ ден.

— По-лесно ли ще работиш, ако ти разкажа една история? — попита той.

— Може би — отвърна момчето, като се прозина. Така му се спеше, че едва държеше длетото.

ПРИКАЗКАТА ЗА МИНАТА ФАЛУН

— Ще ти кажа, Палечко — почна Батаки, — че аз съм живял дълги години на земята. Виждан съм и добро, и лошо и много пъти съм бил пленник на хората. Така аз не само научих езика им, а разбрах и много от науките им, Затова мога да твърдя, че в страната няма друга птица, която така добре да познава роднините ти като мен.

Веднъж един миньор тук, във Фалун, ме държа няколко години в клетка и от него научих това, което сега ще ти разкажа.

Някога в Даларна живял един великан, който имал две дъщери. Когато остарял и почувствувал, че краят му е дошъл, той повикал дъщерите си, за да им раздели имотите си.

Няколко от планините му били пълни с медна руда. Те били най-голямото му богатство и тях той искал да остави на дъщерите си.

„Но преди да ви ги завеща — казал той, — трябва да ми обещаете, че ако някой чужденец открие медните ви планини, ще го убиете, преди той да успее да ги покаже на друг човек.“

По-голямата му дъщеря била жестока и буйна и без много да мисли, обещала да изпълни волята на баща си. Другата била помилостива и бащата видял, че се поколебала, преди да обещае. Затова той ѝ оставил само една трета от наследството, а голямата дъщеря получила двойно по-голяма част.

„Знам, че мога да разчитам на тебе като на мъж — казал великанът — и затова ти оставям мъжки дял.“

Скоро след това великанът умрял и дълго време дъщерите му изпълнявали точно обещанието си. Неведнъж някой беден дървар или ловец виждал медната руда, която на много места се показвала на повърхността на земята, но още щом се приберел у дома си и разкажел какво е видял, случвало му се някакво нещастие. Или сух бор падал върху него и го убивал, или го връхлитала лавина. Той нямал време да покаже на друг къде из тая пустош се намира съкровището.

По онова време селяните изпращали лете добитъка си на паша навътре в горите. С него отивали и овчарките, за да доят млякото и да правят сирене и масло. За да подслонят хората и добитъка, селяните

разчиствали някое място в гората и правели там няколко къщурки, които наричали овчарски хижи.

Един селянин, който живеел край Далелв, в енорията Турсонг, построил овчарските си хижи край брега на езерото Рун, където почвата била толкова каменлива, че никой не се опитвал да я обработва. Веднъж през есента селянинът тръгнал с два товарни коня, за да помогне на овчарката да прибере добитъка, маслото и сиренето. Като броял добитъка, той забелязал, че рогата на един козел са съвсем червени.

„Какво е станало с рогата на Коре?“ — попитал той овчарката.

„Не зная — отвърнала тя. — Всяка вечер се прибира със червени рога. Сигурно смята, че така е много красив.“

„Така ли мислиш?“ — попитал селянинът.

„Тоя козел е много упорит. Ако му избърша рогата, той веднага отива и ги боядисва отново.“

„Избърши ги тогава — казал селянинът, — да го видя какво ще прави!“

Щом му избърсали рогата, козелът хукнал към гората. Селянинът го последвал и когато го настигнал, козелът стоял и си търкал рогата в няколко червени камъка. Селянинът взел камъните, близнал ги и ги помирил. Веднага разбрал, че е намерил някаква руда.

Докато стоял и се чудел, по стръмнината до него се търколил голям каменен блок. Селянинът отскочил настрана и се спасил, но козелът Коре попаднал под блока и бил смазан. Като погледнал нагоре по стръмнината, селянинът видял една едра здрава жена, която се готвела да търкулне към него друг каменен блок.

„Какво правиш? — извикал селянинът. — Аз не съм ти сторил нищо нито на теб, нито на близките ти.“

„Зная — отговорила жената. — Но трябва да те убия, защото откри медната ми планина.“

Тя казала това тъжно, като че ли не искала да го убива, и селянинът се окуражил и заговорил с нея. Тогава тя му разказала за стария великан, за даденото от нея обещание и за сестра си, която била получила мъжки дял.

„Толкова ми е мъчно, че трябва да убивам невинните хора, които откриват медната ми планина — казала тя, — че съжалявам, дето

приех наследството. Но трябва да изпълня обещанието, което съм дала.“

И тя пак се навела над каменния блок.

„Не бързай толкова! — казал селянинът. — Обещанието не те обвързва да ме убиеш. Медната руда не съм открил аз, а козелът и ти вече го уби.“

„Мислиш ли, че това е достатъчно?“ — попитала жената колебливо.

„Разбира се — отвърнал селянинът. — Ти напълно си удържала обещанието си и от теб не може да се иска повече.“

Той ѝ говорел толкова убедително, че успял да спаси живота си.

Селянинът най-напред се прибрал у дома си с кравите. После отишъл надолу из минната област и наел ратаи, които разбирали от минно дело. Те му помогнали да разработи една мина на мястото, където козелът изгубил живота си. Отначало селянинът се боял да не бъде убит, но дъщерята на великана се била уморила да пази медната си планина и престанала да го безпокои.

Медната жила, която селянинът открил, вървяла по повърхност та, та не било мъчно да се добива рудата Събирали с ратаите дърва от гората, натрупвали ги на големи купове върху камъните и ги запалвали. Камъните се пукали от топлината и те изваждали рудата. После прекарвали парчетата руда няколко пъти през огън, докато чистата мед се отделяла от сгурията.

Едно време хората употребявали за ежедневните си нужди повече мед, отколкото сега. Тя била много търсена и полезна стока и селянинът — собственик на мината — скоро разбогатял. Направил си голям хубав чифлик близо до мината и го нарекъл Коре по името на козела. Като отивал на черква в Турсонг, конят му бил целият в сребро, а когато се заженила дъщеря му, отворил двадесет бъчви бира и опекар на шиш десет големи вола.

По онова време хората не пътували много-много и новините не се разпространявали така лесно както сега. Но вестта за откритата голяма медна мина все пак достигнала до много хора и онези, които нямали по-добра работа, се запътили към Даларна. Бедните скитници били приемани добре в чифлика Коре. Селянинът ги взимал на работа, давал им добра заплата и те добивали руда за него. Руда имало в

грамадни количества и колкото повече работници наемал, толкова по-богат ставал.

Една вечер в Коре пристигнали четирима здрави мъже с миньорска кирки на рамо. И те били приети добре като всички други, но когато селянинът ги попитал искат ли да работят за него, те отказали.

„Ние мислим да добиваме руда за своя сметка“ — рекли те.

„Само че тази медна планина е моя“ — отговорил селянинът.

„Ние нямаме намерение да копаем в твоята мина — казали чужденците. — Планината е голяма и върху онова, което лежи свободно и неохранявано из пустите места, и ние имаме толкова право, колкото и ти.“

Повече не говорили по това и селянинът се държал все така гостоприемно с новодошлите. Рано на другия ден те излезли на работа, намерили медна руда малко по-далеч и започнали да копаят. Няколко дни по-късно селянинът отишъл при тях.

„Е тази планина има много руда“ — казал той.

„Да, още много хора има да работят тук, докато изкопаят това съкровище“ — отговорил един от чужденците.

„Така е — рекъл селянинът, — но аз все пак мисля, че трябва да ми плащате данък за рудата, която изкопавате, защото откриването ѝ е моя заслуга.“

„Не разбираме какво искаш да кажеш“ — отвърнали мъжете. „Аз със своята съобразителност освободих планината“ — рекъл селянинът и им разправил за двете дъщери на великана и за мъжкия дял.

Мъжете изслушали внимателно разказа, но се хванали не за това, което очаквал селянинът.

„Сигурно ли е, че другата дъщеря е по-опасна от тая, която ти си срещнал?“ — попитали те.

„Не ми се вярва да е много милостива“ — отговорил селянинът.

После си тръгнал, но все току поглеждал към тях и след малко видял, че те прекъснали работата и тръгнали към гората.

Когато вечерта в чифлика Коре седнали да се хранят, откъм гората се зачул страшен вълчи вой. Между воя на зверовете долитали и човешки викове. Селянинът веднага скочил, но на ратаите не им се искало да го последват.

„Пада им се на тия разбойници да ги разкъсат вълците“ — казали те.

„Трябва да помагаме на онези, които са в нужда“ — настоял селянинът и тръгнал с петдесетте си ратаи.

Скоро видели грамадна глутница вълци, които се хвърляли един върху друг, хапели се и се биели за плячката си. Ратаите ги прогонили и намерили на земята четири човешки трупа толкова разкъсани, че никой не би могъл да познае кои са, ако край тях не се търкаляли четири миньорски кирки.

До смъртта на селянина медната планина останала негова собственост, а след това я поели синовете му. Те работели, в мината общо, после разделяли изкопаната през годината руда на купища, хвърляли жребий и след това топели медта всеки в своя пещ. Те всички станали добри миньори и си направили хубави, големи чифлици. След тях поели работата техните наследници, открили нови шахти и увеличили производството. Всяка година мината се разраствала и все повече миньори взимали участие в нея. Някои живеели близо до мината, други имали чифлици и къщи в околностите. Изникнали, много селища, които били наречени минната област Стура Копарберг — Голямата медна планина.

Но малко по малко рудата, която лежала на повърхността и можела да се копае отгоре, както се копаят камъни от кариера, започнала да се свършва и работниците трябвало да я търсят дълбоко под земята. През тесни шахти и дълги криволичещи ходове те трябвало да си пробиват път към тъмните недра на земята, за да палят огньовете и да разбиват скалите. Разбиването на скалите е трудна и тежка работа, а отгоре на това се прибавяли и мъките от дима, който не можел да се разнесе във въздуха, и неудобството да се изнася рудата, по стръмните стълби на повърхността, ѝ колкото по-дълбоко навлизали, толкова по-опасна ставала работата. Случвало се от някоя дупка в мината да избликнат силни потоци вода, понякога таванът на ходовете се срутвал върху работниците. Започнали, така да се плашат от работата в голямата мина, че никой не отивал да работи в нея по своя воля. Тогавя почнали да обещават на осъдени на смърт престъпници и на скитници из околните гори, че ще им опростят наказанията, ако станат минни работници във Фалун.

Дълги години никой не помислял да търси мъжкия дял. Но между волните скитници в Стура Копарберг имало мнозина, които обичали приключенията повече от живота си, и те плъзнали наоколо с надежда да го намерят.

Не се знае какво е станало с тях, но още се разказва за двама ратаи, които късно една вечер дошли при господаря и му казали, че са намерили в гората голяма медна жила. Те били означили пътя към нея и на другия ден щели да му го покажат. Но следният ден бил неделя и господарят отказал да отиде в гората да търси руда, а отишъл на черква с всичките си ратаи. Било през зимата и те тръгнали за черквата през езерото Варпан. На отиване всичко минало добре, но на връщане двамата ратаи пропаднали в една дупка и се удавили. Тогава хората си спомнили старата история за мъжкия дял и си казали, че сигурно него са били открили ратаите.

За да отстранят трудностите при работата в мините, започнат да викат чужденци, които разбирали от минно дело, и тези чужди майстори ги научили да строят минни инсталации, които изпомпвали водата и изнасяли рудата. Чужденците не вярвали много в историята за дъщерите на великана, но допускали, че е възможно да има наблизго големи жили и упорито ги търсели. Една вечер един миньор германец пристигнал в кръчмата при мините и казал, че е намерил мъжкия дял. Но от мисъл за голямото богатство, което щял да спечели, той съвсем си загубил ума. Всички пили за негова сметка, танцували и играли на карти, докато най-сетне се скарали, сбили се и някой от другарите му по чашка го намушкал с нож.

От Стура Копарберг вадели толкова много руда, че мината се смятала за най-богатата в света. Тя носела богатства за цялата околност, а данъците, които се плащали за нея, били голяма помощ за шведското кралство в тежки времена. На мината се дължало построяването на град Фалун и тя се смятала толкова полезна и забележителна, че кралете идвали във Фалун, за да я посетят, и я наричали щастието и съкровищницата на Швеция.

Като виждали голямото богатство, което им донесла старата мина, нищо чудно, че хората се ядосвали, задето два пъти по-голямо съкровище лежи наблизго неоткрито. Мнозина рискували живота си, за да го намерят, но не сполучвали.

Последен видял мъжкия дял един млад собственик на мина във Фалун от добър и богат род, който имал чифлик и къща в града. Той искал да се ожени за една хубава чифликчийска дъщеря от Лександ и отишъл при нея, за да ѝ поиска ръката, но тя отказала да се омъжи за него. Не искала да живее във Фалун, където димът от мините и пещите така тежел над града, че тя се плашела само като си помислела за него.

Той много я обичал и когато се връщал у дома си, бил страшно отчаян. Целия си живот бил прекарал във Фалун и никога не му минавало през ума, че е трудно да се живее там. Но като наближил града, много се учудил. От големите отвори на мините и от стотиците пещи наоколо се издигали тежки, задушливи серни облаци дим и обвивали в мъгла целия град. Димът тровел растенията и цялата околност била пуста и гола. Не само в града, а и в цялата област той виждал горящи пещи, заобиколени с черни бараки за въглища. Имало ги при Грюксбу, при Бенгтсарв, при Бергсгорден, при Стеннес, при Коршнес, във Вика и дори чак в Аспебуда. Той разбрал, че който е свккнал да живее сред светлината и зеленината край лъчезарния Силян, няма да се чувствава добре тук.

Видът на града го отчаял още повече. Не му се искало да се прибере веднага; отбил се от пътя и тръгнал през гората. Обикалял из гората цял ден, без да мисли накъде върви.

Надвечер се озовал при един хълм, който лъщял като златен. Той го разгледал внимателно и разбрал, че това е грамадна жила медна руда. Отначало се зарадвал на откритието, но после си спомнил, че това трябва да е мъжкият дял, който е донесъл нещастие на толкова много хора, и се изплашил. „Днес съдбата наистина ме преследва — помислил си той. — Сега може да загубя и живота си, защото намерих това богатство.“

Веднага се обърнал и си тръгнал за в къщи. Малко по-късно срещнал висока, едра жена. Тя приличала на почтена майка на някой миньор, но той не си спомнял да я е виждал по-рано.

„Какво търсиш в гората? — попитала го жената. — Видях те, че целия ден скиташ наоколо.“

„Търся си място за живеене — отговорил той, — защото момичето, което обичам, не иска да живее във Фалун.“

„Не мислиш ли да копаяш руда от медната планина, която откри преди малко?“ — попитала тя.

„Не, аз преставам да се занимавам с мини, защото иначе моята любима няма да се омъжи за мен.“

„Добре, ако държиш на думата си — каза жената, — няма да ти се случи нищо лошо!“

И тя си тръгна. А той удържал обещанието си. Престанал да работи с мини и направил чифлик далеч от Фалун. Тогава онази, която обичал, нямала вече нищо против да се премести там.

Тук гарванът прекъсна разказа си. Момчето наистина бе стояло будно през всичкото време, но не бе работило с длетото много усърдно.

— А после какво станало? — попита то, когато гарванът млъкна.

— Оттогава добивът на мед тръгнал назад. Град Фалун още съществува. Но старите мини ги няма. Цялата област е осеяна с пещи и миньорски жилища, но онези, които живеят в тях, се занимават със земеделие или дърварство. В мините на Фалун руда вече няма. Сега повече от всякога е нужно да се намери мъжкия дял.

— Дали този млад собственик на мини е бил последният, който е видял мъжкия дял? — попита момчето.

— Ще ти кажа кой го е видял последен, когато пробиеш стената и ме освободиш — отвърна Батаки.

Момчето се стресна и заработи по-бързо. Стори му се, че Батаки каза това някак многозначително, като че ли искаше да му даде да разбере, че той е виждал голямата медна жила. Дали нарочно му беше разказал тази история?

— Ти много си обикалял из околностите — почна момчето, опитвайки се да изтръгне от него нещо повече. — Кой знае колко неща си открил, като си летял над горите и планините.

— Доста интересни неща мога да ти покажа, само да свършиш с тая работа — отговори гарванът.

Момчето почна да удря с такова усърдие, че наоколо полетяха трески. Сега то беше съвсем сигурно, че гарванът е открил мъжкия дял.

— Жалко само, че ти си гарван и богатството, което си намерил, не може да ти донесе никаква полза — каза то.

— Няма да говоря повече по това, докато не видя, че можеш да направиш дупка в стената и да ме освободиш — отвърна гарванът.

Момчето работеше така, че длетото се стопли. Струваше му се, че е отгатнало намерението на Батаки. Гарванът не можеше да копае

руда за собствена сметка и сигурно щеше да подари откритието си на Нилс Холгерсон. Това беше много вероятно и много справедливо. Ако момчето научи тайната, то ще се върне тук веднага щом стане отново човек и ще поеме голямото богатство. А като спечели достатъчно пари, ще купи цялата енория Западен Веменхьог и ще построи дворец, голям като Витшьовле. И някой ден ще покани селянина Холгер Нилсон и жена му в двореца. А когато те пристигнат, той ще застане на стълбите и ще каже: „Заповядайте, влезте и се чувствувайте тук като у дома си!“ Те, разбира се, няма да го познаят и ще се чудят кой е този благородник, който ги е поканил. „Харесва ли ви да живеете в такава къща?“ — ще попита той. „Разбира се, но това не е за нас“ — ще отговорят те. „За вас е, за вас е. Този дворец е отплата за големия бял гъсок, който ви избяга преди няколко години“ — ще каже той.

Момчето замахваше с длетото все по-бързо. После ще използва парите си, за да построи кова къща в степта при Сюнербу за гъсарката Оса и малкия Мац. Много по-голяма а по-хубава от старата, разбира се. После ще куки цялото езеро Токерн и ще го подари на патиците, после...

— Сега наистина работиш добре — каза гарванът. — Струва ми се, че дупката е вече достатъчно голяма.

Гарванът действително можа да се измъкне навън. Момчето го последва и видя, че Батаки е кацнал на един камък на няколко крачки отнето.

— Сега ще си изпълня обещанието, Палечо — започна тържествено Батаки, — и ще ти кажа, че съм виждал мъжкия дял. Но не те съветвам да почнеш да го търсиш, защото аз трябваше години наред да се мъча да го открия.

— Аз си мислех, че ще ми кажеш къде се намира като награда за това, че те освободих от плен — каза момчето.

— Сигурно много ти се е искало, когато разказвах — отговори Батаки. — Иначе не би очаквал такова нещо. Не разбра ли, че всички, които са искали да открият мъжкия дял, са пострадали? Не, не! Батаки е живял на земята достатъчно дълго, за да се научи да си държи устата...

После той махна с криле и отлетя.

Ака спеше на земята близо до Сярната кухня, но мина доста време, докато момчето отиде да я събуди. То беше недоволно и тъжно,

че изпусна голямото богатство и си мислеше, че няма на какво да се радва. „Тая история за дъщерите на великана не ми се струва вероятна — каза си то, — а не вярвам и във вълци и дупки в леда. Но сигурно бедните миньори, които са откривали големи жили руда сред затъntenите гори, така са се побърквали от радост, че после не са успявали да ги намерят. И разочарованието им е било толкова голямо, че не са могли да го преживеят. Аз зная това от собствен опит.“

XXXI
В НАВЕЧЕРИЕТО НА ПЪРВИ МАЙ

СЪБОТА, 30 АПРИЛ

Има един ден, който всички деца в Даларна очакват така, както очакват Коледа; това е навечерието на първи май, когато палят огньове на открито.

Няколко седмици преди този ден момчетата и момичетата мислят само как да съберат повече дърва за майските огньове. Те бродят из горите, за да търсят сухи клони и борина, искат талаш от дърводелците и взимат трески, кори и пънове от дърварите. Мъкнат се по цял ден от бакалин на бакалин и си изпросват стари сандъци, а ако някое успее да докопа катранена бъчва, веднага я скрива като най-голямо съкровище и я показва едва в последния момент, когато вече подпалват огньовете. Изложени са на голяма опасност както тънките колове в градините с грах и боб, така и старите съборени огради, изпочупените дървени съдове и забравените по ливадите гребла.

Когато най-после настъпи многоочакваната вечер, децата във всяко село натрупват на някое хълмче или на брега на някое езеро голям куп клони, шума и всичко друго, което може да гори. Има села, където струпват не само един, а два или три такива купа. Някъде децата не могат да се споразумеят при събирането на клони, другаде пък онези, които живеят в долната част на селото, искат огънят да бъде при тях, а тия от горната част не са съгласни и тогава решават всеки да си има свой огън.

Купищата гориво обикновено са готови още рано следобед и децата обикалят край тях с кибрит в джоба и чакат с нетърпение да се мръкне. В Даларна по това време на годината денят е ужасно дълъг. В осем часа едва започва да се здрачава. Навън е студено и влажно, защото е още ранна пролет, и чакането е много неприятно. По откритите места снегът се е стопил вече и през деня, когато слънцето е високо на небето, почва да се чувствува топлината; но в горите още има дълбоки преспи, езерата са покрити с лед и вечер става много студено. Затова често се случва да запалят огън още преди да се е стъмнило съвсем. Но така избързват само най-малките и най-

нетърпеливите. По-големите чакат да се мръкне хубаво, за да изпъкнат пламтящите огънове с целия си блясък.

Най-сетне желаният час настъпва. Всеки, който е донесъл поне една клечка, е там и най-голямото момче запалва снопче слама и го мушва под купа. Огънят веднага пламва, той пращи и пука в шумата, най-тънките клончета се зачервяват, почва да се издига пушек, черен и застрашителен. Най-послед пламъкът стига до върха на купа и изведнъж оттам изскача далеч нагоре висок огнен език, който се вижда в цялата околност.

Когато децата в селото запалят огъня си, те почват да се оглеждат наоколо. Да, ето там един огън, там още един, а сега пламва друг на хълма и друг чак горе на планината! Всички се надяват, че техният огън ще бъде най-голям и най-светъл и така се боят да не би другите да ги надминат, че в последния момент припкат у дома, за да изпросят от бащите и майките си още дъски и дърва.

След като огънят се разгори добре, възрастните и старците идват да го погледат. Сега пламъкът е не само красив и искрящ, той разпръсква наоколо си приятна топлина, която ги привлича да насядат по тревата и камъните край него. Те седят там и се взират в пламъците и на някого току хрумне, че на този чудесен огън могат да си сварят малко кафе. Докато кафеникът завира, някой се сеца да разкаже някаква история, а свърши ли той, веднага подема друг.

Възрастните мислят повече за кафето и за приказките. Децата пък се грижат да поддържат огъня да гори колкото може по-буйно и по-дълго време. Идването на пролетта и топенето на леда и снега стават така бавно. Хубаво ще е, ако със своите огънове те можеха да помогнат малко. Иначе е немислимо дърветата да напъпят и да пуснат листа навреме.

Гъските бяха спрели да нощуват върху леда на Силян и понеже от север духаше силен вятър, момчето трябваше да се мушне под крилото на белия гъсок. Но то скоро се събуди от пушечен гърмеж. Веднага се измъкна изпод крилото и се огледа уплашено.

На леда около гъските всичко беше спокойно. Колкото и да се взираше, то не можа да забележи никакъв ловец. Но като погледна към брега, видя нещо толкова чудновато, че то му се стори като мираж, нещо като Винета или омагьосаната градина при Стура Юльо.

Следобед гъските бяха прелетели няколко пъти над езерото, докато се решат къде да кацнат. Тогава те му показаха големите села и черкви, пръснати по брега. То беше видяло Лександ, Ретвик, Мура и Солерьо. Селата, в които имаше черкви, приличаха на малки градчета и то се изненада, че този северен край е толкова населен. Цялата местност му се беше сторила светла и усмихната, съвсем не това, което беше очаквало. То не беше забелязало нищо тайнствено или страшно.

Сега в тъмната нощ по същите брегове пламтеше дълъг венец от високи огньове. То ги виждаше в Мура, на северния край на езерото, на брега на Солерьо, във Викарбю, по височините над Шюрберг, край черквата в Ретвик, на планината Лердал и далеч по островчетата и хълмовете към Лександ. Наброи повече от сто и не можеше да си обясни появяването им другояче освен с някаква магия.

Гърмежът бе събудил и дивите гъски. Но Ака, щом погледна към брега, каза:

— Децата празнуват.

И те веднага мушнаха глави под крилата и заспаха.

Момчето стоеше и гледаше огньовете, които украсяваха брега като Дълга златна огърлица. Светлината и топлината го привличаха като нощна пеперудка. Много му се искаше да отиде нататък, но не смееше да се отдалечи от гъските. То чуваше изстрел след изстрел и когато разбра, че няма никаква опасност, това също почна да го привлича. Хората край огньовете, за да изразят радостта си, изглежда, че не се задоволяваха само с това да се смеят и провикват, а трябваше да грабнат пушките и да стрелят. А после при един огън на планината почнаха да пускат ракети. Огънят беше голям и високо в планината, но това не им стигаше. Че да го направят още по-красив. Чак до небето трябваше да се вижда колко са радостни.

Момчето се беше приближило тихичко до брега, когато дочу пеене. Тогава то почна да тича. И на него му се искаше да бъде там.

В залива на Ретвик има една много дълга скеля за параходите. На самия ѝ край се бяха събрали малка групичка хора, които пееха над езерото в късната нощ. Те сякаш си мислеха, че и пролетта като дивите гъски спи върху леда на Силян и искаха да я събудят.

Певците започнаха с „Аз знам една страна далеч на север“, после дойде „През чудното лято, когато земята ликува, в Даларна двете големи реки“, след това „Ний вървим към Тюна“, „Горди и смели и

буйни мъже“ и най-после „В Даларна живееше, в Даларна живее“. Това бяха все песни за Даларна. На скелята не гореше огън и певците не виждаха надалеч. Но със звуците образът на страната им изникваше пред тях и пред онези, които ги слушаха, ясен и мил като през светъл ден: „Виж каква страна те очаква! Няма ли да ни дойдеш на помощ? Ще оставиш ли зимата още да смразява тази чудна страна?“

Докато пееха, Нилс Холгерсон стоеше и слушаше, но като млъкнаха, той забърза към брега. В залива ледът край сушата се беше стопил, но имаше много пясък и момчето можа да стигне благополучно до близкия огън. То се промъкна предпазливо толкова близо до него, че можеше да вижда насядалите наоколо хора и да чува какво приказват. Момчето пак започна да се пита дали това, което вижда, не е само мираж. Никога не беше срещало хора с такова облекло. Жените бяха с черни островърхи шапки, къси бели кожухчета, розови шалове на врата, зелени копринени елечета и черни поли с престилки на бели, червени, зелени и черни ивици. А мъжете носеха кръгли ниски шапки, сини палта с червени кантове и жълти кожени панталони до коленете, вързани с червени връзки с токи. Момчето не можеше да разбере защо мъжете му се струваха по-различни и много по-внушителни и по-благородни от другите; то се питаше дали дрехите са причина за това. Чуваше, че разговарят помежду си, но не можеше нищо да разбере. Спомни си красивите дрехи, които майка му бе скътала в сандъка си и който никой вече не носеше, и почна да се пита дали това не са някакви древни хора, живели на земята преди стотици години.

Но това само му се мярна през ума, защото ясно личеше, че те са живи хора. Населението край Силян е запазило в говора, носията и бита си много неща от отдавна миналото време и затова картината му се стори недействителна.

Момчето скоро разбра, че насядалите край огъня разговарят за стари времена. Те разказваха за младините си, когато е трябвало да отиват далеч по чужди страни, за да печелят хляба си. То чу много разкази, но най-добре запомни онова, което една стара жена разказа за своя живот.

РАЗКАЗЪТ НА МЮРЧЕРСТИС

— Татко и мама имаха малък чифлик в Остбйорка, но ние бяхме толкова много братя и сестри и времената бяха толкова тежки, че като станах на шестнадесет години, трябваше да тръгна да печеля хляба си. Двадесетина млади хора напуснахме Рътвик. На 14 април 1845 година видях за пръв път Стокхолм. В торбата си носех няколко хляба, парче телешко месо и малко сирене. Двадесет и четири гроша бяха цялото ми състояние. В един кожен чувал бях сложила другото ядене, което ми дадоха от къщи, и едни работни дрехи и ги бях изпратила с кола.

Тръгнахме най напред към Фалуи. Изминавахме по тридесет-четиридесет километра на ден и стигнахме в Стокхолм за седем дни. Едно време не беше като сега, да седнеш във влака и да стигнеш удобно за осем-девет часа.

Когато влязохме в Стокхолм, хората почнаха да подвикват: „Ето го полка на Даларна!“ Като крачехме из улиците с обуцата си с високи токове, на които обуцарят беше наковал не по-малко от по петнадесет големи гвоздеа, сякаш мартаируваше цял полк. Някои от нас се плъзгаха и падаха, защото не бяхме свикнали да ходим по покрити с калдъръм улици.

Настанихме се в хана „Белият кон“, който се намираше на Стура Бадстюгатан в Съодер. Младежите от Мура живееха на същата улица в друг хан, който се наричаше „Голямата корона“. Трябваше бързо да-си потърся работа, защото от моите двадесет и четири гроша бяха останали само осемнадесет. Едно момиче ми каза да отида у един офицер, който живееше на Хорнстул, и да попитам за работа. Наеха ме за четири дни да копая и да садя в градината му. Платиха ми двадесет и четири гроша, но без храната. Не можех да си купувам почти нищо, но момиченцата на господаря, конто виждаха, че гладувам, ми носеха ядене от кухнята, тъй че се хранех добре.

После се хванах на работа у една жена на Норландсгатан. Там стаята ми беше лоша и плъховете ми изгризаха и шапката, и шала, а на кожения ми чувал проядоха дупки, та трябваше да го кърпя с кожа от

стари ботуши. У тая жена работих две седмици. После трябваше да се върна у дома с два талера в джоба.

Тръгнах през Лександ и останах няколко дни в едно село, което се казваше Рьонес. Помня, че там хората варяха каша от овес, примесен със слама и глина. Нямахме нищо друго, а когато човек е гладен и тя е вкусна.

Да, тази година не беше много плодородна, а другата се случи още по-лоша. Трябваше пак да замина, в къщи нямаше нищо за ядене. Тръгнах с две момичета за Хюдиксвал, а дотам има двеста и четиридесет километра. Из целия път трябваше да носим чувалите си на гръб, защото нямаше кола. Надявахме се да намерим работа из градините, но като стигнахме там, всичко, беше покрито с дебел сняг. Тръгнах из околностите да търся по чифлиците някаква работа. Ах, мили мои, колко уморена и гладна бях, когато най-после стигнах в един чифлик, където останах да влача вълна за осем гроша на ден! После намерих работа в града и останах до юли. Но тогава така ми домиля за дома, че си тръгнах за Ретвик. Какво да се прави, бях едва на седемнадесет години! Скъсала си бях обувките, та трябваше да ходя боса двеста и четиридесет километра. Но в душата си се радвах, защото имах спестени петнадесет талера и носех за сестричетата си няколко корави кифли и една кесия захар на бучки. Когато ме черпеха някъде кафе с две бучки, винаги прибирах едната.

Вие не знаете, момичета, колко трябва да сте благодарни, че времената се подобриха. По онова време гладните години се редуваха една след друга. Младежите в Даларна трябваше да ходят из чужди краища, за да припечелят нещо. На другата година, 1847, отидох пак в Стокхолм и си намерих работа в градината Стура Хорнсберг. Там имаше много момичета и надницата ни беше малко по-добра, но все пак трябваше да живеем много пестеливо. Събирахме из градината стари гвоздеи и кости и ги продавахме на вехтошарите, а с парите си купувахме корави като камък сухари, които печеха за войниците във военната фурна. На края на юли си тръгнах, за да помогна за жътвата. Този път бях спестила тридесет талера.

На следната година пак тръгнах на печалба. Тогава постъпих в Сталместарегорден край Стокхолм. През лятото имаше маневри в Лагордсиердет. Съдържателят на ресторанта ме изпрати да надзиравам походната кухня, която беше уредил на една войнишка кола. И на сто

години да стана, няма да забравя деня, когато ме накараха да свиря на рог пред крал Оскар Първи. За награда той ми даде два талера.

После няколко лета поред бях гребец на лодка в залива Брунsvик, дето прекарвахме пътници между Албано и Хага. Това беше най-хубавото ми време. В лодката носехме и рогове и понякога пътниците сами взимаха веслата, за да им посвирим. Когато наесен свършвахме работа, отивах в Упланд и помагах из чифлиците във вършитбата. Прибирах се чак към Коледа със стотина талера в джоба. А от вършитбата ми даваха жито, което баща ми прибираше през зимата с шейната. Ако ние, сестрите и братята, не ходехме на печалба, нямаше да има с какво да преживяваме. Към Коледа житото от нашите нивички се свършваше, а тогава още не садяха картофи. Трябваше да се купува жито от търговците. А се налагаше здравата да пестим, тъй като ръжта струваше четиридесет талера крината, а овесът — двадесет и четири. Спомням си, че понякога сме давали цялата крава за десетина крини овес. Печехме хляб от овес и ситно нарязана слама. След всеки залък трябваше да прием вода, за да го прокараме.

Така обикалях тук и там за работа до 1856 година, когато се ожених. С Йон бяхме добри приятели още от Стокхолм. Когато се прибирах у дома, малко се страхувах да не би стокхолмските момичета да ми го отнемат. Те му казваха „красивият Йон“ и „хубавият даларнец“. Но той имаше златно сърце и когато спести достатъчно, направихме сватба.

После настъпиха щастливи години, без никакви грижи, но това не трая дълго. През 1863 година Йон умря и аз останах сама с пет малки деца. Но все пак не бяхме много зле, защото в Даларна настъпиха по-добри времена. Имаше достатъчно картофи и жито. Не можеше и сравнение да става с миналото. Аз сама се грижех за нивите, които наследих, а имах и своя къщурка. Така минаваха година след година, децата израснаха. Те сега са добре настанени, ония, разбира се, които останаха живи, слава богу! Сега те не могат и да си представят как е гладувал народът в Даларна, когато майка им е била млада.

Старицата млъкна. Докато разказваше, огънят беше почнал да догаря. Един по един хората се разотиваха. Момчето се запъти по леда да търси другарите си и докато тичаше само в тъмнината, в ушите му звучеше един стих от песента, която чу от скелята: „В Даларна живееше, в Даларна живее сред бедните вярност и чест...“ После

идваше нещо, което то бе забравило, но края на песента си спомняше добре: „И хлябът им е лош, те нямат жито със товари, но тук, при бедните, намирали са помощ не малко господари.“

Момчето не беше забравило съвсем онова, което бе слушало за Стюревци и Густав Ваза. То винаги се питаше защо те са търсили помощ в Даларна, но сега това му беше ясно. В страната, която раждаше жени като старицата край огъня, мъжете сигурно бяха непобедими.

XXXII
КРАЙ ЧЕРКВИТЕ

НЕДЕЛЯ, 1 МАЙ

Когато сутринта се събуди и се огледа, момчето не можа да сдържи смеха си. През нощта бе навалял сняг и продължаваше да вали. Във въздуха хвърчаха големи бели снежинки, които приличаха на крила на замръзнали пеперуди. Езерото беше покрито с няколко сантиметров сняг, бреговете бяха побелели, а дивите гъски така бяха затрупани, че приличаха на малки преспи.

От време на време Ака, ГОкси и Какси се размърдваха, но като виждаха, че продължава да вали, бързо скриваха глави под крилете си. Те намираха, че в такова време е най-добре да поспят и момчето беше съгласно с тях.

След няколко часа то се събуди от звъна на камбаните в Ретвик. Снегът бе престанал, но духаше силен северен вятър и студът хапеше. Момчето се зарадва, когато дивите гъски най-сетне се отърсиха от снега и полетяха към брега да си търсят храна.

Този ден в черквата в Ретвик имаше конфирмация и децата чакаха на малки групи край оградата и си приказваха. Бяха облечени с празнични дрехи, толкова нови и хубави, че отдалеч привличаха погледа.

— Мила майко Ака, нека да летим по-бавно — извика момчето, когато наближиха черквата, — за да мога да разгледам децата.

Водачката го послуша, спусна се по-ниско и обиколи три пъти черквата. По-хубави момчета и момичета то не беше виждало. „Не вярвам и в кралския дворец да има по-красиви принцове и принцеси“ — каза си то.

Снегът бе покрил всички ливади в Ретвик и Ака не можа да намери място за кацане. Без да се колебае, тя полетя на юг към Лександ.

Младежите от Лександ бяха заминали както всяка пролет да търсят работа. Останали бяха само възрастните и когато дивите гъски прелетяха над градчето, дълга върволица стари жени отиваха към черквата по хубава брезова алея. Те вървяха по белия сняг, между белите брези, със снежнобели кожухчета, бели кожени поли, жълти и

черни престилки с бели кантове и с бели шапки, които плътно прилягат върху побелелите им коси.

— Мила майко Ака — помоли момчето, — нека летим по-бавно, за да мога да разгледам старите жени!

Водачката го послуша, спусна се надолу и премина три пъти над брезовата алея. По-мили и приветливи жени то не беше виждало. „Като че ли са майки на крале и на кралици“ — каза си момчето.

Но и в Лександ беше както в Ретвик. Навсякъде лежеше дълбок сняг и Ака продължи на юг към Гагнеф.

В Гагнеф имаше погребение. Погребалното шествие чакаше пред черквата да свърши службата и много жени обикаляха гробовете на близките си. Те носеха зелени елечета с червени ръкави, а главите им бяха покрити с пъстри кърпи с ресни.

— Мила майко Ака, нека летим по-бавно, за да мога да разгледам селянките! — каза момчето и Ака го послуша, спусна се надолу и кръстоса три пъти над гробищата, „Като че ли са леха грахчета в кралска градина“ — помисли си то.

Но и в Гагнеф ливадите бяха засипани със сняг и дивите гъски продължиха на юг към Флуда.

Във Флуда, в двора на черквата, имаше сватбено шествие. Булката беше със златна корона и толкова накичена с украшения, цветя и панделки, че очите се заслепяваха, като я гледаше човек. Младоженецът се перчеше с дългото си синьо палто, панталони до коленете и червен калпак. Елечетата и полите на шаферките бяха бродирали с рози и лалета, а родителите и съседите бяха облекли пъстрите си селски дрехи.

— Мила майко Ака, нека летим по-бавно, за да мога да разгледам младежите! — помоли момчето и Ака се спусна надолу, като обиколи три пъти двора на черквата. „Дали кралят и кралицата в двореца са по-красиви от тази хубава двойка?“ — помисли си момчето.

Но ливадите във Флуда не бяха покрити със сняг и дивите гъски нямаше защо да търсят храна другаде.

XXXIII
НАВОДНЕНИЕТО

1—4 МАЙ

Няколко дни наред времето на север от Мелар беше ужасно. Сиви облаци покриваха небето, вятърът виеше, дъждът плющеше. И хората, и животните знаеха, че без това пролетта няма да дойде, но все пак времето им се виждаше непоносимо.

След като валя цял ден, снегът в горите почна бързо да се топи и пролетните вадички потекоха. Локвите из дворовете, застоялата вода в канавките, водата от блатата и тресавищата, всичко се раздвижи и тръгна да търси път към потоците, за да се излее в морето.

Потоците бързаха към реките, които се вливат в Мелар, а реките се мъчеха с всички сили да отнесат огромната маса вода в езерото. Всички малки езерца в Упланд и Минната област в един ден хвърлиха ледената си покривка, реките се напълниха с парчета лед и бързо преляха. Така придошли, те се спуснаха към Мелар и скоро в него имаше повече вода, отколкото можеше да побере. Водата се втурна към морето, но проливът Норстрьом е тесен и тя не можеше да изтече така бързо, както се налагаше. На това отгоре духаше, силен източен вятър, вълните налитаха върху брега и пречеха на сладката вода да намери път към Балтийско море. И тъй като реките непрекъснато носеха в Мелар нова вода, а проливът не можеше да я отведе в морето, на езерото не му оставаше нищо друго, освен да се разлее извън бреговете.

То преля много бавно, като че ли не му се искаше да развали хубавите брегове. Но тъй като те повечето са полегати, скоро водата навлезе доста навътре и това предизвика голяма суматоха.

Мелар е особено езеро. То се състои от тесни фиорди, заливи и проливи. Никъде не се разлива в широки пространства, където да бушуват ветрове. То като че ли е създадено само за разходки и риболов за развлечение. В него има много прекрасни, обрасли с дървета островчета и полуострови. Бреговете му никъде не са голи и пусти. Те като че ли са създадени само за вили, беседки и увеселителни заведения. И сигурно защото винаги е толкова приветливо и

гостоприемно, когато смъкне усмивката си и покаже, че може да бъде и опасно, настъпва такава паника.

Щом се появиха първите признаци за наводнението, хората бързо започнаха да запушват и да мажат с катран всички лодки, измъкнати през зимата на брега, за да могат да ги използват. Извадиха на сушата саловете, на които перяха, и почнаха да укрепяват скелите за лодки. Кантонерите, които надзираваха железопътните линии край брега, ходеха непрекъснато напред-назад по насипите и не смееха да мигнат нито денем, нито нощем.

Селяните, които бяха складирали сено и шума в плевните пониските островчета, побързаха да ги пренесат на сушата. Рибарите прибираха мрежите и кошовете си, за да не ги отнесе придошлата вода. Край ферибоотите гъмжеше от пътници. Всички, които трябваше да заминат или да се върнат у дома си, бързаха, докато преминаването все още беше възможно.

Край Стокхолм, където по крайбрежието се редят вила до вила, суматохата беше най-голяма. Повечето вили са далеч от брега и не ги застрашаваше никаква пряка опасност, но всяка от тях имаше скеля за лодки и баня и трябваше да се вземат мерки, за да ги укрепят.

Но от наводнението край Мелар се бяха уплашили не само хората. Патиците, които бяха снесли яйцата си в храстите край брега, плъховете и полските мишки, които живеяха по крайбрежието и имаха малки в дупките си, изпаднаха в паника. Дори и гордите лебеди се бояха за гнездата и яйцата си.

И този страх не беше напразен, защото водата на езерото се качваше всеки час.

Върбите и елхите по брега бяха вече зелени. Водата навлизаше в градините и вършеше там своята разрушителна работа, а по близките ниви пакостите бяха големи.

Езерото продължи да прелива много дни наред. Ниските ливади около Грипсхолм бяха наводнени и големият замък остана свързан със сушата само чрез един малък провлак. Красивият крайбрежен булевард в Стренгнес се превърна в буйна река, а във Вестерос се готвеха вече да тръгнат из улиците с лодки. Няколко елена, които бяха презимували на едно островче в Мелар, се спасиха, като изплуваха на брега, защото островчето им остана под водата. Течението носеше дърва, дъски,

греди, много корита и ведрa. Хората излизаха с лодки и се мъчеха да ги спасят.

В тия тежки времена лисицата Смире се промъкваше един ден през брезовата горичка северно от Мелар. Както винаги тя мислеше за дивите гъски и за Палечко и се чудеше как да ги намери, защото съвсем беше загубила следите им.

Както вървеше омърлушена, тя изведнъж съгледа пощенския гълъб Агар, който бе кацнал на едно брезово клонче.

— Колко хубаво, че те срещнах, Агар! — възкликна Смире. — Ти може би знаеш къде се намира сега Ака от Кебнекайзе с ятото си?

— Може и да знам — отвърна Агар, — но съвсем не мисля да ти кажа.

— Все ми е едно — каза Смире, — само те моля да им предадеш нещо. Нали знаеш колко е лошо край Мелар тези дни. Там има страшно наводнение и гнездата на лебедите, които живеят в залива Йелставик, ще бъдат унищожени. Дагаклар, кралят на лебедите, чул, че джуджето, което пътува с дивите гъски, можело да се справя с всичко, и ме изпрати да помоля Ака да отиде с Палечко в Йелставик.

— Аз ще предам това — отговори Агар. — Само че не знам как джуджето може да помогне на лебедите.

— И аз не знам — каза Смире, — но то може всичко.

— Чудно ми е също как така Дагаклар изпраца поръка до дивите гъски по лисицата!

— Наистина ние иначе сме неприятели — каза Смире с мазен глас, — но пред такава опасност всички трябва да си помагаме. А ти не казвай, че лисицата ти е предала поръката, защото Ака може да се усъмни.

ЛЕБЕДИТЕ В ЙЕЛСТАВИК

Най-сигурното убежище за водните птици в целия Мелар е заливът Йелставик. Той представлява най-вътрешната част на залива Еколсунд, едно разклонение на Нора Бйоркофнорд. А този фиорд е вторият гю големина залив на Мелар в Упланд.

Бреговете на Йелставик са ниски, водата — плитка и той е обрасъл с тръстика също като Токерк. Не е така голям като прочутото птиче езеро, но все пак е чудесно жилище за пернатите, защото от дълги години в него цари спокойствие. Там живеят много лебеди и собственикът на бившото кралско имение Еколсунд, което се намира наблизко, е забранил лова в залива, за да не се плашат лебедите.

Щом узна, че лебедите се нуждаят от нейната помощ, Ака отлетя за Йелставик. Тя пристигна там вечерта и отдалеч видя какви пакости е направило наводнението. Големите лебедови гнезда бяха откъснати от брега и силният вятър ги носеше из залива. Едни се бяха вече развалили, други — преобърнали и яйцата, които се намираха в тях, се белееха по дъното на залива.

Когато Ака кацна в езерото, лебедите се бяха събрали на източния бряг, най-добре защитен от вятъра. Макар че бяха пострадали много от наводнението, гордостта им не им позволяваше да показват мъквата си.

— Няма защо да скърбим — казваха те. — Има достатъчно корени и клони. Скоро ще си направим нови гнезда.

На никого не бе хрумвало да вика чужденец на помощ и те никак не подозираха, че Смире пращала да викат дивите гъски.

Няколко стотици лебеди бяха наредени в кръг: най-младите и най-неопитните в края на кръга, старите и мъдрите по-навътре. В центъра стояха кралят Дагаклар и кралицата Сньофрид, които бяха най-стари. Повечето от лебедите бяха техни потомци.

Дагаклар и Сньофрид помнеха дните, когато лебедите от техния род живееха още в кралските езера и канали. Но веднъж една двойка лебеди избяга от плен и се настани в Йелставик и от тях произхождаха всички лебеди, които живееха в залива. Сега диви лебеди имаше в

много от заливите на Мелар, както и в Токерн и в езерото Хорнборга. Всички те се бяха преселили от Йелставик и лебедите много се гордееха, че родът им се разпространява от езеро на езеро.

Дивите гъски кацнаха при западния бряг, но като видя лебедите, Ака веднага заплува към тях. Тя самата много се учуди, че я бяха повикали, но това бе чест за нея и тя не можеше да им откаже помощта си.

Когато се приближи до тях, Ака се обърна, за да види дали гъските подире ѝ плуват в права линия и на еднакво разстояние една от друга.

— Плувайте хубаво сега! — каза тя. — Не гледайте лебедите така, като че ли за пръв път виждате нещо хубаво, и не обръщайте внимание на закачките им!

Ака не за пръв път посещаваше лебедите и винаги се беше държала така, както подобава на почтена и умна птица. Но да плува между тях, не ѝ беше приятно. Чувствуваше се малка и сива, а и много от тях ѝ подмятаха, че е бедна и грозна. Но най-умно беше да не им се обръща внимание.

Този път всичко вървеше необикновено добре. Лебедите учтиво се дръпнаха настрана и дивите гъски минаха между два реда големи снежнобели птици. Те не се закачаха и Ака много се учуди на това. „Сигурно Дагаклар е разбрал какво правят и им е заповядал да се държат учтиво“ — помисли си тя.

В този момент лебедите, които се мъчеха да бъдат внимателни, изведнъж съгледаха белия гъсок, който плуваше последен. Между тях премина шепот от учудване и омраза и с доброто държане изведнъж се свърши.

— Това пък какво е? — провикна се един от тях. — Откога гъските почнаха да се обличат д бели пера?

— Дано не си въобразят, че са станали вече лебеди — обади се друг. От всички страни се понесоха викове. Невъзможно беше да им обяснят, че това е домашен гъсок, тръгнал с дивите гъски.

— Сигурно идва кралят им — подиграваха се те.

— Нахалството им няма граници.

— Това не е гъска, това е питомна патица.

Белият гъсок помнеше думите на Ака да не обръща внимание на онова, което чува. Той плуваше мълком напред, но това не помагаше.

Лебедите ставаха все по-нападателни.

— Каква е тая жаба, която носи на гърба си? — попита един. — Сигурно си мислят, че като са я облекли като човек, ние няма да я познаем!

От хубавия ред на лебедите не остана и помен. Всички се бутаха напред, за да видят белия гъсок.

— Не го ли е срам да се показва между лебедите?

— И той е сив като другите. Само се е топнал в някой сандък с брашно.

Ака беше стигнала при Дагаклар и се готвеше да го запита каква помощ иска от нея, когато кралят забеляза раздвижването между лебедите.

— Какво има? Нали заповядах да бъдат учтиви с чужденците? — каза той недоволно.

Кралицата Сньофрид отплува при поданиците си, а Дагаклар се обърна пак към Ака. Но Сньофрид се върна много възбудена.

— Не можеш ли да ги накараш да млъкнат? — извика ѝ кралят.

— Там има един бял див гъсок — отговори Сньофрид. — Дросто е срамно да го гледаш. Не е чудно, че са ядосани.

— Бял див гъсок! — извика Дагаклар. — Каква е тази глупост! Такова нещо не съществува. Ти трябва да не си видяла добре.

Блъсканицата около гъсока Мортен ставаше все по-голяма. Ака и другите диви гъски се опитаха да доплуват до него, но ги бутаха насам-натам и те не можаха да го достигнат.

Старият крал на дебедите, който беше най-силен, бързо се запъти нататък, изтика другите настрана и си отвори път към гъсока. Като видя, че наистина има бял гъсок, и той се разсърди като другите. Засъска от яд, спусна се срещу Мортен и му отскубна няколко пера.

— Ще те науча аз тебе, дива гъско! Как смееш да се явяваш при лебедите в такава премяна! — извика той.

— Бягай, Мортен, бягай, бягай! — развика се Ака, като видя, че лебедите ще оскубят всичките пера на големия бял гъсок.

— Бягай, бягай! — викаше и Палечко.

Но гъсокът беше така притиснат между лебедите, че не можеше да разпери криле. А лебедите протягаха от всички страни яките си човки, за да го оскубят.

Гъсокът Мортен се защитаваеше, колкото можеше, с хапане и блъскане, а дивите гъски също почнаха да се борят с лебедите. Съвсем ясно беше как щеше да свърши всичко това, ако внезапно не им дойде неочаквана помощ.

Една червеношийка беше забелязала в колко лошо положение са дивите гъски. Тя веднага изцвъртя по особен начин, с който се викат малките птички, когато трябва да прогонят някой ястреб или сокол. Едва беше свирнала три пъти и всички малки птички от околността долетяха бързи като стрели в голямо шумно ято и се спуснаха към Йелставик.

И тези малки, слаби птички се нахвърлиха върху лебедите. Цвъртяха в ушите им, пречеа им да виждат, замаяха ги с трепкането на крилете си и ги смутиха с виковете си: „Срам, срам, лебеди! Срам, срам, лебеди!“

Нападението на малките птички трая само един миг, но когато те отлетяха и лебедите дойдоха на себе си, видяха, че дивите гъски бяха изчезнали. Те се намираха на другата страна на залива.

НОВОТО КУЧЕ

У лебедите все пак имаше нещо добро: като видяха, че гъските са избягали, гордостта не им позволи да ги преследват. Дивите гъски съвсем спокойно се настаняха да спят в тръстиките.

Нилс Холгерсон беше много гладен и не можеше да заспи. „Непременно трябва да се промъкна в някоя къща и да си намеря нещо за ядене“ — мислеше си той.

През онези дни, когато по езерото плуваха най-различни предмети, за джудже като Нилс Холгерсон никак не беше мъчно да си намери лодка. Без да мисли много, той скочи на парче дъска, което се беше спряло сред тръстиките, намери една пръчица и като почна да бута в плиткото дъно, тръгна към брега.

Щом се приближи до брега, той чу, че нещо плиска във водата до него. Обърна се и видя най-напред, че един лебед спи в голямото си гнездо на няколко метра от него; по-нататък съгледа една лисица, която бе навлязла няколко крачки във водата и се промъкваше към гнездото на лебеда.

— Хей, хей, хей! Ставай! Ставай! — развика се момчето, като заудря с пръчката във водата.

Лебедът се надигна, но така бавно, че лисицата, ако искаше, можеше да се хвърли върху него. Но тя измени плана си и се спусна към момчето.

Палечко я видя и хукна навътре в сушата. Пред него се простираше широка равна ливада. Нямаше нито дърво, на което да се покатери, нито дупка, в която да се скрие. Не му оставаше нищо друго, освен да тича колкото може по-бърже. Момчето беше добър бегач, но не можеше, разбира се, да се състезава по бързина с една лисица, която тичаше свободно, без да среща спънка, и не носеше нищо.

Наблизо се виждаха няколко малки ратайски хижи с осветени прозорци. Момчето се запъти към тях, като си мислеше, че докато стигне, лисицата много пъти ще го догони.

По едно време тя беше толкова близо до него, че то вече се прощаваше с живота, но изведнъж свърна настрана и пак тръгна към

залива. На завоя лисицата изгуби малко време и докато догони момчето, то беше приближило до двама души, които целия ден бяха плували по езерото, за да прибират отнесени от наводнението предмети, и сега се връщаха в къщи.

Те бяха така уморени, че очите им се затваряха. Затова не забелязаха нито момчето, нито лисицата, макар че минаха край тях. Момчето нищо не им каза и не ги замоли да му помогнат, а само тръгна с тях. „Лисицата няма да посмее да се приближи до хората“ — помисли си то.

Но скоро я чу как се промъква зад тях. Сигурно смяташе, че хората ще я вземат за куче, защото съвсем се приближи.

— Какво е това куче зад нас? — попита единият. — Така се навира, като че ли иска да ухапе някого!

Другият спря и се огледа.

— Марш! Какво търсиш тук? — викна той и тъй силно ритна лисицата, че тя се претърколи два пъти. Лисицата тръгна няколко крачки зад тях, като през цялото време не ги изпущаше от очи.

Скоро мъжете стигнаха до една от хижите. Момчето мислеше да влезе с тях, но като стигна до вратата, видя едно голямо хубаво куче, което изскочи от колибката си, за да поздрави своя господар. Момчето бързо промени решението си и остана навън.

— Слушай, куче! — пошепна момчето, след като вратата се затвори. — Ще ми помогнеш ли да хванем една лисица?

Кучето недовиждаше, а поради това, че го държеха вързано, беше станало злобно и избухливо.

— Лисица ли? — озъби се то. — Кой си ти, дето се подиграваш с мен? Само ми ела по-близо, ще те науча аз тебе!

— Да не мислиш, че ме е страх? — извика момчето и се приближи до кучето.

Като го видя, кучето-така се изненада, че не можа дума да продума.

— Аз съм Палечко, който пътува с дивите гъски — обясни момчето. — Не си ли чувал за мен?

— Вrabчетата понякога разправят за теб — отвърна кучето. — Ти си вършел големи подвизи, макар че си толкова малък.

— Досега ми вървеше — каза момчето, — но сега ще загина, ако не ми помогнеш. Една Лисица върви по петите ми. Тя и сега ме дебне

зад ъгъла.

— Подушвам я — отговори кучето. — Ей сега ще я прогоним.

И кучето се хвърли, докъдето стигаше веригата му, и дълго лая и ръмжа.

— Не ми се вярва вече да се покаже тази нощ — каза то.

— Само с ръмжене не можеш изплаши лисицата — възрази момчето. — Тя ей сега ще дойде тука и това е хубаво, защото съм намислил как ще я хванем.

— Пак ли започваш да се подиграваш с мен? — попита кучето.

— Ела вътре в колибката, за да не ни чуе лисицата — отвърна момчето, — там ще ти обясня какво трябва да правиш!

Момчето и кучето се вмъкнаха в колибката и започнаха да си шепнат.

След малко лисицата си подаде носа зад ъгъла и като видя, че всичко е спокойно, промъкна се тихо през двора. Тя веднага подуши, че момчето е в кучешката колибка и клекна по-далечко, за да размисли как да го подмами. Изведнъж кучето показа глава и изръмжа:

— Махай се оттам, докато не съм дошъл да те хвана!

— Ще си седя тук, колкото искам! — отвърна лисицата.

— Махай се, ти казвам! — изръмжа пак кучето заплашително. —

Инак да знаеш, че си излязла на лов за последен път!

Но лисицата само се ухили и не мръдна от мястото си.

— Зная докъде стига веригата ти — рече спокойно тя.

— Два пъти те предупредих — каза кучето, като излезе от колибката. — Никой не ти е крив!

И в същия миг то се хвърли с голям скок към лисицата и я хвана съвсем лесно, защото беше развързано. Момчето му беше махнало нашийника.

След кратка борба всичко се свърши. Кучето стоеше като победител, а лисицата лежеше на земята и не смееше да мръдне.

— Мирувай сега! — каза кучето. — Инак ще те удуша!

После то хвана лисицата за врата и я повлече към колибката си. Момчето се показа с веригата в ръце, зави я два пъти около шията на лисицата и я стегна така, че тя не можеше да мръдне.

— Е, Смире, надявам се, че от теб ще излезе добро куче — каза то, когато свърши работата си.

XXXIV
ЛЕГЕНДАТА ЗА УПЛАНД

ЧЕТВЪРТЪК, 5 МАЙ

На другия ден дъждът спря, но вятърът продължи целия предиобед. Наводнението се разрастваше. Веднага следобед настъпи промяна. Времето изведнъж стана чудесно: топло, тихо и приятно.

Момчето лежеше доволно сред един голям букет цъфнали жълтурчета и гледаше към небето, когато по пътеката, криволичеща край брега, се зададоха двама малки ученици с книги и кошнички за храна. Те вървяха бавно и изглеждаха много смутени. Като стигнаха срещу Нилс Холгерсон, седнаха на един камък и заговориха.

— Мама много ще ни се разсърди, като разбере, че и днес не сме си знаели урока — каза едното от децата.

— И татко! — допълни другото и това така ги разтревожи, че и двете се заплакаха.

Момчето се чудеше как да ги успокои. В това време една малка гърбава бабичка с приятно лице се зададе по пътеката и спря до тях.

— Защо плачете, деца? — попита бабичката и те ѝ разказаха, че не са си знаели урока в училище и сега толкова се срамуват, че не искат да се приберат в къщи.

— Какъв беше този мъчен урок, та не можахте да го научите? — попита бабичката. Децата отговориха, че имали урок за Упланд.

— Да, сигурно е мъчно да се учат уроци по книгите — каза бабичката, — но аз ще ви разкажа какво съм чула от моята майка за тази страна. Аз не съм ходила на училище и не съм учила нищо, но още помня разказите на майка си.

Мама казваше — започна бабичката, като седна до децата, — че едно време Упланд била най-бедната и най-незначителната област в цяла Швеция. В нея имало само бедни глинести ниви и купища камъни. И досега те се срещат на много места, макар че ние, които живеем край Мелар, не ги виждаме.

Както и да е, тук било много бедно и тъжно. Упланд виждала, че другите области я смятат за истински бедняк и с течение на времето това почнало да я дразни. И един хубав ден сиромашията така ѝ

омръзнала, че си взела чувалчето на гърба и тояжката в ръка и тръгнала да проси от по-богатите.

Тя се запътила най-напред на юг и стигнала чак до Сконе. Почнала да се оплаква колко е бедна и помолила за земя. „Човек вече не знае какво да дава на всички, които се влачат по просия! — казала Сконе. — Но чакай да видя! Тъкмо съм изкопала няколко кариери за мергел. Можеш да вземеш купчините пръст, които съм нахвърляла по края, ако ще ти свършат работа.“

Упланд благодарила, взела ги и се запътила към Вестерйотланд. И там се оплакала от сиромашията си и помолила за земя. „Земя няма да ти дам — отговорила Вестерйотланд. — На просяци не давам нито парче от моите тлъсти ливади. Но ако ти трябва рекичка, можеш да вземеш някоя от ония, които текат през равнината.“

Упланд благодарила, взела рекичката и тръгнала към Халанд. И там почнала да се оплаква и да проси земя. „И аз не съм по-богата от тебе — отвърнала Халанд, — затова не мога нищо да ти дам. Но ако мислиш, че си струва трудът, изкопай си от земята няколко камъка.“

Упланд благодарила, взела ги и се потътрила към Бохюслен. Там ѝ позволили да тури в чувала колкото си иска малки голи островчета. „Те не струват много нещо, но са добри да те пазят от вятъра — казала Бохюслен. — Може и да имаш полза от тях, нали и ти живееш край брега като мен.“

Упланд била благодарна на всички и нищо не отказвала, макар че навсякъде ѝ давали онова, от което можели най-безболезнено да се лишат. Вермланд ѝ подхвърлила парче планина. Вестманланд ѝ дала верига хълмове. Остерйотланд ѝ подарила кътче от дивия Колморден, а Смоланд почти напълнила чувала ѝ с блата, купища камъни и степи. Съормланд ѝ дала няколко фиорда от Мелар, а Даларна също не искала да ѝ подари земя и ѝ предложила част от Далелв.

Най-после получила от Нерке няколко от блатистите ливади край Йелмар и с тях така препълнила чувала си, че решила да прекрати скитането. Когато се прибрала у дома си и извадила полученото, Упланд ви дядла, че то не струва нищо и почнала да се тюхка и да се чуди как да го оползотвори.

Минавали година след година. Упланд подрежда бавно дома си и най-сетне го наредила така, както искала.

По това време в Швеция се заговорило, че кралят търси къде да си построи столица и всички области се събрали, за да обмислят въпроса. Разбира се, всяка искала кралят да се настани в нея. Почнали дълги спорове. „Аз мисля, че кралят трябва да живее в тази област, която е най-умна и най-трудолюбива“ — казала Упланд и всички намерили, че това е добър съвет. Решено било кралят да си построи столица в онази област, която може да докаже, че е най-умна и най-трудолюбива.

Едва се прибрали у дома си и всички получили покана от Упланд да ѝ отидат на гости. „Какво ли може да ни предложи тази сиромашка област?“ — казали си те, но приели поканата.

И когато пристигнали, те просто ахнали от изненада. Вътрешността на Упланд била пълна с прекрасни чифлици, по крайбрежието се издигали град до град, а из водите, които я обкръжавали, плували безброй кораби.

„Срамота е да ходи човек да проси, когато е толкова добре“ — казали другите области.

„Поканих ви, за да ви благодаря, за подаръците — отвърнала Упланд, — защото само благодарение на тях аз мога да се изхранвам. Първото нещо, което направих, след като се прибрах — продължила тя, — беше да прокарам Далелв през моята област и аз го направих така, че да има два хубави водопада: единият при Съдерфорш, а другият при Елвкарлебю. На юг, при Данемура, сложих парчето планина, която ми подари Вермланд, и тогава забелязах, че Вермланд не е видяла добре какво ми е дала. Планината беше пълна с чудесна желязна руда. Наоколо засадох горите, които получих от Остерйотланд и като събрах на едно място рудата, дървата за въглища и водната сила, ясно беше, че там ще стане богата минна област.

Като подредих така северната част, прострях вестманландските хълмове, и то така, че стигнаха до Мелар и образуваха полуострови и острови, които се обвиха в зеленина и се превърнаха в градина. Фиордите, които ми подари Съормланд, вмъкнах дълбоко навътре в сушата, тъй че тя стана достъпна за мореплаване и можеше да поддържа връзка със света.

Като свърших със севера и юга, обърнах се към източния бряг. Събрах голите островчета, скалите, степите и пустите места, които ми бяхте дали, и ги разхвърлях в морето. Това са моите острови и

островчета, които ми са толкова полезни както за корабоплаването, така и за риболова и които аз смятам за най-ценен имот.

От подаръците бяха останали само купищата земя от Сконе и аз ги разположих в средата, в плодородната равнина Ваксала. А ленивата река, която ми даде Вестерйотланд, прекарах през равнината, за да има добра връзка с фиордите на Мелар.“

Сега другите области разбрали как се е създало всичко и макар че били малко ядосани, трябвало да признаят колко добре се е наредила Упланд. „С малко нещо ти си направила много — казали те. — Ясно е, че си най-умната и най-трудолюбивата.“

„Благодаря ви за тези думи! — отвърнала Упланд, — Щом казвате така, тогава аз ще взема столицата и краля.“

Другите области пак се ядосали, но което било решено, трябвало да се изпълни.

А Упланд получила столицата и краля и станала първа от всички области. Така и трябвало да бъде, защото и до днес умът и трудолюбието превръщат просяците в князе.

XXXV
В УПСАЛА

СТУДЕНТЪТ ЧЕТВЪРТЪК, 5 МАЙ

Когато Нилс Холгерсон пътуваше с дивите гъски из страната, в Упсала имаше един прекрасен млад студент. Той живееше в малка таванска стаичка и беше много пестелив. Хората казваха, че живее почти от въздуха. Учеше с любов и усърдие и си взимаше изпитите преди всички други. Но не беше книжен плъх и не странеше от другарите си, а умееше и да се забавлява с тях. Беше точно такъв, какъвто трябва да бъде един студент. Той просто нямаше недостатъци, като изключим това, че беше малко разглезен от съдбата. Но такова нещо може да се случи и на най-добрите. Щастието не се понася лесно, особено на младини.

Една сутрин той се бе събудил, но още лежеше и си мислеше колко му върви. „Всички ме обичат: и другарите ми, и професорите — казваше си той. — А колко лесно уча! Днес отивам да държа последния си изпит и скоро след това ще завърша. А като завърша навреме, веднага ще получа служба с голяма заплата. Чудно, какво щастие имам! Но и аз се старая толкова много, че не може и да бъде другояче.“

Студентите в Упсала не ходят на лекции и не учат заедно като ученици, а се готвят у дома си. Като приготвят един предмет, отиват при професора, който ги изпитва наведнъж върху целия материал. Такъв изпит се нарича „тентамен“ и днес студентът трябваше да държи последния и най-мъчния.

След като се облече и закуси, той седна на масата, за да прегледа още веднъж книгите. „Така добре съм подготвен, че това е съвсем излишно — мислеше си студентът, — но нека се помъча до последната минута, за да нямам за какво да се упреквам.“

И тъкмо зачете, на вратата се почука и при него влезе един студент с дебел том под мишница. Този студент много се различаваше от него. Беше стеснителен и мрачен и изглеждаше беден, дрехите му бяха износени. Той се ровеше все в книгите и от нищо друго не се интересуваше. За него казваха, че е много учен, но беше толкова плах

и стеснителен, че не смееше да се яви нито на един изпит. Всички мислеха, че ще остане вечен студент, един от онези студенти, които стоят в Упсала години наред и непрекъснато учат, но от тях нищо не излиза.

Сега той искаше да помоли другаря си да прочете една книга, която той беше написал. Книгата не беше напечатана, а още в ръкопис.

— Ще ми направиш голяма услуга, ако надникнеш в нея — помоли той — и ми кажеш струва ли нещо.

Студентът, на когото вървеше във всичко, си помисли: „Не е ли истина, че всички ме обичат? Ето сега и този чудак, който не смее да покаже работата си никому, иска аз да я преценя.“

Той обеща да прочете ръкописа при първата възможност и другарят му го сложи на масата пред него.

— Пази го внимателно — помоли той. — Пет години съм работил върху него и ако пропадне, не мога да го напиша наново.

— Докато е у мен, нищо няма да му стане — отвърна студентът и другарят му си отиде успокоен.

Студентът посегна към дебелия том. „Какво ли е съчинявал толкова време? — каза си той. — Аха, историята на град Упсала! Това е съвсем сериозна работа.“

Този студент обичаше Упсала повече от всички други градове и беше много любопитен да узнае какво е написал вечният студент.

— Всъщност аз веднага мога да почна да чета историята му — промърмори той. — Няма смисъл да зубря до последната минута. Не ще науча нещо повече от това, което вече зная.

Студентът зачете и не вдигна очи от ръкописа, докато не го свърши. Като стигна до края, той беше съвсем изненадан. „Я гледай! Това е прекрасен научен труд! Когато книгата излезе, кариерата му е осигурена. Радвам се, че ще мога да му кажа колко е хубава!“

Той събра листата на ръкописа и ги подреди на масата. В този момент удари часовник.

— Ехе, време е да вървя при професора! — каза той и се спусна да вземе черните си дрехи, които бяха окачени в една стаичка на тавана.

Както често се случва, когато хората бързат, ключалката се заяде и докато се върне, мина доста време.

Като стигна на прага, той високо извика. На излизане беше оставил в бързината си вратата отворена, а прозорецът, до който стоеше масата, беше също отворен. Станало бе силно течение и сега студентът гледаше как листата на ръкописа излитат през прозореца. С един скок той премина стаята и натисна с ръка книгата, но от нея не беше останало много нещо. На масата имаше десетина-дванадесет страници. С останалите вятърът си играеше над градини и покриви.

Студентът се наведе през прозореца и погледна листовите. На покрива пред прозореца му бе кацнала една черна птица и го гледаше с комична тържественост. „Това не е ли гарван? — помисли си студентът. — Казват, че гарваните носят нещастие.“

На покрива имаше още няколко листа и той сигурно щеше да успее да спаси поне част от изгубеното, ако не трябваше да мисли за изпита си. Според него той трябваше да се грижи преди всичко за собствените си работи. „От това зависи цялото ми бъдеще“ — каза си той.

Облече се набързо и тръгна към дома на професора. По пътя мислеше само за изгубения ръкопис. „Ужасна история! — казваше си той. — Какво нещастие, че толкова бързам!“

Професорът започна да го изпитва, но той не можеше да откъсне мисълта си от ръкописа. „Какво ми каза този нещастник? — питаше се той. — Че е работил върху книгата пет години и че не може да я напише наново? Как ли ще имам смелост да му кажа, че тя е изчезнала?“

Беше толкова смутен от станалото, че не можеше да събере мислите си. Всичките му знания се бяха изпарили. Не чуваше какво го пита професорът и не знаеше какво отговаря. Професорът беше възмутен от невежеството му и не можеше да направи нищо друго, освен да го скъса.

Като излезе на улицата, студентът беше напълно съкрушен. „Пропадна ми службата — мислеше си той, — и то заради този книжен плъх! Защо трябваше да донесе ръкописа си тъкмо днес? Но така, е, когато човек е услужлив!“

В този момент срещу него се зададе другият студент. Разбира се, не можеше да му каже, че ръкописът е изгубен, преди да се опита да го намери, и реши да мине мълчаливо край него. Другарят му вървеше замислен и се безпокоеше какво ли ще каже студентът за книгата му.

Ето защо, като видя, че той бърза да го отмине с неучтиво кимване, много се изплаши. Хвана го за ръката и го попита дали е прочел нещо.

— Излизам от изпит — отвърна студентът и се опита да продължи.

Но другарят му си помисли, че той го избягва, за да не трябва да му каже колко е лоша книгата му. Струваше му се, че сърцето му ще се пръсне. Значи, работата, която бе работил пет дълги години, не представлява нищо! В отчаянието си той каза на студента:

— Не забравяй какво ти казах! Ако книгата не е хубава, не искам повече да я видя! Прочети я, колкото можеш по-скоро, и ми кажи какво мислиш за нея! Но ако не струва, можеш да я изгориш. Аз не искам да я погледна.

И той бързо си тръгна. Студентът го изгледа, за миг поиска да го извика обратно, но после се разколеба и си тръгна за в къщи.

Той облече бързо всекидневните си дрехи и се спусна да търси ръкописа. Обиколи улиците, площадите и градините. Надникна из дворовете и стигна чак до края на града, но не можа да намери нито един лист.

След като търси няколко часа, той много огладня и реши да отиде да обядва. Но в ресторанта пак срещна приятеля си, който веднага дойде при него, за да го попита за книгата.

— Ще дойда довечера при теб, за да поговорим върху нея — каза той уклончиво. Не му се искаше да признае, че я е изгубил, преди да се убеди, че не може нищо да намери. Другарят му пребледня.

— Не забравяй да я унищожиш, ако не е хубава! — каза той и си отиде, убеден, че приятелят му не е харесал книгата.

Студентът пак тръгна из града и продължи да търси до мръкване, без да намери нещо. Като се прибираше, той срещна няколко свои приятели.

— Къде се криеш? Защо не идваш на празника на пролетта? — попитаха го те.

— Днес ли е празникът на пролетта? — учуди се студентът. — Съвсем бях забравил.

Докато говореше с приятелите си, край тях мина младо момиче, в което той беше влюбен. То не го и погледна, а продължи да разговаря и се усмихва мило на един друг студент, който го придружаваше. Тогава

той си спомни, че го беше поканил за празника на пролетта и че не беше отишъл на срещата. Какво ли щеше да си помисли то за него?

Нещо го прободеше в сърцето и той поиска да се спусне подире ѝ, но един от приятелите му каза:

— Знаеш ли, че Стенберг, вечният студент, нещо е загазил. Тази вечер се е разболял.

— Опасно ли е? — запита бързо студентът.

— Има нещо на сърцето. Получил е остра криза, която може да се повтори всеки момент. Докторът смята, че му тежи някаква грижа. Ако тя се премахне, може би ще му мине.

Малко по-късно студентът отиде у книжния плъх. Той лежеше бледен и изтощен и още не се бе съвзел от припадъка.

— Дойдох да поговорим за книгата ти — каза студентът. — Знаеш ли, че; работата ти е чудесна! Рядко съм чел толкова хубаво нещо.

Вечният студент се изправи на леглото и го погледна с широко отворени очи.

— Ти защо се държи така особено днес на обяд?

— Бях в лошо настроение, защото ме скъсаха на изпит. Не знаех, че толкова държиш на мнението ми. Книгата ти много ми хареса.

Болният го гледаше изпитателно, убеден, че студентът крие нещо от него.

— Ти говориш така, защото си чул, че съм болен и искаш да ме успокоиш.

— Съвсем не. Бъди сигурен, че работата ти е прекрасна.

— Ти наистина ли не си я унищожил, както те помолих?

— Да не съм луд!

— Донеси я тогава! Докажи ми, че не си я унищожил и аз ще ти повярвам! — каза болният и падна на възглавницата така изтощен, че студентът се уплаши да не е получил нова криза.

Студентът се чувствуваше ужасно нещастен. Той хвана ръцете на болния и му разказа, че вятърът е отнесъл ръкописа му. Каза му колко нещастен е бил през целия ден, задето му е причинил толкова зло.

Когато млъкна, болният поглади ръката му.

— Ти си наистина много мил. Но не съчинявай истории, за да ме утешаваш! Аз разбирам, ти си изпълнил желанието ми и си унищожил

ръкописа, защото е бил лош, а сега не искаш да го признаеш. Сигурно мислиш, че няма да мога да понеса това.

Студентът го уверяваше, че говори истината, но приятелят му не му вярваше.

— Ако можеше да ми върнеш ръкописа, щях да ти повярвам — каза той.

Чувствуваше се все по-зле и по-зле и най-после студентът си отиде, защото разбра, че само влошава състоянието му.

Когато се прибра у дома си, той усещаше такава тежест и умора, че едва се държеше на крака. Свари си чай и веднага си легна. Като дръпна завивката, той си спомни колко щастлив се чувствуваше сутринта. Всичките му надежди бяха рухнали, но това лесно можеше да се понесе. „Най-лошото е, дето цял живот ще ми тежи на съвестта, че съм причинил нещастие на друг човек“ — каза си той.

Струваше му се, че тази нощ няма да може да мигне. Но щом сложи глава на възглавницата, той заспа, без дори да успее да изгаси лампата, която гореше на нощната масичка до него.

ПРАЗНИКЪТ НА ПРОЛЕТТА

Когато студентът заспа, на покрива пред прозореца на таванската стая се показва малко хлапе с жълти кожени панталонки, зелено палтенце и бяла шапчица. То си мислеше колко щастливо би било, ако можеше да бъде на мястото на тоя, който спеше вътре на леглото си.

Само преди няколко часа Нилс Холгерсон лежеше и си почиваше между жълтурчетата край залива Еколсунд, а сега се намираше в Упсала. Виновник за това беше гарванът Батаки, който го беше подмамил да тръгне с него.

Момчето съвсем нямаше такива намерения. То си лежеше сред цветята и гледаше към небето, когато Батаки изведнъж долетя при него. Момчето дори поиска да се скрие, но Батаки го беше съгледал и в следния миг вече стоеше до него и му говореше като на стар приятел.

Макар че Батаки изглеждаше мрачен и тържествен, момчето забеляза в очите му дяволита искрица. Струваше му се, че гарванът е дошъл да се пошегува с него. И то реши да не вярва на думите му.

Гарванът каза, че понеже не му е открил къде се намира съкровището, трябва да се отплати с нещо друго. Той знаел как омагьосаните като него могат пак да станат хора и сега щял да му открие тази тайна.

Гарванът сигурно смяташе, че момчето веднага ще клъвне тази въдичка. Но то отговори, че това му е известно и че то отново ще стане човек, ако успее да заведе гъсока невредим до Лапландия и след това обратно в Сконе.

— Не е толкова лесно да опазиш един гъсок, докато прелети цялата страна — каза Батаки. — А не е лошо да знаеш за всеки случай и друг начин да се превърнеш пак в човек. Но щом не искаш, аз няма да ти кажа.

Тогава момчето отговори, че няма нищо против Батаки да му открие тайната.

— Ще го направя — съгласи се Батаки, — но като му дойде времето. Качи се сега на гърба ми и ела да направим една разходка, да видим няма ли да ни се удаде такава възможност!

Момчето пак се разколеба, защото не знаеше какво е намислил Батаки.

— Ти сигурно не смееш да ми се довериш — каза гарванът.

Но момчето не можеше да търпи да го смятат за страхливец и следния миг седеше на гърба на гарвана.

После Батаки го заведе, в Упсала. Остави го на един покрив, накара го да се огледа и го попита знае ли кой живее в този град и кой го управлява.

Момчето огледа града. Той беше доста голям, красиво разположен сред просторна разработена равнина. Къщите бяха хубави, а на един хълм, обграден със стени, се издигаше замък с две масивни кули.

— Да не би тук да живее кралят със свитата си? — попита момчето.

— Не си далеч от истината — отговори гарванът. — Някога този град е бил столица, но сега вече не е.

Момчето отново се огледа и видя голямата катедрала, която блестеше на вечерното слънце с трите си високи камбанарии, с красивите портали и украсените стени.

— Да не би тук да живее епископът със своите свещеници? — попита то.

— Не си далеч от истината — отговори гарванът. — Някога тук са живели архиепископи, чиято власт е била не по-малка от кралската, а и днес има архиепископ, но не той владее града.

— Тогава не мога да отгатна — каза момчето.

— В тоя град владее науката. Големите здания, които виждаш навсякъде, са издигнати за нея.

На момчето това се стори невероятно.

— Ела с мен и ще се убедиш! — каза гарванът и го поведе към големите здания.

На много места прозорците бяха отворени. Момчето можа да надникне тук-там и се убеди, че гарванът има право.

Батаки му показва голямата библиотека, пълна с книги от зимника до тавана. Заведе го до гордата университетска сграда и му показва разкошните аудитории. Минаха край старата постройка, наречена Густавианум, и през прозорците момчето видя препарирани животни. Прелетяха над големите зимни градини, пълни с чуждоземни растения,

и погледнаха обсерваторията с големите телескопи, насочени към небето.

Прелетяха и покрай много прозорци и видяха стари хора с очила на носа, които седяха и пишеха или четяха. Стените на стаите им бяха покрити с книги. Минаха и край тавански стаички, където студенти лежаха на леглата си и се ровеха в дебели томове. Най сетне гарванът кацна на един покрив.

— Видя ли, че в този град наистина владее науката? — каза той и момчето трябваше да признае, че има право.

— Ако не бях гарван — продължи Батаки, — а човек като теб, щях да се заселя тук. Ще стоя ден и нощ в една такава стая, пълна с книги, и ще науча всичко, написано в тях. Не ти ли се иска и на теб същото?

— Не, на мен като че ли повече ми се пътува с дивите гъски — отговори момчето.

— Не ти ли се иска да лекуваш болестите? — попита гарванът.

— Да, май че ми се иска.

— Не ти ли се иска да знаеш какво става по света, да говориш всички езици и да можеш да обясниш какъв е пътят на слънцето, луната и звездите по небето? — попита гарванът.

— Да, и това няма да е лошо.

— Не ти ли се иска да се научиш да различаваш доброто и злото, истината и лъжата?

— И това би било полезно — отговори момчето, — аз неведнъж съм го забелязвал.

— А не ти ли се иска да станеш свещеник и да четеш проповеди във вашата черква?

— Колко доволни щяха да са татко и мама, ако можех да се издигна дотам — отвърна момчето.

По този начин гарванът обясни на момчето, че онези, които живеят и учат в Упсала, са щастливи, но то все още не искаше да бъде между тях.

Случи се така, че големият празник на пролетта, който се чествува всяка година в Упсала, беше тази вечер.

Така Нилс Холгерсон можа да види студентите, които дойдоха в Ботаническата градина, където щеше да се чествува празникът. Те пристигнаха в дълго шествие с бели шапки на главите и улицата

приличаше на тъмна река, пълна с бели водни лилии. Студентите носеха бели копринени знамена, бродирани със сърма, и пееха пролетни песни. Но на Нилс Холгерсон се струваше, че не те пеят, а че песента се носи над главите им. Струваше му се, че не студентите пеят за пролетта, а пролетта, скрита някъде, пее за студентите. Не му се вярваше, че пеенето на хората може да звучи така то приличаше на шепота на вятъра във върховете на боровете, на звъна на стоманата, на песента на дивите лебеди край морето.

Когато стигнаха в градината, където поляните сияеха в светла и нежна пролетна зеленина, а дърветата развиваха листата и разпукваха пъпките си, студентите се спряха пред една трибуна. Красив млад човек се качи на трибуната и заговори.

Тя беше издигната на стълбите на голямата зимна градина и гарванът остави момчето на покрива ѝ. То седеше там спокойно и слушаше всички речи. Най-послед на трибуната се качи един стар човек. Той каза, че най-хубавото нещо на света е да бъдеш млад и да можеш да прекараш младините си в Упсала. Говори за прелестта на спокойната работа над книгите и за светлите юношески радости, които са най-приятни тук, сред толкова много другари. Той непрекъснато повтаряше какво голямо щастие е да живееш между весели и добри приятели. Това облекчава труда, помага да се забравят грижите и съживява надеждите.

Момчето гледаше наредените в полукръг студенти и почваше да мечтае колко хубаво би било да бъде един от тях. В тяхната среда човек като че е нещо повече, отколкото ако живее сам.

След речите последваха песни, а след песните дойдоха нови речи. Момчето никога не бе предполагало, че думите могат така да затрогват, да радват и да веселят. То забеляза, че студентите не са сами в градината. Имаше и много млади момичета със светли дрехи и хубави пролетни шапки, а също и много други хора. И те като него бяха дошли само за да погледат студентите.

Понякога между речите и песните имаше почивка и тогава тълпата се разпръсваше из цялата градина. Но скоро се явяваше нов оратор и около него веднага се събираха слушатели. Така продължи до късно през нощта.

Когато всичко се свърши, момчето въздъхна дълбоко и разтърка очи, като че ли се събуждаше от сън. То бе надникнало в една страна

на живота, която досега не познаваше и където щастието, надеждите и жизнерадостта сякаш бяха заразителни. За миг момчето се бе почувствувало като всички други. Но когато отзвуча и последната песен, то отново осъзна колко тъжен е неговият живот и с мъка се върна към света на бедните си спътници.

Гарванът, който седеше до момчето, изграка в ухото му:

— Палечко, сега ще ти кажа как можеш отново да станеш човек.

Ще чакаш, докато някой ти каже, че иска да бъде на твое място и да пътува с дивите гъски. Тогава ти ще му отговориш...

И Батаки каза на момчето няколко всесилни думи, които не биваше да се произнесат високо, а само да се пошепнат.

— Това е достатъчно, за да станеш отново човек — завърши Батаки.

— Вярвам — каза момчето, — но никога няма да срещна човек, който да поиска да бъде на мое място.

— Това не е толкова невъзможно — отвърна гарванът.

После той отнесе момчето в града и го остави на покрива пред един тавански прозорец. В стаята гореше лампа, прозорецът беше полуотворен и момчето дълго стоя отвън, като си мислеше колко ли трябва да е щастлив студентът, който спеше там!

ИЗПИТАНИЕТО

Студентът изведнъж се събуди и видя, че лампата на нощната му масичка гори. „Я гледай, забравил съм да изгася лампата!“ — помисли си той и се надигна на лакът, за да я угаси. Но преди да направи това, забеляза, че на масата му нещо мърда.

Стаята беше малка. Масата не беше далеч от леглото и той ясно виждаше книгите, листовете, мастилницата и снимките върху нея. Спиртникът и чайникът си стояха така, както ги беше оставил на масата. Но чудно нещо: той ясно виждаше и едно малко човече, което се бе навело над купата с маслото и си мажеше резенчетата хляб.

През деня студентът толкова много бе преживял, че сега нито се изплаши, нито се учуди. Стори му се съвсем естествено, че джуджето е дошло при него да си хапне нещо.

Той не угаси лампата, легна си пак и продължи да гледа джуджето с полузатворени очи. То се бе разположило блажено на една преса за книги и се наслаждаваше на остатъците от вечерята на студента. Виждаше се, че се мъчи да удължи яденето колкото може повече, въртеше очи и мляскаше с език. Сухите корички и парченцата сирене му се струваха голямо лакомство.

Студентът не искаше да го смуцава, докато яде, но като се нахрани, той му извика:

— Хей! Ти кой си?

Джуджето подскочи и хукна към прозореца, но като видя, че студентът си лежи в леглото и не го гони, се спря.

— Аз съм Нилс Холгерсон от Западен Веменхьог — отвърна то. — И аз съм човек като теб, но ме омагьосаха в джудже и сега пътувам с дивите гъски.

— Каква странна история! — възкликна студентът и почна да разпитва момчето, което му разказа всичко, каквото бе преживяло досега.

— Блазе ти — каза студентът. — Колко ли е хубаво да бъде човек на твое място и да се отърси от всички грижи!

Гарванът Батаки, който стоеше отвън, при тези думи почука с човка по стъклото. Момчето разбра, че иска да му напомни какво да направи, ако студентът каже очакваните думи.

— Да не би да искаш да бъдеш на моето място? — отвърна момчето. — Един студент не може да иска да се смени с когото и да било.

— И аз мислех същото, когато се събудих отзарана — каза студентът. — Но само да знаеш какво ми се случи днес! Аз съм загубен. За мен наистина ще е най-добре да мога да тръгна с дивите гъски.

Батаки отново почука по стъклото, а на момчето му се зави свят от вълнение и сърцето му силно затупа, защото студентът като че ли беше готов да каже очакваните думи.

— Аз ти разказах всичко за себе си — рече му то. — Разкажи ми сега и ти твоята история!

Студентът се зарадва, че ще може да се довери на някого и разказа какво му се беше случило.

— Другото няма значение — завърши той. — Но не мога да понеса това, че съм направил нещастен един другар. За мен би било много по-добре да бъда на твое място и да пътувам с дивите гъски.

Батаки зачука силно по стъклото, но момчето продължи да стои мълчаливо, загледано пред себе си.

— Почакай малко! Ей сега ще се върна — каза то тихо, тръгна с несигурни крачки по масата и излезе през прозореца. Когато се намери на покрива, слънцето изгря и червената му светлина заля Упсала. Всички кули и стени блеснаха и момчето пак си каза, че това наистина е градът на радостта.

— Какво направи? — попита го гарванът. — Пропусна случая да станеш отново човек!

— Никак не ми се иска да се сменя с този студент — отговори момчето. — Ще имам само неприятности заради загубените листове.

— Няма защо да се грижиш за това — каза Батаки. — Аз мога да ги събера.

— Знам, че можеш — отговори момчето, — но не съм сигурен дали ще го направиш. Искам първо да се уверя в това.

Без да каже нито дума, Батаки разпери криле и отлетя, а след малко се върна с няколко листа от ръкописа. Цял час хвърча той насам-

натам и се връща, работлив като ластовичка, която си прави гнездо, като носеше на момчето лист по лист.

— Мисля, че това е всичко — каза той най-сетне, като кацна запъхтян до прозореца.

— Благодаря ти! — рече момчето. — Сега ще вляза и ще поговоря със студента.

Батаки погледна в стаята и видя, че студентът подрежда смачканите листове.

— Ти си най-големият глупак, който съм срещал! — изграка той на момчето. — Защо му даде ръкописа? Сега няма смисъл да влизаш при него. Той вече никога няма да ти каже, че иска да бъде на твое място.

Момчето не сваляше очи от студента, който беше толкова щастлив, че танцуваше по риза в малката си стаичка. После се обърна към гарвана.

— Сега разбирам, Батаки, че ти ме постави на изпитание — каза то. — Сигурно си мислел, че ще изоставя гъсока Мортен сам в това тежко пътуване, щом мога да се наредя добре. Но когато студентът ми разказа историята си, аз разбрах колко грозно е да изоставиш приятеля си в нужда. Такова нещо не искам да направя!

Батаки почна да се чеше засрамено с крак по врата. Без да каже нещо, той взе момчето и отлетя право при дивите гъски.

XXXVI
ДЮНФИН

ПЛУВАЩИЯТ ГРАД ПЕТЪК, 6 МАЙ

Едва ли може да има по-мило и по-добро същество от малката сива гъска Дюнфин! Дивите гъски много я обичаха, а белият гъсок беше готов да пожертвува живота си за нея. Когато Дюнфин молеше за нещо, дори и Ака не можеше да ѝ откаже.

Когато стигнаха до Мелар, Дюнфин веднага позна местността. Там на изток беше морето с многото острови и на едно малко островче живееха родителите ѝ и нейните сестри. Тя помоли дивите гъски, преди да заминат, да отидат до дома ѝ, за да видят родителите ѝ, че е жива и здрава. Това щяло да бъде голяма радост за тях.

Ака откровено каза, че родителите и сестрите на Дюнфин не са проявили голяма обич, като са я изоставили в Йоланд. Но Дюнфин не беше съгласна с нея.

— Какво можеха да направят, като знаеха, че не съм в състояние да летя? — възрази тя. — Можеха ли да останат в Йоланд заради мен?

За да убеди гъските, Дюнфин почна да им разказва за родината си. Това било един скалист остров. Отдалеч изглеждало, че там има само камъни, но отблизо се виждало, че между пукнатините има чудесна храна. В скалите и ракиците пък се намирили най-хубавите места за мътене. Ала най-забележителното нещо бил старият рибар, който живеел на островчето. Дюнфин била чувала, че на млади години той бил голям стрелец и непрекъснато биел птици край морето. Но като остарял и загубил жена си, а децата му заминали и той останал сам, почнал да се грижи за птиците на островчето. Никога не стрелял по тях, а и на други не позволявал да стрелят. Обикалял гнездата и когато птиците мътели, носел им храна. Никой не се боял от него. Дюнфин често била влизала в хижата му и той я хранил с трохи. Затова на островчето се заселили толкова много птици, че вече мъчно се намирало място. Ако напролет закъснявали, случвало се да намерят всички места за мътене заети. Затова родителите и сестрите на Дюнфин трябвало да я изоставят.

Тя дълго моли дивите гъски и най-после успя да ги склони, макар че бяха закъснели и предпочитаха да вървят право на север. Но отклонението им към островите едва ли щеше да забави пътуването повече от един ден.

Една сутрин, след като се нахраниха добре, те полетяха на изток над Мелар. Момчето не знаеше къде точно отиват, но виждаше, че езерото се оживява все повече и повече, а бреговете му стават все по-населени.

Тежко натоварени кораби, салове и рибарски лодки пътуваха на изток и се срещаха или разминаваха с красиви бели параходчета. По бреговете се виеха пътища и железопътни линии, които отиваха в една и съща посока. Някъде на изток имаше някакво място, където тази сутрин-всички искаха да отидат.

На един остров момчето видя голям бял дворец, а малко по на изток по крайбрежието почнаха да се мяркат вили. Отначало те бяха далеч една от друга, после почнаха да се сгъстяват и накрая се заредиха вила до вила. Те бяха най-различни. Някои приличаха на дворци, други — на малки хижи. Имаше дълги ниски постройки и постройките с много кулички. Някои имаха градини, а други бяха разположени направо в гората, която растеше по крайбрежието. Но колкото и да бяха различни, те имаха и нещо общо: не бяха обикновени и прости като другите къщи, а бяха украсени и боядисани в зелено, синьо, бяло и червено като детски къщички.

— Докато момчето разглеждаше вилите, Дюнфин се провикна: — Сега вече знам къде сме. Ей там е Плуващият град.

Момчето погледна напред и отначало не видя нищо друго освен светъл дим и мъгла, която се носеше над водата. После почнаха да се мяркат високи кули и здания с много редици прозорци. Те ту се показваха, ту се скриваха в мъглата. Но бряг не се виждаше. Те като че ли се издигаха от водата.

Като приближиха града, хубавите вили по крайбрежието изчезнаха. Замениха ги мрачни фабрични постройките. Зад високи огради се издигаха купища каменни въглища и дъски, а пред черните, мръсни скели стояха на котва тромави товарни параходи. Но блестящата прозрачна мъгла покриваше и тях и ги правеше големи, величествени и странни, почти красиви.

Дивите гъски прелетяха край фабриките и параходите и се приближиха до обвитите в мъгла кули. После мъглата изведнъж се спусна ниско над водата и само над главите им останаха няколко тънки, леки облачета, красиво оцветени в розово и светлосиньо. Тя скри основите и долната част на къщите и останаха да се виждат само горните етажи, покривите, кулите и фронтоните. Някои къщи изглеждаха високи като вавилонски кули. Момчето си помисли, че може би са построени на хълмове и височини, но те не се виждаха. Открояваха се само къщите, които се издигаха над мъглата. Мъглата беше млечно-бяла, а къщите изглеждаха мрачни и черни, защото слънцето грееше от изток и не можеше да ги освети.

Момчето разбра, че летят над голям град, защото от всички страни се виждаха покриви и кули. Понякога мъглата се пръскаше и то виждаше само вода и... никакъв бряг. Гледката беше много красива, но то се чувствуваше някак потиснато. Така става винаги, когато човек среща нещо, което не разбира.

Като прелетяха над града, мъглата изчезна и ясно се провидяха бреговете, водата и островчетата. Момчето се обърна, за да разгледа града по-добре, но не успя. Сега той изглеждаше още по-странен. Слънцето оцветяваше мъглата в яркочервено, синьо и жълто. Къщите бяха бели, като че ли изградени от светлина, а прозорците и върховете на кулите блестяха като огън. И всичко това плуваше във водата както преди.

Дивите гъски летяха право на изток. Отначало местността изглеждаше както край Мелар. Първо минаха над фабрики и работилници. После по бреговете се заредиха вили. Беше пълно с параходи и лодки, но сега те идваха от изток и отиваха на запад към града.

Вместо малките фиорди на Мелар и малките островчета под тях почнаха да се откриват по-големи водни пространства и големи острови. Сушата избяга настрана и скоро престана да се вижда. Растителността стана по-бедна, широколистните дървета намаляха и бяха изместени от борове. Свършиха се и вилите и на тяхно място почнаха да се явяват селски къщи и рибарски хижи.

Те все продължаваха на изток, докато почнаха да изчезват и големите населени острови. Над водата останаха само малки скали.

Никакви брегове не стесняваха залива. Пред тях се простираше безкрайното море.

Тогава дивите гъски кацнаха на едно скалисто островче. Като стъпиха на земята, момчето се обърна към Дюнфин:

— Какъв беше този голям град, над който прелетяхме? — попита то.

— Не знам как го наричат хората — отвърна Дюнфин. — Ние, сивите гъски, го наричаме Плуващият град.

СЕСТРИТЕ

Дюнфин имаше две сестри: Вингшъона и Гулдъога. Те бяха умни и силни птици, но нямаха меката, лъскава перушина на Дюнфин и нейната доброта и приветливост. Още докато бяха малки жълти гъсета, родителите и роднините им, а дори и старият рибар не криеха, че харесват Дюнфин повече от тях и затова сестрите я бяха намразили.

Когато дивите гъски кацнаха на островчето, Вингшъона и Гулдъога пасяха на една полянка недалеч от брега и веднага съгледаха пришелците.

— Погледни, Гулдъога, какви красиви диви гъски кацнаха на острова! — каза Вингшъона. — Рядко съм срещала такива птици. А между тях има и един бял гъсок. Виждала ли си такава хубава птица? Той изглежда почти като лебед.

Гулдъога се съгласи със сестра си, че на острова са кацнали много благородни пришелци. Но изведнъж тя се провикна:

— Вингшъона, Вингшъона! Виждаш ли кого са довели? Вингшъона също видя Дюнфин и така се изненада, че зяпна и засъска.

— Възможно ли е да е тя? Как е попаднала между такива птици? Нали я оставихме да умре от глад на Йоланд?

— Най-лошото е, че тя ще разкаже на татко и на мама как я блъскахме, докато ѝ се изкълчи крилото — каза Гулдъога. — Ще видиш, че ще ни изгонят от острова.

— Щом тая галеница се е върнала, очакват ни само неприятности — съгласи се Вингшъона. — Според мен най-добре ще е да се престорим на много радостни, че си е дошла. Каквато е глупава, тя може и да не е разбрала, че нарочно я блъскахме.

Докато Вингшъона и Гулдъога разговаряха така, дивите гъски стояха на брега и си оправяха перата. После се запътиха в дълга редица по скалите към процепа, в който живееха родителите на Дюнфин.

Родителите на Дюнфин бяха чудесни птици. Те бяха най-старите жители на острова и винаги помагаша със съвети на новодошлите. И те бяха видели дивите гъски, но не можаха да познаят Дюнфин.

— Колко чудно, че на островчето кацнаха диви гъски — каза бащата. — Те са прекрасно ято. Това личи още по летенето. Но няма да е лесно да се намери храна за толкова много птици.

— Още не е толкова препълнено, та да не можем да ги приемем — отвърна жена му. Тя беше също така мила и добра като Дюнфин.

Когато Ака се приближи, родителите на Дюнфин тръгнаха към нея и тъкмо се готвеха да я поздравят, Дюнфин подхвъркна от мястото си на края на редицата и кацна между тях.

— Татко, мамо, ето ме и мен! Не ме ли познавате? — извика тя. Отначало старите не повярваха на очите си, но после познаха дъщеря си и, разбира се, безкрайно се зарадваха.

Докато дивите гъски, гъсокът Мортен и самата Дюнфин квакаха като луди, за да разкажат как е била спасена Дюнфин, към тях дотичаха Вингшъона и Гулдъога. Те отдалеч я поздравяваха и се преструваха на толкова зарадвани от връщането ѝ, че Дюнфин истински се трогна.

Островчето се хареса на дивите гъски и те решиха да продължат пътя си чак на другата сутрин. След малко сестрите поканиха Дюнфин да отиде да види местата, които си бяха избрали за гнезда. Тя веднага тръгна с тях и видя, че те са си избрали много хубави и добре прикрити места за мътене.

— А ти, Дюнфин, къде ще се настаниш? — попитаха те.

— Аз ли? — учуди се Дюнфин. — Аз не мисля да остана на острова. Ще продължа с дивите гъски за Лапландия.

— Колко жалко, че пак ще ни оставиш — отвърнаха сестрите.

— С удоволствие бих останала при вас и при родителите ни — каза Дюнфин. — Но вече обещах на големия бял...

— Какво? — извика Вингшъона. — Ти ще вземеш този красив гъсок? Та това е...

Но тук Гулдъога побърза да я бутне и тя млъкна.

Двете зли сестри имаха много да си говорят този предиобед. Те бяха извън себе си от яд, че Дюнфин има такъв красив годеник като белия гъсок. И те имаха годеници, но това бяха обикновени сиви гъсоци и след като бяха видели Мортен, те им се струваха толкова грозни и дрипави, че не искаха и да ги погледнат.

— Ще пукна от яд! — каза Гулдъога. — Поне да беше взел тебе, Вингшъона!

— По-добре той да бе умрял. Сега цяло лято ще се ядосвам, че Дюнфин се е омъжила за бял гъсок — отговори Вингшъона.

Но сестрите продължиха да се държат любезно с Дюнфин и следобед Гулдъога я взе да ѝ покаже годеника си.

— Той не е толкова красив като твоя — каза Гулдъога, — но затова пък можеш да бъдеш сигурна, че е това, което е.

— Какво искаш да кажеш, Гулдъога? — попита Дюнфин. Отначало Гулдъога замълча, но после каза, че те с Вингшъона се питали дали всичко с белия гъсок е в ред.

— Никога не сме виждали бял гъсок между дивите гъски — каза тя — и се чудим дали не е омагьосан.

— Ей, че сте глупави! Ами той е домашен гъсок — отвърна Дюнфин обидено.

— Но той носи на гърба си един омагьосан — каза Гулдъога — и може и сам да е омагьосан. Не те ли е страх да не е някой черен пеликан?

Тя говореше убедително и успя да изплаши горката Дюнфин. — Ти само се шегуваш — отвърна малката сива гъска. — Искаш да ме изплашиш.

— Аз ти желая доброто, Дюнфин — каза Гулдъога. — Много ще ми е мъчно, ако отлетиш с черен пеликан. Но ще ти кажа нещо. Накарай го да изяде един от тия корени, дето съм събрала тук! Ако е омагьосан, това веднага ще проличи. Ако не е, ще си остане такъв, какъвто е.

Момчето седеше между гъските и слушаше разговора на Ака със стария домакин, когато изведнъж долетя Дюнфин.

— Палечко! Палечко! — извика тя. — Мортен умира! Аз го убих.

— Качи ме на гърба си, Дюнфин, и ме заведи при него! — каза момчето.

Те тръгнаха, Ака и дивите гъски ги последваха. Когато стигнаха, гъсокът лежеше на земята. Той не можеше да каже нито дума, а само пъхтеце.

— Гъделичкай го по гушата и го удряй по гърба! — каза Ака. Момчето я послуша и големият гъсок веднага изкашля един голям корен, който беше заседнал в гърлото му.

— От това нещо ли си ял? — попита Ака, като показва пръснатите на земята корени.

— Да — отвърна гъсокът.

— Добре, че е заседнал в гърлото ти — каза Ака. — Тези корени са отровни. Ако ги беше изял, сигурно щеше да умреш.

— Дюнфин ме накара да ги ям — отвърна гъсокът.

— Даде ми ги сестра ми — каза Дюнфин и разправи всичко.

— Пази се от сестрите си, Дюнфин — посъветва я Ака, — те не ти желаят доброто.

Но Дюнфин не можеше да мисли лошо за никого и когато Вингшъона малко след това я покани да ѝ покаже годеника си, тя веднага тръгна с нея.

— Той не е тъй красив като твоя, но е много по-смел и безстрашен от него.

— Откъде знаеш? — попита Дюнфин.

— От известно време чайките и патиците на острова са много разтревожени, защото всяка сутрин на разсъмване някаква граблива птица, идва и отвлича някоя от тях.

— Каква е тази птица? — попита Дюнфин.

— Никой не знае — отговори сестра ѝ. — На островчето никога не са виждали такава птица и най-чудното е, че тя не напада гъските. Но годеникът ми си е наумил утре да се пребори с нея и да я прогони.

— Дано да сполучи! — каза Дюнфин.

— Не ми се вярва — отвърна сестра ѝ. — Ако моят гъсок беше голям и силен като твоя, можеше да има все пак надежда.

— Искаш ли да помоля Мортен да се пребори с грабливата птица? — попита Дюнфин.

— Разбира се, че искам — каза Вингшъона. — По-голяма услуга ти не би могла да ми направиш.

Сутринта гъсокът стана преди изгрев слънце, кацна насред острова и почна да се оглежда на всички страни. Скоро той забеляза че от запад се задава голяма черна птица. Крилете ѝ бяха много дълги и той веднага разбра, че това е орел. Гъсокът не бе очаквал по-опасен враг от кукумявка и сега му стана ясно, че му предстои борба на живот и смърт. Но и през ум не му мина да избегне срещата с една птица, много по-силна от него.

Орелът се спусна като стрела върху една чайка и заби нокти в нея. Но преди да отлети, Мортен се хвърли върху него.

— Пусни я! — извика той. — И не се мяркай повече тук, защото ще си имаш работа с мен!

— Кой си ти, глупако? — попита орелът. — Имаш щастие, че аз никога не се бия с гъски. Иначе скоро щеше да ти дойде краят.

Мортен се ядоса, че орелът се смята твърде горд, за да се бие с него, спусна се, ухапа го за гърлото и го заудря с криле. Орелът естествено не можеше да претърпи това и влезе в бой, но някак на шега.

Момчето спеше при Ака и дивите гъски, когато Дюнфин се развика:

— Палечко! Палечко! Един орел ще разкъса Мортен!

— Качи ме на гърба си, Дюнфин, и ме заведи при него! — каза момчето.

Когато стигнаха, Мортен целият беше изранен и потънал в кръв, но продължаваше борбата. Момчето не можеше да влезе в бой с орела, затова не му оставаше нищо друго, освен да потърси помощ.

— Бързай, Дюнфин! Извикай Ака и дивите гъски! — каза то. При тези думи на момчето орелът изведнъж прекрати борбата.

— Кой спомена Ака? — попита той. А като видя Палечко и чу крясъка на дивите гъски, изведнъж вдигна криле.

— Кажете на Ака, че никога не съм очаквал да срещна нея или някой от ятото ѝ тук, в морето! — каза той и изчезна с красив бърз полет.

— Това е същият орел, който веднъж ме върна при дивите гъски! — извика момчето, като загледа учудено след него.

Дивите гъски искаха да отлетят от островчето рано, но преди това трябваше да се нахранят. Докато пасяха, при Дюнфин долетя една дива патица.

— Много здраве от сестрите ти — каза тя. — Те не смеят да се покажат между дивите гъски, но ме помолиха да ти напомня, че не бива да напуснеш островчето, без да поздравиш стария рибар.

— Наистина — каза Дюнфин. Но тя беше толкова изплашена, че не искаше да отиде сама, а помоли гъсока и Палечко да я придружат до хижата.

Вратата беше отворена. Дюнфин влезе, а другите останаха отвън. В следния миг Ака даде сигнал за тръгване и те извикаха Дюнфин. Сивата гъска излезе от хижата и полетя с дивите гъски.

Бяха изминали доста път, когато момчето се вгледа в сивата гъска, която ги следваше. Дюнфин обикновено летеше тихо и леко, а тази птица летеше с тежки, силни удари на крилете.

— Ака, върни се! Ака, върни се! — развика се то. — С нас има чужда птица! Вингшъона ни следва.

Сивата гъска нададе такъв грозен и злобен вик, че всички разбраха коя е тя. Ака и другите се обърнаха към нея, но сивата гъска не избяга веднага. Тя се спусна към големия бял гъсок, грабна Палечко и отлетя с него.

Започна се бясна гонитба над морето. Вингшъона летеше бързо, но дивите гъски я настигаха и за нея нямаше никаква надежда да избяга.

Изведнъж откъм морето се издигна малко бяло облаче и проехтя изстрел. В гонитбата те не бяха забелязали, че са прелетели над една лодка, в която седеше самотен рибар.

От изстрела не беше засегнат никой, но точно над лодката Вингшъона отвори човката и изпусна Палечко в морето.

XXXVII
СТОКХОЛМ

СЪБОТА, 7 МАЙ

От няколко години в Скансен, големия парк край Стокхолм, където са събрани много забележителни неща, живееше едно дребно старче на име Клемент Ларсон. Той беше от Хелзингланд и беше дошъл в Скансен да свири на цигулка народни танци и стари песни. Всъщност той свиреше следобед, а сутрин пазеше чудните селски къщи, пренесени в Скансен от всички краища на страната.

Отначало Клемент си мислеше, че на старини се е наредил по-добре, отколкото е могъл и да мечтае, но след известно време започна да се отегчава, особено сутрин. Когато в Скансен идваха хора, за да разглеждат къщите, времето криво-ляво минаваше, но понякога Клемент по цели часове стоеше сам. Тогава изпитваше такъв копнеж за дома, че му се искаше да напусне службата си в града. Но той беше много беден и знаеше, че в родното си място ще трябва да бъде издържан от общината. Затова се мъчеше да остане тук колкото може по-дълго, макар че от ден на ден се чувствуваше все по-нещастен.

Един хубав следобед в началото на май Клемент имаше няколко свободни часа и тръгна по стръмната пътека към града. Скоро срещна един рибар със сандъче на гърба. Той беше млад, здрав момък, който често идваше в Скансен и носеше живи птици за продажба. Клемент го беше виждал много пъти.

Този ден рибарят го попита дали управителят на Скансен си е у дома. След като му отговори, Клемент на свой ред го запита какво носи в сандъчето.

— Ще ти покажа, Клемент — отвърна рибарят, — ако ми кажеш колко да искам за него.

И поднесе сандъчето към Клемент. Той надникна веднъж, още веднъж и бързо се дръпна няколко крачки назад.

— За бога, Осбьорн! — извика той. — Как го хвана?

Спомни си, че през детските години майка, му често му бе разказвала за джуджета, които живеели под дъските на пода. Той не биваше да вика и лудува, за да не ги разсърди. Като порасна, реши, че майка му е измислила тази история за джуджетата, за да го плаши. Но

това не ще да е било нейна измислица, защото в сандъчето на Осбьорн имаше истинско джудже.

У Клемент още беше останало нещо от детския страх и сега, като поглеждаше към сандъчето, по гърба му полазваха тръпки. Осбьорн го забеляза, че се бои и почна да се смее, но Клемент взе работата много сериозно.

— Кажи, Осбьорн, къде го намери? — попита той.

— Да не мислиш, че съм го дебнал? — отвърна Осбьорн. — То само дойде при мен. Рано тази сутрин излязох в морето, като си взех и пушката. Едва бях тръгнал и над мен прелетяха ято диви гъски, които идваха от изток със страшен кръсък. Гръмнах веднъж, но не улучих. Вместо патица във водата падна ей това, и то толкова близо до лодката, че аз просто протегнах ръка и го хванах.

— Да не си го улучил, Осбьорн?

— Няма му нищо, живо и здраво е. Само се беше замаяло от падането и аз му вързах ръцете и краката с канап, за да не избяга. Веднага си помислих, че това е тъкмо за Скансен.

Като слушаше рибаря, Клемент изпитваше някакъв особен страх. Той си припомняше всичко онова, което беше чувал в детинството си за джуджетата — колко отмъстителни били към враговете си и колко помагали на своите приятели. Който се опитвал да ги хване, зле си изпащал.

— Трябва веднага да го пуснеш, Осбьорн — каза той.

— За малко щях да направя това — отговори рибарят. — Дивите гъски ме проследиха чак до в къщи и цялата сутрин се въртяха над острова и крещяха, като че ли си го искаха. Не стига това, ами и всичките птици край нас, чайки, морски гълъби и други, които не заслужават дори и един изстрел, кацнаха на островчето и почнаха да съскат, а като излязох, така замахаха с криле край мен, че трябваше да се върна. Жена ми ме помоли да го освободя, но аз си бях наумил да го донеса в Скансен. Турих на прозореца една детска кукла, скрих джуджето в сандъчето и излязох. Птиците помислиха, че то е на прозореца, защото не се спуснаха да ме преследват.

— То нищо ли не говори? — попита Клемент.

— Как не, отначало се опитваше да вика нещо на птиците, но аз му запуших устата с едно парцалче.

— Боже мой, Осбьорн, как можеш да направиш такова нещо! Не разбираш ли, че то е свръхестествено същество?

— Не знам какво е — отвърна Осбьорн спокойно. — Другите да си блъскат главата. На мен ми стига само да ми платят добре за него. Клемент, ти колко мислиш, че ще ми даде управителят, а?

Известно време Клемент мълча. Той много се тревожеше за джуджето. Струваше му се, че майка му е до него и му казва винаги да бъде добър към джуджетата.

— Не знам колко ще ти даде управителят, Осбьон — каза той най-после, — но ако го дадеш на мен, аз ще ти платя двадесет крони.

Като чу тази висока цена, Осбьорн изгледа учудено цигуларя. Клемент сигурно си мислеше, че джуджето притежава някаква тайнствена сила и може да му бъде полезно. Не му се вярваше управителят да плати толкова пари и той прие предложението на Клемент.

Цигуларят мушна джуджето в широкия си джоб, върна се в Скансен и влезе в една овчарска хижа, в която нямаше нито пазач, нито посетители. Затвори вратата, извади джуджето, което беше още с вързани ръце и крака и със запушена уста, и го сложи внимателно на една скамейка.

— Слушай сега какво ще ти кажа! — започна Клемент. — Аз знам, че вие джуджетата не обичате да се мяркате пред хората и си гледате вашите работи. Затова реших да те освободя, но при едно условие: да останеш тук, в парка, докато ти позволя да си тръгнеш. Ако си съгласен, кимни три пъти с глава!

Клемент го гледаше в очакване, но то стоеше неподвижно.

— Няма да ти е зле — продължи Клемент. — Ще ти давам храна всеки ден, а тук ще си намериш толкова занимания, че времето няма да ти се види дълго. Но не бива да отиваш другаде, докато не ти разреша. Ще си уговорим някакъв условен знак. Например, докато ти давам яденето в бяла купичка, ще стоиш тук. Когато ти го сложа в синя, можеш да си отидеш.

Клемент отново млъкна, като очакваше, че джуджето ще кимне, но то не се помръдна.

— Така, значи — каза Клемент. — Тогава не ми остава нищо друго, освен да те занеса на управителя. Той ще те сложи в стъклен шкаф и всички хора от големия град Стокхолм ще идват да те гледат.

Това като че ли уплаши джуджето, защото то закима с глава.

— Добре — каза Клемент, извади ножчето си и срязва канапа, с който бяха вързани ръцете на джуджето. После бързо тръгна към вратата.

Първата работа на момчето беше да извади парцалчето от устата си и да си развърже краката. Когато се обърна към Клемент Ларсон, за да му благодари, той беше си отишъл.

Едва беше излязъл и Клемент срещна един приятен стар човек. Той отиваше към една височина, от която се откриваше чудесна гледка. Клемент не си спомняше да го е срещал друг път, но той сигурно го беше виждал някога, защото се сиря и каза:

— Добър ден, Клемент. Как си? Здрав ли си? Напоследък ми се виждаш отслабнал.

Старият човек беше толкова любезен, че Клемент неволно почна да му разказва за своя копнеж по родното място.

— Какво? — възкликна старият човек. — Искаш да напуснеш Стокхолм? Това е невероятно.

Приветливият стар човек изглеждаше почти обиден. Но после си спомни, че разговаря с прост старец от Хелзингланд и отново продължи любезно:

— Ти сигурно не си чувал как е изникнал град Стокхолм. Иначе щеше да разбереш, че не трябва да тъгуваш за дома. Ела да седнем на онази скамейка и аз ще ти разкажа нещо за Стокхолм.

Когато седнаха на скамейката, старият човек най-напред хвърли поглед към Стокхолм, който се простираше пред него с всичката си красота, и дълбоко пое въздух, като че ли искаше да привлече в себе си цялата тази прелест. После се обърна към цигуларя.

— Слушай, Клемент! — каза той и почна да чертае една малка географска карта на пясъка пред себе си. — Това е Упланд. От нея се спуска на юг един провлак, нарязан от много заливи. А това тук е Съормланд, с друг провлак, също така нарязан, който отива право на север. Тук, от запад, идва едно езеро, осеяно с острови: това е Мелар. А на изток също има вода, която едва се промъква между островчетата: това е Балтийско море. А тук, Клемент, където Упланд се среща със Съормланд и Мелар се среща с Балтийско море, минава къс проток, разделен на много ръкави от четири малки острова. Един от тези ръкави сега се нарича Норстрьом, а някога се е казвал Стоксунд.

Тези островчета едно, време са тънели в зеленина, били са гористи, каквито са и сега доста от островчетата на Мелар. Те дълго време са били ненаселени. Местоположението им е добро, защото лежат между сушата и морето, но това никой не забелязвал. Минавали година след година. Хората се заселвали по островите в морето и в Мелар, но островчетата в Стръомен си оставали пусти. Сегиз-тогиз само някой лодкар спирал край някое от тях и опъвал палатката си да пренощува. Ала никой не оставал за дълго.

Веднъж един рибар, който живеел на остров Лидингьо в Балтийско море, отишъл с лодката си в Мелар и там риболовът така му потръгнал, че закъснял да се прибере навреме. Когато стигнал до четирите островчета, мръкнало съвсем и той решил да спре на едно от тях и да почака, докато изгрее луната.

Това било към края на лятото и времето било топло и хубаво, макар че нощите почвали вече да стават тъмни. Рибарят измъкнал лодката на брега, легнал до нея, подпрял глава на един камък и заспал. Когато се събудил, луната отдавна била изгряла и така силно светела, че се виждало като денем.

Рибарят скочил и тъкмо се готвел да спусне лодката във водата, видял в пролива безброй черни точки. Това било голямо стадо тюлени, които плували право към острова. Като помислил, че те ще излязат на брега, той се навел да вземе копието си, което винаги носел със себе си в лодката. Но когато се изправил, тюлените били изчезнали. Вместо тях пред него стояли прекрасни млади момичета с дълги зелени копринени рокли и бисерни корони. Рибарят разбрал, че това са русалки, които живеели по пустите островчета навътре в морето и сега били навлекли тюленови кожи, за да могат да доплуват до сушата и да си потанцуват под лунната светлина на зелените островчета.

Той оставил предпазливо копието и когато момичетата отишли навътре в острова, за да танцуват, той се промъкнал след тях да ги погледа. Чувал бил, че русалките били много красиви и че всеки, който ги видел, бил омагьосван от тях.

След като погледал известно време танците им под дърветата, той се върнал на брега, взел една от тюленовите кожи и я скрил под близкия камък. После легнал при лодката си и се престорил на заспал.

След малко русалките дошли на брега да си облекат тюленовите кожи. Отначало те си бърбурели весело и се смеели, но скоро започнали

да плачат, защото една от тях не можела да си намери тюленовата кожа. Тичали насам-натам по брега, търсели я, но не могли да я намерят. Изведнъж забелязали, че небето на изток почва да бледнее и денят приближава. Тогава всички отплували освен онази, която била изгубила тюленовата си кожа. Тя седяла на брега и горко плачела.

На рибаря му домъчняло за нея, но останал да лежи, докато съвсем се развиделило. Тогава станал спуснал лодката в морето и когато вдигнал веслата, престорил се, че случайно я забелязва.

„Коя си ти? — извикал ѝ той. — Да не си жертва на корабкрушение?“

Тя се спуснала към него и го попитала не е ли виждал тюленовата ѝ кожа, но той се престорил, че не разбира въпроса ѝ. Тогава тя пак почнала да плаче, а той ѝ предложил да тръгне с него.

„Ела у дома — казал ѝ рибарят. — Майка ми ще се грижи за теб. Не можеш да останеш на този остров. Тук няма да намериш нито покрив, нито храна.“

Говорел ѝ тъй убедително, че тя се съгласила.

И рибарят, и майка му били безкрайно добри към клетата русалка. Тя се чувствувала много добре у тях. От ден на ден ставала по-весела, помагала на майката в домашната работа и приличала вече на другите момичета из островчетата, само че била много по-хубава от тях. Един ден рибарят я попитал иска ли да му стане жена и тя веднага се съгласила.

Приготвили се за сватбата. Русалката облякла дългата си зелена рокля и сложила бисерната корона, които носела, когато рибарят я видял за пръв път. По онова време по островчетата нямало черква и те трябвало да седнат в лодките, да отплуват по Мелар и да се венчаят в първата черква.

Рибарят, който карал годеницата и майка си в своята лодка, гребал толкова добре, че изпреварил всички останали. Когато подминали островчето в Стръомен, на което намерил годеницата си, той не можал да сдържи усмивката си.

„Защо се усмихваш?“ — попитала го тя.

„Спомних си за онази нощ, когато скрих тюленовата ти кожа“ — отвърнал рибарят. Той бил съвсем сигурен в нея и не смятал, че трябва да мълчи повече.

„Какво говориш? — попитала годеницата. — Аз не съм имала никаква тюленова кожа!“

Види се, тя била забравила всичко.

„Не помниш ли как танцуваше с русалките?“ — попитал той.

„Просто не разбирам какво говориш! — отвърнала годеницата. — Всичко това ти се е присънило.“

„Ако ти покажа тюленовата кожа, ще ми повярваш ли?“ — попитал рибарят и насочил лодката към островчето.

Когато слезли на брега, той веднага намерил камъка, под който я бил скрил.

Щом видяла тюленовата кожа, годеницата я грабнала и метнала на главата си. Кожата я обгърнала като жива и девойката веднага се хвърлила в Стръомен.

Годеникът скочил във водата след нея, но не можал да я стигне. В отчаянието си той грабнал копието и го хвърлил подире ѝ. Улучил по-добре, отколкото искал; клетата русалка извикала жално и изчезнала в дълбините.

Рибарят стоял на брега и я чакал да се покаже отново. И изведнъж забелязал, че водата около него почнала да излъчва някакво меко сияние. Такава красота той никога не бил виждал. Водата блестяла и преливала в нежнорозово и бяло, така както преливат цветовете от вътрешната страна на раковина.

Когато блестящите вълни се разбивали в брега, на рибаря му се сторило, че и брегът се променя. Той също почнал да блести и всичко по него взело да цъфти и ухае. Никога преди рибарят не го бил виждал толкова красив.

Той скоро си обяснил тази чудна промяна. Всеки, който видел русалка, я намирал по-хубава от всички други жени. Сега, когато кръвта на русалката се смесила с водата и окъпала бреговете, нейната красота преминала на земята и всеки, който я види, я обиква и престава да копнее за друго.

Тук приветливият старец прекъсна разказа си и се обърна към Клемент. Но той само кимна с глава, без да каже нито дума, в очакване старият човек пак да почне да разказва.

— От този момент, Клемент — продължи старецът и в очите му блесна весело пламъче, — хората почнали да се заселват на островчетата. Отначало идвали само рибари и селяни, после ги

последвали и други, докато един хубав ден в Стрьомен пристигнали с корабите си кралят и новият управител. Те забелязали, че всеки кораб, който влиза в езерото Мелар, трябва да мине покрай тези островчета. Управителят казал, че тук трябва да бъде вратата на пролива, която да може да се отваря и затваря по желание: по този начин ще се пускат търговските кораби и ще се спират пиратските.

И това станало — каза старият човек, като се изправи и отново за почна да чертае с бастунчето си по пясъка. — Тук, на най-големия остров, управителят издигнал замък с висока кула, наречен Чернан. Жителите дигнали стени около целия остров. На северната и на южната стена направили врати със здрави кули над тях. Прокарали мостове между другите островчета, като издигнали и на тях високи кули. А във водата забили дебели колове с напречни греди, които можели да се отместват и по този начин никакъв кораб не можел да мине без разрешение.

Както виждаш, Клемент, четирите островчета, на които дълго време никой не обръщал внимание, скоро станали здрава крепост. Но това не било всичко. Бреговете и проливът почнали да привличат все повече хора и скоро те се впуснали от всички страни да се заселват на островчетата. Построили си и черква, която по-късно била наречена Голямата черква. Тя била ей тук, до крепостта, а тук, между стените, били малките къщурки на заселниците. Те не били много, но за онова време достатъчно, за да бъдат смятани за град. Той бил наречен Стокхолм и така се нарича и до днес.

И ето един ден, Клемент, управителят, който сложил начало на, всичко това, заспал вечния си сън. Но Стокхолм не останал без строители. Надошли монаси, които се наричали сивите братя. Стокхолм ги привлякъл и те поискали разрешение да си построят манастир. Кралят им дал едно от по-малките островчета, ей това, което гледа към Мелар. Те го застроили и оттогава то носи името Громункехолмен — Островчето-на сивите монаси. После дошли други, които се наричали черните братя. И те поискали да строят. Техният манастир бил издигнат на Стадсхолмен, близо до южната врата. На този, най-големия от островите на север от града, се настанили братята на светия дух, които издигнали болница, а на другия — предприемчиви хора направили мелница. Край островчетата монасите ловели риба. Както знаеш, сега тук има само един остров, защото

каналът между двата острова е затрупан. Той и до днес се нарича Островът на светия дух.

Малките гористи островчета, Клемент, били изцяло застроени, но хора непрекъснато прииждали, защото, както вече знаеш, те привличали заселници. Дошли и монахини от ордена „Света Клара“ и също поискали да строят. Но нямало вече къде и те се настанили на северния бряг, който се наричал Нормалм. Не били много доволни, защото над Нормалм се издига висок хълм, на който се намирала градската бесилка, и никой не обичал тази част на града. Въпреки това сестрите построили и черква, и манастир. След тях дошли и други. Горе, на самия хълм, направили болница и черквата „Свети Йоран“, а в подножието на хълма била издигната черквата „Свети Якоб“.

Започнали да строят и в Съодермалм, южното крайбрежие, което се издига стръмно нагоре. Там направили черквата „Света Мария“.

Но не мисли, Клемент, че в Стокхолм идвали само монаси. Идвали и много други хора. Надошли голям брой търговци и занаятчии от Германия. Те били по-опитни от шведските и затова ги приели добре. Заселили се в стария, обкръжен със стени град, съборили малките къщурки и издигнали високи, хубави, каменни къщи. Но мястото било недостатъчно и къщите трябвало да се строят гъсто една до друга, с фронтони към тесните улички.

Да, Клемент, както виждаш, Стокхолм привличал хората.

В този момент се зададе един човек, който бързо идваше към тях. Приветливият старец му махна с ръка и той се спря близо до тях. После старецът отново седна до цигуларя.

— Сега ще ми направиш една услуга, Клемент — каза той. — Аз едва ли ще имам вече случай да говоря с теб, но ще ти изпратя една книга за Стокхолм и ти ще я прочетеш от край до край. Аз само ти описах основаването на Стокхолм. От книгата ти ще разбереш как е живял и как се е променял градът. Ще видиш как малкото, тясно, обградено със стени градче на островите се е превърнало в това голямо море от къщи, което се простира под нас. Ще видиш как на мястото на мрачната кула Чернан е бил издигнат красивият бял дворец и как черквата на сивите монаси се е превърнала в гробница на шведските крале. Ще прочетеш как са се застроявали остров след остров и как зеленчуковите градини на север и на юг са се превърнали в красиви паркове и квартали. Как са били прокопавани хълмовете и затрупвани

каналите. Как строго пазените кралски градини са станали любимо място за разходки на народа. И ти ще се почувствуващ тук у дома си, Клемент! Този град не е само на стокхолмци. Той е и твой, и на цяла Швеция.

И като четеш за Стокхолм, Клемент, ти ще разбереш, че той има притегателна сила! Отначало дошъл кралят, после благородниците започнали да издигат дворец след дворец. След това почнали да идват хора отвсякъде и както виждаш, сега Стокхолм не е град сам за себе си или за своята област. Той е град на цялото кралство. Ти знаеш, че във всяка енория има съвети, но в Стокхолм има народно събрание за цялата страна. Знаеш, че навсякъде има съдии, но в Стокхолм има съд, който стои над всички други. В цялата страна има войски и казарми, но в Стокхолм се намират онези, които командуват цялата войска. Навсякъде има железници, но те се управляват от Стокхолм. Тук се намират ръководителите на свещениците, на учителите, на лекарите, на съдиите. Тук е средището на страната, Клемент. Оттук идват парите, които носиш в джоба си, и марките, които залепваш на писмата. Оттук всички шведи получават по нещо. Тук никой не бива да се чувства чужденец и да копнее за дома си. Тук е домът на всички шведи.

А като прочетеш всичко, спомни си и за последната придобивка на Стокхолм — за тези стари къщи в Скансен! Тук могат да се видят стари носии, стари съдове, старинни танци; да се чуят свирачи и разказвачи на приказки. Стокхолм е привлякъл в Скансен всичко старинно и хубаво, за да му отдаде почит и да го издигне на онова място, което заслужава.

И най-последно, Клемент, когато четеш за Стокхолм, не забравяй да сядаш на това място! Оттук ти ще видиш как блестят игривите, радостни вълни и как бреговете сияят в своята красота. Тогава и ти сам ще почувствуващ магията им, Клемент.

Приветливият старец беше повишил глас и той звучеше мощно и заповеднически. Очите му блестяха. После той стана, махна с ръка на Клемент и си тръгна. А Клемент се изправи и ниско се поклони.

На другия ден кралски лакей донесе на Клемент голяма червена книга и писмо. В писмото се казваше, че книгата е от краля.

Няколко дни след това старчето Клемент Ларсон ходи като замаяно. От него не можеше да се изтръгне нито една смислена дума.

След една седмица той отиде при управителя и заяви, че напуска. Принуден бил да си отиде в къщи.

— Защо ще си вървиш? Не свикна ли тук? — попита управителят.

— Свикнах — отвърна Клемент, — не е затова, но все пак трябва да си отида у дома.

Клемент дълго се колеба, защото кралят му беше казал, че трябва да се запознае със Стокхолм и да го обикне. Но той не можеше да се стърпи, трябваше да си отиде, за да разправи какво му е казал кралят. Ще застане пред черквата в своето село и ще разказва на всички колко любезен е бил кралят с него, когато са седели един до друг на скамейката! И как му е изпратил книга, и си е губил времето да му говори часове наред, за да му смекчи мъката по дома! Хубаво беше да разказва тези неща в Скансен на лапландци и даларнци, но още по-хубаво щеше да бъде да ги разказва в родното си място.

Дори и да го настаняха в приют, нямаше да му е толкова тежко. Сега той беше друг човек и всички щяха да го почитат.

С този нов копнеж Клемент не можеше да се бори. Той трябваше да отиде при управителя и да заяви, че напуска.

XXXVIII
ОРЕЛЪТ ГОРГО

В СКАЛИСТАТА ДОЛИНА

Далеч в Лапландските планини, на една издатина над стръмна пропаст, имаше орлово гнездо. То беше направено от навити едно върху друго борови клончета. Дълги години гнездото беше доизграждано и заздравяване и сега стоеше на скалата, повече от два метра широко и високо почти колкото лапландска хижа.

Под скалата с гнездото имаше широка долина, в която лете живееха ято диви гъски. Долината беше прекрасно убежище за тях. Планините я прикриваха така, че дори и лапландците не подозираха за съществуването ѝ. Сред нея имаше малко кръгло езерце с хубава храна за гъсетата, а обраслите с раkitак и криви брезички брегове бяха пълни с прекрасни места за мътене.

От незапомнени времена горе на скалата живееха орли, а долу в долината — диви гъски. Всяка година орлите отвличаха по няколко гъски, но не толкова много, че гъските да не смеят да живеят в долината. От своя страна и дивите гъски имаха известна полза от орлите. Те наистина бяха грабители, но ги пазеха от други хищници.

Няколко години преди Нилс Холгерсон да тръгне с дивите гъски, старата водачка Ака от Кебнекайзе стоеше една сутрин в долината и гледаше към орловото гнездо. Орлите обикновено излизаха на лов един час след изгрев слънце и лете, когато живееше в долината, Ака всяка сутрин ги чакаше, за да види дали ще се спуснат надолу, или ще потърсят други места за лов.

Не мина много време и двете грамадни птици напуснаха гнездото. Те се издигнаха във въздуха, красиви и страшни, и се насочиха към равнината. Ака въздъхна облекчено.

Старата водачка беше престанала да снася яйца и да отглежда малки и през лятото обикновено обикаляше гнездата на другите и ги учеше как да мътят и как да се грижат за гъсетата. Освен това тя ги пазеше не само от орлите, а и от лисиците, от кукумявките и от всички други врагове на дивите гъски и на малките им.

Към обяд Ака отново почваше да се оглежда за орлите. По летенето им тя познаваше имали ли са добър лов и в такъв случай се

чувствуваше спокойна за ятото си. Но този ден тя не видя кога се бяха върнали. „Сигурно съм остаряла и оглупяла — мислеше си тя, докато чакаше. — Те отдавна трябва да са се прибрали.“

И следобед тя гледа нагоре, в очакване да ги види на скалата, дето си почиваха. Потърси ги и надвечер, когато идваха да се къпят в планинското езеро, но пак не ги видя и отново почна да се оплаква от старостта си. Така беше свикнала да ги вижда над главата си, че не можеше да си представи да не са се върнали.

Сутринта Ака отново беше на пост, но пак не ги видя. Ала в утринната тишина чу крясък, който идваше откъм орловото гнездо и беше едновременно жален и ядовит. „Дали пък наистина не се е случило нещо с орлите?“ — помисли си тя и бързо се издигна нагоре, за да погледне в гнездото.

Тя не видя нито орела, нито орлицата. В гнездото имаше само едно полуголо орле, което крещеше за храна.

Ака се спусна бавно и колебливо към орловото гнездо. Страшно място беше това. Личеше, че тук живеят грабливи птици. В гнездото и около него се виждаха бели кости, кървави пера и парчета кожа, заешки глави, птичи човки и крака. И орлето беше противно за гледане. То имаше голяма зинала човка, тялото му беше тромаво и покрито с мъх, а по недоразвитите му криле само тук-там стърчеха пера.

Най-после Ака преодоля отвращението си и кацна на края на гнездото, като се оглеждаше неспокойно, защото очакваше орлите да се върнат всеки момент.

— Добре, че някой все пак дойде — изкрещя орлето. — Веднага ми донеси да ям!

— Полека, полека, не бързай толкова! — отговори Ака. — Каж ми първо къде са баща ти и майка ти!

— Откъде да знам! Вчера сутринта тръгнаха нанякъде, като ми оставиха само една мишка. Ти и сама разбираш, че мишката отдавна е изядена. Как не я е срам майка ми да ме оставя да умирам от глад!

Сега Ака си помисли, че орлите може наистина да са застреляни. Ако оставеше орлето да умре от глад, може би щеше да се отърве завинаги от тези грабители. Но тя не можеше да захвърли така едно безпомощно малко същество.

— Какво зяпаш? — кресна орлето. — Не чу ли, че искам да ям? Ака разпери криле и се спусна към езерото в дъното на долината.

След малко се върна в орловото гнездо с пъстърва в човката си. Когато тя остави рибата в гнездото, орлето се разяри.

— Да не мислиш, че мога да ям такава нещо! — изкрещя то, бутна рибата настрана и се опита да клъвне Ака. — Веднага ми донеси някоя яребица или плъх, чуваш ли!

Ака протегна глава и силно го ущипа по гърба.

— Слушай — каза тя, — щом аз те храня, ще ядеш това, което ти нося! Баща ти и майка ти са мъртви и не могат да ти помогнат. А ако искаш да умреш от глад, докато чакаш да ти донеса яребици и плъхове, аз няма да ти преча.

После тя си отиде и се върна след доста дълго време. Орлето беше изяло рибата и когато тя сложи пред него друга, то веднага глътна и нея, макар и с явно отвращение.

Работата на Ака не беше лесна. Орлите не се върнаха вече и тя трябваше да носи храна на орлето. Хранеше го с риба и жаби и те му понасяха, защото порасна и заякна. То скоро забрави родителите си и беше убедено, че Ака е истинската му майка. Тя също го обичаше като свое собствено дете. Мъчеше се да го възпита добре и да го отучи от жестокостта и високомерието му.

След няколко седмици Ака забеляза, че скоро ще си сменя перата и няма да може да лети. Цял месец тя нямаше да може да храни орлето и то щеше да умре от глад.

— Слушай, Горго — каза му Ака един ден, — аз вече няма да мога да ти нося риба. Ще имаш ли смелост да се спуснеш в долината, за да продължа да те храня? Трябва да избереш едно от двете: или да останеш тук, осъден на гладна смърт, или да се хвърлиш долу, което също може да ти струва живота.

Скоро крилете на орлето толкова пораснаха, че можеха лесно да го носят, но то се научи да лети едва наесен заедно с гъсетата. Сега за него настъпи чудно време, защото то надпреварваше всички в хвърченето. Другарите му оставаха във въздуха само колкото е необходимо, но то летеше по цели дни. Все още не можеше да разбере, че е от друг род, но много неща го учудваха и то непрекъснато задаваше въпроси на Ака.

— Защо яребиците и мишките бягат и се крият, като видят сянката ми на планината? — питаше то. — От другите гъсета не се боят така.

— Докато лежеше горе на скалата, крилете ти много пораснаха — отвърщаше Ака. — Затова малките животни се плашат. Но ти не се отчайвай! От теб ще стане чудесна птица.

Като се научи да лети, то свикна и да си лови само риби и жаби, но скоро и над това се замисли.

— Защо аз се храня с риби и жаби, а другите гъсета само пасат? — попита то.

Без да се колебае нито миг, орлето застана на края на гнездото, измери с поглед разстоянието, разпери малките си криле и се хвърли надолу. Преобърна се няколко пъти във въздуха, но все пак успя да си послужи с крилете и кацна на земята невредимо.

Долу Горго прекара цялото лято с малките гъсета и се сприятели с тях. Тъй като и той се смяташе гъсе, мъчеше се да живее като тях и когато те плуваха в езерото, той също се опитваше да плува. Няколко пъти едва не се удави. Срам го беше, че не може да се научи да плува и отиде при Ака да се оплаче.

— Защо не мога и аз да плувам като другите? — попита той.

— Докато лежеше горе на скалата, краката ти много пораснаха и ноктите ти се изкривиха — отговори му Ака. — Но няма защо да се отчайваш! От теб ще стане чудесна птица.

— Защото не можех да те храня с друго горе на скалата — отвърщаше Ака, — Но ти не се отчайвай! От теб все пак ще стане чудесна птица.

Когато наесен дивите гъски отлетяха на юг, с ятото тръгна и Горго, Той продължаваше да се смята негов член. Но във въздуха хвърчаха много птици и като виждаха орел в ятото на Ака, сред тях настъпваше смут. Ятото на дивите гъски непрекъснато беше обкръжено от тълпи любопитни, които високо изказваха недоумението си. Ака ги молеше да мълчат, но не беше възможно да обуздае толкова много зли езици.

— Защо ме наричат орел? — питаше непрекъснато Горго, като се ядосваше все повече и повече. — Не виждат ли, че съм дива гъска? Аз не съм хищник, който яде подобните си. Как смеят да ме наричат с такова грозно име?

Веднъж прелетяха над един чифлик. Кокошките се разхождаха по бунището и кълвяха.

— Орел! Орел! — развикаха се те и се пръснаха да се скрият.

Горго, който беше чувал, че орлите се смятат за големи разбойници, не можа да сдържи яда си. Сви криле, спусна се като стрела към земята и заби нокти в една кокошка.

— Сега ще ти покажа какъв орел съм аз! — викаше той сърдито, като я кълвеше с клюна си.

В този миг Ака го извика и той послушно се издигна във въздуха. Ака дойде до него, за да го укроти.

— Какво правиш? — кореше го тя и го удряше с човката си. — Да не би да искаш да разкъсаш нещастната кокошка? Как не те е срам!

Орелът изслуша покорно упреците ѝ. От големите ята птици, които ги обкръжаваха, се посипа буря от подигравки и обиди. Като ги чу, орелът изгледа злобно Ака, сякаш се готвеше да се нахвърли върху нея. Но той се въздържа, размаха криле и се издигна високо във въздуха, където никакъв вик не можеше да го достигне. Там започна да кръжи, докато изчезна от очите им.

След три дена той се върна в ятото.

— Сега зная кой съм — каза той на Ака. — Щом съм орел, трябва да живея така, както подобава на орел. Но нищо не ни пречи да си останем приятели. Аз никога няма да нападам нито теб, нито която и да е гъска от ятото ти.

Но Ака много държеше да направи от орела кротка и безопасна птица и не ѝ се щеше да го остави да живее, както той си иска.

— Да не мислиш, че мога да бъда приятелка с хищник? — викна тя. — Живей, както съм те учила, тогава пак ще можеш да се присъединиш към ятото!

И двамата бяха горди и непреклонни и никой не искаше да отстъпи. Тогава Ака му забрани да се мярка пред очите ѝ и така му се разсърди, че никой не смееше да спомене името му пред нея.

Оттогава Горго тръгна да скита из страната, самотен и ненавиждан като всички големи разбойници. Често биваше мрачен и сигурно си спомняше с копнеж за онова време, когато смяташе, че е дива гъска и-играеше с веселите гъсета. Между животните се славеше с храбростта си. Казваха, че не се бои от някого друго освен от

втората си майка Ака. Говореше се също така, че никога не е нападал дива гъска.

В ПЛЕН

Горго беше вече тригодишен и още не се бе замислял да си създаде семейство, когато един ловен го хвана и го продаде в Скавсен. Там имаше още два орела. Държаха ги в клетка от железни пръти и стоманен тел. Клетката беше на открито и толкова голяма, че в нея бяха сложили няколко дървета и куп камъни, за да се чувствуват орлите като у дома си. Но въпреки това те не бяха доволни. По цял ден седяха на едно и също място. Хубавите им тъмни пера бяха изгубили блясъка си и се бяха разрешили, а очите им се вираха с безнадежден копнеж в небесните висини.

Първата седмица, която прекара в плен, Горго беше все още жив и подвижен, но после и у него почна да се промъква някакво тежко равнодушие. Застояваше се на едно място като другите орли, гледаше право пред себе си, без на вижда нещо, и така загуби представа за дните.

Една сутрин, когато дремеше както обикновено. Горго чу, че някой го повика. Толкова беше безразличен към всичко, че дори не погледна надолу.

— Кой ме вика? — попити той.

— Не ме ли познаваш, Горго? Аз съм Палечко, който пътуваше с дивите гъски.

— И Ака ли е пленена? — попита Горго, като че ли се събуждаше от дълбок сън.

— Не, Ака, белия гъсох и цялото ято са добре и сега трябва да са в Лапландия — отговори момчето. — Само аз съм пленник тук.

Докато момчето говореше, Горго се обърка и се загледа пред себе си както по-рано.

— Кралски орел! — извика момчето Аз не съм забравил, че ти веднъж ме върна при дивите гъски и че пощади, живота на белия гъсок. Каж ми, не мога ли да ти помогна някак?

Горго едва-едва повдигна глава.

— Не ме смущавай, Палечко! — каза той. — Аз сънувам, че отново се нося свободно във въздуха. Остави ме да спя!

— Размърдай се и погледни какво става около теб! — подкани го момчето. — Инак и ти ще станеш такъв жалък като другите орли.

— Аз мечтая да стана като тях. Те са потънали в сънищата си и нищо вече не може да ги смуги — отвърна орелът.

Когато нощта настъпи и орлите заспаха, горе, в стоманената мрежа, която покриваше клетката им, се чу леко стържене. Старите, затънели орли продължиха да спят, но Горго се събуди.

— Кой е? Кой се движи по покрива? — попита той.

— Аз съм, Горго, Палечко — отвърна момчето. — Изпилвам стоманената мрежа, за да можеш да избягаш.

Орелът вдигна глава и видя в светлата нощ как момчето седеше и пилеше мрежата над клетката. За миг той се обнадежди, но безразличието скоро взе връх.

— Аз съм голяма птица, Палечко — каза той. — Как ще успееш да изпилиш толкова тел, че да мога да изляза! По-добре зарежи тази работа и ме остави на мира.

— Спи сега и не се бъркай в моите работи! — отвърна момчето, — Няма да свърша тази нощ, а може би и следната, но все пак ще се опитам да те освободя, преди да си пропаднал съвсем.

Горго заспа, а като се събуди на сутринта, веднага забеляза, че доста голяма част от мрежата е изпилена. Тоя ден той не беше тъй сънлив, както преди. Пляскаше с криле и подскачаше по клоните на дърветата, за да раздвижи вкочанените си стави.

Рано една сутрин, когато на небето пламваха първите зари, Палечко събуди орела.

— Опитай сега, Горго! — рече му той.

Орелът погледна нагоре. Момчето действително беше изпилило голяма дупка в мрежата. Горго размаха криле и се вдигна нагоре. Няколко пъти се блъсна и падна в клетката, но най-сетне благополучно се измъкна на свобода.

Той бързо се издигна към небето, а Палечко го гледаше тъжно и мечтаеше някой да освободи и него.

Сега момчето живееше в Скансен. Беше се запознало с всички животни, които бяха затворени там, и с много от тях се бе сприятелило. В Скансен имаше толкова забавни и интересни неща, че времето минаваше бързо. Но то все си мислеше за гъсока Мортен и за другите

птици от ятото. „Ако не ме обвързваше даденото обещание — мислеше си то, — щях да намеря някоя птица да ме отнесе при тях.“

Изглеждаше странно, че Клемент Ларсон не бе освободил момчето, но не трябва да забравяме колко замаян беше той, когато напусна Скансен. Сутринта, преди да замине, той поиска да сложи храната на джуджето в синята купичка, но за нещастие не можа да я намери. По-пречиха му и всичките ланландци, дапарнци, работници и градинари от Скансен, които бяха дошли да то изпратят. На тръгване той помоли един стар лапландец да му помогне.

— Виж какво — каза му Клемент, — тук живее едно джудже и аз всяка сутрин му оставям храна. Направи ми една услуга. Ето ти тези пари, купи утре една синя купичка и я сложи с малко каша к мляко под стълбата на къщата от Болнес!

Лапландецът го изгледа учудено, но време за обяснения нямаше, защото Клемент трябваше да тръгва за гарата.

Лапландецът отиде в града да търси купичка, но като не намери синя купи бяла. В нея той добросъвестно оставяше храна всяка сутрин.

По този начин момчето още не бе освободено от даденото обещание. То знаеше, че Клемент го няма, но само не можеше да си отиде.

Тази нощ момчето мечтаеше за свобода повече от всякога. Настъпило бе вече истинското пято. Докато пътуваше с гъските, то неведнъж бе понасяло студ и влага и затова, когато пристигна в Скансен, дори се зарадва Страх го беше, че ще замръзне в Лапландия. Но сега времето се бе стоплило, земята се бе разделенила, брезите и тополите бяха облекли, копринените си листа, черешите и другите овощни дървета цъфтяха. Къпините бяха завързали плод, дъбовете предпазливо разпускаха листчетата си, а в зеленчуковите лехи на Скансен се зеленееха грахът, бобът и зелето. „Сега сигурно е топло и хубаво и в Лапландия — мислеше си момчето. — Как ми се иска да седна на гърба на Мортен през някоя такава свежа утрин! Колко хубаво ще е да се поразходя в тихия топъл въздух и да погледам земята, украсена със зелена трева и пъстри цветя“

Това си мислеше то, когато орелът изведнъж се спусна отгоре и капна до него на покрива на клетката.

— Искан да проверя дали крилете ми са още добри — каза Горго. — Ти сигурно си си помислил, че съм те изоставил! Сядай сега на

гърба ми да те заведе при другарите ти!

— Не, това е невъзможно отвърна момчето. — Дал съм дума да стоя тук, докато ме освободят.

— Не дрънкай глупости! каза Горго. — Първо, тебе са те докарали тук против волята ти, а после са те заставили да обещаеш, че ще останеш! Не разбираш ли, че такова обещание няма защо да се изпълнява?

— Все пак съм принуден да го изпълня — отговори момчето. — Благодаря ти за доброто желание, но ти не можеш да ми помогнеш.

— Не мога ли? — попита Горго. — Ей сега ще видиш!

И той грабна Нилс Холгерсон в ноктите си, издигна се с него високо в небето и изчезна към север.

XXXIX
НАД ЙЕСТРИКЛАНД

СКЪПИЯТ ПОЯС СРЯДА, 15 ЮНИ

Орелът не спря, докато не отлетя далеч на север от Стокхолм. Тогава кацна край една гора и пусна момчето.

Щом се усети на свобода, момчето хукна с всички сили към града. Орелът направи дълъг скок, настигна момчето и го хвана.

— Какво значи това? Нима искаш да се върнеш обратно в затвора? — попита той.

— Не е твоя работа! Ще отида там, където си искам! — отговори момчето, като се опитваше да се освободи.

Тогава орелът го хвана здраво, издигна се и отново полетя на север.

Той прелетя цялата Упланд и спря чак при големия водопад в Елвкарлебю. Кацна на един камък сред пенливите води на реката и пусна пленника си.

Момчето веднага разбра, че оттук няма как да избяга. Над тях бучеше потъналият в бяла пяна водопад, а наоколо кипеше бързеят. Много му беше неприятно, че не бе удържало думата си. То обърна гръб на орела и потъна в мълчание.

А орелът, като настани момчето на такова място, от което то не можеше да избяга, почна да му разказва как е бил отгледан от Ака от Кебнекайзе и как после се скарал с нея.

— Сега може бити е ясно, Палечко — завърши той, — защо искам да те върна при дивите гъски. Чувах, че Ака те обичала и исках да те помоля да ни помириш.

Щом разбра, че орелът не го е отнесъл само от упорство, момчето веднага се успокои.

— С удоволствие бих ти помогнал — каза то. — но съм обвързан от обещанието си.

И момчето разказа на орела как е попаднало в плен и как Клемент Ларсон е напуснал Скансен, без да го освободи. Но орелът не искаше да промени плановете си.

— Слушай, Палечко! — каза той. — Крилете ми могат да те отнесат навсякъде, където искаш да отидеш, а очите ми могат да открият всичко, което искаш да намериш. Кажи ми как изглежда човекът, на когото си дал обещание, и аз ще го намеря и ще те отведа при него! Тогава ти ще го помолиш да те освободи от обещанието ти.

Момчето одобри това предложение.

— Веднага се вижда, Горго, че те е възпитавала такава умна птица като Ака! — каза то.

След това описа подробно Клемент Ларсон и добави, че, доколкото си спомня, цигулярът бил от Хелзингланд.

— Ще претърсим цялата Хелзингланд, от Лингбу до Меланшьо и от Стурберг до Хорнсланд — обеща орелът. — Още утре, преди да се е мръкнало, ти ще говориш с този човек.

— Сега вече обещаващ повече, отколкото можеш да изпълниш — каза момчето.

— Какъв орел съм аз, ако не мога да свърша това — отвърна Горго.

Когато Горго отлетя от Елвкарлебю с Палечко на гърба, двамата бяха вече добри приятели. Сега момчето отново можеше да разглежда страната, над която летяха, защото в ноктите на орела не бе видяло нищо. А ако знаеше, че сутринта бяха прелетели над височините на Упсала, над големите заводи Остербю, над мината Данемюра и стария дворец Орбихюс, без да ги види, то сигурно щеше да съжалява много.

Сега орелът бързо го носеше над Йестрикланд. В южната част на областта нямаше нищо забележително. Тя беше равна, почти цялата покрита с борови гори. Но по на север, от границата на Даларна до Ботническият залив, под тях се простря красива ивица земя с обрасли с широколистни гори хълмове, светли езера и бързи реки. Големи села лежеха около белите си черкви, кръстосваха се пътища и железопътни линии, виждаха се красиви, потънали в зеленина къщи, а цъфналите овощни градини изпълваха въздуха с чудния си аромат.

Край реките се редяха големи железарии, каквито момчето беше виждало в Минната област. Те продължаваха чак до морето, където един голям град разстилаше белите си къщи. На север от тази богато застроена област пак започваха мрачни гори, но тук страната вече не беше равна, а се издигаше в хълмове и се спускаше в долини като развълнувано море.

„Тази страна има пола от борови клони и блуза от сиви камъни — мислеше си момчето. — А кръстът ѝ е препасан със скъпоценен пояс, който няма равен на себе си, защото е извезан със сини езера и цъфнали ливади. Големите железарии го украсяват като низ безценни камъни, а закопчалката му е цял град със замък, черкви и много къщи.“

След като изминаха доста път над горите към север, Горго кацна на върха на една скала и когато момчето скочи на земята, каза:

— Ти ще намериш храна в гората, а аз ще отида на лов, за да забравя, че съм бил пленник и да се почувствувам истински свободен. Нали не те е страх да останеш сам?

— Не, не ме е страх — отвърна момчето.

— Върви, където искаш, само бъди тук на залез слънце — каза орелът и отлетя.

Седнало на голия връх, стърчащ над големите гори, момчето се чувствуваше съвсем самотно и изоставено. Но скоро то дочу пеене, което идваше долу откъм гората, а между дърветата му се мярна някакво светло петно, което се движеше. Скоро видя, че това бе знаме, а по песента и веселите провиквания разбра, че там върви цяло шествие. Знамето криволичеше из гората и момчето се чудеше къде ли отиват онези, които го следваха. Не можеше да допусне, че идват към пустия и гол връх, на който седеше то, но беше точно така. Знамето се показва на края на гората, а след него и шествието. Върхът оживя и през този ден момчето видя толкова много неща, че не скуча нито миг.

ДЕНЯТ НА ГОРАТА

По широкия рид, дето Горго остави Палечко, преди десетина години беше минал горски пожар. Овъглените дървета бяха съборени и отнесени и голямото пожарище започваше да се облича с растителност по краищата, които граничеха със запазените гори. Но по-голямата част от височината се простираше гола и грозна. Тук-там между камъните се виждаха почернели дънери, които свидетелстваха, че някога е имало голяма и хубава гора.

Хората се чудеха защо височината се облича с гора толкова бавно. Те бяха забравили, че пожарът стана след една голяма суша. Изгорели бяха не само дърветата, а и цялата растителност: бурените, боровинките и мъхът също бяха пострадали, а пръстта, която покриваше скалите, беше станала на пепел. Тя се вдигаше на облаци при всяко подухване на вятъра и тъй като мястото беше ветровито, скоро скалите съвсем се оголиха. Дъждовната вода също помагаше на вятъра и след десетгодишна работа те бяха оставили само голи камъни. Всички мислеха, че така ще си остане завинаги.

Но един ден в началото на лятото всички деца в енорията се събраха пред училището. Те носеха лопати и кирки на рамо и торбички с храна в ръце. После тръгнаха в дълга редица през гората. Отпред носеха знамето, отстрани вървяха учителите и учителките, а отзад ги следваха няколко горски пазачи и един кон, натоварен с шишарки и малки борчета.

Това шествие не се спря в брезовите горички край селото, то навлезе навътре в гората. Вървеше по старите, утъпкани от добитъка пътечки, а лисиците подаваха глави от дупките си и се чудеха какви са тези говедари. Минаваше покрай старите въглищарници, където някога всяка есен правеха въглища, а кръсточовките въртяха кривите си клюнове и се питаха какви са тези въглищари, тръгнали из гората. Най-поел е шествието стигна до голямото пожарище. По скалите нямаше нито следа от нежните камбанки, които някога растяха по тях, от сребристия мъх и белите еленови лишеи. Край черната вода в дупките и пукнатините не се виждаше нито кукувича детелина, нито

змийско биле, а на местата, дето се беше задържала малко пръст, нямаше нищо от меката, нежна зеленина, която покрива земята в горите.

Сега, когато децата се пръснаха по скалите, сивият връх като че ли просветна. По него пак се яви нещо нежно, свежо и розово. Може би то щеше да му вдъхне нов живот.

След като си починаха и закусиха, децата грабнаха кирките и лопатите и се заловиха за работа. Горските пазачи ги учеха какво да правят и те садяха борч е след борче навсякъде, където откриваха малко пръст.

Докато работеха, те си приказваха как малките растения ще задържат почвата, тъй че тя ще престане да се рони. Не само това, под дръвчетата ще се образува нова почва. В нея ще попаднат семена и след няколко години тук ще могат да се берат и къпини, и боровинки. А борчетата, които сега садяха, малко по малко ще станат грамадни дървета и един ден от тях ще строят големи къщи и красиви кораби. А ако не бяха дошли тук да садят борчета, докато все още имаше малко пръст, тя също щеше да бъде отнесена от водата и тогава върхът щеше да остане завинаги гол.

— Добре, че дойдохме — казваха децата. — Крайно време беше. И те се чувствуваха много горди.

Докато децата работеха, родителите им се мотаеха из къщи и се питаха какво ли правят малките. Това, че ще садят гора, е празна работа, разбира се, но сигурно е приятно да ги погледа човек. И току-виж, бащата и майката тръгнаха към гората. Из мечките все по-начесто взеха да се срещат и съседи.

— На пожарището ли?

— На пожарището.

— Да видите децата, нали?

— Да, да ги видим какво правят.

— Празна работа.

— То се знае. Такива хлапета няма да свършат много нещо.

— Пък ние взехме и кафеника. Нека си пийнат нещо топло, нали цял ден ще прекарат със сухоежбина.

И тъй, бащите и майките пристигаха на пожарището и отначало само се любуваха на розовите бузки, пръснати между сивите скали, А после загледаха как работят децата. Едни копаеха дупки, други садяха

дръвчета и семена, трети скубеха бурените, за да не пречат на малките дръвчета. Децата работеха сериозно и дори не се оглеждаха.

Бащите гледаха, гледаха и изведнаж почваха да скубят бурени. На шега, разбира се. Децата, които бяха овладели това изкуство, ги учеха какво да правят.

И ето че възрастните, които бяха дошли само да погледнат децата, здравата се заловиха за работа. Стана по-весело. А след малко пристигна нова помощ.

Стана нужда от повече лопати и кирки. Изпратиха няколко дългокраки момчета до селото и когато те тичаха край къщите, отвсякъде ги питаха:

— Какво има? Да не е станало някакво нещастие?

— О, не, но цялата енория е горе на пожарището. Садят гора.

— Щом цялата енория е горе, ние защо стоим в къщи?

Към изгорялата гора тръгнаха и онези, които нямаха деца. Отначало те стояха и гледаха. После не можеха да се въздържат и се смесваха с работещите. Приятно е, когато се обработват нивите напролет и се мисли за житото, което ще израсте от земята, но това беше още по приятно.

От тези семена щяха да израстат не нежни класове, а здрави дървета с високи стъбла и грамадни клони. Това не беше реколта за едно лято, а растителност за много години. Тя щеше да събуди бръмченето на насекомите, песента на косовете и чукането на кълвачите и щеше да оживи тази планинска пустош. Това беше нещо като паметник пред идващите поколения. Вместо да им оставят в наследство грозен гол връх, те щяха да им засадят хубава гора. Като я видят, потомците им ще разберат, че бащите им са били добри и умни хора и ще ги споменават с почит и благодарност.

XL
ЕДИН ДЕН В ХЕЛЗИНГЛАНД

ГОЛЕМИЯТ ЗЕЛЕН ЛИСТ ЧЕТВЪРТЪК, 16 ЮНИ

На следния ден момчето летеше над Хелзингланд. Долу се виждаха борове с току-що покарали светлозелени връхчета, брези, облечени с нови листа, ливади с млада трева и киви с млади, едва поникнали стръкчета. Местността беше висока и планинска, но по средата ѝ минаваше широка, усмихната долина, от двете страни на която се отклоняваха други долини, ту тесни и къси, ту широки и дълги. „Тази страна прилича на лист от дърво — мислеше си момчето, — защото е зеле на като лист, а долините се разклоняват като жилките на лист.“

От главната долина отначало се отклоняваха два големи долини, едната на изток, другата на запад. После следваха малки долчинки чак до северния и край. Там пак имаше две големи разклонения. После главната долина се стесняваше и се губеше в планините.

През тая долина течеше голяма, широка река, която на много места образуваше езера. Край реката се простираха ливади, осеяни с малки сиви плевни, над ливадите започваха ниви, а най-горе, където захващаше гората, се намираха чифлиците. Те бяха големи и хубави и следваха един до друг в непрекъснатата редица. Край реката се виждаха големи села с черкви. Села имаше и около железопътните гари и дъскорезниците, разположени край езерата и реките. Те лесно се разпознаваха по купищата дъски.

В малките долини също имаше езера, ниви, села и чифлици. Те се вмъкваха, светли и приветливи, между мрачните планини, но постепенно се стесняваха дотолкова, че в тях оставаше място само за едно малко поточе.

Планинските хребети между долините бяха покрити с борови гори. Те бяха много неравни, но гората покриваше всичко, както кожух кокалесто тяло.

Да, това беше хубава страна. Момчето можа да види голяма част от нея, защото орелът обикаляше от долина на долина, за да търси стария цигулар Клемент Ларсон.

Чифлиците почваха да се оживяват. През вратите на оборите, които в тази страна са големи и високи и имат комини и широки прозорци, заизлизаха крави. Те бяха бели, дребни и игриви; подскачаха весело из ливадите. Мяркаха се телета и овци.

Край чифлиците ставаше все по-оживено. Между говедата се виждаха момичета с торби на рамо. Едно момче с дълга пръчка в ръка събираше овцете. Кучето се въртеше около кравите и лаеше по ония, които се бодяха. Млад стопанин впрягаше кон в колата, вече натоварена с буталки за масло, калъпи за сирене и храна. Хората се смееха и се провикваха весело. И те също бяха оживени, като че ли очакваха празник.

Скоро всички тръгнаха, към гората. Отпред вървеше едно момиче, което с високи провиквания мамеше добитъка след себе си. Кравите се точеха подире му на дълги върволици. Говедарчето и кучето тичаха насам-натам да пазят да не се отклони някое животно. Най-отзад вървяха стопанинът и ратаят. Те пазеха от двете страни колата да не се преобърне, защото пътят беше тесен и каменлив.

Селяните в Хелзингланд или имаха обичай да изпращат добитъка си в гората в определен ден, или тази година това беше просто случайно съвпадение, защото такива шествия излизаха от всяка долина и от всеки чифлик. Те отиваха в глухите гори и ги изпълваха с живот.

От гората цял ден се чуваха виковете на момичетата и хлопатарите на кравите. Пътят беше дълъг и тежък и момчето виждаше колко внимателно минават през блатата, как заобикалят съборените, от вятъра дървета и как колите често пъти се преобръщат с целия си товар. Но хората посрещаха всички трудности със смях и весели шеги.

Късно следобед те стигаха до поляните, на които бяха построени ниски обори и няколко малки сиви хижи. Като виждаха оборите, кравите почваха да мучат, сякаш ги познаваха, и веднага се спускаха да пасат зелената сочна трева-. Мъжете с шеги и закачки разтоварваха колите и носеха вода и дърва. Скоро от комините на хижите започваше да се издига дим, а момичетата, говедарчето и другите седяха около един плосък камък навън да вечерят.

Орелът Горго се надяваше да намери Клемент Ларсон сред хората, които отиваха в гората. Щом видеше такава шествие, той се

спускаше надолу и вперваше острия си поглед. Но времето минаваше, а той все още не беше намерил цигуларя.

След дълго лутане орелът надвечер стигна з една глуха планинска местност на изток от голямата долина, й тук имаше летен обор. Хората и добитъкът вече бяха пристигнали. Мъжете цепеха дърва, а момичетата дояха кравите.

— Я погледни! — извика Горго. — Струва ми се, че това е той!

Спуснаха се надолу и за свое най-голямо учудване момчето видя, че орелът имаше право. Наистина дребничкият Клемент Ларсон беше там и цепеше дърва край обора.

Горго кацна в гъстата гора, малко настрана от хижите.

— Изпълних това, което ти бях обещал — каза той, като разтърси гордо глава. — Сега иди поприказвай с него. Аз ще те чакам тук в гъсталака.

Работата в летния обор беше свършена и хората се бяха навечеряли, но още седяха на приказки. Лятната нощ в гората отдавна беше настъпила, но никой като че ли не искаше да си ляга. Беше съвсем светло и момичетата плетяха чевръсто, като повдигаха от време на време глави, поглеждаха към гората и се усмихваха.

— Ето ни пак тук! — казваха те. И селото с неговите грижи изчезваше от паметта им, а гората ги обгръщаше с тишината си. Когато бяха още долу, в чифлика, те не можеха да си представят как ще издържат сами в гората цялото лято. Но щом стигнеха до летните обори, веднага разбираха, че тук прекарват най-хубавите си дни.

Девоjkите и момците от няколко съседни обора бяха дошли на гости и на поляната пред хижите се бе събрал много народ. Но разговорът не вървеше. На другия ден мъжете щяха да се връщат и девоjkите ги отрупваха с поръчки и пращаха много поздравии в къщи. За друго почти не говореха.

Тогава едно от момичетата остави работата си настрана и помоли Клемент Ларсон да им разкаже нещо. Й той им разправи за джуджето, което беше откупил, за да не го затворят в кафез и да го показват на хората. После разправи как е бил възнаграден за това добро дело. Разказът му се лееше неспирно, а учудването на слушателите растеше.

Когато Елемент свърши, някой го запита какво е станало с джуджето.

— Аз не можах да му сложа синя купичка — отвърна Клемент, — но помолих лапландеца да го направи. Какво е станало после, не знам.

Едва млъкна и една малка шишарка прелетя през въздуха и го удари по носа. Тя не беше паднала от дървото и никой от околните не я беше хвърлил. Просто не можеше да се разбере откъде дойде.

— Ай, ай, Клемент! — каза момичето. — Изглежда, че джуджетата ни слушат какво говорим. Не трябваше да оставяш друг да слага синята купичка.

XLI
В МЕДЕЛПАД

ПЕТЪК, 17 ЮНИ

На другия ден рано сутринта орелът и момчето бяха вече на път. Горго се надяваше да отлетят надалеч, чак във Вестерботен, но случайно чу по пътя как момчето си каза, че в такава страна хора не могат да живеят.

Това беше южен Меделпад и в него наистина няма нищо друго освен глухи гори. Като чу думите на момчето, орелът веднага извика:

— Тук горите заместват нивите.

Момчето се замисли. Каква голяма разлика има между златистите ръжени ниви с нежните стъбълца, които узряват за едно лято, и тъмните борови гори с твърдите стъбла, на които трябваша години, за да узреят за жетва.

— Какво търпение трябва да има човек, ако чака да се изхрани от такава нива! — каза то.

Не говориха повече чак докато стигнаха до едно място, където гората беше изсечена и по земята се виждаха само пънове и окастриени клони. Като прелетяха над него, момчето пак каза, че тази местност е грозна и бедна.

— Това е нива, ожънатата миналата зима! — извика орелът. Момчето си спомни как жетварите у тях тръгваха в хубавите летни утрини с машините и набързо ожънваха голяма нива. А тези ниви се жънеха през зимата. Дърварите навлизаха в недостъпните гори, затрупани със сняг, когато студът беше най-лют. Колко трудно е да отсечеш едно дърво! А за да изсечеш такова голямо пространство, сигурно трябва да прекараш в нея седмици наред.

— Хората, които жънат такива ниви, трябва да са много смели! — каза то.

Малко по-нататък съгледаха една къщурка край гората. Тя беше скована от груби, неодялани трупи и нямаше прозорци, а за врата ѝ служеха няколко разковани дъски. Покрита беше с кори и клони, които бяха пропаднали, и момчето можа да види, че в хижата има само няколко големи камъка за огнище и две широки дървени скамейки.

Като прелетяха над хижата, орелът чу, че момчето се питаше кой ли би могъл да живее в такава бедна къщурка.

— Тук са живели жътварите, които са жънали гората — отговори веднага той.

Момчето си спомни как у тях жетварите се връщаха от работа весели и бодри и как майка му ги гощаваше с най-хубавото, което имаше в килера. А тук след тежката работа хората трябваше да спят на твърдите скамейки, в хижа, по-лоша от барака. И с какво ли се хранеха?

— Сигурно за тези работници никой не устройва жетварски гощавки! — каза то.

Малко по-нататък видяха един ужасно лош път, който лъкатушеше през гората. Той беше тесен и неравен, пълен с камъни и дупки, и на много места го пресичаха потоци. Като летяха над него, орелът чу, че момчето се питаше какво ли могат да пренасят по такъв път.

— По този път пренасят горската реколта — каза орелът.

Момчето пак си спомни веселбите в къщи, когато големите жетварски коли с по два яки коня докарваха житото от нивите. Коларят седеше гордо на колата, конете се пъчеха, а децата, на които бяха разрешили да се качат в колата се смееха и викаха ту от радост, ту от уплаха, А тук тежки трупи се пренасяха по стръмнините. Конете сигурно се съсипваха, а коларите често пъти се отчайваха.

— Не ми се вярва този път да се чуват много шеги — каза момчето.

Орелът размаха силно криле и след малко стигнаха до брега на една река. Той беше покрит с трески, отсечени клони и кори. Орелът чу, че момчето се питаше какао ли е това.

— Тук са били складирани трупите! — извика, му той.

Момчето си спомни как у тях нареждаха кръстците близо до чифлиците като най-хубава украса. А тук донасяха реколтата до пустия бряг на реката и я изоставяха.

— Кой знае дали някой идва да брои кръстците си и да ги сравнява със съседските — каза то.

След малко стигнаха до голямата река Юнган, която тече в широка долина. Изведнъж всичко се промени така, като че ли бяха попаднали в друга страна. Мрачните борови гори бяха останали по

стръмнините над долината, а склоновете виха, облечени със светли брези и трепетлики. Долината беше толкова широка, че на много места реката се разливаше като езеро. По бреговете се редуваха хубави чифлици, Като летяха над тях, орелът чу, де момчето се питаше как ли тези ниви изхранват толкова много народ.

— Тук живеят жетварите, които жънат гората! — извика той.

Момчето си спомни ниските къщурки и малките чифлици в Сконе. Тук селяните живееха, в истински господарски къщи.

— Изглежда, че работата в гората носи добри печалби — каза то. Орелът смяташе да продължи право на север, но като минаваха над реката, чу, че момчето се питаше кой се грижи за трупите, след като ги складират на брега, Тогава Горго зави и тръгна на изток, по течението на Юнган.

— Реката се грижи за тях и ги откарва в мелницата! — извика той.

Момчето си спомни как в къщи внимават да не разсипят нито едно зрънце. Тук в реката плуваха толкова много трупи и никой не се грижеше за тях. Като ги гледаше, то си мислеше, че едва ли и половината стигат дотам, докъдето трябва да стигнат. Някои плуваха по течението и с тях всичко свършваше благополучно, но други се отклоняваха към бреговете и там се спираха или оставаха да плуват в тихата вода на заливчетата. В езерата се събираха такива купища трупи, че покриваха цялата им повърхност. Те лежеха и си почиваха тук, колкото си искат. Спираха се при мостовете и се натрупваха по камъните в бързеите, като образуваха високи люлеещи се купища.

— Кой знае колко време й трябва на тази реколта, за да стигне до мелницата! — каза момчето.

Орелът продължи да лети бавно над реката. На много места той се спираше с разперени криле, за да може момчето да види как се работи тук.

След известно време стигнаха до едно място, където работници отправяха трупите. Орелът чу, че момчето се питаше какви ли са тия хора, които тичат край бреговете.

— Тия хора се грижат за реколтата, закъсняла по пътя — извика той.

Момчето си спомни колко спокойно караха житото на мелницата у тях. Тук работниците тичаха по брега с дълги куки в ръце и е мъка

оправяха трупите. Газеха във водата край брега и излизаха целите мокри. Скачаха от камък на камък далеч в бързеите и се разхождаха по люлеещите се купища дървета така спокойно, като че ли се намираха на земята. Те бяха смели и съобразителни.

— Тия хора ми напомнят на работниците в железариите, които така смело работеха с огъня — каза момчето. — Тези тук си играят с водата, като че ли са нейни господари. Те така са я подчинили на волята си, че тя вече не смее да им напакоства.

Постепенно се бяха приближили до устието на реката и пред тях блесна Ботническият залив. Но Горго не продължи напред, а зави на север край брега. Скоро под тях се показва дъскорезница, голяма колкото цяло градче. Като почнаха да кръжат над нея, момчето запита какво е това голямо и хубаво селище.

— Това е голямата мелница за дървета „Свартвик“! — извика орелът.

Момчето си спомни вятърните мелници в родното си място, потънали в зеленина, които бавно въртяха криле. Мелницата, в която се мелеше горската реколта, лежеше край брега. Във водата пред нея плуваха много трупи. Извличаха ги един по един с железни вериги и ги вкарваха в една постройка, която приличаше на грамаден хамбар. Момчето не можеше да види какво става вътре, но чуваше силен шум. От другата страна на постройката излизаха непрекъснато малки вагончета, натоварени с бели дъски. Вагончетата отиваха по релсите към широк двор, където нареждаха дъските на големи фигури, с улички помежду им като къщи в град. Някъде правеха нови фигури, другаде разваляха старите и товареха дъските на големи кораби, които чакаха на кея. Наоколо гъмжеше от работници, а отгатък дъскорезницата, към гората, се виждаха жилищата им.

— Тук работят толкова бързо, че скоро от горите в Меделпад няма да остане нищо — каза момчето.

Орелът размаха криле и скоро те видяха нова дъскорезница, също толкова голяма, с двор, кейове и работнически жилища.

— Ето ти още една мелница! Тя се казва Кюбйкенборг — извика орелът.

— Виждам, че гората дава по-богата реколта, отколкото съм си представял — каза момчето. — Но повече такива мелници няма, нали?

Орелът раздвижи бавно крила, прелетя над още няколко дъскорезници и стигна до един голям град. Като чу, че момчето пита кой е този град, той отговори:

— Това е Сундсвал, главният град на горската област. Момчето си спомни старите сиви, тъжни градове в Сконе. А тук, в студения север, Сундсвал лежеше на брега на красив залив нов, весел и блестящ. Наблюдаван отгоре, той действително изглеждаше малко смешен. В средата му имаше високи каменни къщи, с които и стокхолмските не можеха да се мерят по хубост. Около тях се виждаше доста голямо празно пространство и чак след това почваше венец от дървени къщи, красиви и кокетни с малките си градинки. Те като че ли съзнаваха колко по-прости бяха от каменните къщи, та не смееха да се приближат до тях.

— Какъв хубав и богат град! — възкликна момчето. — Възможно ли е да го е създала бедната почва на гората?

Орелът размаха криле и прелетя над остров Алньо, точно срещу Сундсвал. Момчето много се изненада, като видя дъскорезниците. И по острова, и по крайбрежието те се нижеха една след друга. Момчето наброи най-малко четиридесет, но беше сигурно, че са много повече. — Колко чудно е да види човек такива неща в далечния север! — каза то. — Толкова живот и такова оживление не можах да видя никъде през цялото си пътуване. Прекрасна е страната ни! Хората навсякъде намират с какво да се прехранват.

XLII
ЕДНА СУТРИН В ОНГЕРМАНЛАНД

ХЛЯБЪТ

СЪБОТА, 18 ЮНИ

Като навлезе на другата сутрин в Онгерманланд, орелът каза, че е гладен и трябва да си потърси нещо за ядене. Той остави момчето на един бор високо в планината и отлетя.

Момчето се настани удобно на един клон и почна да разглежда Онгерманланд. Утрото беше хубаво; слънчевите лъчи позлатяваха върховете на дърветата, лекият ветрец си играеше с иглите на боровете, от гората се носеше чуден аромат. Пред него се разстилаше величествена гледка; то самото беше безгрижно и радостно. Струваше му се, че никой не може да се чувствава по-добре от него.

Виждаше се на всички страни. На запад се издигаха планински вериги и върхове, които в далечината ставаха по-високи и по-мрачни. На изток също се редяха планински вериги, но те се снишаваха, за да минат в равнина край морето. Между тях блестяха реки и потоци, които трудно си пробиваха път през планините с бързеи и водопади, но се разширяваха край брега. Виждаше се и Ботническият залив. По крайбрежието той беше изпъстрен с острови, носове и заливи, а навътре се простираше светъл и син като лятно небе.

„Тази страна прилича на река след дъжд. От всички страни се спускат ручейчета, които криволичат, издълбават бразди и се събират в едно — помисли си момчето. — И колко е красива! Спомням си как лапландецът в Скансен каза веднъж, че в един нещастен ден Швеция е била обърната с главата надолу. Хората му се смееха, но той настояваше, че ако знаят колко е красив северът, сами ще разберат каква грешка е, дето се намира на края на света. И на мен ми се струва, че той има право.“

Като се нагледа, момчето свали торбичката от гърба си, извади хубаво бяло хлебче и почна да яде. „Никога не съм ял такъв хляб — помисли си то. — И още колко много имам! Ще ми стигне за няколко дни. Вчера не можех и да мечтая, че ще имам такова съкровище.“ Докато дъвчеше и преглъщаше, то си спомняше как получи хлебчето. „Сигурно затова ми е толкова вкусно“ — каза си то.

Орелът беше напуснал Меделпад още предишната вечер. Като навлязоха в Онгерманланд, момчето видя една долина и река, които надминаваха по красота всичко видяно дотогава.

Долината лежеше между две планински вериги и беше много широка. Момчето си помисли, че тя сигурно е била изкопана някога от много широка река и после е била запълнена с пръст. Широката и пълноводна река, която сега тече през нея, си беше издълбала дълбоко корито. Бреговете ѝ бяха много красиви. Някъде те се снишаваха постепенно, обрасли с червени, сини и жълти цветя, другаде се спускаха стръмно като стени.

Горе от въздуха момчето като че ли виждаше три различни свята. Най-ниската част на долината, където течеше реката, беше единият свят. Там спускаха дървен материал, параходи плуваха от пристанище до пристанище, бучаха дъскорезници, товареха се дълги влакове, ловеше се риба, кръстосваха лодки и платноходи, летяха лястовици.

Склоновете, които се спускаха от планините, бяха другият свят. Там се намираха чифлиците, селата и черквите, селяните работеха по нивите, по зелените ливади пасеше добитък, жените се суетяха из зеленчуковите градини; там кръстосваха пътища, пухтяха влакове.

А над него, в гористите планини, беше третият свят. Там мътеха глухари, елени се криеха в гъсталаците, дебнеха рисове, подскачаха катерички, миришеше на борови иглици, боровинките цъфтяха, косовете пееха.

Като видя богатата долина, момчето почна да се оплаква, че е гладно. От два дни не било яло, каза то, и сега умираше от глад.

Горго не искаше да го обвинят един ден, че при него момчето е било по-зле, отколкото при дивите гъски и веднага почна да се оглежда.

— Защо не ми каза по-рано? — попита той. — Ще ти намеря храна, колкото искаш. Не бива да гладуваш, когато летиш с орел.

Скоро той съгледа някакъв селянин, който сееше една нива край реката. Селянинът носеше семето в кошница, закачена отпред на гърдите му, и когато тя се изпразваше, напълваше я от един чувал на скиора. Орелът реши, че този чувал е пълен с най-хубавото ядене, за което може да мечтае момчето, и се спусна над него.

Но преди да стигне до земята, около тях се вдигна страшен шум. Всички врани, врабчета и лястовички, които помислиха, че той напада

някоя птица, налетяха върху него, като викаха:

— Махай се, разбойнико! Махай се, убицецо!

Те вдигнаха такава врява, че селянинът ги забеляза и се спусна към тях. Орелът трябваше да избяга и момчето не получи нито зрънце.

Тези малки птици бяха забележителни. Те не само пропъдиха орела, а и дълго го преследваха, като привлякоха вниманието на хората.

Жените излязоха на дворовете и почнаха да пляскат с ръце, а мъжете изскочиха с пушки.

Това се повтаряше всеки път, когато орелът се спуснеше към земята. Момчето престана да се надява, че той ще му намери храна. Не допускаше, че Горго е толкова мразен и му дожаля за него.

След известно време минаха над голям чифлик. Стопанката беше пекла хлебчета и ги беше изнесла на двора да изстиват. Тя стоеше край тях и ги пазеше от котката и кучето.

Орелът се спусна над чифлика, но не посмя да кацне пред жената. Прелетя няколко пъти ниско над къщата, като се чудеше какво да прави.

Тогава жената го забеляза, вдигна глава и го загледа.

— Защо ли се навърта тука? — каза тя. — Като че ли иска хлебче. Жената беше висока и руса, с хубаво, открито лице. Тя се засмя от сърце, взе едно хлебче, вдигна го високо над главата си и извика:

— Ако го искаш, ела си го вземи!

Орелът не разбра думите ѝ, но се сети, че тя му предлага хлебчето. Той се спусна като стрела, грабна го и бързо се издигна нагоре. Момчето се просълзи при тази сцена, но не от радост, че ще има храна за няколко дни. Трогна го това, че жената даде храна на една граблива птица.

Сега, седнало на върха на бора, то сякаш още виждаше високата руса жена, застанала на двора и протегнала хлебчето нагоре.

Тя знаеше, че това е кралски орел, разбойник, когото хората поздравяваха с изстрели, а сигурно беше видяла и странното същество на гърба му. Но съвсем не се запита кои са те и веднага сподели с тях хубавия си хляб, щом разбра, че са гладни.

„Ако някога стана пак човек — помисли си момчето, — ще намеря хубавата жена край голямата река и ще ѝ благодаря за доброто ѝ дело.“

ПОЖАРЪТ В ГОРАТА

Докато още закусваше, откъм север го лъхна слаб дъх на дим. Веднага се обърна и видя стълб бял като мъгла пушек, който се издигаше над втория горист рид пред него. Този дим сред дивата гора беше нещо необичайно, но може би там имаше летни обори и момичетата сега варяха сутрешното кафе.

Още по-чудно беше, че димът се разширяваше. Може би в гората правеха въглища? В Скансен то беше виждало въглищарски пещи и беше чувало, че и в тукашните гори имало такива. Но доколкото знаеше, въглища правеха само през есента и зимата.

Димът непрекъснато се разрастваше. Сега той обвиваше целия хребет. Невъзможно беше да е от въглищарница. Сигурно някъде имаше пожар, защото птици на ята отлитаха към най-близкия хребет. Имаше ястреби, глухари и други малки птички, които отдалеч не можеха да се различат.

Малкият бял стълб дим се бе разраснал в тежък бял облак, който преваля върха на хребета и се спусна към долината. От облака хвърчаха искри и сажди, а понякога в него се мяркаше и червен пламък. Ясно беше, че там има голям пожар. Но какво можеше да гори? Нима в гората се криеше някакъв голям чифлик?

Сигурно гореше нещо по-голямо. Сега дим се издигаше не само от хребета, а и от долината под него, скрита от отсамния хребет. Нямаше съмнение, че бе пламнала самата гора!

Момчето не можеше да разбере как е възможно да гори свежата зелена гора, но точно така беше. Дали огънят нямаше да стигне и до него? Това изглеждаше невероятно, но все пак му се искаше орелът да се върне по-скоро. По-добре да се махнат оттук. Самата миризма на изгоряло, която трябваше да вдишва, беше за него мъчение.

Изведнъж се чу страшен пукот и бучене. Те идваха от най-близкия хребет. На върха му имаше висок бор, също като този, на който седеше момчето. Той стърчеше високо над другите дървета. Изведнъж иглиците му се зачервиха и той пламна. Сега борът беше по-красив от всеки друг път, но за жалост това бе неговият край. Борът

беше първото дърво на хребета, което се запали, и момчето не можеше да си обясни как огънят го беше достигнал. Дали беше прелетял на червените си криле, или бе пропълзлял по земята като змия? Това бе мъчно да се отгатне, но целият бор гореше като факел.

Ето, ето! Димът се яви на много места по хребета. Горският пожар беше едновременно и птица, и змия. Той можеше да преминава по въздуха и да пълзи по земята. Целият хребет се запали изведнъж.

Птиците бързо се разбягаха. Те излитаха от дима като големи сажди, пресичаха долината и идваха на хребета, на който стоеше момчето. До него кацна бухал, а на един клон над главата му — ястреб. През друго време те биха били опасни съседи, но сега не го и поглеждаха. Бяха се втренчили в огъня и не можеха да разберат какво става с гората. Една златка също се изкатери на бора, настани се на края на един клон и загледа пламналата гора с лъскавите си очи. До нея стоеше катеричка, но те като че ли не се забелязваха една друга.

Сега огънят се спусна в долината. Той съскаше и фучеше като фъртуна. Виждаше се през дима как пламъците летят от дърво към дърво. Преди да пламне някой бор, той първо се обвиваше в тънко облаче дим, после иглиците му изведнъж се зачервяваха и то почваше да пука и да гори.

В дъното на долината течеше поток, край който растяха елхи и брезички. Известно време изглеждаше, че пожарът ще спре там. Широколистните дървета не се запалваха така лесно като иглолистните. Пожарът беше спрял като пред стена и не можеше да продължи. Той бушуваше и пускаше искри, опитваше се да се прехвърли в боровата гора от другата страна на потока, но не можеше да я достигне.

Но той се спря за много малко. Скоро огнените езици лизнаха един сух бор на склона и той пламна. Така пожарът премина потока. Топлината беше толкова силна, че дърветата на целия склон можеха всеки миг да се запалят. И с бученето и тътена на най-силната буря и на най-буйния водопад горският пожар полетя нагоре към хребета.

Ястребът и бухалът отлетяха, а златката се спусна надолу по дървото. Скоро и този бор щеше да пламне. И момчето трябваше да бяга. Не му беше лесно да слезе по високото право стъбло на дървото. То се държеше, доколкото можеше, спускаше се от клон на клон и най-после се отплесна и тупна на земята. Но нямаше време да проверява

къде се е ударило. Трябваше да бърза. Огънят фучеше в долината, земята под него бе нажежена и почваше да пуши. От едната му страна притича рис, от другата пълзеше дълга пепелянка, а до пепелянката бягаше глухар с пиленцата си.

Когато бегълците слязоха по склона в долината, срещнаха хора, които бяха тръгнали да гасят пожара. Те бяха дошли доста отдавна, но момчето гледаше само към огъня и не ги бе забелязало. И тук имаше поток с брегове, обрасли с широколистни дървета, зад който, също работеха хора. Те сечаха най-близките иглолистни дървета, гребяха вода от потока, заливаха земята и скубеха храстите и бурените, за да не може огънят да пропълзи по тях.

И те мислеха само за пожара, който приближаваше. Бягащите животни притичваха между краката им, без някой да ги забележи. Никой не се опита да смачка пепелянката, да хване глухара, който се суетеше край потока с писукащите си пиленца, никой не обърна внимание и на Палечко. Те държаха в ръце големи борови клони, които бяха натопили в потока, и с това оръжие смятаха да се борят с пожара. Хората не бяха много, но бяха застанали там, готови за борба с огнената стихия, докато всичко друго бягаше — това бе незабравима гледка! Когато огънят се спусна в долината с бучене, като заплашваше да се прехвърли през потока и широколистните дървета на другия бряг, хората отначало отстъпиха пред непоносимата топлина и задушавания дим. Но това не беше бягство. Те скоро се върнаха.

Пожарът нападаше яростно. Върху широколистните дървета валеше дъжд от искри, от дима изскачаха със съскане Дълги пламъци, като че ли гората от другата страна ги притегляше.

Широколистните дървета обаче задържаха огъня, а зад тях работеха хората. Почнеше ли да пуши някъде земята, те изливаха върху нея цели ведра вода и я охлаждаха. Когато някое дърво се обвиваше в дим, нападаха го с бързите си брадви, поваляха го и изгасяваха огъня. Ако ли пък бе успял да се промъкне из бурените, шибаха го с мокрите борови клони и го задушаваша.

Димът така се сгъсти, че закри всичко. Вече не можеше да се разбере къде се води борбата, но тя беше тежка и на няколко пъти пожарът едва не си проби път по-нататък.

Полека-лека бученето намаля и димът започна да се разпръсква. По дърветата нямаше нито лист, земята беше почерняла, хората —

опушени и потънали в пот, но горският пожар беше спрян. Пламъци вече не се виждаха. Само над земята се виеше рядък бял дим, през който прозираха овъглените стъбла на дърветата. Това беше всичко, което бе останало от красивата гора.

Момчето се беше покатерило на един камък и оттам гледаше как гасят пожара. Но сега, когато гората бе спасена, нова-опасност надвисна над момчето: и бухалът, и ястребът изведнъж обърнаха поглед към него.

Тогава то чу познат глас и орелът Горго се спусна над гората. Скоро то се люлееше сред облаците, вълн от всяка опасност.

XLIII
ВЕСТЕРБОТЕН И ЛАПЛАНДИЯ

ПЕТТЕ СЪОБЩЕНИЯ

Когато беше още в Скансен, един ден момчето седеше под стълбата на Болнеската къща и слушаше как Клемент Ларсон и лапландецът разговарят за Норланд. И двамата бяха съгласни, че това е най-хубавата част на Швеция, но Клемент Ларсон харесваше повече областта на юг от Онгерманела, докато лапландецът твърдеше, че на север от тази река страната е по-хубава.

При разговора стана ясно, че Клемент никога не е ходил по насевер от Херньосанд. Тогава лапландецът му се присмя, че говори с такава увереност за места, които не е виждал.

— Трябва да ти разкажа една приказка, Клемент за да разбереш как изглеждат Вестерботен и Лапландия в голямата Самеланд, където ти не си ходил — каза той.

— Никой не може да каже за мен, че съм отказал да чуя някоя приказка, както пък за теб — че си отказал някога чашка кафе — отвърна Клемент.

И лапландецът започна:

— Едно време, Клемент, птиците, които живеели в Швеция на юг от голямата Самеланд, решили, че км е станало тясно и трябва да се преселят на север.

Събрали се на съвет. По-младите, нетърпеливи, искали веднага да тръгнат, но по-старите и по-умните решили първо да изпратят съгледвачи, които да разучат чуждата земя.

— Нека всяко от големите птичи племена изпрати по един съгледвач — рекли те, — за да разберем всички има ли храна, хубави места за живеене и добри скривалища!

Петте птичи племена веднага изпратили пет умни птици. Горските птици си избрали глухар, птиците от равнината — чучулига, морските птици — чайка, езерните птици — гмурец, а планинските — снежно врабче.

Преди да тръгнат, глухарът, който бил най-голям и най-внушителен, рекъл:

— Пред нас лежат големи пространства. Ако пътуваме заедно, ще мине много време, докато опознаем цялата страна. Но ако всеки се заеме само с една част, работата ще се свърши за няколко дни.

Другите четирма съгледвачи намерили предложението разумно и се съгласили с него. Споразумели се така: глухарът да обиколи средната част на страната, чучулигата — източната, а чайката — крайбрежието. Гмурецът трябвало да прелети страната на запад от средната част, а снежното врабче да разгледа най-западната част, покрай границата.

И те отлетели на север. А когато се върнали, всеки разказал пред събраните птици какво е видял.

Чайката, която летяла край морето, заговорила първа.

— Страната на север е добра — казала тя. — Цялата се състои от дълга ивица крайбрежни островчета. Прорязана е от заливи, пълни с риба, и има гористи носове. Повечето от тях не са населени и морските птици ще намерят чудесни места за гнезда. Хората се занимават с малко риболов и корабоплаване в заливите, но не дотолкова, че да ни пречат. Ако морските птици искат да последват съвета ми, нека веднага тръгнат на север.

След чайката заговорила чучулигата, която изследвала съседната ивица земя.

— Не мога да разбера откъде чайката измисли тези острови и носове — казала тя. — Аз летях само над огромни поля и прекрасни цъфнали ливади. Никога не съм виждала страна, прорязана от толкова много големи реки. Цяло удоволствие е да им се любуваш как спокойно текат през равнината широки и величествени. По бреговете се редят чифлици, толкова нагъсто, като къщи в улица, и при устията им има градове, но иначе страната е пуста. Ако птиците от равнината послушат съвета ми, веднага трябва да се преселят на север.

След чучулигата дошъл глухарът, който прелетял средната част на страната.

— Не мога да разбера нито чучулигата с нейните ливади, нито чайката с нейните острови — казал той. — През цялото пътуване не видях нищо друго освен борови и елови гори. Има и доста тресавища, и буйни реки, но това, което не е тресавище или река, е тъмна иглолистна гора. Не видях нито ниви, нито човешки жилища. Ако горските птици искат да последват съвета ми, веднага трябва да се

преселят на север. След глухара дошъл гмурецът, който изследвал съседната ивица. — Не разбирам какви са тия гори, за които разправя глухарът, и се чудя къде са били очите на чучулигата и на чайката — казал той. — Та там почти няма земя! Всичко е само големи езера. Между красивите брегове блестят тъмносини планински езера, които се изливат в гръмливи водопади. Край някои езера видях големи села и черкви, но повечето са пусти и спокойни. Ако езерните птици искат да последват съвета ми, веднага трябва да се заселят на север.

Последно заговорило снежното врабче, което летяло край границата.

— Не разбирам за какви езера говори гмурецът, нито пък каква страна са видели глухарът, чучулигата и чайката — казало то. — На север има само огромни планини. Не видях никакви равнини, никакви гори, а само планина след планина, връх след връх. Видях ледници, снегове и планински потоци с бяла като мляко вода. Пред погледа ми не се мярнаха никакви ниви и ливади, а само места, обрасли с върбалак, ниски брези и еленов мъх. Там няма селяни, няма домашни животни, няма чифлици, а само лапландци, елени и лапландски колиби. Ако планинските птици искат да чуят съвета ми, трябва веднага да се преселят на север.

След като направили съобщенията си, съгледвачите почнали да се карат, да се обвиняват в лъжа и били готови да се сбият, за да докажат, че са говорили истината. Но старите умни птици, които ги били изпратили, изслушали радостно разказите им и успокоили войнствено настроените пратеници.

— Няма защо да се карате — казали те. — От думите ви ние разбираме, че на север има и планински местности, и езера, и големи гори, и широка равнина, и много островчета. Това е повече, отколкото сме очаквали. Много от големите кралства не могат да се похвалят с толкова неща.

ПЪТУВАЩАТА СТРАНА СЪБОТА, 18 ЮНИ

Сега момчето си спомни разказа на лапландеца, защото пътуваше над страната, за която той беше разказвал. Орелът му бе казал, че равното крайбрежие под тях е Вестерботен, а синкавите планини далеч на запад са вече в Лапландия.

След преживения ужас през време на горския пожар сега то се чувствуваше щастливо, че седи спокойно на гърба на Горго. Но и пътуването беше прекрасно. Рано сутринта духаше силен северен вятър, но сега той се бе обърнал в попътен и не се чувствуваше никакво въздушно течение. При това спокойно пътуване на момчето понякога му се струваше, че стоят на едно място във въздуха. Орелът размахваше криле, но като че ли не напредваха. Затова пък всичко под тях се движеше. Земята и всичко върху нея бавно се местеше на юг. Горите, къщите, нивите, чифлиците, реките, градовете, островчетата, дъскорезниците — всичко пътуваше. Момчето се питаше къде ли отиват. Дали се бяха изморили от далечния север и сега се местеха на юг?

Между всичко онова, което се движеше и пътуваше на юг, само едно нещо стоеше неподвижно. Това беше един влак. Той бе спрял точно под тях и също като Горго не можеше да мръдне от мястото си. Локомотивът бълваше дим и искри, тракането на колелата се чуваше чак до момчето, но влакът не се помръдваше! Край него се хлъзгаха кантони, бариери, телеграфни стълбове, а той все стоеше на едно място. Насреща му се зададоха широка река и дълъг мост; те се плъзнаха под влака без никаква мъчнотия. Най-последно се зададе железопътна гара. Началникът на гарата стоеше на перона с червено флагче в ръка. Като размаха флагчето, локомотивът изпусна черен облак дим и изсвири страховито, сякаш се оплакваше, че стои на едно място. Но в същия миг и той се раздвижи. Както железопътната гара и всичко друго, той също се плъзна на юг. Момчето виждаше как се отвориха вратите на вагоните и пътниците почнаха да слизат, като същевременно продължаваха да вървят на юг. Тогава то откъсна поглед

от земята и се загледа напред. Беше му се завил свят да гледа този чудноват влак.

Момчето погледа известно време едно малко бяло облаче, но скоро му стана скучно и пак загледа надолу. Пак му се стори, че то и орелът стоят на едно място, а всичко друго върви на юг. Тъй: като нямаше с какво друго да се развлича, то се отдаде на своите мисли и почна да си представя, че далата Вестерботен се движи на юг. Какво ли би било, ако тази нива, която сега се плъзгаше под тях и по която не се виждаше още нито едно зелено стръкче, стигне чак в Сконе, където ръжта по това време е вече изкласила!

Тук боровите гори се бяха променили. Те бяха редки, клоните — къси, иглиците — почти черни, върховете на много дървета бяха голи и те имаха болезнен вид. Земята беше, покрита е изпадали борове, за които никой не се интересуваше. Какво ли би било, ако една такава гора стигне до Колморден! Колко сиромашка би се почувствувала тя! Или тази градина, която сега минаваше под тях. В нея имаше хубави дървета, но нито едно овошно дърво, липа или кестен, а само калини и брези. Тук имаше и хубави храсти, но аз шипки и люляци, а само диви череша и бъз. Зеленчукови, лежи в нея не бяха още засадени. Какво ли би било, ако една такава градинка стигне до някой господарски парк в Съормланд! Сигурно ще ѝ се стори, че е същинска пустиня.

Или онази ливада с толкова малки плевни из нея, като че ли половината място е отишло за строеж! Ако отидеше в Остйотската равнина, какви очи щяха да ококорят селяните!

Но ако просторната борова гора, над която сега минаваха, с широки корони на дърветата, пръснати в красиви групи върху прекрасния килим от бял еленов мъх, можеше да отиде при парка на Йоведския манастир, чудния парк щеше да признае, че намерил равен на себе си!

Или ако дървената черква под него с украсените с червени летви стени и изрисуваната камбанария се намереше до някоя от здравите като укрепления готландски черкви! Колко неща можеха да си кажат те!

Но гордостта и честта на тази страна бяха големите тъмни реки с чудните долини и чифлици, е дървения материал, дъскорезниците, градовете и гъмжащите от параходи устия. Ако някоя такава река се

покажеше на юг от Далелв, всички реки и потоци щяха да потънат в земята от срам.

Ами ако някоя такава безкрайна и плодородна равнина се мернеше пред очите на бедните смоландски селяни? Те веднага щяха да зарежат жалките си нивички и каменистите ливади и щяха да се заловят да я обработват.

Тази страна имаше едно-единствено богатство, което други нямаха — светлината. Жеравите край блатата спяха. Нощта сигурно отдавна бе настъпила, но беше още съвсем светло. Слънцето не вървеше на юг като всичко останало. То беше отишло толкова на север, че сега светеше право в лицето на момчето и тази нощ като че ли нямаше намерение да се скрива зад хоризонта. Какво ли би било, ако това слънце светеше над Западен Вемехьог! Селянинът Холгер Нилсон и жена му щяха да бъдат във възторг, ако работният ден имаше двадесет и четири часа!

СЪНЯТ

НЕДЕЛЯ, 19 ЮНИ

Момчето се събуди, вдигна глава и се огледа. Чудно нещо! То за пръв път виждаше мястото, където бе спало. Не, никога не беше виждало нито тази долина, нито планините, които я обкръжаваха. Не беше виждало кръглото езеро сред долината, нито хилавите, изкривени брези над него.

А къде беше орелът? Никъде не се виждаше. Горго сигурно го е изоставил. Ето ти сега ново приключение!

Момчето пак легна, затвори очи и се помъчи да си спомни кога е заспало.

Докато летяха над Вестерботен, струваше му се, че стоят на едно място, а земята под тях се движи на юг. После орелът зави към северозапад, вятърът задуха отстрана, въздушното течение започна да се чувствава и изведнъж земята долу спря и то разбра, че орелът бързо лети напред.

— Навлизаме в Лапландия — каза Горго и момчето се надвеси, за да разгледа страната, за която толкова много бе слушало.

Но то много се разочарова, защото видя огромни гори и широки торфени блатата. Това еднообразие го приспиваше и то едва не падна. Като каза на орела, че не може повече да седи на гърба му и трябва да поспи малко, Горго веднага се спусна на земята. Момчето се просна на мъха; но скоро след това Горго пак го хвана с ноктите си и отново се издигна с него.

— Спи, Палечко! — каза той. — На мен слънцето ми пречи да еня и аз ще продължа пътуването.

Макар че му беше неудобно в това положение, момчето все пак скоро заспа и му се присъни чуден сън. Вървеше по широк път и бързаше толкова, колкото позволяваха малките му крачка. Не беше само, отвсякъде бързаха и други пътници. Точно до него крачеше стрък ръж с тежки класове на върха, цъфнал синчец и жълта тинтява; пред него лъхтяха ябълкови дървета, натежали от плодове, следвани от боб с узрели шушулки и цели малинови храсти. Големи широколистни

дървета, букове, дъбове и липи пристъпяха тежко по пътя, шумяха гордо е короните си и не се отбиваха пред никого. Между краката му се мотаеха дребни растения: ягоди, анемони, жълтурчета и незабравки. Отначало то си помисли, че са тръгнали само растенията, но скоро забеляза и животни, и хора. Около растенията бръмчаха насекоми, в канавките край пътя се плъзгаха риби, в клоните на дърветата пееха птици, надпреварваха се домашни и диви животни, а между тях вървяха хора, някои с лопати и коси, други с брадви, трети е пушки и рибарски мрежи.

Шествието вървеше бодро и весело и момчето никак не се учуди на това, като видя кой ги води. Водеше ги самото слънце. То се търкаляше по пътя като голяма блестяща глава с коси от многоцветни лъчи и лице, светнало от бодрост и доброта.

— Напред! — викаше то непрекъснато. — Няма защо да се боите, щом аз съм с вас. Напред! Напред!

— Къде ли ни е повело слънцето? — запита се момчето. Ръженият клас, който вървеше до него, го чу и веднага отговори:

— Води ни в Ланландия, за да се борим с великия мраз. Момчето скоро забеляза, че много от пътниците се разколебават.

почват да вървят по-бавно и най-последно спират. Големият бук се спря, сърните и житото изостанаха край пътя, а така също и малините, големите жълти димитровчета, кестените и сивите патици.

Момчето се огледа, за да разбере защо изостават. Тогава видя, че не са вече в Южна Швеция, а далеч в Свеаланд.

Тук дъбът почна да се колебае. Спираше за малко, правеше няколко несигурни крачки напред и най-сетне съвсем спря.

— Защо дъбът изостана? — попита момчето.

— Страх го е от великия мраз — отвърна една млада, светла бреза, която вървеше напред толкова весело и пъргаво, че просто бе удоволствие да я гледаш.

Но макар че мнозина изостанаха, тълпата все още беше голяма. И слънцето все още вървеше напред, смееше се и викаше:

— Напред! Напред! Няма защо да се боите, щом аз съм с вае. Шествието бързо напредваше. Скоро то стигна в Норланд и сега виковете и молбите на слънцето не помагаша. Ябълката спря, черешата спря. Спря и овесът. Момчето се обърна към изостаналите.

— Защо не идвате с нас? Защо изменяте на слънцето? — попита то.

— Не смеем. Боим се от великия мраз, който живее в Ланландия — отговориха те.

Момчето скоро разбра, че са стигнали в Ланландия. Тълпата, която вървеше напред, съвсем оредя. Ръжта и ечемикът, ягодите, боровинките, грахът и френското грозде бяха дошли чак дотук. Еленът и кравата крачеха един до друг, но сега всички спряха. Хората повървяха още малко, но и те почнаха да изостават. Слънцето щеше да остане съвсем само, ако не бяха дошли нови пътници. Към шествието се присъединяваха ракитаци и ниски храсти, лапландци и северни елени, планински кукумявки, сини лисици и бели яребици.

Изведнъж момчето чу, че срещу тях идва някой. Това бяха маса реки и потоци, които се спускаха в бързеи и водопади.

— Защо са се разбързали така? — попита то.

— Бягат от великия мраз, който живее в планините — отговори му една бяла яребица.

Изведнъж пред тях се изпречи висока мрачна и назъбена стена. Като видяха стената, всички се дръпнаха назад, но слънцето веднага обърна лицето си към нея и я заля със светлина. Тогава се оказа, че това не е стена, а прекрасни планини, които се издигаха една от друга по-високо. Върховете порозовяха под слънчевата светлина, а склоновете изглеждаха светлосини със златни ивици.

— Напред! Напред! Няма опасност, щом аз съм е вас — извика слънцето и тръгна по стръмните склонове на планината.

Но тук го изоставиха храбрата млада бреза, крепкият бор и упоритата ела. Изоставиха го северният елен, лапландецът и ракитакът. Най-послед, когато стигна на върха, зад него беше само малкият Нилс Холгерсон.

Слънцето потъна в една пропаст, стените на която бяха покрити с лед. Нилс Холгерсон поиска да го последва и там, но се спря на ръба, защото видя в нея нещо ужасно. На дъното ѝ седеше един стар дух с тяло от лед, коси от ледени висулки и мантия от сняг. Пред него лежеха няколко черни вълка, които скочиха и се озъбиха, когато слънцето се показа. От устата на единия вълк почна да излиза лют студ, от устата на другия хаплив северен вятър, а от устата на третия черен мрак. „Това трябва да е великият мраз със свитата си“ — помисли си

момчето. То разбра, че най-разумно би било да избяга, но го обхвана такова любопитство да види срещата между слънцето и духа, че все пак остана.

Духът не се помръдваше, само беше обърнал страшното си ледено лице към слънцето и го гледаше. Слънцето също стоеше неподвижно, като се усмихваше и светеше. Така мина известно време и момчето чу, че духът почва да въздиша и да стене. Снежната му мантия падна, а трите грозни вълка почнаха да ръмжат по-тихо. Но изведнъж слънцето извика:

— Моето време свърши! — И се измъкна назад от пропастта. Тогава духът развърза трите вълка и северният вятър, студът и мракът изскочиха от пропастта и подгониха слънцето.

— Изпъдете го! Прогонете го! — извика духът. — Прогонете го така, че да не се върне вече! Нека разбере, че Лапландия е моя!

Като чу, че пъдят слънцето от Лапландия, Нилс Холгерсон така се изплаши, че извика и се събуди.

Когато се опомни, той забеляза, че лежи сред голяма планинска долина. Но къде беше Горго и как можеше да разбере къде се намира той самият? Момчето стана и се огледа. Погледът му падна върху някаква странна постройка от борови клони на една издатина в скалите. „Това сигурно е такова орлово гнездо, в каквото Горго...“

То не довърши, смъкна шапчицата си, — размаха я във въздуха и завика „ура“. Едва сега разбра къде го беше довел Горго. Това бе долината, където живееха дивите гъски и над която царуваха орлите. Най-последно бе пристигнал! След малко щеше да се срещне с гъсока Мортен, Ака и всички си спътници.

ПРИСТИГАНЕТО

Момчето тръгна бавно напред да търси приятелите си. В долината беше съвсем тихо. Слънцето не се беше показало зад скалите и момчето разбра, че още е много рано и че дивите гъски не са се събудили. То направи няколко крачки и се спря усмихнато, защото видя интересна картина. В една вдлъбнатина спеше дива гъска, а до нея стоеше гъсок. Той също спеше, но виждаше се, че се е настанил толкова близо, за да бди над нея.

Без да ги смуцава, момчето продължи по-нататък, като надничаше из ниския ракитак. След малко откри нова двойка. Те не бяха от неговото ято, но то така им се зарадва, че почна да си тананика.

Надникна пак в храстите и най-после видя позната двойка. Беше Нелйе, която мътеше, а до нея стоеше Колме. Това бяха те — невъзможно беше да греши!

Много му се искаше да ги събуди, но се въздържа и продължи напред.

В следния храст намери Вииси и Кууси, а по-нататък — Юкси и Какси. Те също спяха и то отмина по-нататък.

Но ето че под един храст му се мярна нещо бяло и сърцето му почна да подскача от радост. Да, така беше. Там мътеше Дюнфин, а до нея стоеше белият гъсок. Макар и да беше заспал, по израза му се виждаше колко е горд, че пази другарката си далеч в лапландските планини!

Но момчето не го събуди, а продължи да върви напред.

Доста дълго време то не срещна никаква гъска, изведнъж на една малка височиика съгледа нещо, което приличаше на снопче сива трева. Като стигна до височинката, видя, че това беше Ака от Кебнекайзе, която стоеше будка и се озърташе, като че ли пазеше цялата долина.

— Добър ден, майко Ака! — каза момчето. — Добре, че не спиш. Недей събужда още другите, аз искам да поприказвам с тебе.

Старата водачка се спусна към момчето, прегърна го и го разтърси. После почна да го гали с човката си и отново го разтърси, без да казва нищо, защото то я беше помолило да не буди другите гъски.

Палечко целуна старата майка Ака по двете страни и почна да ѝ разказва как е попаднал в Скансен и как са го държали в плен.

— Знаеш ли, че лисицата Смире с отхапаното ухо стои в клетката на лисиците в Скансен! — продължи момчето. — И макар че беше толкова лоша към нас, стана ми мъчно за нея. Там имаше и много други лисици, които се чувствуваха добре, но Смире седеше омърлушена и тъгуваше за свободата си. В Скансен аз имах много приятели и веднъж научих от едно лапландско куче, че бил дошъл някакъв човек да купува лисици. Той живеел на някакъв остров далеч в морето. На острова били изстребили всички лисици, но сега плъховете станали толкова много, че те пак искали да завъдят лисици. Щом разбрах това, изтичах при клетката на Смире и ѝ казах: „Смире, утре ще дойдат хора да вземат няколко лисици. Не се крий, а стой напред и се остави да те уловят. Тогава ще получиш отново свобода!“ Тя послуша съвета ми и сега се разхожда свободно на острова. Какво ще кажеш, майко Ака, правилно ли съм постъпил?

— Постъпил си точно така, както аз самата бих постъпила — отвърна водачката.

— Радвам се че си доволна — каза момчето. — Искам да те попитам още нещо. Един ден видях, че докараха и затвориха в клетката на орлите в Скансен Горго онзи орел, който се би с гъсока Мортен. Той изглеждаше толкова нещастен, че аз реших да изпиля стоманената мрежа над клетката и да го освободя. Но после си спомних, че той е опасен хищник, който изстребва птиците. Не знаех правилно ли ще постъпя, ако освободя такъв злодей, и реших, че може би е по добре да го оставя да си стои там. Какво ще кажеш, майко Ака? Добре ли съм направил?

— Не, не си направил добре — отвърна Ака. — За орлите могат да разправят каквото искат, но те са по-горди и по-волни птици от другите животни и не бива да ги държат в плен. Знаеш ли какво ще ти предложи? Щом си починеш, ще отидем: е теб в големия затвор на птиците и ще освободим Горго.

— Тъкмо това очаквах да ми кажеш, майко Ака — каза момчето.

— Някои разправят, че ти вече не обичаш онзи, който си отгледала с такива мъки, защото живеел като другите орли. Сега разбирам, че това не е вярно. Аз ще отида да видя дали не се е събудил гъсокът: Мортен, а ако ти през това време поискаш да благодариш с

две думи на онзи, който ме върна при вас, мисля, че можеш да го срещнеш горе на скалата, където веднъж си намерила едно безпомощно орле.

XLIV
ГЪСАРКАТА ОСА И МАЛКИЯТ МАЦ

БОЛЕСТТА

През годината, когато Иилс Холгерсон обикаляше с дивите гъски, много се говореше за две деца, момче и момиче, които скитаха из страната. Те бяха от Смоланд, от областта Сюнербу, и някога живееха с родителите си и с четирите си братчета и сестричета в малка къщурка край една голяма степ. Още като бяха малки, една вечер на вратата им почука една бедна жена и помоли да пренощува у тях. Макар че къщурката едва побираше тия, които живееха в нея, приютиха я и ѝ постлаха да легне на земята. През нощта тя така кашля, че цялата къщичка се тресеше, а на сутринта, ѝ беше толкова лошо, че не можа да продължи пътуването си.

Бащата и майката правеха всичко възможно, за да и помогнат.

Отстъпиха ѝ леглото си, а те легнаха на пода. Бащата ходи при доктора и ѝ донесе капки. Първите дни болната беше като унесена, само искаше това-онова и не казваше нито дума за благодарност. После се успокои, стана любезна и мила и почна да благодари за всичко. Накрая млъкна и само от време на време молеше да я изнесат в степта, за да умре там. Когато домакините отказаха, тя им разправи, че през последните години обикаляла из страната с цигани катунари. Тя самата не била циганка, но избягала от дома си и тръгнала с циганите. Една циганка ѝ се разсърдила и ѝ пратила тази болест. Не само това; циганката ѝ казала още, че тази болест ще прихванат всички, които я приемат под покрива си и се грижат за нея. Тя вярвала, че това ще се сбъдне и затова ги молела да я изхвърлят от къщата и да не я поглеждат повече. Не искала да навлече нещастие на такива добри хора. Но въпреки това домакините не изпълниха молбата ѝ. Може и да са се уплашили, но не бяха такива хора да изхвърлят една бедна, тежко болна жена.

Скоро след това тя умря и нещастията започнаха. По-рано в къщичката цареше радост и веселие. Живееха наистина бедно, но щастливо. Бащата правеше тъкачни бърда, а майката и децата му помагаха. Работеха от сутрин до вечер, но бяха винаги весели и доволни особено когато бащата разказваше за пътуванията си в чужди

страни. Той беше голям веселяк и майката и децата умираха от смях, като го слушаха.

За двете деца времето след смъртта на бедната скитница беше като някакъв тежък кошмар. Не помнеха дълго ли продължи то, но в къщата следваха погребение след погребение. Братчетата и сестричетата им умираха едно след друго. Погребаха и четирите деца и в къщи стана глухо и тъжно.

Майката се мъчеше да си дава кураж, но бащата съвсем се промени. Нито работеше, нито се шегуваше, а от сутрин до вечер седеше замислен, подпрял глава на ръцете си.

Веднъж — това беше след третото погребение — той се развика като луд и децата се изплашиха. Не можел да разбере, каза той, защо им са се струпали на главата такива нещастия. Като са помогнали на болната, те са направили благодеяние. Нима злото на тоя свят е по-силно от доброто? Майката се опита да го вразуми, но не успя.

След няколко дни и бащата се загуби. Но той не умря, а просто напусна къщата. Умряла бе и най-голямата им сестра, а тя му беше любимката. Като загуби и нея, той просто избяга. Майка им казваше, че е направил добре, като се е махнал. Тя се боеше да не полудее.

След като бащата си отиде, те съвсем осиромашаха. Отначало той им пращаше пари, но после и неговите работи тръгнаха зле. И в деня, когато погребаха най-голямата дъщеря, майката заключи къщата и замина с двете деца, които бяха останали живи. Тя се пресели в Сконе, за да търси работа, и скоро постъпи в захарната фабрика в Юрдберга. Беше добра работничка, приветлива и любезна. Всички много я обикнаха. Мнозина се чудеха как може да бъде толкова спокойна след всичко преживяно, но тя беше силен и търпелив човек. Когато някой заговаряше за двете хубави деца, които живееха при нея, тя казваше:

— И те скоро ще умрат!

Казваше го, без да й трепне гласът, без една сълза в очите. Беше свикнала с тази мисъл.

Но стана не така, както тя предполагаше. Болестта събори нея самата. Майката си отиде още по-бързо от малките, които бе заровила. Беше дошла в Сконе в началото на лятото и преди да настъпи есента, остави двете деца сами.

Докато боледуваше, тя неведнъж повтаряше на децата, че никога не е съжалявала, задето е пуснала болната да живее у тях. Не е тежко да умреш, казваше майката, когато си вършил добро. Всички ще умрат, няма какво да се прави. Но от човека зависи дали ще умре с чиста съвест, или не.

Преди да умре, тя се погрижи за децата. Помоли да ги оставят в стаята, в която бяха живели през лятото. Като имаха къде да се подслонят, децата нямаше да тежат никому. Тя знаеше, че те ще могат да си изкарват хляба.

Оставиха им стаята, а те се условиха да пасат гъски. Стана наистина така, както беше казала; майката. Децата не останаха гладни. Момичето знаеше да приготвя карамели, а момчето правеше дървени играчки, които продаваха по чифлиците. Биваше ги за търговия и скоро почнаха да купуват от селяните масло и яйца, които продаваха на работниците от захарната фабрика. Бяха много редовни и изпълнителни и им се доверяваха за всичко. На момичето, което беше тринадесетгодишно, можеше да се разчита като на възрастен. То беше мълчаливо и сериозно, а момчето беше много приказливо и весело. Сестра му често казваше, че то се надпреварва да квака с гъските по ливадите.

Една вечер, две години след като се заселиха в Юрдберга, децата отидоха на сказка в училището. Сказката беше за възрастни, но двете смоландски деца се наредиха между слушателите. Те самите вече не се смятаха за деца, а и възрастните се държаха с тях като с равни. Сказката беше за туберкулозата — тази тежка болест, от която в Швеция всяка година загиват толкова много хора. Сказчикът говори просто и ясно и децата разбраха всяка дума.

Когато свърши, те останаха да го чакат пред училището. Щом той си тръгна, двете деца се хванаха за ръце, пресрещнаха го и го помолиха тържествено да им позволи да поговорят с него.

Чужденецът се учуди на децата с розовите бузки, които му говореха сериозно като възрастни, но внимателно ги изслуша.

Децата му разказаха какво е станало в тяхното семейство и го попитаха дали тяхната майка и братчетата и сестричетата им са умрели от тази болест, за която той говори. „Не е чудно — отвърна той. — Едва ли е била някоя друга болест“

А ако баща им и майка им знаеха това, което децата бяха научили тази вечер, ако знаеха как да се пазят, ако бяха изгорили дрехите и завивките на скитницата и бяха изчистили хубаво къщата, щяха ли братчетата и сестричетата им да останат живи? Сказчикът отвърна, че на това никой не може да отговори със сигурност. Все пак той допускаше, че ако са знаели как да се пазят от заразата, никой от семейството нямало да се разболее.

Децата позабавиха следния си въпрос, но не си отидоха. Онова, което сега искаха да попитат, беше най-важното. Тогава, значи, не е вярно, че циганката им е изпратила тази болест, защото са помогнали на жената? Значи, това не е било някакво проклетие над тяхното семейство? Сказчикът ги увери, че не е така. Никой не може да праща болести по този начин. Освен това болестта е разпространена из цялата страна. Тя беше почукала на много врати, макар че не навсякъде беше взела толкова жертви.

Децата благодариха и си отидоха. Тази вечер те дълго разговаряха.

На другия ден напуснаха работата си. Тази година не можели да пасат гъски, трябвало да заминат. Щели да търсят баща си. Трябвало да му кажат, че близките им са умрели от обикновена болест, а не от проклятието на един зъл човек. Много били доволни, че разбрали това и техен дълг било да го кажат на баща си, който скитал по пътищата и се измъчвал от тази мисъл.

Най-напред децата отидоха в степта край Сюнербу и за голямо свое учудване намериха къщата в пламъци. После посетиха свещеника и от него научиха, че някой железничар бил видял баща им в Малмбергет в Лапландия. Той работел в мините, но не се знаело дали още е там. Като разбра, че търсят баща си, свещеникът взе една карта, показа им колко далеч е Малмбергет и ги посъветва да се откажат от това пътуване. Но децата отвърнаха, че са длъжни да намерят баща си. Той ги напуснал, защото повярвал в нещо, което не било истина, и те трябвало да му обяснят, че е бил заблуден.

От търговията си те бяха спечелили малко пари, но не искаха да ги похарчат за влак и решиха да вървят пеша. Не съжаляваха за това решение, защото пътуването наистина беше чудесно.

Преди още да напуснат Смоланд, веднъж те се бяха отбили в един чифлик, за да си купят нещо за ядене. Стопанката беше любезна и

приказлива жена. Тя почна да ги разпитва кои са и откъде идват и те ѝ разправиха цялата си история.

— Гледай ти! Гледай ти! — повтаряше жената, докато те говореха. После им даде много неща за ядене и отказа да вземе пари. Когато станаха, за да ѝ благодарят и си тръгнат, тя им предложи да се отбият в съседната енория у брат ѝ, като им каза името му и къде живее. Децата, разбира се, се зарадваха.

— Кажете му много здраве от мен и му разправете какво ви се е случило — рече жената.

Брат ѝ също ги посрещна добре. Той ги закара с кола до следната енория и там също ги приеха добре. После почнаха да ги препращат от чифлик на чифлик.

Навсякъде, където отиваха, имаше по някой болен от туберкулоза. Без да искат, пътувайки из страната, двете деца просвещаваха хората, като им обясняваха каква опасна болест е туберкулозата, как се е промъкнала у дома им и как трябва да се борят с нея.

Разказват, че някога, когато в страната върлувала страшната чума, наречена черната смърт, едно момче и едно момиче ходели от къща на къща. Момчето носело гребло и когато почвало да гребе пред някоя къща, това значело, че в нея ще умрат мнозина, но не всички, защото зъбите на греблото са редки и не загребват всичко. А момичето носело метла и когато помитало пред някоя врата, това значело, че всички в къщата ще умрат, защото метлата не оставя нищо след себе си.

Не е ли чудно, че и в наши дни две деца пътуваха през страната поради една опасна болест? Но тези деца не плашеха хората с гребло и — метла, а казваха:

— Ние няма да се задоволим само с това да изгребем двора и да пометем пода. Ще вземем и четка, и сапун. Ще поддържаме чистота и вътре, и вън от къщи, а и ние самите ще се мием. Така ще победим болестта.

ПОГРЕБЕНИЕТО НА МАЛКИЯ МАЦ

Малкият Мац беше мъртъв. Онези, които само преди няколко часа го бяха видели здрав и весел, не можеха да повярват това. Но за жалост беше така. Малкият Мац бе мъртъв и трябваше да бъде погребан.

Той умря рано една сутрин. При него беше само сестра му Оса.

— Не викай никого! — помоли малкият Мац, когато разбра, че краят му приближава, и сестра му го послуша.

— Радвам се, че не умирам от онази болест, Оса — каза малкият Мац. — Ти не се ли радваш? — Но Оса не отговори и той продължи: — Нищо, че умирам. Важното е, че не умирам от болестта, която отнесе мама и другите, иначе ти никога нямаше да можеш да убедиш татко, че те са умрели от обикновена болест. А сега ще успееш, ще видиш.

След смъртта му Оса дълго мисли за всичко онова, което беше преживял малкият Мац. Той беше понесъл всички нещастия като възрастен. Спомни си последните му думи. Винаги е бил така храбър. И тя реши, че трябва да погребее малкия Мац с всички почести, като възрастен.

Да, тя разбираше, че това ще бъде трудно, но толкова й се искаше! Трябваше да направи всичко възможно, за да почете паметта на малкия Мац.

По това време те се намираха в Ланландия, край големите мини, наречени Малмбергет. Това място беше доста чудновато, но може би беше по-добре, че е такава.

Докато стигнат дотук, тя и малкият Мац бяха пропътували големи, безкрайни гори. Дни наред не виждаха нито ниви, нито чифлици, а само малки бедни пощенски станции, докато изведнъж стигнаха до голямото селище Йеливара. То се бе разпростряло с черквата, гарата, градския съвет, банката, аптеката и хотела си в подножието на висока планина, по която още имаше сняг, макар че беше сред лято. Почти всички къщи в Йеливара бяха нови и хубави. Ако не беше снегът по планината и ако не виждаха, че брезите още не

са се разлистили, децата не биха повярвали, че се намират толкова на север в Лапландия. Но баща си те трябваше да търсят не в Йеливара, а в Малмбергет, който лежеше още по на север и съвсем не беше толкова хубав.

Хората отдавна знаеха, че близо до Йеливара има големи залежи желязна руда, но бяха почнали да ги разработват едва преди няколко години, след като построиха железницата. Тогава изведнъж се стекоха хиляди хора и работа се намери за всички, но жилища нямаше. За тях трябваше те сами да се погрижат. Някои си направиха хижи от груби, неодялани дървета, други — от-празни сандъчета за динамит, които нареждаха едно върху друго като тухли. Бяха построени и хубави къщи, но селището изглеждаше много чудновато. Имате големи квартали с нови бели къщи, а между тях се срещаха непочистени сечища с камънаци и пънове. Имаше хубави големи вили за директорите и инженерите и наред с тях смешни ниски бараки, изостанали от първите дни. Имаше железница, електричество, големи машинни зали и можеше да се влезе по релси дълбоко в планината по един тунел, осветен с електрически лампи. Навред цареше голямо оживление, а от гарата заминаваха непрекъснато натоварени с руда влакове. Наоколо се простираше дива местност, в която нямаше нито ниви, нито къщи, а само лапландци, които обикаляха със северните си елени.

Сега Оса си мислеше, че и животът тук е като мястото. За някои той беше уреден и спокоен, но тя беше видяла и много чудновати и необикновени неща. Може би тук по-лесно би могла да направи нещо необичайно.

Спомни си как пристигнаха в Малмбергет и тръгнаха да търсят работника на име Йон Асарсон, който имал сключени вежди. Сключените вежди бяха отличителната му черта. Затова хората лесно си го спомниха и децата веднага научиха, че баща им работил няколко години в Малмбергет, но сега пак заминал нанякъде. От време на време го обхващало безпокойство и той тръгвал да скита. Никой не знаеше къде точно е отишъл, но всички бяха сигурни, че след няколко седмици ще се върне. Щом са деца на Йон Асарсон, нека го почакаат в неговата хижа. Една жена намери ключа под прага и ги пусна вътре. Никой не се учуди, че децата са дошли чак тук, така както никой не се

чудеше, че понякога баща им тръгва да скита. Тук бяха свикнали всеки да живее, както си иска.

Оса си представяше ясно как трябва да стане погребението. Тя беше видяла как миналата неделя погребяха един минен надзирател. Откараха го с конете на директора в черквата, в Иеливара, а зад ковчега вървеше дълго шествие от миньори. На гроба свири музика и пя хор. А след погребението поканиха всички присъстващи в училището на кафе. Нещо подобно Оса искаше, и за брат си, малкия Мац. Тя го желаше така настойчиво, че почти виждаше погребалното шествие пред очите си, но от време на време се отчайваше и мислеше, че няма да може да го уреди така. Не защото щеше да бъде скъпо. Те бяха спестили толкова пари, че тя можеше да си позволи и най-разкошно погребение. Мъчнотията беше, че възрастните не обръщаха внимание на децата. Тя бе само една година по-голяма от Мац, който лежеше сега мъртъв пред нея, малък и слаб. И тя самата беше още дете. Затова възрастните може би нямаше да изпълнят желанието ѝ. Първият човек, с когото Оса заговори за погребението, беше милосърдната сестра Хилма, която дойде в хижата малко след смъртта на Мац; тя още преди това, знаеше, че той няма да оживее. Предишния следобед той се разхождал из мината. Застанал близо до една шахта и при един взрив камъните го удариха. Той бил сам и дълго лежал на земята, без някой да забележи нещастieto. Най-сетне неколцина от работниците, които копаеха в шахтата, узнаха за това по много чуден начин. Те твърдяха, че едно хлапе, не по-голямо от педя, надникнало в шахтата и им извикало да побързат на помощ на малкия Мац. Той лежал отвън и кръвта му изтичала. Веднага отнесоха малкия Мац в къщи и го превързаха, но беше много късно. Той бе загубил много кръв и не можеше да бъде спасен.

Сега, когато влизаше в хижата, сестра Хилма си мислеше не толкова за малкия Мац, колкото за сестра му. „Какво ли ще правя с това бедно дете? — питаше се тя. — То сигурно е съвсем отчаяно.“

Но Оса нито плачеше, нито се тюхкаше, а съвсем спокойно ѝ помагаше в това, което трябваше да се направи. Сестрата много се учуди, но си обясни всичко, когато Оса заговори с нея за погребението.

— Когато човек познава малкия Мац — каза Оса тържествено, — трябва преди всичко да помисли как да почете паметта му, докато това все още е възможно. После ще има достатъчно време за сълзи.

И тя помоли сестрата да ѝ помогне да уреди достойно погребение на малкия Мац. Никой не го заслужавал повече от него.

Милосърдната сестра си помисли, че е истинско щастие, ако горкото самотно дете намира някаква утеха в мисълта за погребението. Тя обеща да помогне и това беше много нещо за Оса. Момичето бе убедено, че е постигнало целта си, защото сестра Хилма имаше голямо влияние. В мината, където всекидневно ставаха взривове, всички работници знаеха, че винаги може да ги улучи някой камък и затова се стремяха да бъдат приятели със сестрата.

Ето защо, когато тя и Оса помолиха миньорите да придружат в неделя ковчег на малкия Мац до гроба, почти никой не отказа.

— Щом сестрата ни кани, непременно ще дойдем — казваха те.

Сестрата можа да уреди и въпроса за музиката и хора. Не направи само нищо, за да ѝ дадат училището, защото времето беше топло и хубаво и решиха да поканят гостите на кафе на открито. Скамейки и маси взеха назаем от „Армията на спасението“, а чашки и кафеник — от магазина. Няколко жени на миньори обещаха да дадат покривки, с които да застелят масите за кафето.

Поръчаха сухари и кифли у хлебаря в Буден и сладки — у един сладкар в Люлеб.

Около погребението, което Оса готвеше на малкия Мац, се вдигна такъв шум, че за него заговори цял Малмбергет. Най-сетне и директорът чу за това, което се готви.

Като научи, че петдесет души миньори ще придружат до гроба ковчег на едно дванадесетгодишно момче, някакво просяче, както се чувало, той реши, че това е лудост. Че и хор, и музика, и кафе, и борови клончета за гроба, и сладки от Люлео! Той повика сестра Хилма и ѝ нареди да прекъсне всички приготовления.

— Жалко е да оставим момичето да си харчи така парите — каза той. — И не бива възрастни хора да угаждат на хрумванията на едно дете. Вие изпадате в смешно положение.

Директорът не се сърдеше. Той съвсем спокойно помоли сестрата да отмени хора, музиката и дългото шествие. Достатъчно било до гроба да отидат девет-десет души. А сестрата не възрази нито дума донякъде от уважение към директора, донякъде, защото и сама трябваше да признае, че той има право. За едно сиромашко хлапе това

наистина беше голям шум. Състраданието ѝ към бедното момиче отстъпи пред, здравия разум.

От вилата на директора сестрата се запъти към работническите бараки, за да каже на Оса, че не може да се направи такова погребение, каквото тя иска. Това не ѝ беше лесно, защото знаеше какво означава то за детето. По пътя срещна няколко миньорски жени и сподели с тях безпокойството си, Те веднага се съгласиха, че директорът е прав. Не биваше да се устройват такива тържества за едно бедно дете. Жалко за момичето, разбира се, но едно дете не биваше да се разпорежда така. Добре беше, че цялата тази работа щеше да се осуети.

После жените се разотидоха и разправиха това на всички срещнати. Скоро и в шахтите научиха, че на малкия Мац няма да бъде устроено голямо погребение. И всички веднага признаха, че това е правилно.

Само гъсарката Оса от цял Малмбергет не се съгласяваше с това.

Сестрата наистина прекара един тежък час с нея. Оса не се разплака, тя просто отказа да се подчини. Каза, че не е молила директора за нищо и че това не е негова работа. Той не може да ѝ забрани да погребее брат си, както тя иска.

Едва когато няколко жени ѝ разказаха, че няма да дойдат на погребението, защото директорът не е съгласен, тя разбра, че трябва да иска разрешение от него.

Известно време Оса стоя замислена, после изведнъж скочи.

— Къде? — попита я сестрата.

— Отивам да говоря с директора — отвърна Оса.

— Мислиш ли, че ще го накараш да се съгласи? — попитаха жените.

— Сигурна съм, че и малкият Мац очаква да отида — каза Оса.

— Директорът никога не е чувал за Мац и не знае какво момче беше той.

Оса се приготви набързо и тръгна. На всички се виждаше невероятно едно дете да промени нареждането на директора — най-влиятелният човек в Малмбергет: Затова и сестрата, и другите жени я последваха, за да видят дали ще има смелост да влезе.

Оса вървеше посред пътя и нещо в нея караше всички хора да се обръщат. Тя пристъпяше съсредоточено и гордо като младо момиче, което отива към олтара за първото си причастие. На главата си беше

сложила черната копринена кърпа, останала от майка ѝ, в едната си ръка стискаше носна кърпичка, а в другата носеше кошничка с дървени играчки, направени от малкия Мац.

Като я виждаха, децата, които играеха по пътя, изтичваха и питаха:

— Къде отиваш, Оса? Къде отиваш?

Но Оса не отговаряше, тя дори не чуваше въпросите им. Вървеше право напред. А когато децата пак викаха и се втурваха подире ѝ, жените ги хващаха за ръка и ги спираха.

— Оставете я на мира! — казваха те. — Тя отива при директора. Ще го моли да ѝ разреши да погребне тържествено малкия Мац.

Децата също се чудеха на смелостта на Оса и тръгваха след нея, за да видят какво ще стане.

Беше към шест часът следобед, когато работата в мините спираше и откъм шахтите се зададоха няколкостотин миньори, които крачеха бързо из пътя. Когато се прибираха, те не поглеждаха обикновено нито наляво, нито надясно. Но като срещаша Оса, забелязваха, че става нещо необичайно и я запитваха какво се е случило. Оса не отговаряше нито дума, но придружаващите я деца викаха силно накъде и защо е тръгнала. Някои от миньорите намираха, че за едно дете това е много смела постъпка и също се присъединяваха към другите, за да видят какво ще направи тя.

Оса стигна до канцеларията, където директорът обикновено се намирал по това време. Като влезе в коридора, една врата се отвори и пред нея застана директорът, с шапка на главата и палто на ръка, готов да си тръгне.

— Кого търсиш? — попита той, като видя момичето, което пристигаше тържествено, с копринената кърпа на глава.

— Искам да говоря лично с директора — отвърна Оса.

— Така ли? Влез тогава.

И директорът се върна в стаята, като остави вратата отворена, защото не предполагаше, че разговорът с момичето ще продължи дълго. По този начин хората, които вървяха след Оса и сега бяха изпълнили коридора и стълбата, можаха да чуят какво се говори в канцеларията.

Оса се изправи в целия си ръст, смъкна кърпата от главата и погледна директора със своите кръгли, сериозни детски очи.

— Малкият Мац умря... — каза тя.

Гласът ѝ затрепера и тя млъкна. Сега директорът разбра кой стои пред него.

— Така, значи, ти си момичето, което иска да прави голямо погребение? — заговори той любезно. — Не трябва да правиш това дете. Много е скъпо за тебе. Ако бях чул по-рано, веднага щях да те разубеда.

Лицето на момичето се сви и директорът се уплаши да не би да се заплаче, но то само каза:

— Мога ли да ви разкажа нещо за малкия Мац, господин директоре?

— Аз вече чувах историята ви — отвърна директорът спокойно и приветливо. — Не мисли, че не ми е мъчно за теб. Правя това, защото ти желая доброто.

Гъсарката Оса вдигна глава и започна с висок звънлив глас:

— На деветгодишна възраст малкият Мац остана без баща и майка и трябваше сам да се грижи за себе си, като възрастен. Той смяташе за унижение да проси и винаги за всичко си е плащал. Често казваше, че един мъж не бива да проси. Обикаляше чифлиците, купуваше яйца и масло и си гледаше работата като опитен търговец. Никога нищо не харчеше, не криеше нито едно петаче и всичко даваше на мен. Когато пасяхме гъските, той и там си носеше работа и беше ловък като възрастен. Когато пътуваше от чифлик на чифлик, селяните в Сконе пращаха по него големи суми, защото знаеха, че на малкия Мац могат да имат пълно доверие. Затова не бива да се каже, че малкият Мац е само едно дете, защото не всеки възрастен...

Директорът гледаше в земята и на лицето му не трепваше нито един мускул. Гъсарката Оса млъкна, защото ѝ се стори, че думите ѝ не са му направили никакво впечатление. В къщи си мислеше, че може да разказва много неща за малкия Мац, но сега не знаеше какво още да каже. Как да убеди директора, че малкият Мац заслужава да бъде погребан с всички почести като възрастен?

— Аз сама плащам всички разходи за това погребение... — каза Оса и пак млъкна.

Директорът вдигна глава и погледна Оса право в очите. Той я преценяваше, както може да преценява човек, който има работа с много хора. Мислеше си, че тя е изгубила дом, родители, братчета и

сестри, но скръбта не я е сломила и от нея може да стане чудесен човек. Ако към тежкия ѝ товар се прибавеше още нещо, то можеше да се окаже малкото камъче, което преобръща колата. Разбираше какво усилие ѝ е струвало да дойде да говори с него. Тя обичаше своето братче повече от всичко друго. На такава обич не биваше да се пречи.

— Нека бъде така, както ти искаш! — каза директорът.

XLV

ПРИ ЛАПЛАНДЦИТЕ

Погребението беше свършено. Гостите на гъсарката Оса се бяха разотишли и тя остана сама в малката хижа на баща си. Затворила беше вратата, за да може спокойно да мисли за брат си. Спомняше си всяка дума на малкия Мац и всяка негова постъпка, а те бяха толкова много, че тя остана будна до късно през нощта. Колкото повече мислеше за брат си, толкова по-ясно разбираше колко труден ще бъде животът ѝ без него. Най-последно тя подпря глава на масата и горчиво зариде.

— Какво ще правя сега, когато малкият Мац го няма? — хълцаше тя.

Беше късна нощ, Оса бе прекарала уморителен ден и нищо чудно, че сънят я обори, щом наведе глава. А нямаше нищо чудно и в това, че ѝ се присъни тоя, за когото мислеше. Малкият Мац влезе жив и здрав в стаята. „Сега трябва да отидеш да намериш баща ни, Оса!“ — рече той. „Как те го намеря, като не знам къде е?“ — отвърна тя. „За това не се безпокой! — каза малкият Мац весело както обикновено. — Ще ти пратя някой да ти помогне.“

В този момент на вратата на хижата се почука. Това беше истинско чукане, а не такова, което човек чува насън. Но тя беше заспала така дълбоко, че не можеше да си даде сметка кое е действителност и кое сън. Като тръгна да отвори, тя си помисли: „Сигурно идва онзи, който малкият Мац обеща да ми изпрати.“

Ако на прага се беше показала сестра Хилма или някой друг истински човек, Оса веднага щеше да разбере, че се е събудила. Но на вратата чукаше едно малко джудже, не по-високо от педя. Макар че беше късна нощ, навън бе светло като ден и Оса веднага разбра, че е същото джудже, което бяха срещали с Мац няколко пъти при пътуването им из страната. Тогавата тя се боеше от него и ако сега беше съвсем будна, сигурно пак щеше да се изплаши. Но тя си въобразяваше, че продължава да сънува и остана съвсем спокойна.

„Очаквах да е тоя, когото малкият Мац ще изпрати да ми помогне да намеря татко“ — помисли си тя.

Но това не беше съвсем невярно, защото джуджето беше дошло да поговори с нея тъкмо за баща ѝ. Като видя, че тя не се бои от него, то набързо ѝ разказа къде се намира баща ѝ и как може да отиде при него.

Докато то говореше, Оса малко по малко съвсем се събуди. Чак тогава тя се изплаши, че стои и разговаря със същество, което не принадлежеше към нейния свят. Без да му благодари и да се сбогува с него, тя се вмъкна в хижата и блъсна вратата! Мярна ѝ се учуденото лице на джуджето, но не можеше да постъпи иначе. Бе извън себе си от страх и бързаше да се свие в леглото и да се покрие презглава.

Но макар че се боеше от джуджето, тя разбираше, че то е дошло за нейно добро и затова на следния ден побърза да изпълни съветите му.

На западния бряг на Люосаяуре, едно езерце на няколко десетки километра северно от Малмбергет, има малко лапландско селище. На южния бряг на езерото се издига високата планина Кирунавара. Казват, че тя се състояла от чиста желязна руда. На североизточната страна има друга планина, Люосавара, която също била от желязо. Към тези планини сега прокарваха железопътна линия от Йеливара и близко до Кирунавара строяха гара, хотел за пътниците и много жилища за работниците и инженерите, които щяха да живеят тук, когато започне да се разработва рудата. Това беше истинско малко градче с хубави и приветливи къщи. То се намираще толкова на север, че малките криви брезички, които растяха наоколо, се различаваха едва в края на юни.

На запад от езерото мястото е равно и там се бяха заселили няколко лапландски семейства. Те бяха дошли преди няколко месеца и в късо време селището им бе готово. Нито къртиха камъните, нито ги вдигаха с взрив, за да изравнят мястото. Като си намериха суха и удобна полянка край езерото, изсякоха само няколко ракитови храсти и, се отвори място. Не се занимаваха със сечене и дялане на дървета, за да издигнат здрави дървени стени, не се грижеха за покрив, под и прозорци, нито за врати и ключалки. Трябваше само да забият колчетата на шатрите си в земята, да опънат платното и селището беше готово. Наредбата също не им създаде големи грижи. Най-важното беше да постелят на земята малко борови клони и няколко кожи и да

окачат котлето на синджир за събраните горе в едно колчета. В котлето варяха месо от северни елени.

Работниците бързаха да довършат къщите на източната страна на езерото, преди да са почнали големите зимни студове, и се чудеха на лапландците, които столетия наред кръстосваха дълечния север и се предпазваха от студа и бурите само с тънки платнени стени. А лапландците на свой ред се чудеха на работниците, че вършат такава тежка работа, когато за живота бяха достатъчни няколко северни елена и една шатра.

През един юлски следобед, когато край Люосаяуре валеше страшен дъжд, лапландците, които лете обикновено прекарват повече навън, се бяха мушнавали в една от шатрите, седяха край огъня и пиеха кафе.

Докато те си приказваха, откъм Кируна се зададе лодка, която спря при селището на лапландците. От лодката слязоха един работник и тринадесет-четириннадесет-годишно момиче. Кучетата се спуснаха към тях със силен лай и един от лапландците подаде глава, за да разбере кой иде. Като видя работника, той много се зарадва. Дошлият им беше голям приятел. Знаеше лапландски и беше добър и приказлив човек. Лапландецът му извика да влезе бързо в шатрата.

— Точно навреме идваш, Съодерберг — каза той. — Кафеникът е на огъня. В този дъжд не може нищо да се прави. Ела ни разкажи какво ново има!

Работникът се вмъкна в претъпканата шатра и лапландците с много блъскане, смях и шеги направиха място за него и за момичето. Той веднага заговори на лапландски с домакините. Момичето, което не разбираше нищо от разговора, мълчеше и разглеждаше учудено гърнето и кафеншса, огъня и дима, лапландците и лапландките, децата и кучетата, стените и пода, кафените чашки и лулите, окъсаните дрехи и дървените съдове. За него всичко това бе ново. Досега то не беше виждало подобно нещо.

Но изведнъж момичето наведе очи. Сигурно Съодерберг беше казал нещо за него, защото лапландците и лапландките извадиха от уста късите си лулички и го загледаха втренчено. Лапландецът, който седеше до момичето, го потупа по рамото, кимна и каза на шведски: — Добре, добре.

Една лапландка наля чаша кафе и му я подаде с големи усилия, а между хората пропълзя едно момче приблизително на неговата възраст. То стигна до момичето и го зяпна учудено.

Оса разбра, че Съодерберг разказва на лапландците какво погребение е направила на брат си Мац. Тя предпочиташе, вместо да говори толкова много за нея, да попита лапландците къде е баща ѝ. Джуджето беше казало, че бил при лапландците, на запад от Люосаяуре, и тя помоли да ѝ разрешат да замине с един товарен влак, за да го потърси. И работниците, и надзирателите много ѝ помагаха, а един инженер в Кируна изпрати Съодерберг, който знаеше лапландски, да попита за баща ѝ. Тя се надяваше, че ще го намери, щом пристигне. Оглеждаше лицата на всички в шатрата, но това бяха все лапландци. Баща ѝ го нямаше.

Колкото повече разговаряха, толкова лапландците и Съодерберг ставаха по-сериозни. Лапландците поклащаха глави и се чукаха по челото, като че ли говореха за някой, който не е с всичкия си ум. Тя почна да се безпокои и най-сетне попита Съодерберг какво знаят тук за баща ѝ.

— Казват, че отишъл за риба — отвърна работникът. — Не знаят дали ще се върне тази вечер, но щом времето се оправи, някой от тях ще отиде да го потърси.

После той отново се обърна към лапландците и продължи да разговаря с тях. Не му се искаше Оса да задава повече въпроси за Йон Асарсон.

Сутринта времето беше чудесно. Самият Ола Серка, най-знатният между лапландците, бе обещал да потърси бащата на Оса. Но той не бързаше. Беше се свил пред шатрата и се чудеше как да съобщи на Йон Асарсон, че дъщеря му е дошла да го търси. Трябваше да му го каже така, че той да не се изплаши и да не избяга. Йон Асарсон беше особен човек и се боеше от деца. Казваше, че като види деца, налягат го мрачни мисли и не може да издържи.

Докато Ола Серка мислеше, гъсарката Оса и Аслак, момчето, което я бе зяпнало предишната вечер, седяха на поляната пред шатрите. Аслак бе ходил на училище и знаеше шведски. Той разказваше на Оса за живота на лапландците и я уверяваше, че те живеят най-добре от всички. Оса намираще, че животът им е ужасен и му го каза.

— Ти не знаеш какво говориш! — отвърна Аслак. — Остани при нас само една седмица и ще се увериш, че ние сме най-щастливият народ на света.

— Ако остана една седмица, ще се задуша от дима в шатрата — отговори Оса.

— Не говори така! — каза момчето. — Ти нищо не знаеш за нас. Ще ти разкажа нещо и тогава ще разбереш, че колкото по-дълго стоиш тук, толкова по-добре ще се чувствуваш.

И Аслак разправи на Оса за онова време, когато през страната преминала черната смърт. Той не знаел дали болестта е засегнала и същинска Лапландия, дето се намираха сега, но в Йемтланд била толкова страшна, че уморила всички лапландци, които живеели в горите и планините, освен едно петнадесетгодишно момче. Измрели и всички шведи, които живеели в долините. Останало само едно петнадесетгодишно момиче.

— Момчето и момичето обикаляли поотделно из опустялата страна цяла зима, за да търсят хора, и напролет най-после се срещнали — продължи Аслак. — Тогава шведското момиче помолило лапландчето да го придружи на юг, докато намери хора от своето племе. Не искало да остане повече в Йемтланд, дето имало само запустели чифлици. „Ще те придружа, където искаш — отвърнало момчето, — но чак през зимата. Сега е пролет и моите северни елени отиват на запад към планините. А ти знаеш, че ние, лапландците, отиваме там, където ни водят северните елени.“

Шведското момиче било дъщеря на богати родители. Свикнало било да живее под покрив, да спи в легло и да се храни на маса. То презирало бедните хора от планината и мислело, че онези, които живеят под открито небе, са много нещастни. Ала се бояло да се върне в чифлика си, дето имало само мъртъвци. „Нека поне дойда с теб в планината — казалото то на момчето, — за да не стоя сама тук, дето не се чува човешки глас!“ Момчето на драго сърце се съгласило и момичето тръгнало след северните елени към планините. Стадото копнеело за хубавата планинска паша и всеки ден изминавало дълги разстояния. Нямали време да опъват шатра. Трябвало да спят върху снега, докато елените пасели. Животните усещали как южният вятър развява козината им и знаели, че след няколко дни той ще стопи снега по склоновете на планините. Момичето и момчето трябвало да ги

следват през топящия се сняг и през чупливия лед на езерата. Когато стигнали до планините, а боровите гори свършили и започнали кривите брезички, те почакали няколко седмици, докато и снегът по планините се стопи. После пак тръгнаха нагоре. Момичето се задъхвало, оплаквало се от умора и често казвало, че ще се върне в долините, но продължавало да върви, за да не остане съвсем само.

Когато стигнали обширните планински пасбища, момчето разпънало за момичето шатра на хубава зелена морава край планински поток. Вечерта то уловило кошута с ласо, издоило я и дало мляко на момичето. Намерило изсушеното еленово месо и сиренето, което неговото племе било скрило по височините миналото лято. Но момичето все се оплаквало и било вечно недоволно. Не искало нито еленово месо, нито сирене, нито мляко. Не можело да свикне да седи свито в шатрата, нито да спи на земята, на легло от борови клончета и еленова кожа. А синът на планинското племе само се надсмивал на оплакванията му и продължавал да се държи приятелски.

След няколко дни момичето отишло при момчето тъкмо когато то дояло елените и предложило да му помогне. Заело се също да пали огън и да вари еленово месо, да носи вода и да прави сирене. Тогава за двамата настъпило чудесно време. Било топло, пък и храната по-лесно се намирала. Те излизали заедно, поставяли капани за птици, ловели съомга в потока и берели къпини край блатата.

Щом лятото отминало, смъкнали се надолу по планината, докато стигнали границата между иглолистните и широколистните гори, и там се спрели на лагер. Било вече време за клане на добитъка и те работели по цял ден, но сега и храна се намирала по-лесно, отколкото през лятото. Когато завалял сняг и ледовете сковали езерата, те отишли още по на изток, в гъстите борови гори. Опънали там шатрата и започнала зимната работа. Момчето учело момичето да прави конци от еленови жили, да щапи кожи и да шиє от тях дрехи и обуца, да прави гребени и други предмети от еленови рога, да кара ски и да се пързая с шейна, теглена от елените. След като прекарвали така тъмните зимни месеци и слънцето отново се показало, момчето рекло на момичето, че сега може да го придружи на юг, за да отиде при хората от своето племе. Тогава момичето го изгледало учудено. „Защо бързаш да ме изпратиш? — попитало то. — Или толкова ти се иска да останеш само с елените си?“ — „Аз мислех, че ти тъгуваш да си отидеш“ — отвърнало

момчето. „Цяла година съм живяла като лапландците — казалو момичето. — Сега не мога да се върна при моя народ и да живея в тесните жилища, след като толкова дълго време съм скитала свободно по планините и горите. Не ме пъди, нека остана тук! Вашият живот е по-хубав от нашия.“

Момичето останало при момчето цял живот и вече не помислило да се върне в долините. Ако ти, Оса, останеш тука само един месец, никога няма да поискаш да ни напуснеш.

С тези думи Аслак завърши разказа си. В това време и баща му Ола Серка извади лулата от устата си и стана. Старият Ола знаеше повече шведски, отколкото предполагаша, и беше разбрал думите на сина си. И докато слушаше, той изведнъж се сети как трябва да каже на Йон Асарсон, че дъщеря му е дошла да го търси.

Ола Серка слезе към Люосаяуре и тръгна по брега. Там седеше един човек и ловеше риба. Той беше приведен, с посивели коси. Погледът му бе уморен и в целия му вид имаше нещо отпуснато и безпомощно. Приличаше на човек, който се е опитал да носи нещо не по силите си или да измисли нещо твърде мъчно и е останал пречупен и обезкуражен от неуспеха.

— Ловът трябва много да ти е вървял, Йон, щом си седял цяла нощ — каза лапландецът, като се приближи.

Човекът трепна и вдигна глава. На въдицата му нямаше никаква стръв, на брега до него — нито една риба. Той бързо сложи нова стръв и хвърли въдицата във водата. Лапландецът се разположи на тревата до него.

— Искам да ти кажа нещо — започна Оле. — Ти знаеш, че имах дъщеря, която миналата-година умря, и че ние в шатрата още не можем — да я прежалим.

— Знам — отвърна късо рибарят и лицето му се помрачи. Виждаше се, че разговорът за умрели деца му е неприятен. Той говореше хубаво лапландски.

— Но няма полза човек да прекарва живота си в скръб — продължи лапландецът.

— Не, няма полза.

— Затова реших да си взема друго дете. Не намираш ли, че добре съм намислил?

— Зависи какво е детето, Ола.

— Ще ти кажа какво знам за момичето, Йон — каза Ола и разправи на рибаря, че; през юни две деца, момче и момиче, пристигнали в Малмбергет да търсят баща си. Тъй като бащата бил заминал, те останали да го чакат. Докато чакали, момчето загинало при един взрив. Тогава момичето решило да му устрои тържествено погребение.

После Ола описа с хубави думи как бедното малко момиче убедило всички да му помогнат. То било толкова храбро, че отишло и само говорило с директора.

— Това момиче ли искаш да вземеш, Ола? — попита рибарят.

— Да — отвърна лапландецът. — Като чухме тази история, ние всички се разплакахме и си казахме, че една толкова добра сестра сигурно ще бъде и добра дъщеря и я помолихме да остане у нас.

Рибарят мълча известно време. Виждаше се, че продължава разговора само за да направи удоволствие на приятеля си.

— Това моите от вашето племе ли е? — Не — отвърна Ола, — не е лапландче.

— Тогава сигурно е дъщеря на някой от заселниците, щом е свикнала с живота на север.

— Не, тя е от далечния юг — отговори Ола така, като че ли това нямаше нищо общо с работата.

Но сега рибарят изведнъж се заинтересува.

— Не ми се вярва да успееш да я убедиш да остане — каза той. — Тя няма да може да прекара зимата в шатра, ако не е свикнала от дете.

— Но затова пък в шатрата ще има добри родители и добри братя и сестри — отвърна Ола Серка упорито. — Да си сам, е по-лошо, отколкото да мръзнеш.

На рибаря като че ли му се искаше да попречи на тази работа. Мисълта, че едно дете на родители-шведи ще попадне между лапландците сякаш му беше неприятна.

— Нали каза, че има баща в Малмбергет?

— Той е умрял — отвърна лапландецът късо.

— Сигурен ли си в това, Ола?

— Защо питаш? — каза презрително лапландецът. — Разбира се, че съм сигурен. Ако бащата беше жив, щяха ли момичето и братчето му да бъдат принудени да скитат сами през цялата страна? Щяха ли

две деца да се издържат сами, ако имаха баща? Щеше ли малкото момиче да отива самичко да говори с директора, ако бащата беше жив? Сега, когато цяла Лапландия говори за храбростта на това момиче, щеше ли то да бъде само дори един миг, ако бащата не беше умрял? Момичето мисли, че той е жив, но аз съм сигурен, че е умрял.

Човекът с уморения поглед се обърна към Ола.

— Как се казва това момиче, Ола? — попита той. Лапландецът се замисли.

— Не мога да си спомня. Трябва да го попитам.

— Да го попиташ ли? Та то тука ли е?

— Да, горе в шатрата.

— Какво? Ти си го взел, Ола, без да попиташ бащата дали е съгласен?

— Какво ме интересува бащата! Ако не е умрял, значи, не иска да знае за децата си! Трябва да бъде доволен, че някой друг се грижи за тях.

Рибарят захвърли въдицата и стана. Някой като че ли му беше вдъхнал нов живот.

— Според мен този баща не е като другите хора — продължи лапландецът. — Може би го преследват мрачни мисли и не може да се задържи на работа. Такъв баща за нея ли е?

Още преди Ола да свърши, рибарят тръгна с големи крачки по брега.

— Къде отиваш? — попита лапландецът.

— Отивам да видя осиновената ти дъщеря, Ола.

— Добре — каза лапландецът. — Виж я! Сигурен съм, че ще я одобриш.

Шведецът вървеше толкова бързо, че лапландецът едва го догонваше. След известно време Ола каза:

— Ей сега си спомних, че се казва Оса Йонсдотер.

Другият само ускори крачките си, а старият Ола Серка така се развесели, че му се искаше да се смее с глас. Когато наближиха шатрите, Ола каза още няколко думи.

— Тя е дошла в Лапландия да търси баща си, а не за да стане моя дъщеря. Но ако не може да намери баща си, аз на драго сърце ще я задържа.

Другият забърза още повече.

„Знаех си, че ще се уплаши, като чуе, че искам да задържа дъщеря му между лапландците“ — каза си Ола.

Когато работникът от Кируна, който беше довел гъсарката Оса в лапландското селище, се връщаше по-късно през деня, в лодката му имаше още двама души. Те седяха притиснати един до друг и се държаха за ръце, като че ли никога нямаше да се разделят. Това бяха Йон Асарсон и дъщеря му. И двамата изглеждаха променени. Йон Асарсон не беше толкова приведен и уморен, а погледът му беше ясен и добър, като че ли най-после бе получил отговор на това, което отдавна го измъчваше. А гъсарката Оса не се оглеждаше така будно и внимателно както по-рано. Тя имаше на кого да се опре, на кого да разчита и сега като че ли отново ставаше дете.

XLVI
НА ЮГ! НА ЮГ!

ПЪРВИЯТ ДЕН НА ПЪТУВАНЕТО СЪБОТА, 1 ОКТОМВРИ

Седнало на гърба на белия гъсок, момчето се носеше високо в небето. Наредени в правилен ред, тридесет и една диви гъски летяха бързо на юг. Вятърът свиреше в перата, крилете шибаха въздуха с такъв шум, че човек не можеше да чуе гласа си. Начело беше Ака от Кебнекайзе, а след нея идваха Юкси и Какси, Колме и Нелйе, Вииси и Кууси, гъсокът Мортен и Дюнфин. Шестте млади гъски, които миналата есен се бяха присъединили към ятото, сега пак го бяха напуснали.

На тяхно място възрастните гъски водеха със себе си двадесет и две гъсета, които бяха порасли през лятото в планинската долина. Единадесет летяха отдясно и единадесет отляво, като правеха всички усилия да вървят на еднакво разстояние като големите.

Горките млади гъски досега не бяха пътували дълго й отначало бързото летене ги измори.

— Ака от Кебнекайзе! Ака от Кебнекайзе! — провикваха се жално те.

— Какво има? — питаше водачката.

— Крилете ни се умориха! Крилете ни се умориха! — викаха младите.

— По-нататък ще ви стане по-лесно! — отговаряше водачката и продължаваше все така бързо. Тя като че ли наистина имаше право, защото след няколко часа гъсетата престанаха да се оплакват от умора. Но в планинската долина те бяха свикнали да ядат по цял ден и сега скоро огладняха.

— Ака, Ака, Ака от Кебнекайзе! — развикаха се жално гъсетата.

— Сега пък какво има? — попита водачката.

— Толкова сме гладни, че не можем вече да летим! — викаха малките. — Толкова сме гладни, че не можем вече да летим!

— Дивите гъски трябва да се научат да ядат въздух и да пият вятър — отговаряше водачката и продължаваше, без да прекъсва.

Младите гъски като че ли се научиха да утоляват глада си с въздух и вятър, защото след известно време престанаха да се оплакват. Ятото се намираше още над планините и старите гъски извикваха имената на всички върхове, край които минаваха, за да ги научат младите. Но след като викаха известно време: „Това е Порсотьоко, това е Сариедьоко, това е Сулителма“ младите пак вдигнаха връва.

— Ака, Ака, Ака! — завикаха те сърцераздирателно.

— Какво има? — попита водачката.

— В главите ни вече няма място за нови имена! — разкрещяха се младите. — В главите ни вече няма място за нови имена!

— Колкото повече неща влизат в една глава, толкова повече място има в нея! — отговаряше водачката и продължаваше да вика чудновати имена.

Момчето си мислеше, че навреме бяха тръгнали на юг, защото накъдето и да погледнеш, земята беше побеляла от сняг. А и напоследък времето в планинската долина беше просто ужасно. Дъждове, бури и мъгли следваха непрекъснато, а ако някой път се проясняваше, веднага ставаше страшно студено. Плодовете и гъбите с които момчето се хранеше през лятото, бяха изгнили или замръзнали и накрая то трябваше да яде сурова риба, която му беше много противна. Дните станаха къси, а дългите вечери и късните утрини бяха скучни за онзи, който не можеше да си ляга и да става със слънцето.

Най-сетне крилете на гъсетата бяха пораснали и пътуването на юг можеше да започне. Момчето така се радваше, че пееше и се смееше на гърба на гъсока. Искаше му се да напусне Лапландия не само заради тъмнината, студа и липсата на храна. Имаше и нещо друго.

През първите седмици то се чувствуваше много добре. Струваше му се, че никога не е виждало по-красива страна. Нямахше никакви други неприятности, освен да се пази да не го изядат комарите. Не се виждаше много с Мортен, защото белият гъсок по цял ден пазеше Дюнфин и не се отделяше нито крачка от нея. В замяна на това често виждаше Ака и орела Горго. Тримата прекараха много приятни часове заедно. Птиците го взимаха на дълги пътувания. То стъпи на върха на покрития със сняг Кебнекайзе и видя ледниците, които се спускаха от него. Посети и много други върхове, на които рядко е стъпвал човешки крак. Ака му показва скрити между планините долини и го накара да

надникне в пукнатините на скалите, дето вълчиците отглеждаха малките си. Запозна се, разбира се, и с питомните северни елени, които пасяха на големи стада край хубавото езеро Торне. Ходи и в Стура Шьофал и занесе много здраве на мечките, които живееха там, от роднините им в Минната област. Страната навсякъде беше красива и величествена. То беше доволно, че можа да я види, но не би искало да живее тук. Ака беше права, като казваше, че шведите трябва да оставят тази страна на мечките, вълците и елените, на дивите гъски и планинските кукумявки, на гризачите и на лапландците, които бяха създадени да живеят тук.

Веднъж Ака го заведе в един голям миньорски град и там то намери малкия Мац, който лежеше тежко ранен пред една шахта. През следните дни момчето си мислеше само как да помогне на горката Оса, но след като тя намери баща си и нямаше повече нужда от неговата помощ, то си стоеше повече в планинската долина. Оттогава почна да чака с нетърпение деня, когато ще може да си отиде с гъсока Мортен и да стане отново човек. Много му се искаше да бъде пак такъв, че Оса да не се бои да говори с него и да не затваря вратата под носа му.

Сега то беше много щастливо, че пътуваха на юг. Като стигнаха първите борови гори, то размаха шапката си и почна да вика „ура“. По същия начин поздрави първата сива заселническа хижа, първата коза, първата котка и първата кокошка. Минаваха над грамадни водопади, надясно от тях се издигаха красиви планини, но то беше толкова свикнало с тях, че не ги и поглеждаше. Друго нещо беше малката черквичка в Квикйок с къщичката на свещеника и селцето, които видя на изток от планините. Те му се сториха толкова хубави, че се просълзи.

Непрекъснато срещаха прелетни птици. Сега ятата бяха много по-големи, отколкото през пролетта.

— Къде отивате, диви гъски? — викаха птиците. — Къде отивате?

— В чужбина като вас! — отговаряха дивите гъски. — В чужбина!

— Малките ви още не могат да летят — дразнеха ги птиците. — Как ще прелетят морето с такива малки крилца?

Лапландците и северните елени също слизаха от планините. Те се движеха в определен ред: отпред вървеше един лапландец, после

идваше стадото, начело с големите самци, после една редица товарни елени, които носеха шатрите и багажа на лапландците, и накрая седем-осем мъже. Като видяха елените, дивите гъски се спуснаха надолу и почнаха да викат:

— Благодарим ви за лятото! Благодарим ви за лятото!

— Щастливо пътуване и заповядайте пак! — отговаряха северните елени.

А когато мечките видяха дивите гъски, те почнаха да ги сочат на мечетата и да ръмжат:

— Виждате ли ги ония? Страх ги е от студа, та през зимата не смеят да останат у дома си!

Дивите гъски не им оставаха длъжни и викаха на гъсетата: — Я вижте онези! Спят половин година, защото ги мързи да отидат на юг.

А долу в боровите гори се гушеха разрошените, измръзнали малки глухари и гледаха големите ята, които весело летяха на юг.

— Кога ще дойде и нашият ред? — питаха те майка си. — Кога ще дойде и нашият ред?

— Вие ще си стоите в къщи при татко и мама! — отговаряше майката. — Вие ще си стоите в къщи при татко и мама!

НА ОСТБЕРГ ВТОРНИК, 4 ОКТОМВРИ

Всеки, който е живял в планинските области, знае колко са неприятни мъглите, които скриват изгледа и пречат да се видят красивите планини наоколо. Такива мъгли се срещат понякога и през лятото, но през есента човек не може да се отърве от тях. Докато Нилс Холгерсон летеше още над Лапландия, времето беше хубаво, но щом дивите гъски извикаха, че навлизат в Йемтланд, и мъглите около него така се сгъстиха, че закриха напълно страната. Над Йемтланд летяха цял ден и той не можа да види дали е планинска страна, или равнина.

Надвечер дивите гъски кацнаха на една зелена поляна, която се спускаше стръмно на всички страни. Нилс разбра, че се намират на някакъв връх, но не знаеше висок ли е, или нисък. Струваше му се, че са кацнали в населена област и че чува човешки гласове и скърцане на коли по пътя, но и в това не беше сигурен.

Много му се искаше да се промъкне до някой чифлик, но се боеше да не се загуби в мъглата и остана при дивите гъски. Отвсякъде капеше вода. На всяко стръкче трева, на всяко буренче имаше водни капки, така че при най-малкото помръдване го поливаше истински душ. „И тук не е по-хубаво от планинската долина“ — помисли си той.

После се осмели да направи две-три крачки и наблизко му се мярна някаква постройка. Тя не беше много широка, но имаше няколко етажа. Върхът ѝ не се виждаше. Вратата беше заключена и тя изглеждаше необитаема. Той скоро разбра, че това е наблюдателна кула и че в нея няма да намери нито ядене, нито огън. Въпреки това бързо се спусна към дивите гъски.

— Мили Мортен, вземи ме на гърба си и ме занеси на върха на кулата! Тука е толкова влажно, че не мога да спя, а горе все ще намеря някое сухо местенце.

Гъсокът Мортен с готовност се отзова. Той го остави на балкона на кулата, където момчето спа спокойно чак до сутринта, когато го събуди слънцето.

Но като отвори очи и се огледа то дълго не можа да разбере къде се намира и какво е това пред очите му. На един панаир беше влизало в палатка с изрисувана голяма кръгла панорама. Сега му се стори, че пак се намира в такава кръгла палатка с красив червен таван, а по стените и пода — нарисуван голям хубав пейзаж с богати села, черкви, ниви, пътища, железници и дори цял град. Но то скоро разбра, че се намира не в палатка, а на върха на наблюдателна кула. Над него аленееше утринното небе, а долу се простираше истинска земя. След дългите месеци, прекарани в пустите планини, нямаше нищо чудно, че взе за картина величествената гледка, която се откриваше пред очите му.

Имаше още една причина, поради която момчето смяташе, че гледа някаква картина. Нищо от онова, което виждаше, не бе с естествения си цвят. Наблюдателната кула се издигаше на хълм, който се намираше на едно островче, а островчето лежеше покрай източния бряг на голямо езеро. Но езерото не беше сиво, каквито са обикновено езерата. По-голямата му част беше розова като утринното небе, а дълбоките заливи изглеждаха съвсем черни. Бреговете на езерото не бяха зелени, а светложълти от ожънатите ниви и пожълтелите широколистни гори, които го обкръжаваха. Около тях се простираше широк пояс от черни иглолистни гори. На момчето се стори, че те никога не са били така мрачни както тази сутрин. Зад тях на изток се синееха хълмове, а на запад хоризонтът се затваряше от една дъга назъбени планини с някакъв прекрасен блестящ цвят, който не беше нито червен, нито бял, нито син — той просто нямаше име.

После момчето отново обърна поглед към най-близката околност. В жълтия пояс около езерото се виждаха много червени селца и бели черкви, а точно на изток, от другата страна на тесния пролив, който отделяше острова от сушата, се разстилаше градът. Зад него се издигаше хълм, който го пазеше от ветрове, а околността му беше богата и гъсто населена. „Този град си е избрал хубаво място! — помисли си момчето. — Кой ли може да е той?“

В този момент то трепна и се огледа. Погълнато от гледката, не беше забелязало, че в кулата са дошли посетители.

Сега те бързо се качваха по стълбата. Момчето едва успя да потърси скривалище, в което да се мушне, и те пристигнаха.

Това бяха млади хора, туристи, и от думите им се разбра, че са обиколили цялата Йемтланд. Радваха се, че са успели да пристигнат

предишната вечер в Остврсунд, та ще могат в тази ясна сутрин да се насладят на гледката от Остберг. Оттук се виждало на двеста километра наоколо и щели да могат да разгледат любимата си Йемтланд още веднъж, преди да си заминат. После почнаха да сочат черквите около езерото. „Ето «Сюне» — казваха те, — а ето и «Марбю». По-нататък е «Хален». Ей там право На север е черквата «Рьодьо», а тук, под нас, «Фрьосьо».“ После заговориха за планините. Най-близката беше Овиксфйел. Дотук всички бяха съгласни. Но после почнаха да спорят кое е Кльовшьофйел и кой връх е Анарисфйел, и къде са Вестерфйел и Алмосаберг и Орешюта.

Докато спореха, едно младо момиче извади карта, отвори я на коленете си и се загледа в нея. После изведнъж вдигна глава.

— Като гледам Йемтланд на картата — каза тя, — прилича ми на някаква огромна горда скала. Все очаквам някой да ми разкаже, че едно време тя е стояла изправена и е сочала към небето.

— Това ще да е било доста големичка скала — каза един от другарите ѝ и се засмя.

— Да, и затова е била съборена. Погледни, не прилича ли на скала с широка основа и остър връх?

— На такава планинска страна ѝ върви да прилича на скала — обади се друг от туристите. — Но макар да съм чувал различни легенди за Йемтланд, никога не съм...

— Чувал си легенди за Йемтланд? — провикна се момичето, като не му даде да се доизкаже. — Веднага ги разправи. Няма по-хубаво място за една легенда оттук, отдето се вижда цялата страна. Всички се съгласиха с нея и другарят им без много подканяния започна.

ЛЕГЕНДА ЗА ЙЕМТЛАНД

По онова време, когато в Йемтланд още живеели великани, един стар планински великан стоял веднъж на двора пред къщата си и чешел конете си. Изведнъж той забелязал, че те се разтреперили от страх.

— Какво ви е, кончета мои? — попитал ги великанът и се огледал, да види какво е изплашило животните. Но наблизко нямало нито мечки, нито вълци. Съгледал само някакъв скитник, който съвсем не бил голям и силен като него, но все пак изглеждал здравеняк. Той се изкачвал по пътя към къщата в планината.

Като видял скитника, старият планински великан се разтреперал също като конете. Без да довърши работата си, той влязъл в голямата стая, където жена му предяла кълчища.

— Какво има? — попитала жената. — Пребледнял си като платно.

— Как да не пребледнея? — отвърнал великанът. — По пътя се мъкне някакъв скитник и аз съм сигурен, че това е Аса-Тор.

— Наистина това не е приятно посещение — казала жена му. — Не можеш ли да го омагьосаш, та къщата да му се види като скала и той да отмине портата?

— Много е късно за магии — отвърнал великанът. — Чувам го как влиза в двора.

— Тогава скрий се по-добре и ме остави аз да го приема — рекла бързо жена му. — Ще се постарая да направя така, че втори път да не стъпи тук.

На великана това предложение много се харесало. Той влязъл в малката стая, а жена му продължила да преде, като че ли не подозирала нищо.

Трябва да кажем, че тогава Йемтланд изглеждала съвсем другояче. Цялата представлявала едно голямо планинско плато. Била съвсем гола, нямала дори борова гора. Нямала никакво езеро, никаква река, никакви ниви. Дори планините и върховете, пръснати сега из цялата страна, тогава се намирили далеч на запад. В тази дива област

не живеели никакви хора, но великаните се чувствували добре там. Те също допринасят Йемтлавд да бъде толкова пуста и негостоприемна и планинският великан с основание се изплашил, като видял Аса-Тор. Той знаел, че божествата не обичат онези, които пръскат наоколо си студ, мраз и пустота и пречат на земята да бъде богата, плодородна и украсена с жилища на хора.

Жената на великана не чакала дълго. В двора се чули тежки-стъпки и скитникът блъснал вратата и влязъл в къщата. Той не се спрял на прага, както правят скитниците, а тръгнал към жената, която седяла до отсрещната стена. Но чудно нещо! Той вървял дълго време, а все още бил близо до вратата и не бил стигнал до огнището в средата на стаята. Закрачил по-бързо, но след известно време му се сторило, че жената и огнището са много по-далеч, отколкото, когато влязъл в стаята. При това в началото къщата не му се видяла много голяма. Разбрал това чак когато стигнал до огнището, защото толкова се изморил, че трябвало да се подпре на тоягата, за да си почине. Като го видяла, че спрял, жената оставила къделята, станала и с няколко крачки се озовала при него.

— Ние, великаните, много обичаме големи къщи — казала тя. — Мъжът ми все се оплаква, че му е тясно. Но който върви с крачки като твоите, сигурно намира, че в такава къща мъчно се отива от едно място до друго. Каж ми сега кой си ти и какво търсиш при великаните!

Отначало скитникът като че ли се готвел да отговори грубо, но после решил, че не бива да се кара с жена и казал съвсем спокойно:

— Казвам се Здравеняка и съм взимал участие в много борби и приключения. От една година насам живея в дома си и вече бях почнал да се питам няма ли работа за мен, когато чух, че хората се оплакват от вас. Вие, великаните, така лошо сте управлявали страната, че никой друг освен вас не можел да живее тук. Дошъл съм сега да поговоря с мъжа ти, не мисли ли да въведе по-добър ред тук?

— Мъжът ми е на лов — отвърнала жената. — Като се върне, той сам ще отговори на въпроса ти. Но според мен онзи, който мисли да задава такива въпроси на един великан, трябва да бъде доста по-голям от теб. Струва ми се, че за твоята чест ще, е по-добре да си отидеш, преди той да се е върнал.

— Щом съм дошъл, ще го почакам — отговорил Здравеняка.

— Аз ти дадох добър съвет — каза жената, — а ти прави, каквото знаеш. Седни сега на скамейката да те почерпя за добре дошъл!

Жената взела един грамаден рог за медовина и тръгнала към бъчвата в ъгъла на стаята. На госта бъчвата не се видяла много голяма, но когато жената извадила чепа, медовината потекла в рога с такъв грохот, като че ли в стаята имало цял водопад. Рогът скоро се напълнил и и домакинята се опитала да запуши бъчвата. Но медовината, която шуртяла от бъчвата, изтръгнала чепа от ръцете ѝ и потекла по пода. Жената опитала още веднъж, но не успяла. Тогава повикала госта на помощ.

— Здравеняко, не виждаш ли, че медовината изтече? Ела турни чепа!

Гостът веднага скочил да ѝ помогне. Взел чепа и се опитал да запуши бъчвата, но медовината го грабнала от ръцете му и продължила да залива пода.

Здравеняка повторил опита си няколко пъти, но безуспешно. Най-сетне захвърлил чепа. Целият под бил залян с медовина и за да може тя да се изтича, чужденецът започнал да копае дълбоки бразди в твърдия каменен под, както децата правят бразди напролет в пясъка, за да се изтича водата от топящия се сняг. Тук-там правел дълбоки дупки, в които да се събира медовината. През това време жената мълчала и ако вдигнел поглед към нея, щял да види с какъв ужас го гледала тя. Когато свършил, жената му каза подигравателно:

— Благодаря, Здравеняко. Виждам, че правиш каквото можеш. Обикновено мъжът ми запушва бъчвата, но не може да се иска от всички да бъдат толкова силни. Щом не можеш да свършиш това, най-добре е според мен веднага да си отидеш.

— Няма да си отида преди да свърша това, за което съм дошел — отвърнал чужденецът. Той изглеждал много засрамен и смутен.

— Седни тогава на скамейката. Ще сложа гърнето на огъня да ти сваря каша!

И домакинята сложила да вари каша. Но когато кашата била почти готова, тя се обърнала към госта:

— Сега виждам, че брашното се е свършило и кашата няма да стане достатъчно гъста. Не можеш ли да завъртиш няколко пъти

мелницата до теб? Между камъните има жито. Но трябва да събереш всичките си сили, защото мелницата не върви леко.

Гостът не оставил да го молят дълго. Мелницата не му се видяла много голяма, но като се опитал да завърти камъка, не можал дори да го помръдне. Трябвало да употреби всичките си сили, за да го завърти веднъж.

През това време жената го гледала мълчаливо. Но когато оставил мелницата, тя казала:

— Мъжът ми повече ми помага, но от теб не може да се иска онова, за което не ти стигат силите. Не виждаш ли, че за тебе е по-добре да не се срещаш с мъжа ми, който може да смели с тази мелница, колкото брашно иска?

— Все пак искам да се срещна с него — отговорил Здравеняка тихо.

— Седни тогава, докато ти стъкмя постеля — казала жената, — защото сигурно ще трябва да останеш да пренощуваш!

Тя струпала цял куп завивки и възглавници и му пожелала лека нощ.

— Дано постелята не ти се види твърда — казала тя, — но мъжът ми всяка нощ спи на такова легло.

Когато Здравеняка се опянал на постелята, почувствувал под себе си толкова ръбове и буци, че не можело и да се мисли за спане. Както и да се обръщал и въртял, все му било неудобно. Тогава почнал да хвърля насам възглавница, натам завивка и накрая легнал на земята и спал спокойно до сутринта.

Но когато слънцето изгряло, той станал и напуснал къщата на великана. Минал през двора, излязъл и затворил портата зад себе си. Изведнъж жената на великана изникнала до него.

— Виждам, че си тръгваш, Здравеняко — рекла му тя. — Това наистина е най-доброто, което можеш да направиш.

— Ако мъжът ти може да спи на такава постеля, каквато ти ми постла снощи — отвърнал Здравеняка намръщено, — не искам и да го видя! Той трябва да е човек от желязо и с него никой не може да се пребори.

Жената на великана се била облегнала на оградата.

— Сега, когато си отиваш, Здравеняко — казала тя, — трябва да знаеш, че с твоето посещение у нас ти съвсем не се изложи, както

сигурно си мислиш. Нищо чудно, че пътят през стаята ти се видя дълъг, защото ти измина цялото плато, наречено Йемтланд. Не е чудно, че не можа да запушиш бъчвата, защото срещу теб течеше всичката вода, която се спуска от снежните планини. А когато отведе водата по пода, ти направи бразди и дупки, които сега са реки и езера. Когато завъртя мелницата веднъж, това не беше малко нещо. Между камъните имаше не жито, а варовник и пясъчник и ти смля толкова много, че сега цялото плато е покрито с хубава плодородна земя. Не ме учудва и това, че не можа да спиш на постелята, която ти бях стъкмила, защото бях турила големи остри планински върхове. Ти ги разхвърли из цялата страна и аз не съм сигурна дали хората и за това ще ти бъдат така благодарни, както за другото, което направи. Сега ти пожелавам добър път и ти обещавам, че ние с мъжа ми ще се преселим на такова място, дето няма да можеш да идваш така лесно.

Докато слушал, скитникът се ядосвал все повече и повече, а когато жената свършила, измъкнал от пояса си чук. Но докато го вдигне, жената изчезнала, а на мястото на къщата се виждала само сива планинска стена. Останали обаче грамадните реки и езера, за които той направил място на платото, и плодородната земя, която смлял. Останали също и чудните планини от Фроствиксфйел и от Овиксфйел до Сюларна край границата, които са красотата на Йемтланд и правят всички хора силни, здрави, безстрашни и весели.

XLVII
ПРЕДАНИЯ ОТ ХЕРЙЕДАЛ

ВТОРНИК, 4 ОКТОМВРИ

Туристите се задържаха дълго на наблюдателната кула и момчето почна да се безпокои. Гъсокът Мортен не можеше да дойде да го вземе, докато те са там, а момчето знаеше, че дивите гъски бързат да продължат пътя си. Докато слушаше разказа, счу му се квакане и плясък на криле, като че ли гъските отлитаха, но не посмя да излезе от скривалището си, за да види какво става.

Когато най-после туристите си отидоха и то се измъкна, от дивите гъски нямаше и следа и никакъв Мортен не идваше да го вземе. То се развика с всички сили:

— Где си? Тук съм. Где си? Тук съм.

Но другарите му си бяха отишли. То нито за миг не допускаше, че са го изоставили, но се боеше да не им се е случило нещо и тъкмо се чудеше как да ги намери, гарванът Батаки кацна до него.

Момчето просто не очакваше, че някога ще посрещне Батаки така радостно!

— Мили Батаки — каза то, — колко е хубаво, че дойде! Може би знаеш какво е станало с гъсока Мортен и дивите гъски?

— Много ти здраве от тях — отвърна гарванът. — Ака видяла, че наоколо обикалял някакъв ловец и не посмяла да те дочака, а тръгнала напред. Седни сега на гърба ми и след малко ще настигнем приятелите ти!

Момчето бързо се настани на гърба на гарвана и Батаки щеше наистина скоро да настигне дивите гъски, ако не му беше попречила мъглата. Сутрешното слънце като че ли я беше събудило за нов живот. От езерото, от нивите и от гората изведнъж започнаха да се издигат малки, леки облачета. Те се сгъстяваха и разширяваха невероятно бързо и скоро земята се скри в бели кълба мъгла.

Батаки летеше високо под ясното небе и блестящото слънце, но дивите гъски сигурно бяха по-ниско, в мъглата. Те не се виждаха никъде. Момчето и гарванът непрекъснато викаха, но никой не отговаряше.

— Не ни върви — каза най-после Батаки. — Но те отиват на юг и щом се вдигне мъглата, веднага ще ги намеря.

Момчето беше много неспокойно, че се е разделило с Мортен точно сега, когато бяха тръгнали на път и той беше изложен на какви ли не опасности. Но след няколко часа тревоги то си каза, че досега не се е случило нищо и че няма смисъл да губи доброто ей настроение.

Точно в този момент от земята изкукурига петел и то веднага се наведе и извика:

— Как се нарича страната, над която летя? Как се нарича страната, над която летя?

— Нарича се Херйедал, Херйедал, Херйедал! — изкукурига петелът.

— Какво има долу? — попита момчето.

— Планина на запад, гора на изток и — широка долина през цялата страна — отговори петелът.

— Благодаря за хубавия отговор! — извика момчето. След известно време от мъглата се чу грачене на врана.

— Какви са хората в тази страна? — извика момчето.

— Добри и работливи селяни! — отвърна враната. — Добри и работливи селяни!

— С какво се занимават? — попита момчето. — С какво се занимават?

— Развъждат добитък и сечат гората — изграка враната.

— Благодаря за хубавия отговор! — извика момчето. Малко по-нататък през мъглата се чу песен.

— Има ли някой голям град в тази местност? — попита момчето.

— Какво... Какво... Кой вика? — обади се човекът, който пееше.

— Има ли някакъв град в тази местност? — повтори момчето.

— Искам да знам кой вика! — отговори човекът.

— Знаех си аз, че като попитам човек, няма да получа свестен отговор! — извика момчето.

Скоро след това мъглата изчезна така бързо, както се беше появила, и то видя, че летяха над широка речна долина. Гледката беше много красива. Виждаха се високи планини като в Йементланд, само че в подножието им нямаше плодородни и гъсто населени земи. Разстоянието между селата беше голямо, а нивите — малки. Батаки

тръгна на юг по реката, докато наближиха някакво село. Тогава той се спусна на едно стърнище и накара момчето да слезе на земята.

— През лятото тук е расъл ечемик — каза Батаки. — Виж дали не можеш да си намериш нещо за ядене!

Момчето го послуша и скоро намери един клас. Докато вадеше зрънцата и ядеше, Батаки започна разговор.

— Виждаш ли онази голяма, хубава планина на юг? — понита той.

— То се знае, че я виждам — отвърна момчето.

— Тя се казва Сонфйел — продължи гарванът — и някога е, била пълна с вълци.

— Личи си, че е била добро убежище за тях — съгласи се момчето.

— На хората, които живеели в долината, понякога им било доста трудно да се разправят с тях — каза Батаки.

— Защо не ми разкажеш някоя история за вълците, ако знаеш? — попита момчето.

— Преди много, много години веднъж вълците от Сонфйел нападнали един човек, който бил тръгнал да продава бъчви — започна Батаки. — Той бил от Хеде, едно село, разположено на няколко десетки километра нагоре в долината. Било през зимата и вълците го подгонили тъкмо когато минавал по леда на Юсна. Те били десетина, а конят на селянина бил слаб, та той не се надявал много да се спаси.

Като чул воя на вълците и видял каква голяма глутница го гони, той загубил и ума и думата и дори не се сетил да изхвърли бъчвите и ведрата, за да облекчи товара. Само шибал коня, който препускал побързо от всякога, но скоро забелязал, че вълците наближават. Мястото било пусто, а до най-близкия чифлик имало още много път. Той разбрал, че последният му час е настъпил и се вцепенил от ужас.

По едно време видял, че между боровите клони, забити в леда, за да отбелязват пътя, върви някой. А като познал кой е, страхът му се удвоил.

Това било една бедна старица на име Малин Финландката. Тя постоянно обикаляла из страната. Била куца и гърбава, та отдалеч я познал.

Старицата вървяла право срещу вълците. Сигурно шейната ѝ пречела да ги види. Селянинът веднага разбрал, че ако мине край нея,

без да я предупреди, тя ще попадне право сред глутницата и докато вълците я разкъсат, той самият ще може да се спаси.

Тя крачела бавно, наведена над тоягата си. Ясно било, че ако не ѝ помогне, с нея е свършено. Но не се знаело дали ще се спаси дори ако той спре и я вземе на шейната. Напротив, най-вероятно било тогава вълците да ги настигнат и да разкъсат и него, и нея, и коня. И той си помислил дали не е най-добре да пожертвува един живот, за да спаси два.

Всичко това му минало през ума, щом съгледал старицата. И не само това. Помислил си също така какво ще бъде после, когато почне да съжалява, че не ѝ е помогнал или когато хората научат как я е изоставил.

Изкушението било голямо. „По-добре да не я бях срещал“ — казал си той.

В този момент вълците надали див вой. Конят се напънал, полетял напред и отминал старицата. Тя също чула воя на вълците. Селянинът разбрал, че тя знае какво ѝ предстои. Отворила уста, за да извика, и протегнала ръце за помощ, но нито извикала, нито се опитала да се хвърли в шейната. Просто стояла като вдървена. „Сигурно ѝ съм се видял като дявол“ — помислил си селянинът.

Сега, когато бил сигурен, че ще се спаси, той очаквал да бъде доволен. Но сърцето му се свило от болка. Никога през живота си не бил вършил зло и сега си помислил, че е разбил целия си живот. „Не — казал си той и дръпнал юздите, — да става, каквото ще, но не мога да я оставя сама срещу вълците.“

С мъка обърнал коня и скоро стигнал до старицата.

— Качвай се бързо! — викнал ѝ той грубо, защото го било яд, че не я бил изоставил на съдбата ѝ. — Не можеш ли да си седиш в къщи, стара вещице! Сега и аз, и конят ще загинем заради тебе!

Старицата мълчала, а селянинът продължил:

— Конят е изминал днес петдесет километра. Той скоро ще се измори, а и товарът му не олекна, след като ти се качи.

Шейната скърцала по леда, но въпреки това той чул как вълците тракат зъби зад тях и разбрал, че ги настигат.

— Свърши се с нас — казал той. — И на двама ни не помогна много това, че се опитах да те спася, Малин.

Дотогава старицата мълчала като човек, който е свикнал на обиди, но сега заговорила:

— Не мога да разбера защо не изхвърлиш бъчвите, така ще облекчиш товара. Утре можеш да се върнеш да си ги прибереш.

Селянинът се зарадвал на тоя добър съвет и много се учудил как не се е сетил по-рано. Той дал на старицата юздите, развързал въжето, с което били стегнати бъчвите, и една по една ги изхвърлил. Вълците тъкмо настигали шейната, но сега спрели, за да разгледат какво е изпадало на леда. Така пътниците спечелили малко време.

— Ако това не помогне — казала старицата, — аз, разбира се, сама ще скоча сред тях, за да можеш ти да се спасиш.

В този момент селянинът се готвел да хвърли една голяма, тежка бъчва и изведнъж спрял, като че ли се колебаел дали да направи това. Но всъщност мислите му били заети от нещо съвсем друго. „Един здрав мъж с кон не бива да остави една стара жена да бъде изядена от вълците — помислил си той. — Все трябва да има някакъв изход, само че не мога да го намеря.“

После се захванал пак с бъчвата и изведнъж се разсмял.

Старицата го изгледала уплашено да не би да е полудял, но той се смеел на своята недосетливост. Не можело да има по-прост начин да се спасят! Чудно как не се е сетил по-рано!

— Слушай сега какво ще ти кажа, Малин — рекъл той. — Много е благородно от твоя страна, че искаш да се хвърлиш сама сред вълците. Но няма да стане нужда, защото сега аз знам как ще се спасим и тримата, без да пострада някой. Помни само, че каквото и да направя, ти трябва да седиш в шейната и да гледаш да стигнеш час по-скоро до Линсер! Там ще събудиш хората и ще им кажеш, че аз съм останал сам на леда, заобиколен от десетина вълка, и ще ги помолиш да ми дойдат на помощ.

После почакал, докато вълците настигнат шейната. Тогава търкулнал голямата бъчва на леда, скочил и той и се пхнал под нея.

Бъчвата била много голяма. Вълците почнали да скачат около нея, хапели обръчите и се опитвали да я търкулнат. Но тя била много тежка и те не можели да се доберат до човека в нея.

Селянинът знаел, че е на сигурно място, седял си спокойно и се хилел на вълците. После изведнъж станал сериозен. „Ако изпадна пак някога в затруднение — казал си той, — ще си спомня за тази бъчва.“

Ще си спомня, че няма защо да постъпвам зле нито към себе си, нито към другите. Винаги има изход, стига само навреме да го намери човек!“

Батаки свърши разказа си. Но момчето беше забелязало, че винаги, когато говори, гарванът влага в думите си някакъв особен смисъл. Колкото повече го слушаше, толкова повече се замисляше.

— Защо ми разказа тази история? — попита момчето.

— Просто си я спомних, като гледах Сонфйел — отговори гарванът.

Продължиха надолу по Юсна и след известно време стигнаха селото Колсет, разположено на границата с Хелзингланд. Тук гарванът кацна близо до малка ниска хижа. Тя нямаше прозорци, а само един отвор. Над комина се извиваше дим, примесен с искри, а от хижата се чуваха силни удари на чук.

— Като гледам тази ковачница — каза гарванът, — спомням си, че съм чувал, че някога в Херйедал и особено в това село са работили ковачи, които не са имали равни на себе си в цялата страна.

— Може би и за тях си спомняш някоя история? Няма ли да ми я разкажеш? — попита момчето.

— Да — отвърна Батаки, — спомням си историята за един ковач от Херйедал, който поканил двама други ковачи, единия от Даларна, а другия от Вермланд, да се надпреварват кой ще изкове по-хубави гвоздеи. Поканата била приета и тримата ковачи се срещнали тук, в Колсет. Даларнецът започнал пръв. Той изковал една дузина гвоздеи, толкова еднакви, гладки и остри, че по-хубави не можело да има. След него дошъл редът на вермландеца. И той изковал една дузина чудесни гвоздеи и на всичко отгоре ги направил два пъти по-бързо от даларнеца. Като видели това, присъстващите казали на херйедалския ковач, че няма смисъл да започва, и без това не би ги направил по-хубаво от даларнеца или по-бързо от вермландеца. „Не се предавам — отвърнал той. — Сигурно има и друг начин да се отличи човек.“ После сложил желязото на наковалнята, без да го нагрее предварително в огнището, удрял го с чука, докато се нажежи, и почнал да кове пирон след пирон, без да употреби нито въглища, нито духало. Никой не бил виждал ковач да върти чука по-майсторски и херйедалецът бил обявен за първия ковач в страната.

Батаки свърши, а момчето се замисли още повече.

— Какъв е смисълът на това, което ми разказа? — попита то.

— Спомних си тази история, като видях старата ковачница — отвърна Батаки равнодушно.

Двамата пътници пак се издигнаха във въздуха и гарванът поведе момчето на юг, към енорията Лилхердал, която граничи с Даларна. Там той кацна на един обрасъл с гора хълм.

— Знаеш ли какъв е този хълм? — попита Батаки. Не, момчето не знаеше.

— Това е надгробна могила — каза Батаки. Издигната е била над гроба на един човек, който се казвал Херюлф. Той пръв се заселил в Херйедал и почнал да обработва земята.

— Може би и за него знаеш някоя история? — попита момчето.

— Не съм слушал много неща за него, но доколкото знам, бил норвежец. Отначало служил при норвежкия крал, но после се скарал с него и избягал. Тогава отишъл при шведския крал в Упсала и постъпил при него на служба. След известно време поискал за жена сестрата на краля. Кралят му отказал, но той я отвлякъл и избягал с нея. Не можел да отиде нито в Норвегия, нито в Швеция, а в чужда страна не му се ходело, „Вее трябва да има някакъв изход“ — помислил си той и тръгнал със слугите и съкровищата си на север през Даларна, докато стигнал големите пусти гори, които се простирали по границата ѝ. Там се спрял, направил си къща, изсякъл гората и станал първият заселник в тази част на страната.

Като чу и тази история, момчето още повече се замисли.

— Защо ми разправяш всичко това? — попита то още веднъж. Известно време Батаки мълча, като само въртеше глава и мигаше. — Понеже сме сами — каза той най-накрая, — искам да използвам случая да те попитам нещо. Ти разбрал ли си какви са условията на джуджето, което те омагьоса, за да те превърне пак в човек?

— Знам само, че трябва да заведе белия гъсок здрав и читав до Лапландия и после да го върна в Сконе.

— Така си и мислех — каза Батаки, — защото последния път, когато се срещнахме, ти разправяше, че няма по-недостойно нещо от това да изоставиш приятеля си, който разчита на теб. Но трябваше да попиташ Ака за условията. Нали знаеш, че тя е ходила у вас и е говорила с джуджето?

— Ака нищо не ми е казала — отвърна момчето.

— Решила е, че по-добре да не знаеш какво е казало джуджето. Тя предпочита да помогне на теб, а не на гъсока Мортен.

— Чудно нещо, Батаки, ти винаги успяваш да ме разтревожиш — каза момчето.

— Може да ти се струва така — отвърна гарванът, — но този път сигурно ще ми бъдеш благодарен, ако ти кажа какви са условията на джуджето. То е казало, че ще станеш отново човек, ако заведеш гъсока Мортен у нас, за да може майка ти да го заколи.

Момчето подскочи.

— Това ти си го измислил! — извика то.

— Попитай Ака — каза Батаки. — Ето я, че идва с цялото ято. И не забравяй онова, което ти разказах днес! От всички затруднения има изход, стига да го намериш. Много ме интересува дали ще успееш.

XLVIII
ВЕРМЛАНД И ДАЛСЛАНД

СРЯДА, 5 ОКТОМВРИ

На другия ден момчето издебна момент, когато Ака пасеше малко настрана от дивите гъски, и я попита вярно ли е това, което Батаки му беше разказал. Ака не можа да отрече. Тогава момчето я накара да му обещае, че няма да издава тайната пред гъсока Мортен. Белият гъсок беше толкова храбър и благороден, че момчето се боеше да не би да се случи някое нещастие, ако той научи условията на джуджето.

После то седна тъжно и мълчаливо на гърба на гъсока, наведе глава и дори не се огледа наоколо. От време на време той чуваше как дивите гъски викат на младите, че сега навлизат в Даларна, че на север могат да видят Стедя, че летят над Източен Далелв, че са стигнали до езерото Хормундьо и че под тях е долината на Западен Далелв, но то нито ги погледна. „Аз цял живот ще прекарам с дивите гъски — мислеше си то, — така че ще се нагледам на тези страни, докато ми омръзнат.“

Момчето не се оживи и тогава, когато дивите гъски извикаха, че навлизат във Вермланд и че реката, която следват на юг, е Кларелв. „Толкова реки видях — мислеше си то, — че, няма защо да разглеждам още една.“

Но и да беше по-любопитно, нямаше да види много неща, защото в Северна Вермланд няма нищо друго освен обширни еднообразни гори, през които лъкатуши реката Кларелв, тясна и бърза. Тук-там се мярка възлищарница, сечище или ниски къщурки без комини, в които живеят финландци. Но горите са безкрайни и човек може да си помисли, че се намира далеч в Лапландия.

Дивите гъски кацнаха на едно сечище край брега на Кларелв и докато пасяха свежата новопоникнала ръж, момчето чу говор и смях откъм гората. Това бяха седмина здрави мъже с торби на гърба и брадви на рамо. Този ден момчето бе закопняло да види хора и много се зарадва, когато седемте работници свалиха торбите и седнаха край брега на реката да си починат.

Те непрестанно говореха, а момчето лежеше зад буца пръст и се радваше на човешките гласове. То скоро разбра, че това са вермландци, които отиват в Норланд да търсят работа. Бяха весели хора и имаха какво да си разказват, защото работеха на много места. През време на разговора един от тях каза, че е обиколил цяла Швеция, но никъде не е видял по-красива местност от Нордмарк в Западна Вермланд, откъдето беше той самият.

— Щях да се съглася с теб, ако вместо Нордмарк беше казал Фрюксдал, моето родно място — прекъсна го друг.

— Аз съм от областта Йосе — каза трети — и мога да ви уверя, че тя е по-красива и от Нордмарк, и от Фрюксдал.

Оказа се, че и седмината са от различни части на Вермланд и всеки смята родното си място за по-хубаво от другите. Започна се спор, но никой не можа да убеди другите, че той е прав. Изглеждаше вече, че здравата ще се скарат, когато се зададе един човек с дълга черна коса и малки, присвити очички.

— За какво се карате, момчета? — попита той. — Така сте се развикали, че се чува из цялата гора.

Един от вермландците се обърна бързо към новодошлия.

— Ти сигурно си финландец, щом скиташ толкова далеч из гората?

— Вярно — отвърна човекът.

— Чудесно! Разправят, че вие, финландците, сте по-умни от другите народи.

— Доброто име е по-ценно от злато — отговори финландецът.

— Ние сме седнали тук да се караме кой край на Вермланд е най-хубав. Ще можеш ли да разрешиш спора ни, за да не се намразим?

— Ще ви помогна, доколкото ми стигат силите — отвърна финландецът. — Но имайте малко търпение. Първо искам да ви разкажа една стара история.

Едно време — започна финландецът, като седна на един камък — страната на север от езерото Венер била ужасна: пълна с голи планини и стръмни върхове. В нея не можело да се живее. Нито можело да се прокарат пътища, нито да се разорат ниви. А страната на юг от Венер и тогава както и днес била хубава и плодородна.

На юг живеел един великан, който имал седем сина. Те били яки, пъргави момчета, но много горделиви и често се карали, защото всеки

се смятал за нещо повече от другите.

На бащата дотегнали постоянните разправии и за да тури край, извикал един ден синовете си и ги попитал съгласни ли са да ги подложи на изпитание, за да се види кой от тях е най-работлив.

Синовете веднага се съгласили. Тъкмо това искали и те.

„Тогава ще направим така — казал бащата. — Вие знаете, че на север от това блато, което наричаме Венер, има див край. Той е толкова каменист и неравен, че от него няма никаква полза. Утре всеки от вас ще си вземе ралото, ще отиде там и ще изоре, колкото може за един ден. Привечер аз ще дойда да проверя кой от вас е свършил най-много работа.“

Сутринта още преди да изгрее слънцето синовете били готови с конете и ралата. Заслужавало си да ги види човек, когато тръгвали. Конете били вчесани и изчистени, палешниците — наточени и блестящи. До Венер те стигнали в галоп. Някои се отбили по брега, но най-големият тръгнал направо през езерото.

„Не ме е страх от такава локва“ — казал той.

Като видели колко е смел, и другите решили да не паднат подолу. Стъпили на ралата и вкарали конете във водата. Конете били едри и дълго време вървели по дъното, но после трябвало да почнат да плуват. Ралата също плували във водата, но не било лесно да се задържиш на тях. Някои от синовете почнали да газят, а други заплували. Щом стигнали на другия бряг, веднага се заловили да разорават този див край, наречен по-късно Вермланд и Далсланд. Най-големият брат трябвало да изоре средната бразда, следващите двама тръгнали от двете му страни, другите двама до тях, а най-малките тръгнали откъм западния и източния край.

Най-големият започнал права и широка бразда, защото земята край Венер била равна и лесна за обработване. Той тръгнал бързо и карал така, докато стигнал до един грамаден камък. Камъкът не можел да се заобиколи и той трябвало да вдигне ралото и да го пренесе над него. После със сила забил палешника в земята и пак направил широка и дълбока бразда. Но след малко пак стигнал до каменливо място и пак трябвало да вдига ралото. Това се случило на няколко пъти и той много се ядосвал, че браздата му не е еднакво широка и дълбока навсякъде. Накрая почвата станала толкова каменлива, че той само драскал по нея

с палешника. Така стигнал до северната граница и седнал там да чака баща си.

Другият брат също започнал широка и дълбока бразда и можал да намери проход между камъните, та продължил без прекъсване. Тук-там заобиколил някоя пропаст и колкото по на север отивал, толкова повече трябвало да заобикаля и толкова по-тясна ставала браздата. Но той така се бил засилил, че не можал да спре на границата, а продължил и доста зад нея.

Третият брат, който орял вляво от най-големия, също започнал добре. Браздата му била по-широка от другите, но скоро стигнал до лоша почва и трябвало да се отбие на запад. Щом намерил по-добро място, той пак тръгнал на север, като орял дълбоко и широко, но пак спрял, дълго преди да достигне границата. Като не искал да седи така, обърнал конете и завил на друга посока. Но след малко пак трябвало да спре. „Тази бразда ще излезе най-лошата“ — помислил си той, като седнал на ралото да чака баща си.

Няма какво да разказвам за другите. Те всички работили мъжки. В средата било мъчно да се оре, но на изток и на запад било още по-мъчно, защото там било пълно с камъни и блата и било невъзможно да се изорат праби, равни бразди. Двамата най-млади трябвало през всичкото време да завиват и да заобикалят, но и те свършили много работа.

Когато се свечерило, седмината братя седели уморени и обезкуражени на края на браздите си и чакали.

Най-сетне баща им пристигнал. Най-напред той отишъл при онзи който орал най на запад.

„Добър вечер! — поздравил бащата. — Как е работата?“

„Нищо не излезе — отговорил синът. — Тази земя, която ни даде да орем, е много лоша.“

„Ти си седнал с гръб към браздата — казал баща му. — Обърни се и погледни какво си направил! Не е толкова малко, колкото ти се струва.“

Когато се огледал синът, видял, че там, където бил минал с ралото, станали чудесни долини с езера на дъното и хубави гористи склонове. Той бил минал през Далсланд и Нордмарк във Вермланд и изорал Лаксъо и Лелоиг, и Стура Ле, и Сил. Бащата имал всички основания да бъде доволен от него.

„Ела да отидем да видим какао са направили другите“ — рекъл той.

Вторият, при когото стигнали, бил изорал областта Йосе и езерото Глафсфиорд. Третият изорал Вермелн, най-големият — Фрюксдал и езерото Фрюкек, следващият — Елвдал и Кларелв. Четвъртият се измъчил в Минната област, но изорал Юнген и Дагльоса, а така също и куп други малки езера. Браздата на шестия била много чудновата. Той ний-напред разорал място за голямото езеро Скагерн, после направил една тясна бразда за Летелв, а след това преминал; границата и издълбал малките езера в минната област на Вестманланд.

След като разгледал всичко, бащата казал, че са свършили добра работа и че е доволен от тях. Страната не била вече така пустинна и можела да се насели и обработи. Те били направили много езера, пълни с риба и плодородни долини. По реките имало водопади, които можели да движат мелници, дъскорезници и чукове. По хълмовете между браздите имало място за гори и сега можели да се направят и пътища към рудните залежи в Минната област.

Като чули това, синовете се зарадвали, но все пак искали да знаят кой от тях е най-добър.

„В такава нива — казал бащата — по-важното е браздите да са еднакви, отколкото някоя да е по-хубава от другите. Който стигне до дългите тесни езера в Нордмарк и Далсланд, ще трябва да признае, че рядко е виждал нещо по-красиво. Но на него ще му харесат и плодородните земи край Глафсфиорд и Вермелн. Като поживее известно време там, ще може да отиде в дългите тесни долини край Фрюкен и Кларелв. А ако се умори и от тях, може да отиде край езерата в Минната област, които са толкова разнообразни и многобройни, че никой не може да ги запомни. След тези малки, нарязани от заливи и носове езера той сигурно ще се зарадва на широкия Скагерн. А сега аз ще ви кажа, че и синовете са като браздите. Никой баща не може да се радва, ако някой е по-добър от другите. Но ако може със същата радост да обърне поглед от най-малкия до най-големия, тогава душата му е спокойна.“

XLIX
МАЛКИЯТ ЧИФЛИК

ЧЕТВЪРТЪК, 6 ОКТОМВРИ

Дивите гъски летяха по течението на Кларелв, докато стигнаха големите фабрики при Мункфорш. После завиха на запад към Фрюксдал. Но още преди да стигнат езерото Фрюкен, започна да мръква и те кацнаха в едно тресавище сред обраслата с гора височина. Тресавището беше добро място за нощуване на дивите гъски, но на момчето се видя грозно и студено и то почна да си мечтае за хубаво легло. Докато още бяха във въздуха, то забеляза няколко чифлика надолу по склона и сега бързо се запъти към тях.

Пътят се оказа по-дълъг, отколкото му изглеждаше, и момчето на няколко пъти си помисли да се върне. Но най-после гората около него почна да оредява и то излезе на широк път, който скоро напусна гората. Красива брезова алея водеше към един чифлик и момчето веднага тръгна по нея.

Най-напред влезе в един двор, широк като градски площад и обграден с дълги червени постройки. От този двор мина в друг, където се намираше господарската къща с две крила от страни. Пред нея имаше широка поляна, пътека, покрита с пясък, а отзад — голяма градина. Къщата беше малка и неприветлива, но пред нея имаше редица грамадни калини, толкова нагъсто една до друга, че представляваха цяла стена. На момчето се стори, че се намира в някаква прекрасна стая с висок свод. Небето беше светлосиньо, калините жълти, с големи червени кичури. Тревата сигурно беше зелена, но под силната светлина на луната изглеждаше като сребърна.

Не се виждаше никакъв човек и момчето можеше да се разхожда свободно. Като влезе в градината, настроението му изведнъж се подобри. Покатери се на малка калина, за да опита плодовете и, но преди да ги достигне, съгледа дива череша. Спусна се по стъблото на калината и се покатери на черешата, но оттам видя храст френско грозде, на който още висяха дълги червени гроздове. Цялата градина беше пълна с къпини, малини и шипки. В зеленчуковите лехи имаше цвекло и ряпа, всички храсти бяха отрупани с плодове, по цветята се виждаха шушулки със семена, по стръкчетата трева — малки класове.

А там, на пътеката — не, то не се лъжеше! — там имаше голяма хубава ябълка, която блестеше на лунната светлина!

Момчето седна на тревата до ябълката, извади ножчето си и почна да си реже малки парченца. „Ако навсякъде имаше толкова ядене като тук, не би било лошо да си джудже цял живот“ — помисли си то.

Докато ядеше, то се запита дали не би било по-добре да остане тук, а дивите гъски да отлетят на юг без него. „Не знам как да обясня на гъсока Мортен, че не мога да си отида в къщи — помисли си то. — Най-добре е да се разделя с него. Тук бих могъл да си приготвя запас за зимата като катеричките, а ако живея в някое ъгълче в обора или в плевнята, няма да измръзна.“

В този момент над главата му се чу лек шум и до него застана нещо, което приличаше на къс брезов пън. Пънът мърдаше и се въртеше, а в горната му част блестяха като въглени две светли точки. Момчето скоро забеляза, че пънът имаше извита човка и кръгове от пера около очите и се успокои, че това не е някаква магия.

— Приятно е да срещне човек живо същество — каза то. — Може би ти ще ми кажеш, госпожо кукумявко, как се казва това място и какви хора живеят тук?

И тази вечер както всяка друга кукумявката беше седяла на голямата стълба, опряна на покрива, и се бе оглеждала по пътеката и поляната за мишки. За нейно разочарование не се мяркаше никаква мишка. Вместо това тя забеляза, че из градината се движи нещо прилично на човек, макар и много по-малко. „Ето кой плаши мишките — помисли си кукумявката. — Това пък какво ли е?“

„Не е катеричка, не е коте, не е невестулка — продължаваше да си мисли тя. — А аз си въобразявах, че една птица като мен, живяла толкова дълго в стария чифлик, знае всичко на света. Но това не мога да разбера какво е!“

Кукумявката гледа животинчето, което се движеше по пясъчната пътека, докато я заболяха очите. Най-после любопитството ѝ надделя и тя хвъркна към земята, за да го разгледа отблизо.

Когато момчето заговори, кукумявката се наведе и почна да го разглежда. „Няма нито нокти, нито бодли — помисли си тя, — но може би има отровни зъби или някакво по-опасно оръжие. Не е лошо да разбера по-добре какво представлява, преди да го напада.“

— Чифликът се нарича Морбака — каза кукумявката — и тук някога са живели благородни хора. Но ти кой си?

— Чудя се дали да се заселя тук — каза момчето, като не отговори на въпроса на кукумявката. — Смяташ ли, че това е възможно?

— Хм, сега чифликът не е онова, което беше — отвърна кукумявката, — но все някак може да се преживее. Зависи от какво възнамеряваш да живееш. Мислиш ли да ловиш мишки?

— О, не! — каза момчето. — По-скоро мишките ще изядат мен, отколкото аз тях.

„Дали е толкова безопасен, колкото се показва? — питаше се кукумявката. — Я да видим!“ Тя се издигна във въздуха и в следния миг заби нокти в рамото на Нилс Холгерсон и посегна с човка към очите му. Момчето закри с едната ръка очите си, а с другата се опита да се освободи. И същевременно викаше за помощ колкото му глас държи. Разбираше, че животът му е в опасност и му се струваше, че този път с него е свършено.

Сега трябва да разкажа как по някакво чудно съвпадение същата година, когато Нилс Холгерсон пътуваше с дивите гъски, една жена се канеше да напише книга за Швеция. Тази книга трябваше да бъде такава, че да могат да я четат децата в училищата. Жената мисли върху тази работа от Коледа до есента, но не написа нито ред и толкова се измъчи, че си каза: „Ти не си за тази работа. Седни по-добре и пиши любимите си легенди и разкази и нека някой друг напише тази поучителна и сериозна книга, в която не трябва да има нито една измислена дума!“

Тя беше решила вече да се откаже от намерението си, но и това не ѝ бе леко. Какво удоволствие би било за нея да може да напише една хубава книга за Швеция! Най-после ѝ мина през ума, че може би работата не върви, защото тя живее в града и гледа около себе си само улици и къщи. Ако излезе вън от града, сред гори и поля, може би ще тръгне по-добре.

Тя беше от Вермланд и естествено искаше да започне книгата с тази страна. А най-напред щеше да разкаже за онова място, където беше отраснала. Това бе малък усамотен чифлик, в който се бяха запазили много старинни обичаи. Струваше ѝ се, че за децата щеше да бъде интересно да научат с какво се занимаваха там през цялата

година. Щеше да им разкаже как празнуват Нова година, Коледа, Великден и Празника на лятото, какви мебели и съдове имат, как изглежда кухнята и килерът, оборът и конюшните, харманът и банята. Но когато се опита да пише за това, перото ѝ просто не се помръдваше.

Тя си спомняше всичко така ясно, като че ли още живее там. И все пак работата не вървеше. Тогава си каза, че щом и без това ще отиде да живее на село, би могла да посети още веднъж стария чифлик, преди да почне да го описва. Не го беше виждала много години и тази мисъл ѝ се хареса. Всъщност където и да се намираше, тя все копнееше за него. Беше виждала и по-красиви места, но никъде не бе намерила спокойствието и сигурността на бащиния дом.

Не беше обаче толкова лесно да се отиде там, защото чифликът беше продаден на чужди хора. Тя предполагаше, че те ще я приемат добре, но не искаше да се върне в старата къща, за да седи и да приказва с чужди хора, а да може точно да си спомни какво е било едно време. Затова нареди така, че да пристигне късно вечерта, когато дневната работа е привършена и всички са се прибрали в къщи.

Тя никога не предполагаше, че ще изпитва такова странно чувство, когато се отправи към родното си място! Като седеше в колата на път за стария чифлик, струваше ѝ се, че с всяка минута се подмладява. Скоро тя вече не беше възрастният човек с посивели коси, а малко момиченце с къса рокличка и с дълга, бяла като лен плитка. Като минаваше покрай познатите чифлици, почна да си представя, че ще завари къщата такава, каквато изглеждаше някога. Баща ѝ, майка ѝ и цялото семейство ще я чакат на стълбите, старата икономка ще се спусне към прозореца на кухнята, за да види кой пристига, а Неро, Фрея и другите кучета ще се разскачат около нея.

Колкото повече се приближаваше към чифлика, толкова по-щастлива се чувствуваше. Беше есен и предстоеше много работа, но тъкмо тази работа не оставяше никакво време за скука. По нивите край пътя вадеха картофи. Така беше някога и у тях. После картофите трябваше да се смелят и да се направят на брашно. Есента беше мека и тя се питаше дали всичко от градината е вече прибрано. Сигурно зелето още стоеше. А дали хмелът и ябълките бяха обрани?

Може би бяха започнали вече голямото чистене, защото приближаваше есенният панаир. Той се смяташе за голям празник, особено от прислугата. Цяло удоволствие беше да влезеш в

навечерието на панаира в кухнята с измития и посипан с хвойнови клончета под, с току-що боядисаните стени и излъсканите бакърени съдове на полиците.

Но и след панаира нямаше почивка. Тогава започваше очукването на лена. През летните месеци ленът лежеше пръснат на една поляна, за да угние. После го струпваха в старата баня и запалваха голямата печка, за да изсъхне. След като изсъхнеше, поканваха един ден всички съседки. Те сядаха пред банята и почваха да чупят стъблата, а после ги чукаха с бухалки, за да отделят тънките бели влакна от сухите стъбла. През време на работата жените посивяваха от прах. Косите и дрехите им се покриваха с паздер, но това съвсем не разваляше настроението им. Те бърбеха целия ден, бухалките бухаха и когато човек се приближаваше към старата баня, струваше му се, че там има буря.

След като опънеха лена, залавяха се да пекат сухари, да стрижат овцете, да наемат нова прислуга. През ноември предстояха изпълнените с работа дни, когато колежа добитька, осоляваха месото, правеха суджуци и кървавици и изливаха свеци. По това време идваше и шивачката, която шиеше дрехите им от домашно тъкано платно. Това бяха няколко приятни седмици, когато всички жени в къщата се събираха и помагаша в шиенето. А обуцарят, който правеше обуца за цялата къща, работеше в стаята на ратаите и човек можеше цял ден да гледа как той крои кожата, зачуква подметките и прави дупки за връзките.

Но най-голямото суетене идваше около Коледа. То започваше с деня на Лучия, празника на светлината, когато най-младата от прислужниците, облечена в бяла рокля и със свеци в косите, обикаляше в пет часа сутринта всички и ги черпеше с кафе. От този ден нататък не оставаше много време за спане. Трябваше да се прави бира за Коледа, да се соли риба, да се пекат сладки и да се чисти къщата.

Тя тъкмо стоеше пред фурната, между медените сладки и курабиите, когато коларят спря конете в началото на алеята. И изведнъж се събуди от съня си. Страшно беше да бъде сама в тази късна вечер, докато преди малко се виждаше обкръжена от всичките си близки. Тя слезе от колата и тръгна по алеята, за да се приближи незабелязана до старата къща; разликата между миналото и

настоящето ѝ се видя толкова голяма, че ѝ се поиска да се върне. „Защо дойдох тук? Миналото не може да се върне никога!“ — помисли си тя.

Но после реши, че все пак трябва да види къщата, щом е дошла дотук, и отново тръгна, макар че с всяка крачка ставаше все по-тъжна.

Беше чувала, че чифликът е много западнал и променен. И наистина беше така. Но вечерта тя не можеше да го забележи. Напротив, всичко ѝ се виждаше както преди. Ето езерцето, което някога беше пълно с шарани. Никой не ги ловеше, защото баща ѝ искаше да си живеят на спокойствие. Ето къщичката на ратаите и склада, и конюшната с камбанката на единия край на покрива и ветропоказателя на другия. И дворът пред къщата беше също така закътан, както през времето на баща ѝ, защото на него не му даваше сърце да отсече дори един храст.

Тя беше застанала в сянката на големия явор при входа и се оглеждаше. В този миг стана нещо странно. Ято гълъби изведнъж долетяха и кацна до нея.

Просто не ѝ се вярваше, че това са истински птици. Та нали гълъбите никога не летят след залез! Може би силната лунна светлина ги беше събудила. Сигурно бяха помислили, че се е съмнало и бяха излетели от гълъбарника, а после се бяха заблудили и не можеха да се приберат. Като видяха човек, те долетяха при него, за да ги упъти.

Докато родителите ѝ бяха живи, чифликът беше пълен с гълъби, защото и тях баща ѝ бе взел под свое покровителство. Щом само се споменеше да се убие някой гълъб, той веднага се намръщваше. Стори ѝ се, че птиците са дошли да я посрещнат в стария дом. Кой знае дали гълъбите не бяха долетели в нощта, за да ѝ покажат, че не са забравили колко добре са живели някога тук!

А може би баща ѝ беше изпратил птиците си да я поздравят, за да не се чувства така самотна и смутена в родната къща?

При тази мисъл я обхвана такъв копнеж за старото време, че тя се просълзи. Хубав беше животът тогава. Имаше седмици на тежък труд, но имаше и празници. През деня се съсипваха от работа, но вечер се събираха около лампата и четяха Тегнер и Рюнеберг, госпожа Ленгрен и мамзел Бремер. Жънеха жито, но беряха и рози, и жасмини. Предяха лен, но и пееха песни. Измъчваха се с история и граматика, но и играеха пиеси и пишеха стихове. Стояха край печката и готвеха, но се учеха също да свирят на флейта, китара, цигулка и пиано. Садяха

зеле и цвекло, грах и боб в зеленчуковата градина, но имаше и друга градина, пълна с ябълки и круши, с ягоди и малини. Живееха усамотено, но точно затова все още помнеха толкова много легенди и предания. Носеха дрехи от домашно тъкано платно, но бяха безгрижни и независими.

„Никъде животът не е толкова хубав, както в такъв един малък чифлик през време на детинството — помисли си тя. — Имаше много работа и много забавления и всички дни бяха изпълнени с радост. Много ми се иска да се върна тук. След като видях къщата, мъчно бих могла да си отида.“

И тя се обърна към ятото гълъби и им каза, като същевременно се смееше на себе си:

— Искате ли да отидете да кажете на татко, че аз копнея за стария си дом? Достатъчно съм обикаляла чуждите къщи. Кажете му да направи така, че да мога скоро да се върна в родното си място!

— Още не беше свършила и гълъбите се вдигнаха и отлетяха. Тя се опита да ги проследи с поглед, но те веднага изчезнаха, като че ли се стопиха в лунната светлина.

Щом гълъбите изчезнаха, откъм градината се чу силен вик. Тя се спусна нататък и видя нещо много чудновато. Едно съвсем мъничко хлапе, не по-високо от педя, се бореше с една кукумявка! Най-напред жената така се учуди, че просто се вкамени: Но хлапето викаше тъй жално, че тя бързо се намеси и ги разтърва. Кукумявката кацна на едно дърво, а хлапето остана на пътечката, без да направи опит да избяга или да се скрие.

— Благодаря за помощта! — каза то. — Но много е глупаво, че оставихте кукумявката да избяга. Сега не мога да си отида, защото тя стои на дървото и ме дебне.

— Да, вярно, че не помислих. Но аз мога да те заведа у дома — каза жената, която съчиняваше легенди, и се учуди, че така неочаквано е влязла в разговор с едно джудже. Но все пак това не я изненада много. През всичкото време тя като че ли бе очаквала да преживее нещо необикновено в заления от лунна светлина двор на старата къща.

— Аз всъщност имах намерение да остана в чифлика цялата нощ — каза джуджето. — Ако ми покажете някое сигурно местенце за спане, ще се върна в гората чак на разсъмване.

— Да ти покажа място за спане ли? Та ти не живееш ли тук?

— Вие сигурно ме смятате за джудже — рече хлапето, — но аз съм човек като вас, само че ме омагьосаха.

— Това е най-странното нещо, което съм чувала! Не искаш ли да ми разкажеш как те сполетя това нещастие?

Момчето нямаше нищо против да разкаже приключенията си, а жената го слушаше все по-изненадана, възхитена и доволна. „Какво щастие е, че срещнах това момченце, което е прелетяло на гърба на една гъска през цяла Швеция! — мислеше си тя. — Ще напиша в книгата си точно това, което то ми разказа. Няма защо да се безпокоя вече за книгата. Добре, че дойдох в родното си място. Колко е чудно, че получих помощ още щом пристигнах в стария чифлик!“

И в главата ѝ боязливо се промъкна една мисъл. По гълъбите тя беше обадила на баща си, че копнее за стария дом и веднага получи помощ в това, което тъй дълго я беше измъчвало. Дали това не бе отговор на нейната молба?

L
СЪКРОВИЩЕТО НА ОСТРОВЧЕТО

НА ПЪТ КЪМ МОРЕТО ПЕТЪК, 7 ОКТОМВРИ

В началото на есенното си пътуване дивите гъски летяха право на юг, но след като напуснаха Фрюксдал, те промениха посоката и тръгнаха през Западна Вермланд и Далсланд към Бохюслен.

Пътуването беше весело. Гъсетата бяха свикнали с летенето, не се оплакваха вече от умора, а момчето си възвръщаше малко по малко доброто настроение. То беше доволно, че може да разговаря с човек. Много го ободриха думите на жената, че ако продължава все така да прави добро на всеки срещнат, приключението му няма да свърши зле. Тя не може да му каже как отново ще стане човек, но му вдъхна малко надежда и увереност и сигурно това му помогна да измисли как да накара белия гъсок да не се връща в къщи.

— Знаеш ли, Мортен — каза то, когато летяха високо във въздуха, — след такова интересно пътуване ще бъде много скучно да прекараме цялата зима в къщи! Аз все си мисля, че трябва да продължим с дивите гъски в топлите страни.

— Ти се шегуваш! — извика гъсокът уплашено.

Сега, след като беше доказал, че може да отиде с дивите гъски чак до Лапландия, той с радост очакваше да се върне в обора на Холгер Нилсон.

Момчето мълча известно време, като гледаше надолу към Вермланд Брезите, широколистните гори и чифлиците бяха обагрени в жълти и червени есенни цветове, а дългите езера блестяха светлосини между жълтите си брегове.

— Земята под нас никога не е била толкова красива като днес! — каза то. — Езерата приличат на синя коприна, а бреговете им са като жълти панделки. Няма ли да ти е жал да спрем в Западен Веменхьог, без да видим нещо повече от света?

— Аз си мислех, че ти искаш да отидеш при баща си и майка си и да им покажеш какво добро момче си станал — отвърна гъсокът.

Цяло лято той бе мечтал за часа, когато ще кацне на двора пред къщата на Холгер Нилсон и ще покаже Дюнфин и шестте гъсета на

гъските, на кокошките, на кравите, на котката и на самата домакиня, та не се зарадва много на предложението на момчето.

Този ден дивите гъски направиха няколко дълги почивки. Навсякъде имаше чудесни стърнища и те просто не можеха да се откъснат от тях, затова пристигнаха в Далсланд чак надвечер. Навлязоха в северозападната част на страната, която беше още по-красива от Вермланд. В нея имаше толкова много езера, че земята се промъкваше между тях на тесни, хълмисти ивици. Нямаше много място за ниви, но дърветата вирееха добре и стръмните брегове приличаха на хубави паркове. Във въздуха или във водата като че ли имаше нещо, което задържаше слънчевата светлина и след като слънцето потъна зад хълмовете. Над потъмнелите езера играеха златни отблясъци, а над земята трептеше бледорозово сияние, в което се мяркаха жълтобели брези, ясночервени елхи и жълточервени калини.

— Няма ли да съжаляваш, Мортен, че никога вече не ще видиш такава красота? — каза момчето.

— Предпочитам тлъстите ниви в Сконе пред тия бедни хълмове — отвърна гъсокът. — Но ако ти си решил непременно да продължиш пътуването, аз не мога да се разделя с теб.

— Точно този отговор ми трябваше — каза момчето и по гласа му се почувствува, че се е освободило от голям товар.

Като навлязоха в Бохюслен, планините се превърнаха във високи плата, долините се стесниха, а дългите езера на дъното им бяха тъмни, като че излезли из дън земя. И тази гледка беше прекрасна. Като я разглеждаше, ту осветена от някой слънчев лъч, ту в сянка, момчето си мислеше, че в нея има нещо диво и своеобразно. Без да знае защо, струваше му се, че тук някога са живели здрави и храбри борци, минали през много опасни приключения из тези тайнствени области. Старата страст към необикновеното отново се събуди у него. „Може би ще ми бъде тежко, когато животът ми престане да бъде изложен на опасност всеки ден — помисли си то, — но човек трябва да бъде доволен от това, което е.“

На Мортен то не каза нищо, защото гъските летяха над Бохюслен толкова бързо, че гъсокът само пъхтеше и нямаше да може нищо да отговори. Слънцето беше стигнало хоризонта и от време на време се скриваше зад някой хълм, но дивите гъски хвърчаха толкова бързо, че отново го виждаха, когато стигаха до хълма.

Най-сетне съгледаха на запад една светла ивица, която се уголемяваше и разширяваше с всеки удар на крилете. Това беше морето, млечнобяло с розови и небесносини отблясъци. Като отминаха крайбрежните скали, гъските пак видяха слънцето, което висеше над морето, голямо и червено, готово всеки момент да потъне във вълните.

Момчето съзерцаваше безкрайната морска шир и червеното вечерно слънце и в душата му цареше покой и сигурност. „Няма смисъл да се тревожиш, Нилс Холгерсон — казваше слънцето. — Светът е прекрасен и за малките, и за големите. А още по-хубаво е да бъдеш свободен и безгрижен и светът да е открит пред теб!“

ПОДАРЪКЪТ НА ДИВИТЕ ГЪСКИ

Дивите гъски останаха да спят на едно малко островче пред Фйелбака. Към полунощ, когато луната се издигна високо на небето, старата Ака отърси съня от очите си. После събуди Юкси и Какси, Колие и Иелйе, Вииси и Кууси. Най-последно побутна с човката си Палечко и събуди и него.

— Какво има, майко Ака? — попита той, като скочи уплашено.

— Няма нищо опасно — отговори водачката. — Ние седемте, най-старите в ятото, ще се поразходим малко над морето и аз си помислих, че може би и ти ще искаш да дойдеш.

Момчето разбра, че Ака не би му предложила такова нещо, ако нямаше важна причина, и веднага се качи на гърба ѝ. Тръгнаха право на запад. Минаха най-напред над един пояс от острови и островчета близо край брега, после прелетяха голямо пространство открито море и най-последно стигнаха голямата група острови Ведер, далеч в морето. Островите бяха ниски и скалисти и под силната светлина на луната се виждаше, че западната им страна е изгладена от вълните. Някои от тях бяха доста големи и момчето съгледа на тях няколко къщи. Ака се спусна на едно от най-малките островчета. То представляваше неравна сива каменна плоча с широка пукнатина в средата, в която морето беше насипало ситен бял пясък и раковини.

Като слезе от гърба на гъската, момчето видя наблизко нещо, което приличаше на висок остър камък. Но следния миг забеляза, че това е голяма граблива птица, избрала си това островче за нощуване. Но преди още да изрази учудването си, че гъските така непредпазливо бяха кацнали до опасен враг, птицата с един скок се намери до тях и то позна орела Горго.

Явно беше, че Ака и Горго са си уговорили среща тук, защото те и двамата не се изненадаха.

— Чудесно, Горго! — каза Ака. — Не ми се вярваше, че ще пристигнеш на мястото на срещата преди нас. Отдавна ли си тук?

— Тази вечер пристигнах — отвърна Горго, — но за съжаление не мога да се похваля с нищо повече от това, че пристигнах навреме.

От работата, която ми възложи, нищо не излезе.

— Сигурна съм, Горго, че си направил повече, отколкото казваш — прекъсна го Ака. — Но преди да ни разправиш как мина пътуването ти, аз искам да помоля Палечко да ми помогне да намерим нещо, което е скрито тук, на островчето.

Момчето разглеждаше няколко красиви раковини, но като чу името си, вдигна глава.

— Сигурно си се чудил, Палечко, защо се отклонихме от първоначалната посока и тръгнахме на запад към морето — каза Ака.

— Вярно, че ми се видя чудно — отвърна момчето. — Но аз знам, че не правите нищо без причина.

— Ти имаш голяма вяра в мен — каза Ака, — но дано сега не я загубиш, защото твърде е възможно да сме направили това пътуване напразно.

— Преди много години — продължи Ака, — аз и няколко от старите гъски в ятото попаднахме една пролет в буря, която ни отнесе чак до тези островчета. Като видяхме, че пред нас се простира само безбрежно море, изплашихме се бурята да не ни отнесе толкова далеч, че да не можем да се върнем на сушата и кацнахме на вълните. Бурята ни принуди да останем дни наред между тези голи скали. Гладът много ни измъчваше и веднъж дойдохме в пукнатината на това островче да потърсим нещо за ядене. Не намерихме нито стръкче трева, но видяхме няколко здраво завързани торби, полузарити в пясъка. Помислихме си, че в тях може да има жито и почнахме да ги кълвем и дърпаме, докато ги скъсахме. Но вместо житни зърна от тях се изсипаха лъскави златни монети. На нас те не ни трябваха и ние ги оставихме на мястото им. През всичките тези години нито веднъж не помислихме за находката, но тази есен се случи нещо и на нас ни трябва злато. Малко е вероятно съкровището да се намира още тук, но ние все пак дойдохме, за да проверим.

Момчето скочи в пукнатината, взе по една мидена черупка в ръцете си и започна да копае в пясъка. От торбите нямаше и следа, но като изкопа една доста дълбока дупка, то чу звън на метал и видя една златна монета. Почна да рови с ръце из пясъка, усети, че в него има много кръгли монети и изтича при Ака.

— Торбите са изгнили и са се разкапали — каза то, — а парите са се пръснали в пясъка. Мисля, че всичкото злато е тук.

— Добре — каза Ака. — Запълни сега дупката и пръсни пясъка, за да не личи, че е разкопавано!

Момчето изпълни нареждането ѝ и излезе от пукнатината. Тогава с учудване видя, че Ака е застанала начело на шестте диви гъски и че те всички се приближават тържествено към него. После се спряха и се поклониха няколко пъти така важно, че то трябваше да си свали шапката и също да се поклони.

— Слушай — започна Ака. — Ние, старите гъски, си казахме, че ако ти, Палечко, служеше у някои хора и им беше направил толкова добрини, те нямаше да се разделят с теб, без да ти дадат добра заплата.

— Аз не съм ви направил никакви добрини — отвърна момчето. Напротив, вие сте се грижили за мен.

— Помислихме си също — продължи Ака, — че един човек, който е бил с нас през цялото ни пътуване, не бива да си отиде така беден, както е дошъл.

— Онова, което научих тази година от вас, струва повече от сребро и злато — отвърна момчето.

— Щом златото е тук в пукнатината и след толкова години, сигурно е, че не принадлежи на никого — каза водачката — и аз мисля, че ти можеш да го вземеш.

— Нали ви трябваше на вас? — попита момчето.

— Да, трябваше ни, за да можем да ти дадем такава заплата, та баща ти и майка ти да помислят, че си служил като гъсарче у почтени господари.

Момчето се обърна настрана, хвърли поглед към морето и после погледна Ака право в очите.

— Вижда ми се чудно, майко Ака, че вие ме отпращате и ми давате заплата, преди аз да съм ви напуснал — каза то.

— Докато сме още в Швеция, надявам се, че ще останеш при нас — отвърна Ака. — Аз исках да ти покажа съкровището сега, защото можехме да дойдем тук, без да се отбиваме много от пътя си.

— Но все пак вие се разделяте с мен, преди аз да съм изказал желание за това — каза Палечко. — След като прекарахме толкова хубави дни заедно, аз мисля, че бих могъл да ви помоля да ме вземете с вас в чужбина.

При тези думи Ака и другите диви гъски протегнаха дългите си шици нагоре и известно време лъхтяха с полуотворени човки.

— За такова нещо не съм си и помисляла — каза Ака, като дойде на себе си. — Но преди да решиш да дойдеш с нас, нека чуем какво ще ни разкаже Горго. Като напускахме Лапландия, ние с Горго се споразумяхме той да отиде у вас в Сконе и да се опита да смекчи условията на джуджето.

— Това е истина — каза Горго. — Но както вече казах, нямам голям успех. Лесно намерих стопанството на Холгер Нилсон и като прелетях няколко пъти над двора, съгледах джуджето, което се промъкваше край къщата. Спуснах се към него и го отнесох в една нива, за да можем да си поприказваме на спокойствие. Казах му, че ме е изпратила Ака от Кебнекайзе да го помоля да смекчи условията за Нилс Холгерсон. „И аз бих искал да мога да ги смекча — отговори то, — защото чух, че е направил много добрини през време на пътуването. Но това не зависи от мен.“ Тогавя аз се разсърдих и му казах, че без много да му мисля, ще му изкълва очите, ако не отстъпи. „Можеш да правиш, каквото щеш — отвърна то. — С Нилс Холгерсон ще стане така, както съм казал. Но ти му съобщи, че ще направи добре, ако се върне по-скоро с гъсока си, защото тук работите вървят зле. Холгер Нилсон трябваше да изплати един дълг на своя брат, комуто беше поръчител. Купи и един кон с взети назаем пари, но конят окуця още първия ден, когато го впрегнаха, и оттогава няма никаква полза от него. Кажи на Нилс Холгерсон, че родителите му вече продадоха две крави и че ако не получат отнякъде помощ, ще трябва да напуснат имота!“

Като чу това, момчето се намръщи и така стисна пръсти, че ставите му побеляха.

— Много е жестоко от страна на джуджето — каза то — да ми поставя такова условие, че да не мога да се върна в къщи и да помогна на родителите си. Но това няма да успее да ме застави да изменя на приятеля си. Татко и мама са честни хора и аз съм сигурен, че по-скоро ще се лишат от моята помощ, отколкото да ме видят при тях с опетнена съвест.

LI
МОРСКОТО СРЕБРО

СЪБОТА, 8 ОКТОМВРИ

Както всички знаем, морето е диво и упорито и затова една дълга и широка каменна стена, наречена Бохюслен, от хилядолетия насам пази оная част на Швеция, която е най-изложена на набезите му.

Стената е толкова широка, че изпълва цялата страна между Далсланд и морето, но както повечето вълноломи и крайбрежни насипи не е много висока. Тя е направена от грамадни каменни блокове, между които тук-там има цели планини. Една стена, която се простира от Идефиорд до Йотаелв, не може да е построена само от камъни.

В наши дни такива големи строежи не се правят, тъй че тази стена сигурно е много стара. Времето добре е порботило над нея. Грамадните блокове вече не са така нагъсто един до друг, както са били отначало. Между тях са се образували процепи, толкова широки и дълбоки, че са вместили на дъното си и къщи, и ниви. Но блоковете не са толкова раздалечени един от друг, та да не личи, че някога те са образували една цяла стена.

От вътрешната си страна голямата стена е по-запазена. На много места дори там тя е непокътната. В средата има дълбоки и дълги пукнатини с езера на дъното, но най-порутена е на брега, дето всеки каменен блок представлява отделен хълм.

Едва когато човек я погледне откъм морето, разбира, че голямата стена не е била поставена току-така. Колкото и здрава да е била отначало, морето все пак я е разрушило на шест-седем места и е образувало фиорди, дълги десетки километри. Най-външният и край почти целият е залян от водата, над която стърчат само върховете на скалите. По този начин са се образували редица големи и малки острови, които защищават брега от бурните пристъпи на морето.

Човек би очаквал, че една страна, която представлява само огромна каменна стена, ще бъде съвсем неплодородна и че хората няма да намират поминък в нея. Ала това не е точно така. Макар върховете и високите плата на Бохюслен да са голи и студени, в пукнатините постепенно се е наслоила плодородна почва. Тя е добра за земеделие,

макар че нивите не са особено големи. И зимите по крайбрежието не са тъй студени, както във вътрешността, а в защитените от вятъра места растат много дървета и други растения, които иначе човек може да намери само на юг в Сконе.

Не трябва да се забравя също, че Бохюслен лежи на границата на големия имот — обща собственост на всички народи на земята. Бохюсленци могат да се движат по пътища, без да се налага те да се прокарват и панират. Те могат да ловят цели стада, които нямат нужда от хранене и пазене, а конете, впрегнати в техните коли, не искат нито овес, нито конюшни. Затова бохюсленци не са така зависими от земеделието и скотовъдството като другите. Те не се боят да се заселват по шибаните от бурята острови, без нито стръкче зелена трева, или на тесния бряг под стената, на който няма място дори за една картофена градинка. Те знаят, че голямото богато море може да им даде всичко, от което имат нужда.

Но както е вярно, че морето е богато, не по-малко вярно е, че е трудно нещо да имаш работа с него. Който иска да извлече някакви облаги от морето, трябва да познава всичките му фиорди и заливи, всичките плитчини и течения и едва ли не всеки камък на морското дъно. Той трябва да умее да води лодката си в буря и мъгла и да намира пътя си и в най-черната нощ. Той трябва да предугажда лошото време по въздуха и да издържа на студ и влага. Трябва да знае къде се крият рибите и раците, да може да изтегля тежките мрежи и да ги спуска в бурното море. А най-главното, в неговите гърди трябва да тупти храбро сърце, за да посреща безстрашно ежеминутните опасности, на които е изложен в борбата си с морето.

Сутринта, когато дивите гъски летяха над Бохюслен, край островчетата беше тихо и спокойно. Видяха много рибарски селца. По тесните им улички нямаше жива душа и никой не влизаше и не излизаше от малките, красиво боядисани къщички. Кафявите рибарски мрежи бяха проснати да съхнат; тежките зелени и сини рибарски корабчета лежеха край брега със свити платна. Край дългите маси, където обикновено чистеха треска и камбала, не се виждаха никакви жени.

Дивите гъски прелетяха и над няколко лоцмански станции. Стените им бяха боядисани в черно и бяло, край тях се издигаше сигнална мачта, а на скалите бяха вързани лоцманските катери. И при

тях всичко беше спокойно, не се мяркаше никакъв параход, който да има нужда от помощ при преминаването в тесния пролив.

Малките крайбрежни градчета, над които гъските прелетяха, бяха затворили големите си морски бани, свалили знамената и заключили хубавите летни вили. И там се мяркаха само неколцина стари морски капитани, които се разхождаха по скелите и гледаха с копнеж към морето.

На източната страна на островите и в заливите дивите гъски видяха и няколко чифлика. И там товарните лодки стояха вързани на брега. Чифликчиите и ратаите им вадеха картофи или проверяваха дали е узрял бобът, който висеше на високи прътове.

В каменоломните и в корабостроителниците беше пълно с работници. Те въртяха ловко чуковете и брадвите, но час по час поглеждаха към морето, като че ли очакваха нещо да прекъсне работата им.

И птиците бяха спокойни като хората. Морските гарвани излетяха бавно един след друг от стръмната скала, на която спяха, за да си търсят риба. Чайките се разхождаха по брега като истински врани.

Но изведнъж всичко се промени. Ято чайки се вдигна от една нива и полетя на юг с такава бързина, че дивите гъски едва успяха да ги попитат накъде са тръгнали. Чайките дори не се обърнаха да отговорят. Морските гарвани се вдигнаха от водата и полетяха тежко след чайките. Делфините се впуснаха през морето като дълги черни вретена, а стадо тюлени, които лежеха на една плоска скала, се хлъзнаха във водата и тръгнаха към юг.

— Какво става? Какво става? — попитаха дивите гъски. Найсетне получиха отговор от една полярна гъска:

— Херингите са пристигнали в Марstrand! Херингите са пристигнали в Марstrand!

Разбързаха се не само птиците и морските животни. И хората сигурно бяха получили съобщение, че първите големи пасажи херинга са приближили островите. Каменистите улици на рибарските селца изведнъж се изпълниха с народ. Почнаха да стягат рибарските корабчета и да товарят предпазливо мрежите за лов на херинги. Жените носеха храна и непромокаеми дрехи. Мъжете бързо изскачаха от къщи и едва по пътя си дообличаха палтата.

Скоро заливите се изпълниха с кафяви и сиви платна и хората в различните корабчета почнаха весело да си подвикват и разговарят помежду си. Младите момичета се покатериха по скалите зад къщурките и махаха на рибарите. Лоцманите разглеждаха хоризонта и бяха съвсем уверени, че скоро ще ги повикат. Бяха си обули морските ботуши и приготвили катерите. От фиордите почнаха да излизат малки параходчета, натоварени с празни бъчви и сандъци. Чифликчиите бяха зарязали картофите; работата в корабостроителниците също спря. Старите морски капитани с обрулени от вятъра лица не можеха да устоят и тръгнаха с параходчетата на юг, та поне да видят херингите. Дивите гъски скоро стигнаха до Марстранд. Пасажите идваха от запад и вървяха покрай фара Хамнесшерк към брега. Рибарските корабчета, по три в ред, плуваха в широкия фиорд между остров Марстранд и островчетата Патерностер. Рибарите знаеха, че където водата потъмнява и се набръчква в ситни, къси вълни, там има херинги. На тези места те внимателно спускаха във водата дългите мрежи, събираха ги в кръг и ги свързваха на дъното, та херингите оставаха като в някакъв грамаден чувал. После почваха да вдигат и свиват мрежите, докато вътре мястото ставаше все по-тясно и по-тясно и лъскавите риби се показваха на дъното на мрежите.

Някои кораби бяха наловили вече толкова риба, че лодките им стояха пълни догоре с херинги. Рибарите газеха до колене в тях и лъщяха от рибените люспи от върха на морските си шапки до края на жълтите непромокаеми палта.

Прииждаха все нови и нови кораби. Те обикаляха наоколо и търсеха херинги. Някои от тях хвърляха с голям труд мрежите, но ги изваждаха празни. Като напълваха лодките, едни рибари се приближаваха до големите параходи, които чакаха във фиорда, и продаваха там лова си, а други отиваха в Марстранд и разтоварваха рибата на кея.

Там жените вече я чистеха на дългите маси и я нареждаха в бъчви и сандъци. На кея се издигаше планина от риба.

Беше шумно и оживено. Хората бяха като замаяни. Те се радваха на среброто, което вадеха от морето. Дивите гъски няколко пъти обиколиха остров Марстранд, за да може момчето да разгледа всичко. Но то скоро ги помоли да продължат пътя си. Не им каза защо, но причината можеше лесно да се отгатне. Между рибарите се виждаха

снaжни и яки младежи с безстрашни, дръзки лица. Те имаха точно такъв вид, какъвто всяко момче мечтае да има, когато порасне. За този, който никога нямаше да стане по-голям от една херинга, тази гледка сигурно не беше приятна.

LI
НА ПЪТ КЪМ ВЕМЕНХЪОГ

ЧЕТВЪРТЪК, 3 НОЕМВРИ

Един ден, в началото на ноември, дивите гъски долетяха през Халандските планини в Сконе. Те бяха останали няколко седмици и широките равнини около Фалчюпинг. Тъй като там имаше и други ята диви гъски, те прекараха времето много весело; старите — в разговори, а младите — в най-различни игри.

Нилс Холгерсон не беше много доволен от това забавяне във Вестерйотланд. Той се мъчеше да си дава кураж, но не му беше лесно да се примири със съдбата си. „Ако бяхме вече оставили Сконе зад нас и се намирахме в чужда страна — мислеше си той, — щях поне да знам, че няма на какво да се надявам и щях да се чувствавам по-спокоен.“ Най-сетне една сутрин гъските отлетяха и тръгнаха към Халанд. Отначало момчето не обръщаше внимание на гледката. Струваше му се, че няма да види нищо ново. Източната част на страната беше хълмиста, с големи степи и напомняше Смоланд, а западната беше изпълнена с големи планински върхове, нарязани от заливи както в Вохюслен.

Но като продължиха пътя си на юг по крайбрежието, момчето увисна на шията на гъсока и вече не можа да откъсне очи от земята. То гледаше как планините се снишават, като отстъпват място на равнината. Забеляза също, че брегът не е вече така нарязан. Поясът от островчетата също изчезна малко по малко и се откри безкрайното море.

Гори също не се виждаха. И на север имаше хубави равнини, но всички те бяха обкръжени с дървета. Гори там имаше навсякъде, като че ли страната беше тяхна собственост, и само тук-там сред тях ще се срещнат обработени места. А в равнините често се виждаха храсти и групи дървета, за да се знае, че гората всеки момент може да предяви своите права.

Тук беше съвсем друго. Равнината преобладаваше. Тя се простираше чак до хоризонта. Имаше големи засадени гори, но нито една естествена. Тази страна, в която се редуваха нива след нива, напомняше на момчето за Сконе. Струваше му се, че различава и

открития бряг с пясъчни плажове и купища водорасли. Като го видя, то едновременно се зарадва и обезпокои. „Сигурно не сме вече далеч от къщи!“ — помисли си то.

Гледката продължаваше да се променя. Буйни реки се спускаха от Вестерйотланд и Смоланд и нарушаваха еднообразието на равнината. Езера, тресавища, степи и ивици пясък препречваха пътя на нивите, но те все повече се разширяваха и достигаха чак до Халандските планини — на границата със Сконе — с техните красиви пропасти и долини.

През време на пътуването младите гъски често питаха старите: Какво има в чужбина? Какво има в чужбина?

— Чакайте, чакайте! Скоро ще видите! — отговаряха онези, които вече бяха пътували много пъти през границата.

Като виждаха гористите ридове във Вермланд с блесналите между тях езера, хаоса от скали в Бохюслен или хубавите хълмове във Вестерйотланд, те питаха учудено:

— Целият свят ли изглежда така? Целият свят ли изглежда така?

— Чакайте, чакайте! Скоро ще видите как изглежда една голяма част от света — отговаряха старите.

Когато дивите гъски минаха над Халандските планини и навлязоха в Сконе, Ака извика:

— Погледнете сега надолу! Огледайте се! Така е в чужбина. Точно тогава минаваха над Съдерос. Дългото възвишение беше покрито с букови гори, сред които се виждаха хубави, украсени с кули замъци. Между дърветата пасяха елени а по поляните играеха зайци. Откъм горите се чуваше ловджийски рог и кучешки лай. Между дърветата се виеха широки пътища, по които пътуваха мъже и жени в лъскави файтони или на хубави коне. В подножието на възвишението лежеше езерото Рингшьо със стария манастир „Бушьо“, кацнал на един малък нос. Възвишението се прорязваше от тясната долина Шералид. В дъното течеше поток, а стените ѝ бяха обрасли с храсти и дървета.

— Така ли е в чужбина? Така ли е в чужбина? — питаха младите гъски.

— Така е, където има гористи възвишения — извика Ака. — Но те не се срещат често. Почакайте малко и ще видите как е на повечето места!

Ака поведе дивите гъски на юг, през голямата равнина на Сконе. Тя се простираше под тях с широките си ниви и големи градини, в които работници в дълги редици вадеха цвекло; показаха се ниските варосани чифлици, многобройните малки бели черкви, грозните сиви захарни фабрики и градчетата край железопътните гари. Виждаха се торфени блата с купища торф край тях, каменовъглени мини с грамади черни въглища; лъкатушеха пътища с подкастрени върби от двете им страни; железопътни линии се пресичаха и образуваха гъста мрежа в равнината. Тук-там блестяха малки, обкръжени с букови гори езерца, а край тях се издигаха разкошни господарски къщи.

— Гледайте сега! Гледайте! — извика водачката. — Така е в чужбина, от Балтийско море чак до високите планини, а по-далеч от тях ние никога не сме ходили.

Когато младите гъски разгледаха равнината, Ака ги поведе към Йоресунд. Мочурливи ливади се спускаха полегато към морето, а на брега лежаха големи купища почернели водорасли. На някои места брегът беше висок, а на други — пясъчлив, с дюни и цели хълмове. По брега се виждаха рибарски селца с дълги редици еднакви малки тухлени къщи, с малък фар на вълнолома и кафяви рибарски мрежи, окачени да съхнат.

— Гледайте сега! Гледайте! — каза Ака. — Така изглеждат бреговете в чужбина.

Най-после водачката им показа и няколко града с високи фабрични комини, дълги улици между опушените от дима къщи, големи красиви паркове и булеварди, пристанища, задръстени с параходи, стари крепости и замъци и старинни черкви.

— Така изглеждат градовете в чужбина, само че са много по-големи — каза водачката. — Но и тези ще пораснат като вас!

След като ги разведе из Сконе, Ака кацна в едно блато в енорията Веменхьог. Момчето беше сигурно, че този ден бяха летели над Сконе, защото Ака искаше да му покаже, че неговата родина може спокойно да се мери с която и да е страна в света. Но това не беше нужно. За момчето нямаше значение дали страната е бедна или богата. Откакто беше видяло първите върбови плетове и ниските къщурки, то почувствува неудържимо желание да се върне по-скоро в къщи.

ЛIII
У ХОЛГЕР НИЛСОН

ВТОРНИК, 8 НОЕМВРИ

Денят беше мъглив и мрачен. Дивите гъски бяха пасли по нивите край черквата „Скюрюп“ и сега си почиваха. Ака се приближи до момчето.

— Мисля, че ще имаме няколко дни хубаво време — каза тя — и затова смятам утре сутринта да отлетим през Балтийско море.

— Така ли? — можа само да каже момчето, защото гърлото му се бе свило така, че не можеше да говори. Досега все още се надяваше, че ще го освободят от магията, докато е в Сконе.

— Не сме далеч от Западен Вемехъог — каза Ака — и аз си помислих, че може би ще искаш да си отидеш за малко в къщи. Инак сигурно ще мине доста време, докато видиш родителите си.

— Няма нужда — отвърна момчето, но по гласа му личеше, че това предложение го е зарадвало.

— Ако гъсокът остане при нас, не може да му се случи нищо лошо — каза Ака. — Мисля, че ще искаш да разбереш какво става у вас. Може би ще успееш да им помогнеш по някакъв начин, макар и да не си човек.

— Имаш право, майко Ака. Трябваше да се сетя за това по-рано — отговори момчето.

И веднага отлетяха с водачката към къщата на Холгер Нилсон. Скоро Ака кацна зад каменната ограда на двора.

— Чудно нещо! Всичко си е както преди — каза момчето, като се покатери бързо на оградата, за да се огледа наоколо. — Сякаш беше вчера, когато ви видях да летите над мен.

— Баща ти има ли пушка? — попита неочаквано Ака.

— Има — отвърна момчето. — Заради тая пушка останах в къщи, вместо да отида на черква онази неделя.

— Тогава аз не смея да те чакам тук — каза Ака. — Най-добре е да ни намериш утре рано сутринта при Смягехук. Така ще можеш да прекараш нощта у дома си.

— Не си отивай още, майко Ака! — извика момчето и бързо слезе от оградата. Кой знае защо, струваше му се, че нещо ще се случи

с дивите гъски или с него и че те никога вече няма да се срещнат. — Ти знаеш, че ми е мъчно, задето не мога да стана пак човек — продължи то. — Но искам да ти кажа, че никак не съжалявам, дето тръгнах с вас напролет. Бих предпочел да си остана винаги такъв, отколкото да пропусна това пътуване.

Ака въздъхна няколко пъти, преди да отговори.

— От дълго време искам да ти кажа нещо, но тъй като ти реши да не се връщаш при родителите си, аз си помислих, че няма защо да бързам. Но мога да ти го кажа и сега.

— Ти знаеш, че аз съм готов да направя всичко, което искате — отговори момчето.

— Палечко, ако си научил при нас някои хубави неща, може би си разбрал, че хората не живеят сами на земята — каза тържествено водачката. — Не забравяй, че страната ви е голяма и че спокойно можете да оставите няколко голи островчета, плитки езера и блата, няколко пусти планини и далечни гори, където ние, бедните животни, да живеем на спокойствие! Откакто съм се родила, все са ме гонили и преследвали. Добре би било и такива като мен да си имат едно малко царство.

— Много бих се радвал, ако можех да ви помогна — отвърна момчето, — но аз никога няма да имам влияние между хората.

— Хайде, стига вече! Разприказвали сме се, като че ли никога няма да се видим — каза Ака, — а още утре сутрин ще се срещнем. Сега трябва да се върна при ятото.

Тя размаха криле, но пак се върна, погали Палечко няколко пъти с човката си и чак тогава отлетя.

Беше посред ден, но на двора не се виждаше жива душа и момчето спокойно можеше да отиде, където си иска. То тръгна най-напред към обора, защото знаеше, че от кравите ще научи най-много новини. Оборът представляваше печална картина. През пролетта в него имаше три чудесни крави, а сега бе останала само една — Майроз, която явно тъгуваше за другарките си. Тя стоеше с наведена глава и не бе докоснала нито стръкче от сеното пред нея.

— Добър ден, Майроз! — каза момчето, като изтича безстрашно при кравата. — Как са мама и татко? Как са котката, гъските, кокошките и какво си направила с Шерна и Гул-Лиля?

Като чу гласа на момчето, Майроз се стресна и посегна да го мушне. Но тя не беше вече така пъргава и преди да го мушне, успя да го разгледа. Нилс Холгерсон беше все така малък, както преди да заmine, и беше облечен по същия начин, но все пак изглеждаше съвсем другояче. Онзи Нилс Холгерсон имаше тежка и бавна походка, провлечен глас и сънливи очи, а този беше лек и пъргав, говореше бързо и очите му блестяха. Той се държеше така смело, че вдъхваше уважение, макар че беше толкова малък. И въпреки че не изглеждаше радостен, онези, които го виждаха, се радваха.

— Му-у! — измуча Майроз. — Разправяха, че си се променил, но на мен все не ми се вярваше. Добре дошъл в къщи, Нилс Холгерсон, добре дошъл в къщи! За мен това е такава радост, каквато много отдавна не съм изпитвала.

— Благодаря, Майроз! — отвърна момчето, зарадвано от доброто посрещане. — Каж ми сега, как са татко и мама?

— Откакто си заминал, имат само неприятности — каза Майроз. — Най-лошото е, че този скъп кон цяло лято само стои и яде. На баща ти не му се иска да го застреля, а не може и да го продаде. Заради този кон продадох Шерна, и Гул-Лиля.

Момчето искаше да знае съвсем друго нещо, но му беше неудобно да попита направо, затова само каза:

— Мама сигурно много се е ядосала, като е разбрала, че гъсокът Мортен е избягал.

— Тя нямаше да съжалява за гъсока, ако знаеше как е станало всичко. Беше й мъчно, че собственият й син е избягал от къщи, като е задигнал гъсока.

— Така ли? Значи, тя мисли, че аз съм откраднал гъсока? — изненада се момчето.

— Какво друго можеше да мисли?

— Татко и мама сигурно си представят, че съм се влачил цяло лято като скитник по пътищата!

— Те си мислят, че ти се е случило нещастие — каза Майроз — и тъгуват по теб, както тъгуват хората, когато загубят най-скъпото, което имат.

Като чу това, момчето бързо излезе от обора и тръгна към конюшнията. Тя беше малка, но хубава. По всичко личеше, че Холгер

Нилсон се беше постарал конят да се чувствава добре в нея. Конят беше наистина чудесен и пращеше от здраве.

— Добър ден! — каза момчето. — Чух, че тук имало някакъв болен кон, а ти ми се виждаш съвсем здрав.

Конят обърна глава и изгледа внимателно момчето.

— Ти ли си синът на господаря? — попита той. — Много лоши работи чух за теб. А изглеждаш толкова добре, че аз не бих повярвал, ако не знаех, че тъкмо ти си превърнат на джудже.

— Знаем, че се ползувам с лошо име тук — каза Нилс Холгерсон. — И родната ми майка мисли, че съм се измъкнал като крадец, но това ми е все едно, защото няма да остана дълго в къщи. Но преди да си отида, искам да разбера какво ти е.

— Жалко, че няма да останеш — каза конят. — Чувствувам, че щяхме да станем добри приятели. Аз съм съвсем здрав, само има нещо в копитото ми. Връхче от нож или нещо подобно. То е толкова дълбоко, че докторът не можа да го намери; а мене така ме боде, че просто не мога да пристъпя. Ако кажеш на Холгер Нилсон какво ми е, той сигурно лесно ще ми помогне. Ще бъда много щастлив, ако мога да му бъда полезен. Наистина ме е срам, че само стоя и ям, без да работя.

— Добре е, че не страдаш от някаква болест — каза Нилс Холгерсон. — Ще се опитам да наредя така, че да те излекуват. Нали няма да те боли, ако подраскам малко с ножчето си по копитото ти?

Тъкмо свърши с коня и на двора се чуха гласове. Нилс Холгерсон пооткрехна малко вратата на конюшнията и надникна. Баща му и майка му се прибираха в къщи. Виждаше се, че са много загрижени. Майка му се беше сбръчкала още повече, а косите на баща му бяха посивели. Майка му увещаваше баща му да се опита да вземе малко пари назаем от брат си.

— Не искам да вземам повече пари назаем — отговори баща му тъкмо когато минаваха край конюшнията. — Няма по-лошо нещо от това да си потънал в дългове. По-добре да продам къщата.

— Нямам нищо против — каза майка му, — ако не беше детето. Какво ще прави то, когато се върне някой ден бедно и дрипаво и не ни намери тук?

— Това е така — отговори баща му, — но можем да помолим тия, дето ще купят къщата, да го посрещнат любезно и да му кажат, че

винаги е добре дошъл у нас. Няма да споменем нито една лоша дума за него, нали, майко?

— Разбира се, че няма! Само да се върне веднъж, да знам, че не гладува и не мръзне по пътищата, нищо друго няма да искам!

После баща му и майка му влязоха в къщи и момчето не можа да чуе нищо повече. Но то много се трогна и зарадва, като разбра колко го обичат, макар и да мислят, че е тръгнал по лош път. Поиска му се веднага да изтича при тях. „Но може би ще им стане още по-мъчно, като ме видят такъв, какъвто съм сега“ — помисли си то.

Докато се чудеше какво да прави пред портата спря кола. Момчето едва не извика от изненада; от колата слязоха гъсарката Оса и баща ѝ. Те вървяха към къщи, като се държаха за ръка. Бяха мълчаливи и сериозни, но очите им сияеха от щастие. Като стигнаха до средата на двора, гъсарката Оса се спря и каза на баща си:

— Татко, нали запомни, че не трябва да споменаваш пред тях нищо нито за дървената обувчица, нито за дивите гъски, нито за джуджето, което толкова приличаше на Нилс Холгерсон.

— Да, разбира се — отвърна Йон Асарсон. — Ще кажа само, че докато ти си ме търсела, техният син на няколко пъти много ти е помогнал и че сме дошли да попитаме дали и ние не можем да им услужим с нещо. Сега, когато открих онази мина на север, аз имам повече пари, отколкото ми трябват.

— Знам, че ти ще им разкажеш само хубави работи — прекъсна го Оса. — Искан само да те помоля да премълчиш тези неща.

Те влязоха в къщата и на момчето много му се искаше да чуе разговора им, но не посмя да излезе на двора. Не мина много време и те си тръгнаха. Баща му и майка му ги изпроводиха до портата. Просто невероятно беше колко весели изглеждаха родителите му сега. Някой като че ли им беше вдъхнал нов живот.

Когато гостите си отидоха, баща му и майка му дълго гледаха подир тях.

— След като чух толкова хубави работи за Нилс, вече никак не ми е мъчно — каза майка му.

— Всъщност те не ни разказаха много неща за него — каза баща му замислено.

— Не ти ли стига, че дойдоха тук да ни предложат помощ, защото нашият Нилс им е помагал толкова много? Според мен ти

трябваше да приемеш предложението им!

— Не, майко. Не искам пари от никого, нито назаем, нито като подарък. Искам първо да се отърва от дълговете си; тогава пак ще се оправим. Още не сме толкова стари, нали, майко?

Като каза това, баща му за пръв път се засмя от сърце.

— Сигурно се радваш, че ще продадеш имота, в който сме вложили толкова труд! — каза майка му.

— Знаеш ли защо се смея? — отвърна баща му, — Мисълта, че момчето е пропаднало, ми тежеше така, че просто не можех да работя. Сега, когато знам, че то е живо и здраво, ще видиш на какво е способен Холгер Нилсон!

Майка му си влезе в къщи, а Нилс Холгерсон бързо се мушна в една дупка, защото баща му дойде в конюшната. Той се приближи до каня и както обикновено вдигна крака му, за да разгледа копитото и види какво му е.

— Какво значи това? — провикна се той, като видя, че на копитото са надраскани няколко букви. „Извади желязото от копитото!“ — прочете той и се огледа в недоумение, но веднага почна да опипва крака на коня и да го разглежда. — Тук като че ли наистина има нещо остро — промърмори, той след малко.

Докато бащата се занимаваше с коня, а момчето стоеше свито в дупката, в двора влязоха нови гости. Гъсокът Мортен като разбра, че се намира толкова близо до предишното си жилище, не можа да се стърпи и доведе Дюнфин и гъсетата да ги покаже на старите си другари.

Когато гъсокът пристигна, на двора нямаше никого. Той кацна доверчиво и тръгна спокойно да показва на Дюнфин колко хубаво е живял като домашна гъска. След като обиколиха целия двор, той забеляза, че вратата на обора е отворена.

— Ела да погледнеш къде спях по-рано! — каза той. — Не прилича на блатата и езерата, в които сега спим.

Гъсокът стоеше на прага и надничаше в обора.

— Няма никого — каза той. — Ела, Дюнфин, да видиш отделението на гъските! Не се бой! Няма никаква опасност.

И гъсокът, Дюнфин и шестте гъсета влязоха да видят в какъв разкош е живял той, преди да тръгне с дивите гъски.

— Да, така живеехме. Ей тук беше моето място, а там стоеше паничката, винаги пълна с овес и вода. Чакай, в нея още има малко

храна! — И той се спусна й почна да се тъпчи с овес.

Но Дюнфин беше неспокойна.

— Да си вървим! — каза тя.

— Още няколко зрънца! — отвърна гъсокът. В същия момент той изкрещя и се спусна към вратата, но беше вече късно. Вратата се блъсна, господарката закачи отвън куката и те останаха затворени!

Бащата тъкмо беше извадил едно остро парче желязо от копитото на коня и галеше доволен животното, когато майката влезе бързо в конюшнията.

— Ела да видиш кого хванах! — каза тя.

— Чакай, майко, чакай! Погледни първо това! — отвърна бащата.
— Сега разбрах какво му е било на коня.

— Струва ми се, че щастието пак ни се усмихва! — каза майката.
— Представи си, големият гъсок, който изчезна през пролетта, трябва да е бил избягал с дивите гъски! Той се върна сега със седем диви гъсета. Влязоха в обора и аз ги затворих всичките.

— Чудесно! — възкликна Холгер Нилсон. — А най-важното е, че сега не можем да обвиняваме момчето, че е задигнало гъсока, когато е напуснало къщата.

— Така е. Но за съжаление ще трябва да ги заколим още тази вечер. След два дни е празникът Свети Мортен и ако ще ги продаваме в града, трябва да побързаме.

— Жалко е да заколим гъсока, щом се е върнал в къщи с цяло семейство! — каза Холгер Нилсон.

— Ако беше друго време, щях да го оставя жив. Но нали ще се местим оттук, затова не можем да държим гъски.

— Вярно — съгласи се бащата.

— Ела ми помогни да ги отнесем в къщи! — каза майката. Те излязоха й след малко момчето видя как баща му влезе в къщи с Дюнфин и Мортен под мишница.

— Палечко, ела ми на помощ! — викаше гъсокът както обикновено, когато се намираше в опасност, макар и да не знаеше, че момчето е толкова близо.

Нилс Холгерсон го чу, но не се помръдна. От вратата на конюшнията. Бавеше се не защото щеше да бъде по-добре, ако заколят гъсока — това и през ум не му мина! — а защото, за да го спаси, трябваше да се покаже пред родителите си. Беше му много неприятно.

„И без това им е тежко — мислеше си той. — Защо да им причинявам и тази нова скръб?“

Но когато вратата се затвори след гъсока, момчето се сепна. То се спусна през двора, прескочи дъбовия праг на вратата и се намери в пруста. Тук по стар навик свали дървените си обувки и се приближи до вратата на стаята. Толкова му беше неприятно да се покаже пред родителите си, че не се решаваше да почука. „От това зависи животът на гъсока Мортен — помисли си то, — най-добрия ти приятел, откакто напусна къщата.“ И в един миг то си спомни преживяното с гъсока по заледените езера, над бурното море и сред хищните зверове. Сърцето му се изпълни с благодарност и обич. То направи усилие над себе си и почука на вратата.

— Кой е? — попита баща му и отвори.

— Мамо, не коли гъсока! — извика момчето. В този миг гъсокът и Дюнфин, които лежаха вързани на скамейката, изкряхаха от радост и то разбра, че са живи.

Майка му също извика от радост:

— Колко си пораснал и колко си се разхубавил! Момчето продължаваше да стои на прага, защото не знаеше как ще го приемат.

— Слава богу, че се върна! — викаше майка му. — Влез! Влез!

— Добре дошъл! — поздрави го баща му и не можа да каже повече нито дума.

Но момчето все още стоеше на прага. То не разбираше как могат да се радват на такова джудже като него. Майка му се приближи, прегърна го и го привлече в стаята и чак тогава то забеляза какво е станало с него.

— Мамо, татко, аз съм голям, аз пак станах човек! — извика то.

LIV
ПРОЩАВАНЕ С ДИВИТЕ ГЪСКИ

СРЯДА, 9 НОЕМВРИ

Сутринта момчето стана още по тъмно и тръгна към брега. Когато стигна край рибарското селце Смяге, още не бе се развиделило съвсем. Беше само. Преди да тръгне, отиде при гъсока Мортен и се опита да го събуди. Но белият гъсок отказа да напусне дома си. Без дума да продума, той мушна глава под крилото си и отново заспа.

Денят обещавахе да бъде хубав и ясен. Времето напомняше онзи пролетен ден, когато дивите гъски пристигнаха в Сконе. Морето лежеше тихо и неподвижно. Въздухът беше спокоен и момчето си мислеше, че дивите гъски ще пътуват добре.

То самото още не бе свикнало с новото си положение. Ту се смяташе за джудже, ту за човек. Като виждаше стена край пътя, страх го беше да продължи, докато не се увери, че зад нея не го дебне някой хищник. А после се смееше на себе си и се радваше, че е голямо и силно и че не трябва да се бои от нищо.

Когато стигна до брега, то се изправи в целия си ръст на пясъка, за да могат дивите гъски да го видят. Днес беше ден на голямо прелитане. Над него непрекъснато се чуваше крякане. То се усмихваше, като си мислеше, че никой не знае като него какво си казват птиците една на друга.

Зададоха се и диви гъски. Ятата следваха едно след друго. „Дано само моите гъски не си заминат, без да се сбогуват с мен!“ — мислеше си то. Много му се искаше да им разкаже какво е станало и да им се похвали, че пак е човек.

Показа се едно ято, което летеше по-бързо и крещеше по-високо от другите, и нещо му подсказа, че това е неговото ято. Но то вече не можеше да бъде така сигурно, както беше до преди един ден.

Ятото започна да лети по-бавно и да кръжи край брега. Момчето се убеди, че не се е излъгало, но не можа да си обясни защо те не кацат при него. Невъзможно е да не го виждат.

Опита се да ги извика така, както те се викаха. Но гласът отказа да му се подчини! Гърлото му не можеше да издаде същите звуци.

Чу, че Ака вика нещо отгоре, но не можа да я разбере. „Какво значи това? Нима дивите гъски са започнали да приказват другояче?“ — учуди се то.

Започна да им маха с шапката си и да тича покрай брега, като викаше:

— Тук съм. Где си? Това като че ли повече ги изплаши. Те се вдигнаха по високо и отлетяха към морето. Едва тогава момчето разбра всичко. Те не знаеха, че то е станало пак човек и не можаха — да го познаят!

А то не можеше да ги извика, защото хората не говорят езика на птиците. Не можеше нито да им каже нещо, нито да ги разбере.

Макар и да се радваше много, че се е освободило от магията, на момчето му беше мъчно да се раздели по такъв начин с добрите си приятели. То седна на пясъка и скри лице в ръцете си. Какъв смисъл имаше да ги гледа?

Ала скоро чу наблизко плясък на криле. На старата майка Ака ѝ беше тежко да се раздели с Палечко и тя пак се бе върнала. И сега, когато момчето не се помръдваше от мястото си, тя се осмели да се приближи. После изведнъж го позна и кацна до него на брега.

Момчето извика от радост и прегърна старата Ака. Другите гъски го заобиколиха и почнаха да го гаят с човките си. Те квакаха и му пожелаваха щастие. Момчето също им говореше и им благодареше за чудното пътуване, което беше направило с тях.

Но ето че дивите гъски млъкнаха и се отдръпнаха от него. Те като че ли искаха да кажат: „Ах, той е човек! Той не ни разбира и ние не го разбираме.“

Тогава момчето стана, отиде при Ака, прегърна я и я целуна. Същото направи и с Юкси и Какси, с Колме и Нелйе, с Вииси и Кууси, старите гъски, които бяха в ятото от самото качало.

После си тръгна към сушата, защото знаеше, че скръбта на птиците никога не трае дълго и искаше да се раздели с тях още докато са смутени от това, че са го загубили.

Като се изкачи на височината над брега, обърна се и загледа ятата, които отлитаха през морето. Всички се викаха едни други, само едно ято диви гъски летеше мълчаливо напред; то го гледа, докато го изгуби от погледа си.

Ятото летеше плавно, бързо и в пълен ред, със силни удари на крилете. И момчето почувствува такава мъка по отлитащите, че му се искаше да бъде отново Палечко, който можеше да лети над земи и морета с ято диви гъски.

Издание:

Селма Лагерльоф. Чудното пътуване на Нилс Холгерсон през Швеция

Редактор Атанас Звездинов

Художник Бертил Любек

Художествено оформление Георги Дойчинов

Художествен редактор Иван Стоилов

Технически редактор Катя Бижева

Коректор Галина Луцова.

II издание. ЛГ IV. Година 1976. Дадена за набор на 15.IV.1976 година. Подписана за печат на 12.VIII. 1976 година. Излязла от печат на 30.X.1976 година. Поръчка № 134. Формат 1/16 70/100. Печатни коли 27. Издателски коли 34,99. Цена на книжното тяло 1,58 лева. Цена 1,63 лева

„Народна младеж“ — Издателство на ЦК на ДКМС

ДПП „Балкан“ — София, 1976

Svenska bokfoerlaget. Albert Bonnier. Stockholm. 1947

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.